

**GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ
EĞİTİMİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN YER
ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ**

Uygar ÖNALAN

Yüksek Lisans Tezi

Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı

2021

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

**GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ EĞİTİMİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN
YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ**

(Examining the Status of Minstrel Tradition in the Education of Traditional Turkish Folk Music)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uygar ÖNALAN

Danışman: Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN

Erzurum

Şubat, 2021

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Uygar ÖNALAN tarafından hazırlanan “GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ EĞİTİMİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ” başlıklı çalışması 16/02/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Sıtkı AKARSU

Kastamonu Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Murat Kâmil İNANICI

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
....../....../..... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ EĞİTİMİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ**” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

16 /02/2021

Aslı ıslak imzalıdır

Uygar ÖNALAN

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Gerçekleştirdiğim bu çalışmamda bilgi ve tecrübelerinin yanında kıymetli fikirlerini benden esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN'e bütün kalbimle teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın ve veri toplama aşamasında görüşme tekliflerimi geri çevirmeyerek güler yüzlerini ve bilgilerini şahsımla paylaşan çok değerli akademisyenler ve âşıklar ile birlikte tez savunma sınavında önemli katkılarıyla çalışmayı yönlendiren hocalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Teze başlama safhasında beni teşvik eden ve araştırma süresince gösterdikleri eleştiri ve önerileri ile her daim yanımda olarak keyifli bir çalışma aşaması yaşamama vesile olan kıymetli büyüklerim ve hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Murat AYKIRI, Öğr. Gör. Abdullah Cengiz KAYIŞ ve meslektaşım Muhsin Ertürk BUDAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırma süresince gösterdikleri maddi ve manevi desteklerinden dolayı anne ve babam ile tezimin hazırlanma süreci içerisinde gösterdiği sabır ve nezaketle bana çalışma ortamı hazırlayan sevgili eşim Hatice YILMAZ ÖNALAN'a içtenlikle teşekkür ederim.

Uygar ÖNALAN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ EĞİTİMİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ

Uygar ÖNALAN

Şubat, 2021, 153 sayfa

Amaç: Bu araştırmada âşıklık geleneğinin, Türk halk müziği eğitiminde ne düzeyde yer aldığına ilişkin durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda geleneksel Türk halk müziğinin kaynağından alındığı en sade hali ile öğrenilmesi, öğretilmesi, halk kültürü ve müziğinin korunması ile devamlılığı için, âşıklık geleneğine ilişkin görüşlerin müzik eğitimi çerçevesinde incelenmesi planlanmıştır.

Yöntem: Yorumlayıcı Sosyal Bilim (YSB) yaklaşımı çerçevesinde yapılan bu çalışmanın verileri; mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalları) görev yapan Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyeleri ile geleneği aktif bir şekilde icra eden âşıklara yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanarak elde edilmiştir. Verilerin yorumlanmasında betimsel analiz tekniğine yer verilmiştir.

Bulgular: Araştırmada elde edilen verilere göre, öğretim üyelerinin tümünün derslerinde âşıklık geleneğine yer verdikleri, öğretim üyelerinin çoğunluğunun derslerinde büyük oranda, daha az bir bölümünün ise Türk halk müziğinin nazari olarak geniş yer kaplaması vb. durumlardan dolayı derslerinde asgari düzeyde yer verdikleri anlaşılrken; âşıklık geleneğine derslerde yeterli düzeyde yer verilip verilmemesinin büyük oranda dersi işleyen öğretim üyesinin tutumuna bağlı olduğu dile getirilmiştir. Âşıkların görüşlerine göre ise Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine büyük oranda ya hiç ya da yeterince yer verilmediği görüşünün hâkim olduğu görülmektedir.

Sonuç: Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretim üyeleri, âşıklık geleneğini Türk halk müziğinde önemli bir yapı taşı olarak görürken geleneğin temsilcisi olan âşıklar ise bu geleneğin Türk halk müziğinin kaynağı olduğunu belirtmekle beraber, Türk halk müziği eğitiminde hak ettiği değeri bulmadığını belirtmişlerdir. Mevcut problemlerin giderilmesi bağlamında gerek akademisyenlerin gerekse âşıkların çeşitli çözüm önerileri geliştirme çabası içerisinde oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık geleneği, Türk halk müziği, yorumlayıcı sosyal bilim (YSB), müzik eğitimi.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

EXAMINING THE STATUS OF MINSTREL TRADITION IN THE EDUCATION OF TRADITIONAL TURKISH FOLK MUSIC

Uygar ÖNALAN

February, 2021, 153 pages

Objective: In this study, the aim was to determine the status of the tradition of minstrelsy in Turkish folk music education. Regarding this purpose, it was planned to examine the views on the tradition of minstrelsy in accordance with the education of music in order to learn and teach traditional Turkish folk music in its simplest form taken from its source, and to maintain the preservation and continuity of folk culture and music.

Method: The data of this study, conducted in accordance with the framework of the Interpretative Social Science (ISS) approach; It was achieved by applying semi-structured interview technique to Turkish folk music educator lecturers who work in institutions where vocational music education is provided (Conservatories, Fine Arts Faculties and Education Faculty Music Education Departments) and minstrels who actively practice the tradition. In the interpretation process of the data, descriptive analysis technique was used.

Findings: According to the data obtained in the study, it was understood that all of the faculty members included the tradition of minstrelsy in their lessons, and that fewer of the faculty members included in their lessons at a minimum level due to the fact that Turkish folk music took a large place in their lessons; It was stated that whether the tradition of minstrelsy is given a sufficient level in the lessons depends largely on the attitude of the lecturer who teaches the course. According to the views of the minstrels, it is seen that the idea that the tradition of minstrelsy is mostly given insufficient place, or even not at all is a dominant feedback in Turkish folk music education.

Result: According to the results of the study, the faculty members consider the tradition of minstrelsy as an important building block in Turkish folk music, while minstrels who are representatives of the tradition, stated that this tradition did not find the value it deserves in Turkish folk music education while adding that the this tradition was the source of Turkish folk music. It has been concluded that both academics and minstrels are in an effort to develop various solution proposals in the context of solving the existing problems.

Keywords: Tradition of Minstrelsy, Turkish Folk Music, Interpretive Social Science (ISS), Music Education.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı ve Problemi	2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
Kavramsal Çerçeve ve İlgili Literatür	4
Ozanlık ve Âşıklık Geleneği	4
Âşıklık Geleneğinde Eğitim ve Âşık Meclisinin Etkisi (Kahvehaneler, Köy Evleri).....	10
Âşık Müziği ve Türk Halk Müziği.....	16
Türk Halk Müziğinin Genel Özellikleri.....	26
Eğitim Kapsamında Geleneksel Türk Halk Müziği	30
İlgili Literatür.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	41
Yöntem	41
Araştırma Modeli ve Deseni	41
Katılımcılar	42
Veri Toplama Teknikleri/Araçları	45
Veri Analizi.....	46
Geçerlik.....	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	48
Bulgular ve Yorum	48
Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	48
Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum	63
Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum	77

BEŞİNCİ BÖLÜM	123
Sonuç ve Öneriler	123
KAYNAKÇA	128
EKLER	132
EK-1. Öğretim Üyeleri ile Yapılan Görüşme Formu.....	132
EK-2. Âşıklar ile Yapılan Görüşme Formu	133
EK-3. Etik Kurul Raporu	134
EK-4. Resmi İzin Belgeleri.....	138
EK-5. Resmi İzin Belgeleri.....	139
EK-6. Resmi İzin Belgeleri.....	140
EK-7. Resmi İzin Belgeleri.....	141
ÖZGEÇMİŞ.....	142

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Görüşme Yapılan Kişilerin Demografik Bilgileri</i>	44
--	----

KISALTMALAR DİZİNİ

GSL	: Güzel Sanatlar Lisesi
MÖ	: Milattan Önce
MP3	: MPEG-1 Audio Layer III (Film Uzmanlar Grubu Ses Katmanı 3)
MS	: Milattan Sonra
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMDK	: Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
VTR	: Video Teyp Kaydedici
YSB	: Yorumlayıcı Sosyal Bilim

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Ozan-Baksı geleneğinden bu yana kadim bir geçmişe sahip, saz ve söz sanatına (tek kişilik çalma söyleme) dayanan Türk müzik kültürü XV. ve XVI. yüzyılda âşıklık geleneği adı altında konumu itibariyle çeşitli kültürlerle komşu coğrafya olan Anadolu’da yerleşik yaşam biçimiyle yeni şekiller alarak, köklü Türk müzik kültürünün oluşmasında, önemli birikimler ortaya koymuştur.

Binlerce yıl içinde kültürleme, kültürlenme ve kültürleşme olayını en güzel şekilde yaşatan âşıklık geleneği ve bu geleneğin devamı için birer eğitim kurumu ve iletişim merkezi konumunda olan âşik meclisleri (medreseler, tekkeler, hanlar-kervansaraylar, kahvehaneler, konaklar-köy odaları veya düğün dernek yerleri gibi diğer toplantılar) yerelde ve genelde Türk kültür ve müziğinin gelişmesinde, özellikle geleceğe aktarılmasında büyük öneme sahiptirler.

Kültür, doğuştan başlayarak başta anne baba olmak üzere yaşadığımız her ortamda, bilinçli ya da bilinçsiz edindiğimiz, içimize sindirdiğimiz, özümlediğimiz normlar, davranışlar, tutumlar, inançlar, değerler ve gelenekler gibi bilgilerin tümüdür. Bu bilgiler dış dünyaya hayat tarzımızla ve davranışlarımızla yansımaktadır. Kültürün genel yapısı itibariyle toplum yaşamında karakteristik bir özelliği vardır. Yaşanılan coğrafyanın, inanışların, dilin, müziğin kısacası insan hayatının tüm olgularının yansımaları kültür içerisinde ele alınabilir.

Gelenek terimi ise geçmiş zamanlardan beri ait olduğu toplum içerisinde korunur bir şekilde kabul görmüş süregelen somut veya soyut ürünler şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda kültür ve gelenek arasında çok yakın bir ilişki söz konusudur. Hatta gelenek kültürün bir ögesidir denilebilir. Türk Dil Kurumu’nun (TDK) Türkçe sözlüğünde yapılmış olan tanımda, geleneğin kültürel bir öge olduğu belirtilmiştir. Buna göre gelenek; “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre, davranışlar ve ananelerdir” (TDK, 2009, s. 741).

Türk kültüründeki geleneklerden biri olan tek kişilik çalma ve söyleme sanatı Türklerin varoluşundan, çağdaş döneme kadar önemli bir yer tutmaktadır. İmrani’nin (2017) *Arkeoloji Kazıntılarında Karapapak Türklerinin Saz, Âşıklık Geleneği Tarihi* adlı makalesinde

belirttiği üzere, âşıklık geleneği; müzik, halk edebiyatı, şiir sanatı, bestecilik, hikâye, rivayet söyleyicisi, dans ve icracılık gibi sanat türlerini kendi içerisinde birleştiren muhteşem Türk halk bilim alanıdır.

Türk kültürünün geçmişinden bugüne kadar süregelen geleneklerinden olan âşıklık geleneği, aynı zamanda halkın yaşantısını, duygu ve düşünce dünyasını en samimi ve en doğal şekilde aktarmanın yollarından biridir.

Kaplan (2013) müziğin kültürel yönünü şu ifadelerle ele almaktadır:

Müzik, sosyal yapıya dayalı bir sosyal davranışın sonucunda yaratılmaktadır. Bu nedenle yalnız bir ses sistemi değil, kültürel bir yapının oluşturduğu, belli bir davranışın sonucunu içinde taşımaktadır. Belli bir kültür içinde yer alan sosyal bir olaydır. Üreten ve dinleyen “o” kültür içindeki insanlardır. Besteler, “o” kültürdeki insanların davranışlarının yansımasıdır (ss. 22-23).

Bu noktada, Türk Kültürünü yansıtan ve kültür öğelerinin taşıyıcısı olan âşık müziği kültürel bir öge olarak, geleneksel halk müziğinin önemli bir kaynağını teşkil etmektedir. Âşıklık geleneğinin taşıyıcıları olarak âşıklar ise söz konusu kültür aktarımını sağlayan en önemli kişiler olarak değerlendirilebilir.

Âşıklık geleneği ve bu kültürün kadim taşıyıcıları olan âşıklarla ilgili literatüre bakıldığında çok sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bununla birlikte âşıklık geleneğinin, geleneksel Türk halk müziği eğitimindeki yerini konu alan çalışmalara rastlanmamıştır. Yine geleneksel âşıklık meclisi ve bu kültürü icra eden âşıklarla Üniversitelerin “Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitimi” verilen kurumları arasındaki bağı ele alan çalışmaların da az sayıda olduğu görülmektedir. Söz konusu bağın ve eksikliklerin belirlenmesi, ancak konunun birebir muhataplarının görüşlerine başvurarak ortaya çıkarılabileceğinden, araştırmanın planlanması ve gerçekleştirilmesi sırasında izlenecek yol hakkında fikir verici olmuştur. Bu çalışma böyle bir amaç ve bakış açısıyla kültürel zenginlik ve değerlerimizden olan âşıklık geleneğine katkı sunma arzusu ile yapılmıştır. Aynı zamanda yapılan literatür taramasında konuyu bu şekilde sorunsallaştıran ve metodolojik olarak ele alan neredeyse hiçbir çalışmanın olmaması araştırmacıyı bu konuya yöneltmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu çalışmada âşıklık geleneğinin, geleneksel Türk halk müziği eğitiminde ne düzeyde yer aldığına ilişkin durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda geleneksel Türk halk müziğinin kaynağından alındığı en sade hali ile öğrenilmesi, öğretilmesi, halk kültürü ve halk müziğinin korunması ile devamlılığı için, âşıklık geleneğine ilişkin görüşlerin müzik eğitimi çerçevesinde incelenmesi planlanmıştır.

Geleneksel Türk halk kültürü ve müziğini bir arada yaşatan, yansıtan âşıklık geleneğinin geleneksel Türk halk müziği eğitiminde yeterli bir biçimde ele alınıp alınmadığı, bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi “Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yer alma durumu ne düzeydedir?” şeklinde oluşturulmuştur. Bu problem doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Müzik eğitimi programlarındaki Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yer alma durumuna ilişkin öğretim üyelerinin ve âşıkların görüşleri nelerdir?

2. Âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği ve eğitimindeki yerine ilişkin öğretim üyelerinin ve âşıkların görüşleri nelerdir?

3. Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine nasıl ve ne şekilde yer verilmesi gerektiğine ilişkin öğretim üyelerinin ve âşıkların görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Bu araştırma âşıklık geleneğinin geleneksel Türk halk müziği eğitiminde ne düzeyde yer aldığına ilişkin durum tespiti yapılması bakımından önem taşımaktadır. Araştırma âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği eğitimindeki yerinin incelendiği öncül çalışmalardan biri olması nedeniyle önemlidir.

Araştırmanın Geleneksel Türk Halk Müziğinin önemli boyutlarından biri olan âşıklık geleneğini konu edinmesi, eğitimde yer alma yönüyle incelenmesi ve tartışılması bakımından gerekli görülmüştür. Bu çalışmada âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde ne düzeyde yer aldığına ilişkin durum tespitinin yanı sıra;

- Geleneksel halk müziğimizin kaynağı olan âşık müziğinin ve bu müziğin icra edildiği mekânlar olarak halk meclislerinin önemine,
- Âşık müziğinin öğrenilmesi ve öğretilmesi hususunda usta-çırak eğitiminin rolüne,
- Kültürel mirasın yaşaması ve geleceğe aktarılması konusunda âşık meclislerinin üstlenmiş oldukları misyon tespit edilerek, âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği eğitimindeki yerine ilişkin (lisans öğretim programına da yansıtılabilecek) öneriler sunulması, yeni yöntem ve yaklaşımların ortaya çıkarılmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kavramsal Çerçeve ve İlgili Literatür

Bu bölümde, araştırma konusuna ilişkin önemli kavramlar/kavramsallaştırmalar ve âşıklık geleneğinin Türk toplumundaki tarihsel süreci, seyri, etkileri, aktarılma yöntemleri, topluma yön vermesi ve Türk eğitim sistemindeki rolü ile araştırma konusunda Türkiye’de daha önce yapılmış olan benzer çalışmalar ele alınmıştır.

Kavramsal çerçevede kadim geleneğimizin tarihi seyri içerisinde kullandığı ve her dönemde/yönetimde benzer ya da farklı anlamlar taşımış olabilen “ozan, âşık” isimlerinin anlamları ile bu kişilerin görevleri hakkındaki bilgilerin yanında araştırmanın temelini oluşturan âşıklık geleneği ve Geleneksel Türk Halk Müziğimizin genel özellikleri ve en önemlisi aktarım-eğitim konusundaki hususlarda çeşitli bilgilere değinilmiştir.

Ozanlık ve Âşıklık Geleneği

Gelenek, kavramının içinde müzik, şiir, hikâye anlatımı, dans gibi öğeleri de bulunduran çok yönlü bir sanattır âşıklık. Eski, derin ve sırlı bir geçmişin sahiplik yaptığı bu geleneğin ne olduğu hakkında en güzel bilgileri eski Türk destanlarından alabilmekteyiz.

Âşıklığın ilk hali ozanlık geleneğinin, Türklerin ortaya çıkışlarından beri var olduğunu bilsek de bunun tarihlenmesi hakkında kesin bir odak noktası belirlenememiştir. Türklerin tarih sahnesine çıkışı M.Ö. III. yy. Hunlar olarak bilinse de Memiş (2012) bu tarihin daha öncesi M.Ö. VIII. ve VII. yy. olduğunu, Asya’nın içlerinden Anadolu’ya kadar gelmiş (topluluk olarak), tüm yaşam ve inanç sistemleri ile Türklere çok benzedikleri iddia edildiğini belirttiği, ayrıca haklarında Moğol ya da Turanî bir ırka mensup oldukları bahsi geçen İskitlerden söz etmektedir. Memiş (2012), göçebe yaşam tarzları olan İskitlere ait Pazırık’ta bulunan kurganlarda yapılan kazılarda, bir erkeğe ait kurganda değerli ziynet eşyalarının yanı sıra *davul* ve *telli* olduğu belirlenen çalgıların da bulunduğunu ve bu çalgılardan telli olanının *ud* benzeri telli bir çalgı olduğundan bahsetmektedir (ss. 31-86).

Tüm bu görüş ve buluntular, Türklerin tarihteki ilk kayıtlarının M.Ö. VIII. yy. veya M.Ö. III. yy. olduğu hakkındaki görüşler için soru işaretleri uyandırmaktadır. Bu fikirden yola çıkarak İskitlerin Türk olduğu görüşünü ele alırsak, Pazırık’taki kurganlarda bulunan *davulların* kesin olarak Şamanlık inancı ile bağlantısı olduğunu, bulunan diğer *ud* benzeri telli

çalgının da aynı coğrafyada sonraki asırlarda ortaya çıkacak olan *kopuzun* bir akrabası olabileceği düşüncesini akla getirmektedir.

Bu veriler ışığında baktığımızda, İskitlerin yaşantılarında Şaman inancı ile (telli çalgının var olmasından dolayı) çalma-söyleme geleneğinin varlığını ve bu geleneğin de ozanlık geleneğinin ilk ortaya çıkış hali olabileceğini akabinde de kadim geleneğimiz aşıklığın temeli olan ozanlık geleneğinin M.Ö. VIII. yüzyıla kadar uzandığı kanısını güçlendirmektedir.

Kam, Şaman, Baksı, Böge ve Oyun tabirleri eski Türk inanışlarında (Şamanizm-Totem) bulunan, insanların yaşayışları ve hayatları üzerinde yoğun bir etkisi olan olağanüstü varlıklar ile halk arasında iletişimi sağlayarak ara buluculuk yapan kişilere verilen isimlerdi (belirtmek gerekir ki eski Türklerde ki dinî inanç, ana vasfını Şamanlık inanışının teşkil ettiği İptidai (halk dini) bir din olan Gök Tanrı inancıydı).

Orta Asya ve Sibiry Türklerinde bu özel kişilere *Kam* denilirken, Moğol kavimlerinde Kam yerine hem *Şaman* hem de *Böge* ismi kullanılmaktaydı. Uygurlarda rastlanan ve daha sonra Budist Uygurlarda da kullanılarak devam eden *Baksı*, *Bakşı*, *Bahşı* ise ruhani, büyücü, falcı, hekim, cerrah gibi manaları taşıyıp, Budizm'in kabulünden sonra rahiplere verilen isimler olarak devam etmiştir. Yine beraberinde Yakut Türklerinde ise kadın olanlara Ödegen denilirken Oyun da erkek Kamlara verilen isimlerdi (Köprülü, 2018, ss. 189-201; Özarslan, 2001, ss. 42-50; Çetinoğlu, 2013, ss. 128-131; Kalafat, 1990, ss. 64-65).

Verilen isimler birbirleri ile farklılık gösterse de tüm bu kişiler için eski Türklerdeki bakış açısı aynıydı; büyücü, gizemci, sihirbaz, dini uygulamalar yapan, şair-müzisyen olarak görülen çeşitli ruhsal hastalıkları tedavi ettiği düşünülen kişiler olarak bilinmekteydiler.

Bu büyücü, gizemci, sihirbaz gibi dini uygulayıcıların davul ile yaptıkları törenlerin İslami tarikatlarda gerçekleşen ayinlere benzediğini söyleyen Kalafat (1990) şu ifadeleri aktarmıştır; “müziğin olmazsa olmazı olduğu bu gelenekte, Kamların kendilerine ait olan ve cezbe girme, vecd hâline geçme (belki de esriklik hali) ve en uç noktaya vararak Tengri ile temasa geçebilme adına davul ile tuttuklarını tempoya dans figürleri eklemektedirler” (s. 64).

Kalafat (1990) Şamanizm inancının başrol oyuncusu bu kişilerin, tıpkı İslam inancındaki peygamberin riyazete çekilmeleri gibi Tengri'den insanlara mesajlar getirmek için inzivaya çekildiklerini (s. 62) belirtmektedir. Karşılaştıkları sorunları genelde rüya görerek çözmeye çalışan bu yetenekli kişilerin fonksiyonları, İslamiyet'in 751 Talas Savaşından sonra Türkler arasında yavaş yavaş öğrenilmeye başlaması ile beraber değişmeye başladığı düşünülebilir.

Birçok özelliklerini ellerinden kaybederek belki de sadece yaptıkları dualardan dolayı şairlikleri ve sırtlarında gezdirerek sorun çözmeleri gereken anlarda çaldıkları davulları ile tedavi gibi birçok alanda kullanarak kendisine rol verdikleri tambur benzeri çalgılarından istifade ederek müzisyenlik yönleri kalmıştır.

İslamiyet'in kabulünden sonra tüm sahip oldukları güç ve sırlarını kaybeden bu kişiler, davulun temposunda dans figürleri sergileyerek kötü ruhları kovma inanışlarının, İslam dinine aykırılığından dolayı biraz arka planda kalsalar da yeteneklerinin bunlarla sınırlı olmadığını ispat ederek, varlıklarını tambur ile çalma-söyleme gelenekleri ile “*ozanlık*” adı altında (şairlik ve müzisyenlik yönleri ile) devam ettirmiş, hem devlet yöneticileri yanında hem de toplum içerisinde kendilerine yeni bir yer kazanmaya çalıştıkları söylenebilir.

Ozan kelimesinin Dede Korkut Oğuznameleri'nden okuduğumuz-anladığımız kadarıyla kopuz çalan ve şiir söyleyen kişi manasına geldiği çıkarımına ulaşabilmekteyiz. Ama bu konu ile ilgili olarak *ozan* kelimesinin günümüze kadar aynı manada kalmadığını ve Azeri-Anadolu Türk/Türkmen (Doğu Oğuzları) sahasında şu anki kullanıldığı mana ile tarihçesi hakkında Köprülü (2018) şu bilgileri aktarmaktadır:

Elimizdeki vesikalar, ozan kelimesinin bu sahada XIV. ve XV. yüzyıllarda “halk şair-musikişinası” manasında kullandığını açıkça göstermektedir. Azerbaycan ve Anadolu sahalarında muhtemelen Oğuzların daha Seyhun kıyılarında oldukları (Büyük Selçuklu devleti kurulmadan önce) zamandan önce ozan kelimesi vardı ve “*halk şair-musikişinası*” anlamının yanında “*halk hâkîmi*” anlamında da kullanılmıştır. XIV. yüzyılda Azeri sahasında belki ozanların kullandıkları kopuza da bu isim verilerek ayrı olarak *ozancı* kelimesi meydana çıkmıştır. XV. yüzyıldan sonra bu kelime yerine Azeri ve Anadolu sahalarında *âşık*, Türkmen sahasında ise *baksı* kelimeleri yer almıştır. Başka Türk şubelerinde hiç kullanılmayan ozan kelimesi Anadolu ve Azerbaycan sahasında ki eski manasını kaybederek “*çok söyleyen, herze söyleyen*” manasında son zamanlara kadar gerek edebî dilde gerekse halk lisanında kullanılmaya devam etmiştir. Anadolu'nun bazı yerlerinde ise çalgıcı Çingenelere de bu isim verilmektedir. (ss.179-186).

Köprülü (2018)'e ait kaynaklardan alınan bilgilere göre, ozanların Büyük Selçuklu Devleti askeri merasimlerinde görev aldıkları belirtilmektedir. Büyük Selçukluların dışında Eyyubilerde, Memluklerde ve Büyük Selçuklu Devletinin diğer dalları olan Türkiye Selçuklu Devleti ile diğer Anadolu Beyliklerinde de, *ozan* kelimesine yer verildiğini (s. 173), bunun Büyük Selçuklu Devletinde olduğu gibi devlet teşkilatı ile ordularda (askerî mızıkalarda) görevlendirdikleri *Türk şair-musikişinaslarına* verilen isimler olduğunu bildirmiştir. Akabinde Memluklerin Selçuklulardan aldığı eski Oğuz âdeti olan askerî alaylarında ozan bulundurma geleneğinin, sonraki dönem Osmanlı Devleti'nde de aynı şekilde hiç değişmeden devam ettiğini belirtmektedir.

Bunlarla beraber Köprülü (2018) XIV. ve XV. yüzyıllarda dile getirilmiş farklı konuları kaynak göstererek ozan kelimesinin şair veya musikişinas anlamında değil de kopuz benzeri bir çalgı olduğunu söylemektedir. Kopuzun bu çalgıdan geldiğinin ileri sürüldüğünü belirterek yine XVI. yüzyıl sonlarında şu anki Özbekistan bölgesinde yazılmış olunan bir musiki risalesinde büyük bir Moğol kabilesi olan Celayirler Döneminde (XIV. yüzyılda) kopuz benzeri bir çalgının kullanıldığı ve isminin de ozan olduğunu, Türklerin meşhur sazı kopuzun bu çalgıdan alınmış olup ve Oğuz kahramanlarının ozan isimli bu çalgıyı yanlarında gezdirerek savaşımlardan önce çaldıklarını örnek olarak paylaşmıştır. Bu örnekleri paylaşmış olmasına rağmen Köprülü ozan kelimesinin kesin bir şekilde “*kopuzla şiir (türkü) söyleyen*” manasında kullanılarak Oğuz şair-musikişinaslarına verilen umumi isim olduğunu belirtmiştir (ss. 179-186).

Âşıklık geleneği Ozan-Baksı geleneğinden bu yana gelmektedir. Tarih boyunca çok geniş alanlara yayılarak sık sık yurt değişmesiyle beraber karşılaştığı çeşitli kültürler, yaşam tarzları, siyasi olgular ve en önemlisi de farklı inanç sisteminin etkisi altında az da olsa şekillenmiş olan ama mahiyetini hiç değiştirmeden bugünlere varmayı başaran, ozan-baksı geleneğinin devamı âşıklık geleneği, Dizdaroğlu (1969)’un ozan kelimesinin yerini; Türkçede “*ışık*” Arapçada ise “*seven ve gönül*” anlamına geldiğini belirttiği “*âşık*” kelimesinin almasıyla yerleşik hayata geçilmiş Anadolu coğrafyasında “*âşık geleneği*” adını almış olduğu söylenebilir (Akt., Artun, 2018, s. 1).

Osmanlı Devleti’nde her kesimden temsilci ve dinleyici bulan, halk içinde bulundukları gibi saray sakinleri arasında da bulunarak geleneği icra eden *âşıklık* hakkında Günay (2018) şu ifadelerle yer vermiştir:

Âşık tarzı edebiyat, Ozan-Baksı edebiyat geleneğinin Osmanlı kültür ve üslubu içinde şekillenmiş olduğu, gelişmiş yeni bir terkiptir. “Ozan-Baksı geleneğinin, İslamiyet’ten sonra tasavvufi düşünce ve yaşayış tarzı ile birleşmesinden doğan belirli bir tip, âşık-şair tipi olarak benimsenmiştir. Maddî ve manevî bir sıkıntı sonunda çoğunlukla kutsal sayılan bir yerde uyku ile uyanıklık arasında görülen rüyada pir elinden içilen bade veya yenilen bir gıda maddesi ile sade kişilikten sanatçı kişiliğe ve kâmil insan mertebesine ulaşılmaktadır. Bu rüya âşık adayına, sanat gücü (irticalen şiir söyleyebilme-saz çalabilme), dünyevî ve ilahî aşk, ilim (İslami bilgiler) kazandırmaktadır” (s. 222).

Türklerin Anadolu’ya ayak bastıkları 1064 tarihini ve kaynaklarda belirtildiği üzere bu tarihte gerçekleşen girişin Kars-Anî şehri oluşunu baz alırsak âşıklık geleneğinin Anadolu’daki başlangıç noktası olarak, Doğu Anadolu bölgesinde bu kültürün belki de en fazla yaşatıldığı yerin Kars şehri olduğu söylenebilir.

1064 tarihinden önce, elde olan veriler ışığında sosyal yapı ve yaşam biçimleri gibi konularda Türklerle çok benzerliği olan ve hatta Pazırık'taki kurganlarında davul ve telli çalgı bulunan İskitler de konu ile ilişkili olmaktadır. M.Ö. XVII. yüzyılın başlarında Anadolu'nun kuzey doğusuna kadar (yer bulma amacı gütmeyen ve topluluk olarak) gelen İskitler, Kars-Kağızman şehri sınırları içerisinde bulunan ve bilinmeyen sebeplerden kitabesi kaybolmuş Keçivan (Tunçkaya) kalesini, bölge halkı arasında dolaşan bir rivayete göre en önemli hükümdarları olan ve adına bir destan yazılmış *Alp Er Tunga* için inşa ettikleri bilgisi mevcuttur (Budak, 2015, s. 74). Bütün bu veriler, Kars ilinin âşıklık geleneğinden çok daha önce ozan-baksı geleneğini Anadolu coğrafyasına kazandırmışlığı ve geleneğin Anadolu'ya giriş tarihi ile Anadolu'ya giriş noktası olabildiği hususunda kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Anadolu'da XV. ve XVI. yüzyıla kadar “ozanlık geleneği” ne şekilde yürüdü, “âşıklık geleneği” ile aralarında ne gibi farklılıklar vardı pek bir bilgi yoktur. Fakat ozanlık geleneği temelini ozan-baksı inanışından gelmesi ve âşıklık geleneğinin de Anadolu Türk İslam Medeniyeti dairesi içerisinde yoğrulması ile birlikte, İslam dini ve kaynakları olan Kur'an, hadis, peygamber, tasavvufi gibi konuları içerisinde barındırıyor olmasından dolayı din ile kesin hatlarla ayrılmadığını söyleyebiliriz. Âşıklar, bu eserlerini tek âşık olarak bulundukları ortamlarda okuyabildikleri gibi birçok âşığın da katıldığı bir âşık faslının, *bağlama- muamma* bölümüne sıra geldiğinde de okumaktadırlar.

Âşık meclislerinin, içeriği incelendiği zaman işlediği konular sebebiyle bu meclislerin hatırlatıcı veya bilgi verici olma özellikleri taşıdıkları görülmektedir. Örnek olarak üç ana bölümden oluşan bu meclislerin en geniş ve en detaylı sayabileceğimiz üçüncü bölümü olan Tekellüm bölümü (Günay, 2018, s. 87), çok zengin bir kelime haznesine sahip olunmasını gerektirdiğinden dilin (Türkçe'nin) öğretilmesi, yayılması ve yaşatılmasına vesile olmaktadır. Bununla beraber yine bu bölümün girişindeki İslam inancı ve olaylarla ilgili deyişlerin (Kur'an emirleri, hadis ve peygamber hayatları gibi), türkülerin okunması ve hikâye anlatımının olduğu fasılda da anlatılan hikâyeler ile İslam dini mahiyetli olaylar, olgular ve yakarışlar bilmeyenler için yeni bir bilgi olarak öğretici bir özellik taşıırken, bilenler için de hatırlatıcı-bilgiyi tazeleyici bir özellik göstermektedir.

Yine halkın içinde bulunan ve fasıllar için geçerli olan bu merak ve bilgiyi öğrenme duygusu, yerini zamanla öncelikli olarak eğlence, zaman geçirme temalı iki âşık arasındaki bilgi ve hüner yoklamasına bırakmıştır. Birbirlerini bilgi ve tecrübeleri ile alt etmeye çalışan en az iki âşığın yarattığı bu ortam her ne kadar halk için eğlence amaçlı toplantılar olarak

görünse de, özellikle başta ustası olmayıp âşıklığa hevesli kişiler için olmak üzere, tüm halkın informal eğitime tabi kaldığı yerlerdir.

Ayrı bir çalışma konusu olan âşik meclislerinde sürdürülen informal eğitimin geçmiş zamanlarda halkın eğitimine, geleneğin aktarımına etkisini bilemesek de, şöyle bir gerçek var ki toplumlar modernleşmeyle beraber kültürlerini, geleneklerini şehirlerden yavaş yavaş uzaklaştırarak “kırsal kesimlerde-köylerde yaşayan insanların yaşam tarzları” algısını yaratmaya başlamışlardır. Toplumların somut olmayan birçok kültürel ögesi ve geleneğinin bu şekilde yok olup gittiği düşünülmektedir.

Osmanlı döneminde birçok kesimden dinleyici bulan âşıklık geleneği özellikle XIX. yy. İstanbul’unda çok revaçta olduğu, Sultan Abdülaziz’in kurulan âşik kahvehanelerine gelerek âşik fasıllarını halk ile beraber dinlediği gibi âşıkların saraya davet edilerek (Sultan II. Mahmut, Sultan Abdülaziz, Sultan Abdülmecid gibi) buralarda fasıllar düzenletirildiği bilinmektedir (Oğuz vd., 2017, ss. 321-323).

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte her ne kadar âşıklar memleketin her köşesine kadar kendilerini tanıtmaya fırsatını (yöre yöre, köy köy gezme gereği duymadan) oturdukları yerden sağlamayı başarabildilerse de âşıklık adında bir geleneğin varlığını toplum içinde daha çok kişiye ulaştırabildilerse de bilgiye ulaşmanın kolay olduğu bu dönemde toplumların içlerinde barındırdıkları merak ve yeni bilgiye ulaşma hırısı, kendi geleneklerini ve kültürlerini öğrenmeyi unutturarak uzak olan başka kültürlerin geleneklerini merak edip öğrenme fırsatını da sunduğundan, somut olmayan bu tür geleneklerin gölgede kalmasına veya unutulmasına neden olmuştur.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatının (TÜRKSOY) resmi sitesinde 2015 yılında *Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması* yayınlamıştır (Yılmaz, 2015, s. 40). Buna göre Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımladığı SOKÜM (Somut Olmayan Kültürel Miras) kavramını ortaya koyması ile somut olmayan kültürel mirasın korunması, taşıyıcısı konumundaki toplulukların, grupların ve bireylerin bu miraslarına saygı gösterilmesi ile beraber yine bu kültürel mirasların önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası gibi düzeylerde duyarlılığı arttırarak, uluslararası işbirliği ve yardımlaşma yolu ile karşılıklı biçimde değerlere saygı bilirliliği sağlayabilme adına 17 Ekim 2003 tarihinde Paris’te düzenlenen 32. Genel Konferansında, Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunması sözleşmesini kabul etmiştir. Bununla birlikte Türkiye, 5448 sayılı Somut Olmayan Kültürel

Mirasın Korunması Sözleşmesinin uygun bulunduğu kanun ile 19 Ocak 2006 tarihinde sürece dahil olarak, 27 Mart 2006 tarihinde sürecin resmen tarafı olmuştur. Türk-İslam kimliği içerisinde yoğrulmuş olunan 14 kültürel ögenin bulunduğu temsil listesinde yer alan sırlı ve kadim geleneğimiz *Âşıklık Geleneği* 2009 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) temsili listesine kayıtlanarak koruma altına alınmıştır (Türkyılmaz, 2013, s. 41).

Âşıklık Geleneğinde Eğitim ve Âşık Meclisinin Etkisi (Kahvehaneler, Köy Evleri)

Resmi bir kaydı tutulmayan ve resmi bir sınıf ortamı bulunmayan âşıklık geleneğinde geleneğe başlama safhası için her ne kadar rüyasında içtiği “*pir'in dolusu*” efsanesi dolaşsa da işin aslı öyle olmamakla birlikte bu aşamanın gerçekleşebilmesi için gerçek bir istek ve sağlam bir yetenek eşliğinde bir âşığın elinin altında veya sazının üstünde bulunmak gerekmektedir. Sivas yöresi âşıklık geleneğinde âşıklığa başlamanın çeşitli sebepleri hakkında Kaya (2008) *Sivas'ta Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu* adlı bildiri metninde şu bilgilere yer vermiştir:

Sivaslı âşıkların âşıklığa başlamaları çeşitli yönleri ile kendini gösterir. Bunların başlıcasını şöyle sıralayabiliriz:

1. Çıraklık,
2. Usta malı şiir söyleme ve çevredeki âşıklardan etkilenme,
3. Türkölü hikâye dinleyerek veya okuyarak yetişme,
4. Sazlı-sözlü ortamda yetişme (Düğünler, kahveler, ayin-i cemler, şenlik tören-festival ve anma programları, televizyonlar-radyolar, âşıklar bayramı/şöleni),
5. Rüya sonrası âşık olma (Pirin (veya pirlerin) verdiği bade içme, peygamber, din ulusu, dört büyük melekten birini görme vs.),
6. Manevî etki sonucu âşık olma (Bir derviş veya tarikat büyüğünün telkini, Hızır'ın verdiği elmayı yeme, Hızır'ın elinden dolu içerek âşık olma, keramete şahit olma),
7. Dert sebebiyle âşık olma (Çileli bir hayat geçirme, hasretlik, ölüm-ayrılık)
8. Seveda sebebiyle âşık olma,
9. Ruhi depresyon sonucu âşık olma,
10. Millî duyguların galebe çalmasıyla âşık olma,
11. Diğer Sebepler (1. Sosyal hareketler ve bunun ruhi, fikri ve inanç bakımından kişiye etkileri, 2. İklim ve jeolojik yapının iktisadi yönden halkı güçsüz düşürmesinin doğurduğu olumsuz sonuçlar, 3. İnsanların fizikî yapısı) (s. 4).

Âşıklığa bir usta elinde başlayarak çıraklık evresini geçirdikten sonra usta âşık olabilmek için halk arasında mübalağalı bir anlatım tarzıyla “bir ustanın dizinin dibinde yedi yıl diz çökmeye” tabiri geçse de, çırağın ustasıyla katıldıkları meclislerde yavaş yavaş

kendini göstermesine bağılı olarak, bu meclislerde gerçekleşen özellikle atışma, muamma sorma-bilme, askı asma (bilinmeyeni tahmin etme), lebdeğmez gibi aşamalarda sahip olduğu hünelerini sergilemesi ile olgunluk derecesine (usta âşık denilebilmesi için) yükseldiği kararı verilir. Bu kararı verecek kişi yine çırağın elinde yetiştği ustanın kendisi olmakla birlikte yedi yıl şartı olmaksızın çırağın sanattaki kabiliyetine ve (eğitimdeki) öğrenme hızına bağılı olarak daha az veya daha çok sürebilmektedir.

Ustasından mesleki yönden öğrenecekleri biten çırak, özellikle Türk kültürünün ve Türk geleneklerinin gerektirdiği vefa duygusu içerisinde o ustaya bağılılığını ömür boyu sürdürmek adına manevi ihtiyaçları karşılayarak, en önemlisi de eserlerini seslendirip yaşatarak göstermek zorundadır. Bu şartlar sağlanırsa ancak geleneğin beklentisi yerine getirilecektir.

Güney (1971), âşığın kendisini bir kuşa sazını da onun kanatlarına benzeterek çırağın usta elinde yetişip yoğrulması sürecini; “.. Tanrı vergisi de ancak işlenirse gelişir, yoksa günün birinde kuruyup kaybolur. Bu bakımdan denilebilir ki, meydan âşıklarını ilk işleyen hayat ve tabiat; son işleyip geliştiren önünde diz çöktükleri usta âşıklardır. Biri bunları “aşk”a düşürür diğeri de “âşıklık”a ulaştırır” şeklinde belirtmiştir (s. 253).

Usta âşıklar, bu geleneği bir kuşaktan ötekine aktarmada geleneksel yöntem olan usta-çırak ilişkisi ile bir diğeri geleneksel Türk müziği öğretim yöntemi olan meşk usulünü kullanarak gerçekleştirmektedirler. Özellikle yeni nesil için bir modellik yolu ve özel bilgi verme aracı kabul edilen çıraklık eğitime, Türk toplumunda sanatın-mesleğin devamı için çokça değer verildiği ve çıraklık eğitiminin köklü kültürel geçmişe sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Âşıklık mirasında da büyük bir gayret ve özveriyle kullanılan çıraklığın, geleneğe bağılılıktan dolayı devam ettirilmeye çalışıldığı görülür. Âşıklık geleneğinin bundan sonraki asırlarda da devam ettirileceği/yaşatılacağı yönünde güçlü umutların yeşermesinin nedeni yine bu gayret ve çabalarıdır.

Oğuz vd. (2017) ozanlar tarafından Türk toplumuna binlerce yıl öncesinden kazandırılmış olunan çıraklık eğitimi hususunda, âşıklık geleneğinde gerçekleşen usta-çırak ilişkisini şöyle ele almaktadır:

Köy meclislerinde belli bir âşığın yanında çıraklık eğitimi almadan, birden çok ustayı dinleyerek, kahvehane ortamında bulunarak yetişen âşıklar da vardır. Böyle bir süreçten geçen âşıklarda da bir ustaya tabiiyet duygusu öne çıkar ve dinlediği âşıklardan en fazla beğendiğini usta olarak kabul eder. “..bazı âşıkların, birinin şiirlerini ve eserlerini ısrarla okumaya çalıştıklarını, bu şiirleri ve eserleri çokça icra ederek ezberlemeye çalıştıklarını ve o âşığı manevi usta olarak kabul ettiklerini belirtmektedirler (ss. 318-319).

Âşıklar şehir şehir, köy köy gezip medreselerde, tekkelerde, hanlar-kervansaraylarda, kahvehanelerde, konaklar-köy odalarında veya diğer toplantılarda (düğün ve dernek gibi) sadece ustasından öğrendikleri ile kalmayıp, bulunduğu, gezdiği gördüğü yerlerde, meclislerde öğrenmiş oldukları bilgi ve tecrübelerini başka bölge halklarına ulaştırarak adeta bir kültürel köprü görevi görürken, bir anlamda toplumlar/kültürler arası etkileşime ve kültürel yayılmaya önemli katkılar da sunmaktadırlar.

Geleneği öğrenmeye meyli olan kişi ustası varsa ki ustasının bulunduğu her mecliste, ustası olmasa bile yakın çevresinde kurulan meclislerde bulunarak, meclislere gelen ve sanatını icra eden her ustanın davranışlarını yakından izleyecektir ki çırağın yakından takip etmesi gereken konulardan bazıları sayılan ustaların halk ile sohbeti, hitabeti, sazı icra teknikleri, makam ve ezgiler ile oturup kalkma, edep-erkân gibi her kültürel değeri öğrenebilsin, özümseyebilsin.

Yüzyıllardır süregelen geleneğin bu özelliğindendir ki yeni adım attığı yerlere geldiği yerlerden gördüklerini, duyduklarını, konuştuklarını, yediklerini, yaşadıklarını yani orada öğrendiklerini ve tüm şahit olduklarını türkülerine saklayarak götüren âşıklar; yaşantıları türkülerinde ölümsüzleştirmesinden dolayı, halkın bu türkülerden kendilerine almak istediklerine müsaade eder, yüzyıllar boyu bu türkülerin (bitip-tükenmeden) kullanılmasını sağlarlar. Türkülerini taşıyıp göturdükleri yerlerde de aynı yol ile yeni türküler oluşturan âşıklar gezdiği yerlerde topladıklarını da bir sonraki hedeflerine ulaştırırlar. Bundan dolayıdır ki âşıklar öğrendikleri kültürü-bilgiyi aktarmaktan çekinmez, şahit olduklarını anlatırlar ve keşfettiklerini paylaşmayı kendilerine görev bilirler.

Kültürün önemli bir yeniden üretim aracı olan halk müziğinin kaynağı âşıklar, dini ve milli duyguları sanatları içerisinde en güzel şekilde harmanlayan, telaffuz eden kişilerdir. Yüzyıllar boyu devlet büyüklerinin (yer yer devlet işleri karar merciinde) ve ordunun yanı başında yer almış âşıklar, kurulan meclislerde halka bu milli duyguları hissettirdikleri gibi yetiştirdikleri çıraklarına da yine bu milli şuuru öğretmek zorundadırlar.

Geleneksel Türk halk müziği eğitiminde, âşık geleneğinin aktarım yöntemi olan usta-çırak yönteminin işlendiği, halkla birebir iletişim hâlinde olunan mekânlar olarak âşık fasıllarının yapıldığı yer dediğimizde ise en başta âşık kahvehaneleri akla gelmektedir. Âşıklık geleneğinin vazgeçilmezi, bir eğitim kurumu ve iletişim merkezi konumunda olduğunu söylediğimiz kültürlemenin, kültürlenmenin ve kültürleşmenin en güzel şekilde yaşanmış-yaşanıyor olduğu âşık kahvehaneleri “köylerde, bucaklarda, kasabalarda şehir kahvehanelerinden sonra ortaya çıkmıştır” (Artun, 2018, s. 39).

Köprülü (1964) XVI. yy. Osmanlı Devleti zamanında İstanbul'da açılan kahvehanelerin padişahlar tarafından ziyaret edildiğini ve yine kendilerinin oluşturduğu bir locanın devlet tarafından korunarak başlarına tüm memleketi dolaşıp âşık kahvehanelerine katılan bir kâhyanın tayin edildiğini belirtirken (Akt., Oğuz vd., 2017, s. 323) âşıkların günümüzde olduğu gibi dini ve milli konularda yüksek bir kültüre sahip kişiler olarak o günlerde de dini (peygamberi övgü) methiye ve milli (orduyu ve kahramanları övgü) kültürü öven koçaklamalara sık sık yer verdikleri düşünülebilmektedir.

Türkiye'nin neredeyse her bölgesinde kurulan âşık kahvehanelerinin ülkemiz dışında da görülmesine bir örnek olarak Özarlan (2001)'ın; "Orta Asya'dan açılarak Rumeli, İran, Suriye, Balkanlar gibi bölgelere Türklerin yayılması ile bu bölgelerde Türk âşıklık geleneğinin çok kuvvetli bir yayılma göstererek, kahvehanelerde âşık fasıllarının görüldüğü" (s. 77) şeklindeki ifadesi, Osmanlı Devleti'nin yayılma politikalarının bir sonucu olabileceğini akla getirmektedir.

Ülkemizde geleneğin çok daha yoğun bir şekilde yaşandığı Doğu Anadolu Bölgesi (Kars-Erzurum bölgesinde) âşık kahvehanelerinde kurulan meclislerde dini ve milli konulu yüksek kültür değeri içeren eserlere çokça yer verilmektedir. İslam dini içerisinde yoğrulmuş bir Türk dilinin ve kültürünün aktarımını gerçekleştiren bu meclisler, Kars-Erzurum bölgesinde özellikle uzun kış geceleri tercih edilerek ve bilhassa ramazan ayında teravih namazı sonrası, sahur vaktine kadar âşık kahvehanelerinde kurulmaktadırlar. Dini methiyeler ve devleti-milleti övgüleyen koçaklamaların bir hayli dile getirildiği bu fasıllar, hünerlerinin birçoğunu en geniş bölümü olan Tekellüm bölümünde başarmaktadırlar.

Âşıkların bilgi ve tecrübelerini sergiledikleri, geleneğin gerektirdiği sistem ve içerdiği konulara uygun olarak Kars yöresi âşık meclislerinin içeriği hakkında Günay (2018) şu bilgilere yer vermiştir:

XX. yy. Doğu Anadolu bölgesi âşık fasıllarının düzeni şöyledir:

- 1. Hoşlama:** Merhabalaşma gibi deyimlerle anılan giriş bölümüdür.
- 2. Hatırlatma:** Canlandırma denilen bu bölümde âşıklar kendilerinden önce yaşamış âşıkların eserlerini seslendirirler.
- 3. Tekellüm:** En geniş ve en hüner istenen bölümdür. Daha çok yarışma psikolojisi vardır. Kendi içinde sekiz dala ayrılır fakat her fasılda bu sekiz dalın her birinin yer alması şart değildir.
- A.** O an mecliste bulunan en yaşlı veya ev sahibi sayılan âşık ayak verir ve atışmayı başlatır.
- B. Öğütleme,** tekellümün bu ikinci bölümü, iki âşığın birbirine nasihatle yol gösterdikleri, tecrübelerini birbirlerine anlattıkları atışma bölümüdür.

C. Bağlama-Muamma, gelenekte çok önemli sayılmakta olup iki âşığın; dinî tasavvufî ve İslami menkıbeler konusunda birbirlerini imtihan ettikleri (soru-cevap şeklinde) bölümüdür.

D. Sicilleme, bağlama-muamma bölümüne büyük iddia ile girip fakat başarısız olan âşığa mat eden âşığın hicvetmek için tenkit ederek, âşığa acı sözler söyleyerek taşıdığı bölümüdür.

E. Yalanlama, âşıkların kelime haznesinde ki zenginliği gösteren inanılmaz, akıl almaz yalanlar bulunup söylenen ilgi çekici bir atışma bölümüdür.

F. Taşlama, bir toplumun, bir grubun veya âşıkların birbirlerinin kusurlarını, ayıplarını bulup dile getirdikleri atışma bölümüdür.

G. Tüketmece, leb (dudak) değmez denilen, iki dudak arasına iğne yerleştirilerek alfabede ki “b, p, m, f, v” gibi ünsüz harflerin kullanılamayacağı ayaklar bulunarak yapılan atışma bölümüdür.

H. Uğurlama, fasılın son bölümü olup, âşıkların birbirlerini rahatlatma, methiye ile beraberliği kabul ederek her şeyi tatlıya bağladıkları bölümüdür (ss. 84-97).

Artun (2018) *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı* adlı kitabında; “İlk kez XVI. yüzyılın başlarında açılıp ortalarında ise İstanbul’da açılmış olan ve daha sonra tüm ülkeye yayıldığı bilinen âşık kahvehanelerinin, ortaya çıkan teknolojik gelişmelere rağmen, günümüzde temel işlevlerini halen devam ettirdiklerini” belirtmiştir (s. 41). Çobanoğlu (2000) Türk toplumunda kahvehanelerin yerini; “saray, paşa-ağa konağı yahut selamlıklar gibi daima misafir olunan, ev sahibinin ağırlığı, siyasetin seçiciliği; tekke ve medreselerin ise şeyh kontrolünde ki dini mahiyetli kurumlar olduklarından bu kurumlara bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır” şeklinde belirtmiştir (s. 133).

Bu durumda Müslüman olan-olmayan, yerli, yabancı, mezhep, meşrep, zengin, fakir ayrımı oluşmadan halkın bir araya gelerek tatlı sohbet edip hoşça vakit geçirebilecekleri ve âşıkların da bu ortamlarda bulunmaları sebebiyle, geleneğin bir parçası olan geleneksel halk müziğinin sadece makam-mevki sahibi, varlıklı ve/ya siyasi kişilerin elinde kalmayarak, giriş çıkışlarında herhangi bir sınırlama ve ayrımın olmadığı kahvehanelerde, halka daha kısa yoldan, daha çabuk ve daha çokça ulaşması anlamına gelmektedir.

Toplumda ortak kullanım ve ortak buluşma yerleri olarak kendine özgü bir konumu olan kahvehaneler, yaşanan olaylardan, şehirdeki yeni gelişmelerden haberdar olunan yerler olarak bilindiğinden ayrı bir çekiciliği bulunmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı mı âşıklar fasıllarını gerçekleştirebilmek için kahvehaneleri seçti bilinmez ama kahvehanelerin insanların öğrendiği veya duyduğu yeni hadiseyi “kesinlikle burada paylaşmalıyım” dediği yerler olduğu söylenebilir. Köy kahvehanelerinden önce âşıklık geleneği köylerde köy odalarında, düğünlerde, çeşitli dost meclislerinde ve köylerdeki en büyük evlerde

sürdürülürdü. Âşık meclislerine (gerek kahvehane gerek ise köy odalarına) usta âşıklar tek katılabildikleri gibi varsa çoğu zaman yanlarında çırakları ile de katılmışlardır.

Eğitimin bir parçası sayılan memleketi ve meclisleri çırağı ile birlikte dolaşma adetinin dışında belli bir ustası olmayıp kurulan her meclisten bir şeyler öğrenmeye istekli olan kişilerin bu meclislerde bulunmaları da sayılabilir. Âşık meclislerinde eğitim olayı, usta çırak eğitimi gibi ustanın teorik bilgileri adaya aktarmasından ziyade, adayların (ustanın kendi çırağı veya belli bir ustası olmayıp her meclisten bir şeyler öğrenmeye istekli olan kişiler) icra sırasında ustaları dinlemeleri ve izlemeleri şeklinde gerçekleşmiştir.

Düzgün (1998), kültür ve eğitimin birbiriyle yakından ilişkili iki alan olması nedeniyle âşık kahvehanelerinin hem geleneğin icra edildiği hem de yeni âşıkların yetiştirildiği bir ocak olduğunu, kültürümüzün bir ögesi geleneksel halk müziğinin, bir âşık meclisi olan kahvehanelerde halk tarafından öğrenilip daha geniş coğrafi bölgelere yayılacağını belirtmektedir. Bunlara bağlı olarak günümüze kadar ulaşmış âşık müziğinin işlendiği, en köklü geleneksel müzik eğitim yuvaları olan halk meclislerinde yetişmiş halk ozanlarının, büyük bir kısmının birer müzik icracısı ve müzik aktarıcısı olarak halka hizmet ettiğinden de söz etmektedir (s. 32).

Âşıklık geleneğinin Anadolu'daki başlangıç noktası olan Kars'ta yaptığı çalışmalarda Reinhard (2019), Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova gibi âşıklarla yaptığı röportajlarda geleneğin eğitimi noktasında önemli bilgilere ulaşarak, Türkiye'nin başka hiç bir yerinde rastlamadığı kardeş ülke Azerbaycan'dan alınan bir geleneğin varlığından söz etmiştir. Âşık Murat Çobanoğlu tarafında kurulup işletilen ve âşık Şeref Taşlıova gibi diğer bazı usta âşıklarında burada yer yer bulunarak eğitim verdikleri, içtikleri çayın parasının dışında öğrendikleri bilgiler ve aldıkları saz-söz eğitimi için hiç bir ücret alınmayan halk âşıkları için bir tür eğitim ocağı-atölyesi kurulduğunu belirtmiştir. Tek bir âşığın elinde yetişmesi gereken çırağın veya genç âşıkların, buraya gelerek usta âşıklardan bir şeyler öğrenerek yine bu usta âşıklardan önce kendi dinletilerini gerçekleştirme fırsatı bulduklarını ileri sürmektedir (ss. 57-58).

Reinhard (2019) âşık Şeref Taşlıova ile yaptığı röportajda; “..şarkı söylemeyi ve saz çalmayı bakarak ve izleyerek öğrenirler. Yetkin olana dek öğretmenlerini ve öğretmenlerinin müziğini taklit ederler. Geleneğe divan ile başlarız ki metin ciddidir. Mümkün olduğu kadar fazlasını icra edebilmesi gereken tüm şiirleri ezberlemeli, okuma yazması varsa defterine geçirmelidir..” şeklinde belirtmiştir (s. 59).

Günay (2018)'in açıklamalarına göre, XX. yy. Doğu Anadolu Bölgesi âşık fasıllarının kurulma amaçlarının başında eğlence ve zaman geçirme düşüncesi olduğu görülmektedir (s.

84). Ama bu durum hem kahvehaneyi işleten açısından hem usta âşık tarafından hem de mesleği öğrenme niyeti olan kişiler yönünden farklı amaçlar barındırmaktadır. Gece boyu sürececek fasıl ile beraber dinleyiciler âşıkları pür dikkat dinleyerek keyifle kahvehanecinin sattığı çayları yudumlarken, usta âşık da yaptığı fasıl sayesinde hem sazının sapında bulunan sicimden askıya para asılması ile geçimini sağladığı kazancını elde edecek hem de geleneği öğrenmeye meyilli genç âşık adaylarına karşı bir öğretmen rolü üstlenerek eğitim imkânı sağlamış olacaktır.

Reinhard (2019) da; âşık Murat Çobanoğlu'nun kendi kahvehanesinde (*Çobanoğlu Gazinosu*) âşık Şeref Taşlıova ile birlikte, kendilerinden önce veya beraber dinleti gerçekleştiren çıraklarının sazlarına asılan paralarını almadıklarını dile getirerek, bu eğitim atölyesinde âşıklık geleneği ile ilgili verdikleri hiç bir eğitimden para kazancı sağlamadıklarını belirtmektedir. Devamında genç âşıkların ses eğitimini nasıl gerçekleştirdikleri üzerine bir soruya da Konservatuvar eğitimi gibi bir eğitim vermediklerini (âşık Şeref Taşlıova ile birlikte nota kullanımına karşı olduklarını da belirtmektedirler) belirten Çobanoğlu, sesin kendiliğinden olgunlaştığını ama dini konulu eserlerde sesin kesinlikle hatasız ve kusursuz olması gerektiğinden çıraklarının böyle eserlerde kendilerini taklit ederek bunu defalarca okumaları gerektiğini belirtmektedir (s. 58-59).

Âşık Müziği ve Türk Halk Müziği

Halk müziğimizin tarihi, halkın genel tarihinde olduğu gibi tümü ile belgelere dayanmadığından Halk tarihinin ana kaynakları, bir yandan bulunabilen yazılı belgeler olurken arkeolojik ve etnografik buluntulara (Çin'de bulunmuş yazılı kaynaklar, Sovyet-Azerbaycan araştırmalarında Gobustan bölgesinde bulunan taş resimler gibi) öte yandan da söylenceler, destanlar ve özellikle halkın günlük yaşantısı içinde (sık sık olabildiği gibi sadece belli zamanlar içerisinde) uyguladıkları veya kullandıkları diyebileceğimiz diğer halkbilimi ürünleri olan geleneklere dayanmaktadır. Kaplan (2004) Türk halk geleneklerinden küçük bir örnek vererek, bir köye uzaktan gelen misafire karşılamının davul ve zurna ile yapıldığından, bu karşılamada herkesin oynayıp türküler söylediğinden, yakınıni kaybeden kadınların ise ağıt yaktığından bahsederek, Türklerin müzik, İslamiyet ve kültür bağlantısını şu ifadelerle özetlemiştir:

.. bin yıllık Türk tarih ve kültürünü İslâmiyet ile yoğurmuştur ve son bin yıllık Türk tarihi, Türk tarihinin kültür ve medeniyetçe en zengin, en muhtevalı ve en güzel devridir. .. Türklerin bin yıl, en ince teferruatına kadar işledikleri, musikilerinde ilham kaynağı hâline getirdikleri İslâmiyet'i de Türk kültür hazineleri arasında saymamız gayet tabiidir (ss. 80-81).

Kaplan'ın (2004) bu ifadelerinden anlaşılacağı üzere kültür ve töre kavramına büyük önem veren Türk halkı, İslâm dinini de çok iyi benimseyerek kültürüne aksettirmekten çekinmemiştir. Türklerin İslâmiyet'e karşı saygı çerçevesini sadece dini otoriteden değil, İslâm dini kurallarını kendi gelenekleri içinde yerinde şifrelemelerinden dolayı olduğu da belirtilebilir. Bunu da Türklerdeki gelenek ve törelere bağlılığın bir sonucu olarak görebiliriz.

İslamiyet'ten önce Orta Asya Şamanlık geleneğinde karşılaştığı sorunları rüyasında tanrı ile bağlantı kurarak çözen Şaman var iken (Roux, 1994, s. 59), İslamiyet sonrası âşıklık geleneğinde yaratıcının (tanrının) bir tasvirinin olamamasından veya böyle bir tasvirin İslam dinine aykırı bir durum sayıldığından dolayı rüyada görülen kişi toplumda hürmet gören şahsiyetlerden meydana gelerek aksakallı bir dede, aksakallı bir pir olarak adlandırılan kişilere veya peygamberlere (Hızır peygamber veya en son ulaşılacak kişi sayılan Hz. Muhammed) dönüşmüş olduğu halk arasında dolaşan hikâyelerden anlaşılmaktadır. Bu dönüşümü yine Türk kültürü ataerkil düşünce sisteminde var olan büyüklere ve özellikle yaşlılara gösterilmesi gereken saygı ile onların yol göstericiliğinden yararlanılması gerekliliğinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Yazılı kaynaklarda müziğimiz ve çalgılarımız hakkında bilgileri Dede Korkut Oğuznâmelerinde de buluruz. Kırzioğlu (2000)'nun, bu Oğuznâmelerin 13 türlü eserdeki destan ve ananelerinden yapmış olduğu; “..bu nâmelerden sekizincisi olan *Ozan-Kopuz ananesi ve Okçu Kozan destanında* geçen; Bökdiz-Aman, Salvur-Kazan, Şâh-Bakı ve Yetim-Gozan adlı dört alpten Yetim-Gozan'ın, abisinin öcünü almak için Bökdiz-Aman'ı ok ile öldürdükten sonra onun ozan çalgısını (kopuz) yine onun oğluna bıraktığını” (s. 10) şeklindeki alıntılardan da, Türk çalgısı kopuzun Türk töresinde bir silah gibi, bir parça toprak gibi babadan oğula emanet edilen genetik bir yetenekmiş gibi öneme sahip olduğu söylenebilir. Savaşçı bir babanın oğluna savaş taktikleri verdiği gibi çaldığı kopuzu da varisi olan oğluna yine kendisinin aktarmış olduğu düşünülebilir.

Türklerin halk şair ve musikişinasları hakkında ilk tarihî bilgiler başlığı altında Köprülü (2018), Çin Kaynaklarında yazılı olan Türk musikişinasları için şu bilgileri aktarmaktadır:

Esasen Çin Kaynakları, muhtelif Türk şubelerinin musikiye ve şiire pek düşkün olduklarını kuvvetlendirmektedir. Kırgızların musikiyi çok sevdikleri; Köktürklerin kımız içip sarhoş olduktan sonra hep bir ağızdan türküler söyleyip raks ettikleri; Huvey-hunların-kurt neslinden geldikleri için-kurt uluması gibi, sesleri titrete titrete türküler söyledikleri; Kırgızlar arasında muhtelif cins düdükler, davullar, Çinlilere mahsus orglar, tunçtan kûslar ve küçük çingiraklar bulunduğu malumdur. İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde, Hunlar, Tu-kiu'lar ve Uygurlarda askerî mızıkalar bulunduğunu da ilave edecek olursak, Türklerde İslamiyet'ten evvel halk şairi-musikişinaslarının bulunduğu kolaylıkla

anlaşılır. Yalnız umumi ve hususi toplanmalarda, ziyafetlerde ve orduda değil, eski Türklerde büyük bir ehemmiyeti olan matem merasimlerinde de bu halk şairlerinin yeri çok mühimdi (s. 207).

Köprülü'nün (2018) de belirttiği üzere eski Türklerde sadece ziyafet ve şan törenlerinde değil devlet büyüklerinin cenaze merasimlerinde de müzisyenler görev almışlardır. Roux (1994) “Atilla'nın cenazesinde ağıt yakıldığını (şarkı veya ilahi şeklinde) bu ağıtında tarihte yakılmış en eski ağıt olabileceğini” dile getirmiştir (s. 226).

Esasen ortaya çıkarılış şekli (çalınan enstrüman, okunduğu zamanlar, ritim ve melodi gibi) ile Türk'ü anlatan, basit ifadeyle Türk halkına ait olan Türk halk müziği, genellikle ortaya çıkarılanı unutulmuş olan (anonim), geleneğe dayalı ve geleneksel usullere göre şekillenmiş; açış, kırık havalar, oyun havaları, uzun havalar gibi eserler şeklinde akla gelmektedir. Türk halk müziğini genel itibarı ile kaynak olarak üretenler, bu müziği üretmenin yanı sıra halk edebiyatı, şiir sanatı, bestecilik, hikâye, rivayet söyleyicisi, dans ve icracılık gibi sanat türlerini de kendi içerisinde birleştiren Türk halk bilim alanı temsilcileri sayılan usta mahalli sanatçılar, saz ve söz sanatkârları ile âşıklardır.

Orta Asya kopuz geleneğinden bu yana ufak değişimler içinde olan Türk halk müziği için kullandığımız “Türkü” kavramının, Türk boyları içerisinde ilk olarak ne zaman kullanıldığı bilinmemekle beraber, tarihi Çin Kaynaklarında “Köktürklerin kırmızı içip sarhoş olduktan sonra hep bir ağızdan türküler söyleyip raks ettikleri” ve XIV. yüzyılda Ebû Hayyân'a ait olan Mısır'da yazdığı (Oğuzların Emeviler ve Memlukler döneminde Mısır'da etkili olmalarının sonucu görülebilir) “*Kitabü'l-İdrâk li-Lisani'l-Etrâk*” isimli eserinde, *ozan* kelimesinin manasına geldiğini belirttiği “kopuzla türkü söyleyen” cümlelerinde apaçık geçtiğini görmekteyiz (Köprülü, 2018, ss. 174-207).

“*Türkü*” teriminin kaynağının “Türk” sözcüğü olduğunu, Türk sözcüğünün sonuna “ilgi eki” ulunarak da “Türki” yapıldığını ve bu sözcüğün zamanla “türkü” biçimine girmiş olduğunu belirten Birdoğan (1988), “*Türkü*” için yapılan görüşleri şu şekilde aktarmıştır:

Şemseddin Sami'nin “*An asıl Türklere mahsus lâhinde şarkı*”, Fuat Köprülü'nün “*Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkıları*”, Ahmet Talât Onay'ın “*Türklere mahsus lâhin ile söylenen şarkılardır*”, Ahmet Kutsi Tecer “*Varsağı, Türkmâni gibi türkü de eski yırlardan, yani milli musiki kaynaklarından doğmakla birlikte yabancı kaynaklarla karşılaşılacak bölgelerde (Irak, Suriye, Mısır gibi) ona verilmiş isim olsa gerek*” (s. 23).

Cönklerde ve mecmualarda bestelenmemiş olan hece ve aruz vezni ile yazılmış olan *türkü* adında şiirlere rastlansa da türkülerin özünü musiki teşkil etmektedir. Yine bu duruma bir örnek olarak Özarslan'ın (2001) aktardığına göre; “..sonraki dönemlerde başka isimlerle anılan en eski Türk kavmi olarak bilinen Hyung-nu'lara ait pek bilgi olmamakla birlikte, Çin

kaynaklarında IV.-V. yüzyıla tarihlenen kaynaklarda Çinlilerce “Hu” adı verilen Türklere ait şiirlerin içinde *Kahraman M-lan’ın Türküsü* bu şiirlerin en önemlisidir” şeklinde belirtilmektedir (s. 42).

Eroğlu (2017) Türk halk müziğinin diğer halk şarkılarından farkını şu ifadelerle belirtmiştir:

Her milletin mutlaka halk müziği ve halk şarkıları vardır. Ancak, her milletin “Türkü”sü yoktur. Çünkü “Türkü” Türk’e has bir müzik yapısını işaret eder. Halk müziği Batı’da “Folk Music” adıyla anılmakta ve içinde “Folk Song” olarak ifade edilen halk şarkılarını barındırmaktadır. Bunların karşısında “Türkü”, hem kavram hem de içerik bakımından farklıdır. Çünkü Batı’daki halk şarkılarının okuma yazması olmayan insanların ürettiği düşünülür ve bir sanat eseri olarak görülmez. Bu yaklaşım kendi kültürleri bakımından kısmî olarak isabetli ise de Türk kültüründe Türkü’nün üretimi ve icrası bu anlayışla örtüşmez. Çünkü Türkü’yü okuma ve yazma bilmeyen kimseler üretebileceği gibi okumuş, kariyer yapmış, makam sahibi veya müzik alanında yetişmiş insanlar da üretebilir (s. 80).

Çok farklı kültürlere ev sahipliği yapmış olan Anadolu coğrafyasının son sakinleri bizlerin, “kopuzla türkü söyleyen” özelliğimiz “sazla türkü söyleyen” olarak şeklen değişmiş; bahsi geçen türkülerin “halk türküleri”, “memleket havaları” adlarını alması ve meydana getirilmesine “türkü yakılması” ve “türkü çığırılması” söylemleri de konuya dâhil olmuştur.

Halkın ortak ürünü olan halk türkülerinin “*yakılması*” tabirine göre kahramanlığı bol olan Türk milletinin kahramanlıkları ile beraber acılarını, inanışlarını, sevinçlerini, dünya görüşlerini, günlük uğraşlarını dile getirdikleri olduğu şekli ile kalmayıp gönül dünyaları ile başına gelenleri anlattığı halkın elinde, o halkın istediği şekli alana kadar gezgin halk ozanları, kervancılar, düğünler ve konargöçerler yoluyla bir yerden bir yere yayılmasıyla devam etmiştir. Sahip olduğumuz türkülerimizden bazılarının bir kaç varyantının olduğu da bunun en güzel örneğidir.

Bilinenlerin istisna sayıldığı türküler hariç, doğduğu veya ortaya çıkarıldığı tarih, yer, kişi gibi bilgilerle beraber yakılarak mı veya çığırılarak mı ortaya çıkarıldığı her zaman bilinmeyen (anonim) halk türküleri, ya bir *âşık* tarafından sazının eşliğinde ya da tarlada, kırdan, düğünde, dernekte elini kulağına atarak yanık ve gür sesi ile o anki ruh hâlini dile getiren er veya hatun *çığırıcılar* kişiler tarafından üretilmiştir. Bu eserleri özellikle geçiş törenlerinde (sünnet, düğün, ölüm gibi) bulunarak ortaya çıkardıkları gibi yine eserlerin yayılmalarında da bu törenler büyük rol oynamıştır.

Âşıklar ve türkü yakıcılar; türkülerini meydana getirirken dinlendiği zaman kendini buram buram belli eden Türk insanı ve Türk insanına bağlı soyut-somut başta inanışları olmak üzere, edebi özelliği olan bütün yaşam duygularının-imgelerinin ve olgularının (acı,

neşesi, yaşadığı yerden yediği yemeğe kadar) yoğrularak elde edilmesi sonucu ortaya çıkmış malzemeleri konu edinmişler.

Âşıklık ve Ozanlık geleneğinin ele alındığı kısımda geleneğin evvelinde, bir inanç sisteminin parçası sayılan yaratan ile bağlantı kurulduğu düşüncesi ile başlamış olduğu ve âşıklar arasında da halen dini öven methiyelerin yazılıp okunması ve özellikle çıraklarının ses eğitimi aşamasında da bu dini mahiyetli eserlerin okunuşunu göz önüne alarak ses eğitimi vermelerinden dolayı, âşıklık geleneğinin din ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Köprülü (2018) de âşıklığın din ile bağlantısını belirtirken “şair-musikişinasların başlangıçta dinî, sonra sihrî-dinî mahiyetleri olduğunu” (s. 205) dile getirmiştir.

Orta Asya Türk kültüründeki manasçıların (Özbekistan’da Manas Destanı’nı okuyanlar) destan okuyabilme yeteneklerinin bir gece gördükleri rüya ile başlaması, Şaman inancında Şaman’ın sergilediği dansı ve dansının ayrılmaz parçası olan müziğinin kıymetinin çok yüksek görüldüğünü ve tanrıdan ona bağışlanan bir özellik olduğunu toplumuna inandırması, geleneğin evvelinde yine din ile aralarında bağlantı olduğunu göstermektedir (Roux, 1994, ss. 73-75; Başgöz, 2012, ss. 50-51; Artun, 2018, ss. 65-67).

Orta Asya kültüründen âşıklık geleneğine bakıldığında da durumun benzer olduğu, âşıkların Hakk âşıkları (maddi aşk’tan manevi ve ruhani bir aşk derecesine yükselmişlikle bağlantılı olarak ilahi vasıtalarla bir aksakallı pirin veya Hızır Peygamber’in rüyada ilimi bade ile vermesi) olduklarını dile getirerek, ilahi konularda eser ortaya çıkarmaları bu geleneklerin ortaya çıkışında hep bir ilahi inanç ve gereksinim olduğunu belirtmektedir. Âşıklık geleneğinin kaynağı olan geleneksel Türk halk müziğinde de dini konuların ve inanç sisteminin işlendiği eserlerin (deyiş, semah, duaz-ı imamlar ve Kerbela ağıtları gibi) görülmesiyle de ortak köklerden beslendikleri anlaşılmaktadır.

İslam dini inancına göre İslam bilgini Mevlana Celaleddin Rûmi, insanoğlunun kulağının işitmiş olduğu ilk müziğin Allahu Teâla’nın tüm ruhları yaratıp, Ruhlar Âlemi denilen bir âlemde toplayarak: بِرَبِّكُمْ أَلَسْتُ “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna cevap aldığı konuşmanın vuku bulduğu zamandan (Kâlû Belâ’dan) beri var olduğunu (Gönül, 2007, s. 77) kabul etse de bunu somut olarak anne kucağındaki bir bebeğin dinlediği ilk ninni (halka ait müziğinde ilk adımı sayılır) olarak belirtmek belki daha anlaşılır sayılacaktır. Annesinin sesini işiten çocuğun tepkisi mutlu olarak etrafına gülücükler saçmak olacaktır. Yaşadığı topluma ait kültürün ve örfün inceliğini çocuğuna ilk adım olarak anne verir. Annenin merhametini ve sevgisini çocuğuna iletirken müzikal yolu seçmesi (ninniler ve devamında çocuğun dış çıkarma ve yürüme evrelerinde-törenlerinde söylenen nanaylar) çocuğun müziğe

karşı koşullanmasını ve ilgi duymasını sağlayacaktır. Bu nedenledir ki çocuğun sosyalliği üzerinde müzik eğitiminin etkisi çoktur.

Bir kültürde veya bir toplumda şarkı söyleme ve çalgı çalma alışkanlığının uyandırılmasında, daha net ifadeyle müzik sevgisinin ve bu sevginin verdiği hazzın aktarılmasında en önemli güç kaynağı şüphesiz o kültürün veya toplumun halk müziğidir. Toplumun ilgisini çekmek, tüm kesimlerini etkilemek ve en alt tabakasına kadar inebilmek daha kolay ve daha doğal olarak ancak bu yolla elde edilebilir. Ailede başlayan müzik eğitimden hemen sonra ilk eğitim kademesinden devam ederek tüm eğitim kademelerinde verilecek olan müzik eğitimi içerisinde, halk müziği eğitiminin daha yoğunlaştırılması gerektiğini dile getiren Sun (2000), okullar için 100 seçme halk türküsünden oluşan “*Kır Çiçekleri*” adlı kitabında şu aktarımlara yer vermiştir;

“Çocuklar şarkı söyler; Amerika’da, Rusya’da, Almanya’da, Çin’de kendi şarkılarını... Biz söyletmemişiz kendi türkülerimizi. “*Müzik Dersi*” koymuşuz, sokmamışız okullara halk türkülerimizi; “*müzik*”ten saymamışız. Yedi milyon çocuk var, genç var okullarda; ne söyler bunlar ne dinler? Aktarma, öykünme, yoz müziklerden başka?..” (s. 9).

Bugün pek çok ülkede, gerçekleşen müzik eğitiminin en büyük dayanağı olarak halk müziği kabul edilmektedir. Bu hususta Yönetken’ in verdiği bilgiler konuyu netleştirecek güçtedir:

Avrupa’da belirginleşen *ulusal müzik eğitimi modeli* anlayışı İngiltere, Almanya, Fransa gibi gelişmiş ülkelerin okul müzik kitapları incelendiğinde halk ezgilerine verilen oranla göze çarpmaktadır. Okul müzik eğitiminde halk şarkılarına bu derece önem verilmesi ulusal ilkelere ve eğitim amaçlarından kaynaklanmaktadır. Çünkü çocukların kendi melodilerine gösterdikleri ilgi ve sevgi elbette ki her zaman daha güçlü ve doğaldır. Bu sebeple de halk şarkıları okullarda ulusal eğitimin önemli faktörlerinden birisi olmuştur (Akt., Özdek, 2012, ss. 39-40).

Avrupa ülkelerinin her birinin ulusal eğitim modeli benimsemesinin altında yatan temel nedenin Fransız İhtilali ve akabinde yaşanan milliyetçilik akımları olduğu söylenebilir. Bu akımlar sonucu çok uluslu ülkelerde parçalanma yoluna gidilmesi ile dağınık olan milletler de birleşmeye çalışmışlardır. Her ulus milliyetçi duygular ile bu düşünce sisteminden yararlanmaya çalışarak, evrensel alanda ayaklarını sağlam basabilmelerinde büyük önem arz eden dil ve kültürleri ile her alanda özgün atılımlar yaparak benliklerini ortaya koymaya çalışmışlardır.

Buna bağlı olarak da Avrupa ülkelerinde halen etkin olarak sürdürülen Fransız İhtilali sonrası ulusal müzik anlayışının, halk müziği kabul edilmesi ile ulusların bağımsızlıklarını ilanı sonucu (belki sanat alanında bıraktığı güzel sonuçlar sayılabilecek olan) dünya çapında

birçok özgün (halk) müzik ve geleneksel halk çalgıları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu konuyu destekler nitelikte olan Finkelstein’in (1995) görüşleri şöyledir:

...Örneğin toplumda ve siyasette demokrasi hem ulusal hem de evrenselidir. Amerikan Devrimi’nde savaşa eşlik eden Bağımsızlık Bildirisi ve 1789 Devrimi’ni izleyen Fransız İnsan Hakları Bildirgesi, pek çok ulusa kendi ulusal özgürlükleri Amerikan Devrimi’nde savaşa eşlik eden Bağımsızlık Bildirisi ve 1789 Devrimi’ni izleyen Fransız İnsan Hakları Bildirgesi, pek çok ulusa kendi ulusal özgürlükleri ve demokratik yaşamları adına harekete geçme esinini vermişti. Evrensel olan demokrasiydi, feodalizme beslenen karşıt duyguydu. Ulusal olansa, bu devrimin her ülkede, o ülkenin kendi kurumlarına, kendi geleneklerine ve kendi kültürüne uygun olarak almış olduğu özel biçimdi (s. 22).

Genel olarak ulusların *halk şarkısı* tabirini, “..en basit biçimiyle toplumsal bilincin; birlikte uğraş veren, acı çeken ve zafere erişen insanların ortak deneyim ve düşüncelerini temsil ettiği..” şeklinde belirten Finkelstein (1995), folkloru (halk müziği anlamında kullanmıştır) temel alan bir İngiliz ulusal müziğine çağrı yapan Ralph Vaughan Williams’ın ulusal sanat hakkındaki görüşünü şu şekilde aktarmıştır;

“Müzik, sıradan insanın sanatıdır”, “Kendimize ait bir müzik ruhumuz yoksa, başkalarının müzik ruhunun dışavurumlarındaki değeri nasıl algılayabiliriz?” (Akt., Finkelstein, 1995, s. 24).

Williams’ın sözleri, toplumların kendilerini anlatan halk şarkılarını ve üzerlerinde bıraktığı etkiyi bildikten sonra başka milletlerin müziğinin ne anlatmak istediğini, duygusunu ve hissini anlayabileceklerini belirtmektedir.

Yine Williams ile aynı görüşe sahip olan Sun (2000) da “*kır çiçeklerine*” benzettiği halk havaları ile türküler, Türk eğitsel müzik öğretiminde kullanılması sonucu öteki müzik türleri ve toplumsal müzik yaşamımızın sağlıklı gelişmesine daha elverişli bir ortam yaratılacağını dile getirerek, Türk müzik eğitiminde 50 yıldır yaratıcı müzikler değil de öykünme müziklerin kullanılmasının fayda sağlamadığı şeklinde görüşler sunmuştur. Williams ile aynı konuya değinen Sun (2000) un konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

Gelin birlikte düşünelim: eğitsel müzik öğretiminin temeline hangi tür müzikler konulsun? Yabancı kaynaklı, Türkçe sözlü “*aktarma*” şarkılar mı? Türk bağdarların yaptıkları, başka toplumların müziklerine benzeyen “*öykünme*” şarkılar mı? Yoksa piyasanın “*yoz*” müzikleri mi?.. Hangi toplum, kendi müziklerini bir kenara iterek başka toplumların müziklerini eğitime temel yapmakta? Halk havaları eğitime temel alındığı ölçüde: “derleme gereği” daha kolay anlaşılabilir; yok olma-unutulma daha aza indirilebilir; yozlaşmanın yaygınlaşması ve kökleşmesi önlenemez; bağdarlar, öykünme ürünler yerine halk havalarından daha çok kaynaklanan, daha sağlıklı ürünler verebilir; ..bu yoldan kurulabilir ancak Ulusal Şarkı Dağarcığı, çocuk ezgilerimize-halk türkülerimize Türk Okul Müziği ürünlerimizin katılmasıyla.. Ve ancak böyle bir ulusal şarkı dağarcığının okullarda öğretilmesiyle eğitsel müzik öğretimi

öğrenciye-öğretmene-halka yabancı kalmaktan kurtulur; halkın yarattığı değerleri temel alan, onları geliştiren çağdaş ulusal bir yörüngeye oturtulmuş olur, ve eğitsel müzik öğretiminin halk müziği temeline dayanması, öteki müzik türlerini de olumlu yönden etkiler; okul müziği ile birlikte, eğlence müziğinin-ordu müziğinin-sanat müziğinin, bütünüyle toplumsal müzik yaşamının sağlıklı gelişmesine daha elverişli bir ortam yaratır; ..toplumun kendi sanatı daha doğru yolda gelişebilir, uluslararası sanata kendine özgü gelişkin değerleriyle daha çok katılabilir, katkıda bulunabilir (ss. 9-10).

1983 yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Folklor Araştırma Dairesi Şube Başkanı Sabri Uysal İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen bir panelde “Ülkemizde halk müziğinin okul müfredatına 1960 yıllarından sonra girdiğini, evvelinde eğitim müziği olarak Alman, Fransız ve İngiliz melodileri seslendirildiğini” belirterek dönemin Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Başkanlığı Program şubesinden Leyla Deliorman'ın da konu hakkında; “..okullarda Avrupa halk ezgilerinin öğretildiğini ama öğrencilerimizin Avrupa'nın çok sesli müziğini yine tek sesli olarak algıladığı” şeklinde vurgu yaptığını devamında da şu söylemlere yer verdiğini görüyoruz; “.. Oysa bir halk ezgisinin değeri, bıraktığı musiki izleniminde değil, söyleyende halksal ve bölgesel ilişkilerde zamanla uyanan duygulardır. Dolayısıyla okul müzik eğitiminde kullanılacak ezgilerin eski ve güçlü Türk halk müziğinin görkemli dağarından alınması gerekmektedir” (Akt., Büyükyıldız, 2015, s. 84).

Büyükyıldız (2015)'ın belirttiğine göre; 1953 yılında, UNESCO kanalı ile Brüksel'de düzenlenen “Çocukların ve yetişkinlerin eğitiminde müziğin rolü ve yeri” konulu uluslararası konferansta alınan çok çeşitli kararlar arasında; müzik, eğitim ve folklor konuları da incelenerek, “*İlkokullarda gerçek eğitsel değerde otantik müzik folkloruna yer verilmelidir*” şeklinde bir kararın alınması da ulusal müzik eğitim modeli anlayışının Avrupa ülkeleri arasında iyice önemsinmesinin bir göstergesi sayılabilmektedir (s. 86).

Egüz (t.y.) ilk ve ortaokullar derecesine uygun olarak hazırladığı “*Türkü ve Oyun Havalarımızdan Bir Demet*” adlı 80 türküden oluşan çift ses üzerine yazılmış nota kitabında, çok seslendirilmesi planlanan halk müziğimizin Türk müziği ile etkileşimi olmuş ve benzeri sayılabilecek bazı halk müziklerine kıyasla hem eğitim müziği olarak kullanılamamasına hem de çok seslendirilmesinin yapılamadan arada kalmasına binaen şu bilgilere yer vermiştir:

Eğitim müziğinin yanında, diğer müziklere de kaynak olan halk müziği, ileri ülkelerde gereği gibi işlenmiş ve toplumun yararına sunulmuştur. Ülkemizde bugüne değin halk müziğimizin çok seslendirilmesi konusu tartışılırken, Balkan ve Kafkas ülkeleri gibi Osmanlı imparatorluğu içinde yüzyıllar boyu yaşamış pek çok toplumun, bizim halk müziğimizin bir benzeri sayılabileceğimiz halk müziklerini, uzun yıllar önce işleyip çok sesliliğe kavuşturduklarını görüyoruz (s. 3).

Sadi Yaver Ataman (1991) 1927’de Mustafa Kemal Atatürk’e bağlaması ile çeşitli örnekler çaldıktan sonra M. Kemal Atatürk bağlamadan örnek vererek Türk halk müziğinin Türk milletinin gerçek müziği olduğunu, milletin kültür ve sanat değerlerine bağlı kalmak şartı ile bunun ele alınıp kıymet verilmesi gerektiğini dile getirdiği şeklinde ifadesi bulunurken (Akt., Balkılıç, 2015, s. 88), batılılaşma süreci içerisinde böyle bir değerlendirmenin yapılması (reformcular buna ya bilinçsizce ya da kasten yanlış bir algı ile yaklaşmışlarsa da), kendi döneminde gerçekleştirmek istediği toplumsal uyanış reformları içerisinde, halk türkülerinin batı müziği tekniğiyle çok seslendirilip ortaya çıkan şekli ile Türk halkına tekrar sunulması için belli başlı çalışmalara yer verdirmeye çalıştığını göstermektedir (Büyükyıldız, 2015, s. 84).

Bu çalışmaların planlamasında dönemin işin ehli sayılabilecek kişilerinden kimileri direkt halk içinden halk ezgilerinin derlenmesi yönünde kimileri ise Türk sanat müziği içindeki türkülerden yola çıkarak derleme yapılması yönünde fikirler sunmuşlardır. Bunlarla beraber Balkılıç’ın (2015) aktardığına göre; “Ziya Gökalp’in de çeşitli araştırmalar yapıp ulusal birliğe zararlı materyallerin derlenmemesi gerektiğini belirterek, çocuklar için öğretici olanlar ve ulusal ruh için kullanışlı olan hikâyeler derlenince geri kalanlarının atılması gerektiği” (s. 132) şeklinde fikir sunanlar da bulunmaktadır.

Köklü bir geçmişe sahip geleneksel Türk halk müziğinin Anadolu’da ve Anadolu’nun köylerinde “*geleneksel tavrı*” ile oluştuğu ve özellikle yayıldığı yerler, devletin zamanla desteklediği ve koruma amaçlı oluşturduğu kurumlar dolayısı ile artış gösterse de, Atatürk’ün emri ile başlamış ve Erken Cumhuriyet döneminde gerçekleşen müzik çalışmalarının (müzik derlemeleri ve çok seslendirilme işleri) Halkevleri, Radyolar ve Konservatuarların görevi olduğu bilinmekteydi (Büyükyıldız, 2015, ss. 76-82).

Balkılıç (2015) da Muzaffer Sarısözen ve Ahmet Adnan Saygun gibi dönemin ünlü müzik adamlarının bile Halkevlerinde derlemeler yaptığını belirtirken (s. 90), türkülerin ülke genelinde üretildiği ve daha çok da “öğretilip-yayılmasına” yardımcı sayılan gayri resmî kurumlar olan geleneksel oturak veya muhabbet meclislerinin yanında bazı resmî kurumları, Büyükyıldız (2015) sıralayarak şu şekilde belirtmiştir:

Ülkemizde kültürün yeniden-üretim ve yayma araçları arasında halk müziğinin amaç ya da araç olduğu cem evleri gibi ibadethaneleri, eski efe ve yâren derneklerini (muhabbet, gezek, erfana, sıra gecesı gibi toplantıları), kahvehaneleri, Cumhuriyet dönemi göz önüne alındığında ayrıca halkevlerini, halkodalarını, köy odalarını, dernekleri, müzik ve diğer sanat topluluklarını, gösteri ve sanat evlerini ve halk eğitim merkezlerini, vb. de belirtmek gerekir (s. 77).

Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerin bir parçası müzik devriminin birinci ayağı sayılan halk müziği derleme çalışmaları içerisinde, 1920 yılında Türkiye'nin ilk Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilen Dr. Rıza Nur, (Milli Eğitim Bakanlığının sonraki yıllar içinde kültürün ve halk müziğinin eğitimdeki önemi adına ve gerçek manada da önemli olan hem derleme hem de eğitim çalışmaları olmuştur) bakanlığın merkez teşkilatına 21 kişi ataması yaparak burada okullara ilk, orta ve lise isimlerini vermiş ve bir çok okulun ismini de Türkçeleştirmiştir. Beraberinde Bakanlık bünyesinde Türk Âsarı Atika (eski eserler) Müdürlüğünü kurarak (Kültür Müdürlüğü konumundadır) türkülerle beraber halkoyunları ve atasözleri derlemeleri yaptırıp bunları kayıt altına aldirtmış ve gelecek nesillere ulaştırılmasını sağlamıştır (Akt., Ulusoy, 2014, s. 179).

Yine Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile toplumsal uyanış adına, 1931 yılında kapatılmış olan Türk Ocakları, Türk Halk Bilgisi Derneği, Muallim Birlikleri'nin yerine 1932 yılında Halkevleri kurulmuştur (Büyükyıldız, 2015, ss. 133-134). Halkevleri gençleri bir arada tutmak, Türk kültürü ve Türk sanatına katkılarda bulunmak ayrıca bu konularda araştırmalar yapma amacıyla 9 farklı dalda faaliyet sürdürürken daha da etkili olabilmek için tüm iller, ilçeler ve hatta gerektiğinde köylere kadar uzanması sağlanmaya çalışılmıştır.

Halkevleri kendi bünyesinde Türk halk müziği adına çalışmalara yer vererek yoğun bir derleme çalışması içine girmiş, müzik toplulukları kurarak gençler ile halk ozanlarını buluşturmuş, birlikte konserler ve kurslar verebilmiştir. Halkevlerinde yapılan folklorik derlemeler, kitap ve broşür olarak yayımlanmanın yanı sıra dinleti ve gösteri şeklinde de yine halka ulaştırılmıştır.

1916 yılında Dâr-ül Elhân adı ile kurulan ilk resmi ve müzik eğitim kurumu sayılan günümüzdeki İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı, müzik öğretmeni yetiştirmenin dışında yaptığı yayın ve araştırma faaliyetleri ile de Türk halk müziğinin geleceğe taşınabilmesi adına bir dönüm noktası olmuştur. 1927 yılında İstanbul Konservatuarı adını alan kurumun Dârü'l-Elhân Külliyyatı adı altında 7 sayıdan ibaret olan *Dârü'l-Elhân Mecmuası* adında bir dergi yayımlamıştır. Bu mecmuada Anadolu'daki folklor inceleme gezilerinden derlenen türkülerin bulunduğu "Anadolu Halk Şarkıları" isimli araştırma çalışmaları yer almaktadır (Özalp, 2000, ss. 72-74; Kolukırmık, 2014, s. 479).

1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinde, öğrencilere halk müziği ve saz öğretmesi amacı ile kuruldukları bölgelerdeki döneminin ünlü halk ozanları görevlendirilmiş ve (usta öğretici) öğretmen niteliğinde derslere sokulmuştur. Âşık Dursun Cevlani ve âşık Müdami Kars Cilavuz Köy Enstitüsünde, âşık Veysel gibi âşıklardan bazıları da Ankara Hasanoğlan Köy Enstitüsünde bu genç öğretmen adaylarına bağlamalarıyla halk müziği geleneğini

aşlamaya çalışmış olduklarına dair çeşitli bilgilere rastlanmaktadır (Akt., Öztürk, 2020, s. 37).

Genel itibari ile Türk halk müziğinin Cumhuriyet döneminden bu yana (uyanış evresi) yaşadığı gelişme ve gelecek nesillere aktarılma evresi içerisinde, 1964 yılında kurulup 1971 yılına kadar derleme yaparak, bu eserleri arşive kazandıran ve yer yer belli şubelerinde özellikle çocuk ve genç koroları oluşturarak (Radyo Gençlik koroları, Çocuk koroları ve Yurttan Sesler koroları gibi en bilinenleri sayılmaktadırlar) bir çok gencin gelenek adına yetişmesini sağlayarak her birini birer icracı veya aktarıcı vasfı ile topluma kazandıran, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun Ankara-İstanbul-İzmir ve Erzurum'daki (şubeleri) radyoları da geleneğin eğitime ve yayılmasına yardımcı kuruluşlar olarak konuşulması gerekenler içerisinde (Varlı, 2006, s. 22; Büyükyıldız, 2015, s. 88; Kuloğlu, 2009, ss. 20-22).

Türk Halk Müziğinin Genel Özellikleri

Türk halk müziği köklü bir geçmişe sahiptir. Ortaya çıkarılış şekli, ele aldığı konuları ile bu konuların genişliği ve derinliği, ortaya çıkaran kişiler ve özellikleri, icra edildiği yerler ve zamanlar gibi tüm konular, âşık müziğindeki özellikleri ile aynıdır.

Eroğlu (2017) Türk kültüründe halk müziğinin sadece köy müziği veya kırsal kesim müziği olarak ifade edilmesinin yerinde bir tabir olmayıp, olayın daha farklı bir yönünün olduğunu, Türkü'yü üretenlerin okuma yazması olmayan kişiler tarafından üretildiği ve kırsal kesimlerden çıktığı gibi aynı zamanda okumuş, metropolde yaşayan kariyer yapmış, makam-mevki sahibi kişiler veya müzik alanında yetişmiş insanlar tarafından da üretilebildiği görüşünü savunmuştur.

Bu durum âşıklık geleneğinde de şu şekilde örneklenebilir. Âşıklıkta sadece şehir şehir dolaşarak sanatını icra eden veya farklı sebeplerden dolayı şehirlerde yaşayan âşıklara şehir âşığı dendiği gibi köy vb. kırsal kesimlerde yaşayan köy âşığı diye tabir edilen âşıklar da bulunmaktadır ki bu kişiler yine genel nitelikleri bakımından aynı veya yakın ezgilere, aynı his ve düşünce sistemine sahip ve aynı dinleyici kitlesine mensup kişilerdir. Batı kültür ve müziğinden farklı olan binlerce yıl öncesinden günümüze kadar ulaşan gelenek, neredeyse hiç değişmeden aynı görev ve amaca hizmet ederek gelmiştir.

Türk saz ve söz sanatını üretenlerin temelindeki ozanlık geleneğinde, Dede Korkut hikâyelerinden de anlaşılacağı üzere kopuz çalıp şiirler (türkü) söyleyen kişilerin birer ozan olmaları ile beraber, toplum içindeki statülerinin de değişerek ait olduğu toplumda söz ve itibar sahibi kişiler olmaları, din ve devlet işlerinde bilge insan sayılmaları, çözüm

bulunamayan konularda fikirleri alınan kişiler olarak toplumunun dili ve bilgini sayılmaktaydılar. Bu detaylar müzik kültürümüzün batı folk müzik kültüründen kesin bir çizgi ile ayrılmasına sebeptir.

Toplumumuzda geleneksel müzik dışında kalan, birbirlerine tür olarak yakın veya uzak birçok müzik çeşidi dinlense de tüm toplumlarda geçerli olan genel ifadesiyle halkın duygu ve düşüncelerini, uğradıkları ortak sıkıntıları ve uğraşlarını, geçim yollarını ve kazandıkları başarıları, ortak kahramanlarını ve kendilerine eşlik eden sadık dostlarını (hayvanlarını), doğayı ve doğa olaylarını konu edinmiş tüm müzikal eserler halk müziği olarak kabul edilmektedir.

Geleneksel halk müziğimiz de geçmişten günümüze kadar bir kaç husus dışında aynı hissiyat içerisinde devam etmektedir. Tüm dünya için geçerli olan kaba tabirle ulusların-milletlerin geçmişten gelen müziği tanımını içine alan *halk müziği* kavramı hakkında çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları şu şekildedir;

Büyükyıldız (2015), *Ulusal Halk Müziği* için; “Halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halkın içinde her zaman var olan halk sanatçıları tarafından yakılmış, yaratılmış-bestelenmiş, değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış, bir ulusun özüne özgü geleneksel müziğidir” şeklinde bir tanım yapmaktadır (s. 108).

Yine Büyükyıldız (2015), Uluslararası Halk Müziği Kurulu’na ait halk müziğini ifade eden; “halk kesimlerinde kulaktan kulağa yayılan, notalarda bulunmayan ve notalardan öğrenilmeyen müziktir” şeklindeki tanım ile Muzaffer Sarısözen’e ait belirttiği; “halkın sahibini bilmeden çalıp söylediği geleneksel ezgilere denildiği” şeklindeki halk müziği tanımlarını bizlere aktarmaktadır (s. 109).

Halk müziği ile ilgili “*Halk müziği bir yanıyla büyük bir eski çağ sanatıdır*” diyen Finkelstein (1995) de, “halk müziğinin ayırt edici özelliğinin yalınlıkla sanatı birleştirmiş olması olduğunu belirterek, bir nevi yaşam ile doğrudan ilişkisi olduğunu” dile getirmektedir. Devamında “halk müziğinin bu niteliğinin; müziğin toplumun ve komünün malı olmasından, çok kullanışlı bir alet gibi sürekli kullanılmasından kaynaklandığını” ifade etmektedir (s. 31).

Finkelstein (1995) halk müziği hakkında; “Halk şarkısı en basit biçimiyle toplumsal bilinci birlikte uğraş veren, acı çeken ve zafere erişen insanların ortak deneyim ve düşüncelerini temsil eder. Bir klâsik eserin karmaşık psikolojisinin tersine karmaşık olmayan yalın bir insan simgesi sunar” demektedir (ss. 31-32).

Macar halk müziği ruhunu canlandırarak, Doğu Avrupa ve ülkemizde de Adana ile Mersin yöresinde yaşayan göçerlerden halk müziği derleyip Türk-Macar halk müzikleri arasındaki benzerliklerden bahseden Macar besteci ve müzikolog Bela Bartok'un halk müziği için verdiği ifadeler de önem arz etmektedir;

Köylü müziği, bilinçsiz olarak (zamanla gerçekleşen değişim ve gelişimin kimsenin bilincinde olmadan kendiliğinden gerçekleşmesi) iş gören doğal güçler tarafından vücuda getirilmiş değişikliklerin eseridir. Hiç eğitim görmemiş bir insan topluluğu tarafından içtepisel olarak yaratılır. Bu müzik, çeşitli hayvansal ve bitkisel yaşam biçimleri kadar doğanın ürünüdür. Bu nedenle halk müziğini oluşturan bireyler –yani tek tek ezgiler- yüksek sanatsal yetkinleşmenin bunca örneğini oluşturur. Mütevazi sunuluş biçimleriyle bunlar, müzik sanatının en görkemli başyapıtları kadar kusursuz olan yapıtlardır. Gerçekten de bunlar, bir müzik motifinin olanca tazeliğiyle ve en güzel biçimiyle kısacası, olabilecek en iyi ve en kısa biçimde ve basit araçlarla dile getirilmesinin klasik modellerini oluşturur (Akt., Finkelstein, 1995, ss. 31-32).

Büyükyıldız (2015) Türk halk müziğinde aranan özellikler hakkında *Nida Tüfekçi*'nin görüşlerini şöyle belirtmiştir:

- Sahibinin bilinmemesi
- Halk tarafından benimsenip onun ifadesine bürünmüş olması
- Halkın ortak malı olması
- Kulaktan kulağa verilmek suretiyle hayatıyetini sürdürmesi
- Gelenek hâline gelmesi
- Zaman içinde derin bir geçmişi olması
- Mekân içinde yaygın olması
- Yöresel dil ve müzik özelliklerini bünyesinde taşıması
- İddiasız olması
- Kişisel yapım olmaması vb. (s. 110).

Halk müziği başlığı altında vermeye çalıştığım bilgiler ışığında, türkülerimizden bazılarının ortaya çıkarıldıkları tarihler ortalama olarak bilinse de (meydana getiren âşıkların yaşadıkları tarihlere göre) Türk halk müziğinin başlıca özelliği olan o türküyü halkın kendi içinde benimseyerek (bundan dolayı bilinçli değişimlere uğratarak) yayıp türkülerin asıl sahiplerinin ve yöresinin önemsizleşerek (anonimleşmesi) unutulmasıdır.

Büyükyıldız'ın *Nida Tüfekçi*'den yaptığı aktarmalardan da anlaşılacağı üzere türkülerin ilk olarak akla gelen özelliğinin sahibinin unutulup halkın ortak ürünü olarak (anonimleşerek) yaşamaya devam etmesidir. Birdoğan (1988) da bir halk müziği çeşidi olan “türküler” için en büyük koşulun, “ezgi ve sözlerin ortak bir yaratının ürünü (anonimlik) olması” gerektiği ile beraber “müzikteki sadece ezgiye söz eşlik edince *türkü*'ye dönüşeceği” kanısını ileri sürerek, bir eserin halk müziği olabilmesi için taşıması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- a) Halkın duyguları ve düşünceleri, (acı, sevinç, coşkunluk, gurbet, öğüt, sevgi vb.)
- b) Ortak uğraşları ve geçim yolları, (iş alanları, tarım, teknik, hayvancılık vb.)
- c) Uğradıkları ortak sıkıntıları ve kazandıkları başarıları, (yangın, sel, deprem, tutsaklık, yengi, yenilgi, bayram vb.)
- d) Ortak kahramanları, (toplum önderleri, destan erleri, kaçaklar vb.)
- e) Doğanın kendisi ve kimi doğa olayları, (kar, kış, bahar, yayla, dağ, ırmak, yağmur vb.)
- f) Kimi hayvanlarla ilişkileri, (at, kedi, köpek, horoz vb. övme, gülmece doğuran yerme yoluyla) (s. 21).

Türk halk müziği, derinliği asırlar öncesine tarihlenmiş bir kültür ögesi olarak, gelenekselliğinden dolayı içinde yörelere göre şive farklılıkları barındırsa da halk tarafından belli şekle kavuşturulduğundan dili anlaşılır ve sadedir. Buna bağlı olarak Türk halk müziğini dinleyen insan, kelime dağarcığını zenginleştirirken Türk dilinin özünü de geleceğe taşımaktadır. Kendi de kültürün bir parçası olan Türk halk müziği, asırlardır Türk toplum hayatının çeşitli yönleri ile beraber milletin duygusunu ve aynı zamanda birçok kültür ögesinin de aktarımına yardımcı olduğu gibi yeniden üretim aracı olarak da görülmektedir.

Günümüzde türkü üretiminin az olduğu toplumumuzda, içerisinde kültür ögesi ya az bulunan ya da hiç bulunmayan sözlerden daha çok oluşturulduğu ve bunlarında bir âşık veya türkü yakıcı tarafından değil de bestekâr denilen üreticiler tarafından beste tarzında üretildiği söylenebilir. Fakat bu beste tarzındaki türküler âşık veya toplum içerisindeki türkü yakıcılar tarafından üretilmiş, geleneksellikten kopmamış olan gerçek türküler gibi şifahî eğitim verecek, eğitici ve öğretici rolünü ön planda tutabilecek bir özelliğe sahip değildirler.

Türk Halk Müziği ürünleri hakkında genel sınıflandırma yaparken Anonim Halk Müziği ve Âşık Müziği şeklinde ayırma giden Büyükyıldız (2015), geleneksel Türk halk müziğini genel itibarı ile:

- **Üreteni (Yakıcısı-Yaratıcısı-Bestecisi) Bilinmeyen Halk Müziği**
 - (a) Anonim (Âşık Müziği Dışı) Halk Müziği
 - (b) Anonim Âşık Müziği
- **Üreteni (Yakıcısı-Yaratıcısı-Bestecisi) Bilinen Halk Müziği**
 - (a) Geleneksel Halk Sanatçılarının Yarattığı Halk Müziği
 - (b) Üreteni Bilinen Âşık Müziği
- **Ölçüsü ve Şekilleri Açısından Halk Müziği**
 - (a) Kırık Havalar
 - (b) Uzun Havalar
- **Konularına Göre Türküler**
 - (a) Aşk türküleri
 - (b) Doğa Türküleri
 - (c) Tören-Düğün Türküleri
 - (d) İş ve Esnaf Türküleri
 - (e) Hapishane Türküleri
 - (f) Ölüm Türküleri (Ağıtlar)

- (g) Askerlik ve Kahramanlık Türküleri
- (h) Ninniler, olarak gruplandırmaya giderek açıklamıştır (ss. 7-8).

Boratav (1988) da yaptığı açıklamada, türküleri konularına ve kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesileleri göz önüne alarak 2 grupta toplamıştır:

A. Konularına göre türküler:

- (1) Lirik türküler:

Ninniler, aşk türküleri, gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapishane türküleri, ağıtlar, çeşitli başkaca duygular üzerine türküler.

- (2) Taşlama, yergi ve güldürü türküleri

- (3) Anlatı türküleri:

Efsane konulu türküler, bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler, tarihi konuları olan türküler.

B. Kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesilelere göre türküler:

- (1) İş türküleri

- (2) Tören türküleri:

Bayram türküleri, düğün türküleri, dini ve mezhebi törenlere değgin türküler, ağıt törenlerinde söylenen türküler.

- (3) Oyun ve dans türküleri

Çocuk oyunlarında söylenenler türküler, büyüklerin oyunlarında söylenen türküler (Akt., Oğuz vd., 2017, ss. 247-248).

Türk halk müziğinin türleri hakkında halkbilimci ve folklor araştırmacılarından Mahmut Ragıp Gazimihal, Sadi Yaver Ataman ve Nevzat Gözaydın gibi bazı kişiler de, Türk halk müziğinin ezgiden bağımsız düşünölemeyecek türkülerini, ezgileri bakımından (tip olarak) gruplandırmış, Uzun Havalar ve Kırık Havalar şeklinde genel bir açıklama ile belirterek şu bilgileri paylaşmışlardır:

Usulsüz (ölçü ve ritmi serbest) olarak Anadolu'da yöreden yöreye adlandırmasının değışerek; *ağıt, bozlak, dengbeş, maya, garip, kerem, hoyrat, yanık, türkmeni, kayabaşı, dağbaşı, gurbet havası, yüksekhava, divan, kesik, aydos, yol havası ve müstezat* şeklinde telaffuz edilen uzun havalar ve yine *usullü* (ölçüsü ve belli bir ritmi olan) Anadolu'da adlandırılmalarının yöreden yöreye farklılık gösterdiği; *zeybek-bengi-mengi veya seymen, bar, halay, tatyan, hora veya karşılama, horon veya sallama, kaşık havası, kol havası, yalı havası, teke zortlatması, datdiri, kolbastı, zahma, gemici havası, , kılıç-kalkan (Köroğlu-Koçaklama) havası, semah-ağırlama-düzlemece veya yeldirme havaları, harmandalı* şeklinde isimlendirilen türküler ve oyun havalarından oluşan kırık havalar olarak ayırmaktadırlar (Büyükyıldız, 2015, ss. 163-179; Ataman, 1975, s. 4; Oğuz vd., 2017, s. 248).

Eğitim Kapsamında Geleneksel Türk Halk Müziği

Eğitim insan yaşamında çeşitli işlevleri olan çok yönlü bir olgudur. Eğitimi bilinen, alışıldık işlevleri dışında bir yönüyle de uzun vadeli, sonucu net bir yatırım aracına benzetmek mümkündür. Dünyada eğitim konusunda ileri seviyede olan birçok ülkede öğrenciler ilgi,

yetenek ve kabiliyetleri ölçüsünde eğitim almaktadırlar. Bunun sonucunda da bu ülkelerde tıp, fen, sosyal bilimler, spor, sanat ve birçok alanda başarı sağlayan veya sağlayacak kalifiye eleman yetiştirilebilmektedir.

Ülkemizde de eğitimin geliştirilebilmesi adına, öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarında öğrenim gören hali hazırdaki öğretmen adaylarına verilen eğitimin hedeflenen amaçlara uygun olarak daha nitelikli hale getirilir olması, faydalı sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Ülkemizin eğitim politikaları içinde öncelikli yer verdiği konu eğitim hakkının gözetilmesiyle, sosyal devlet anlayışı içerisinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan tüm ailelerin çocuklarının okula erişim sağlayabilmesi yönünde yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların sonucu tüm kademelerdeki okullaşma oranının yükseltilebilmesi olmuştur. Devlet bu politikaları yürütürken, ailelerin konu ile ilgili olarak yaşam standartlarını da göz önüne alarak buna göre hareket edip uygulamalar ortaya koymaktadır.

Ülkemizin Milli Eğitim Bakanlığının sitesinde, Ekim 2018 tarihi itibari ile yayınladığı kendi eğitim politikası (*2023 Eğitim Vizyonu*)nda okul öncesi dönemden başlayan bilişsel kabiliyetleri geliştirmeye yönelik müdahale çalışmaları, ilkokul seviyesinde çocukların düşünsel, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını destekleyecek “*Tasarım-Beceri Atölyeleri*” kurulması ile ulusal standartların oluşturulmak istenmesi şeklinde devam etmektedir. İlkokul seviyesinde devlet politikası, çocukların gelişimsel özelliklerine dikkat ederken yine bu seviye için teneffüs ve serbest etkinlik saatleri ile müfredatlarında çocukların ilgi, yetenek ve mizaçlarına uygun olarak iyileştirilmeler yapılması planlanmaktadır. Ortaöğretim kademesi grubuna devletin geliştirdiği politikada da öğrencilerin ilgi, yetenek ve mizaçlarına uygun esnek modüler bir program ve ders çizelgesi yapısına geçilmesinin düşünüldüğü görülmektedir.

Tüm bunlarla beraber, ülkemizin 2023 Eğitim Vizyonu İlkokul ve Ortaokul seviyesi planlamaları içerisinde bulunan “*Çocukların kendi bölgelerinin üretim, kültür, sanat ve coğrafi kapasitesini keşfetmesine, bitki ve hayvan türlerini, yöresel yemeklerini, oyunlarını ve folklorunu tanımasına, derslerle bütünleşik veya ders dışı etkinlik olarak ağırlık verilmesi*” şeklindeki çalışması ile yukarıda bahsettiğimiz UNESCO’nun 1953 yılında Brüksel’de düzenlenen “Çocukların ve yetişkinlerin eğitiminde müziğin rolü ve yeri” konulu uluslararası konferansında aldığı çok çeşitli kararlar arasında; müzik, eğitim ve folklor konuları incelenerek “*İlkokullarda gerçek eğitsel değerde otantik müzik folkloruna yer verilmelidir*” şeklindeki kararı birebir örtüşmektedir.

Planlaması yapılan bu hedefler ile ülkemizin eğitim politikaları içerisinde özellikle temel eğitim olarak adlandırdığımız ilkokul ve ortaokul düzeyinde kendi kültür ve sanat

ögelerimize yer verilmeye başlanması yetişen genç nüfusun manevi taraflarını destekleyerek farklı kültürler ve sanat ögelerine karşı değer verecek bir potansiyel ile yeni bir bakış açısı, farklı bir dünya görüşü kazandırabileceği söylenebilir.

Ülkemizde yürütülen eğitim konusunda yapılmış değerlendirmeler ve ileri sürülmüş görüşler ışığında kültür-sanat alanında değerlendirmeler yaparken özellikle müzik ve müzik eğitiminin yetişecek insan istihdamında ne denli önemli olduğuna 1950 yılında verdiği demeçlerde vurgu yapan Halil Bedii Yönetken; İngiliz, Alman, Fransız ve Çekoslovak okul müzik kitaplarının kendi halk müzikleri ile dolu olduğunu dile getirerek İngiliz kitaplarında “Folk songs, Song of the British Islands, Song of Britian, National songs, Folk and national songs..” Alman kitaplarında “Volksweise, Alte Weise, Alte Volksweise, Volkslied..” Fransız kitaplarında “Chanson populaire, Melodie populaire, Air populaire, Canon populaire, Ronde populaire, vielle chanson, Air de vielle chanson, Air Ancien, Vielle melodie, vielle chanson Francaise..” gibi hep halk ezgileri ve geleneksel ezgi isimlerine, Çekoslovak kitaplarında da Çek, Morav ve Slovak halk şarkılarına rastladığını belirtmektedir (Akt., Say, 1993, s. 36). Halil Bedii Yönetken tarafından vurgulanan ifadeler hem şu anki “2023 Eğitim Vizyonu” ile bağdaşmakta hem de planlanan hedefler için önemli bilgiler sunma konusunda yol göstericidir:

...oyşa bizim ilkokullarımızda müzik öğretimi pek sınırlı bazı durumlar dışında hemen hiç yapılmamakta, müzik eğitimi, onu almaya en uygun olduğu bir çağda çocuklarımıza verilememektedir. 7-12 yaş arasında, eğitime en uygun koca bir beş yıl, eşsiz değerde, hiç bir zaman giderilemeyecek büyük bir fırsat gibi elden kaçırılmaktadır. Bugün müzik sorunu olarak en önemli işimiz, ilkokul müzik öğretimi sorununu çözümlenektir. Öte yandan, ortaokuldaki müzik öğretim ve eğitiminin lise sınıflarında sürmesi zorunludur. Lise gençlik çağı, gençliğin bir estetik eğitimi, bir sanat ve müzik eğitimi almaya en uygun, en kıvamlı bulunduğu, kritik bir çağdır. Böylece yarın ki aydın insanımızın formasyonu bu yönden de tamamlanmış olur. Onun için aydınlarımız yöneticilerimiz, müzik ve müzik öğretimi ile eğitimi önünde daha yakın, daha cömert olmalıdır. Bu bir yurt sevgisi ve insanlık borcudur şeklinde seslenmektedir (Akt., Say, 1993, ss. 17-20).

Yönetken’in verdiği bilgiler ışığında (başka yazılarında da bunu belirtmiştir) ilkokul düzeyinde verilen müzik eğitiminin, ortaokul ve lise düzeyi müzik eğitimine temel olacağı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müzik dersinin, temel beceri istemesi ve eğer öğretmen de bu yetkinlikte değil ise müzik dersinin sınıf öğretmenlerinden alınarak kesinlikle müzik öğretmenlerine verilmesi gerektiğini açıkça dile getirmiştir (Akt., Say, 1993, s. 17). Yönetken müzik eğitiminin okul ayağında kesinlikle halk müziği ile başlanması gerektiğini belirten isimler arasındadır.

Temel eğitim ve orta öğretim çağı okullarda, diğer dersler ile beraber belli bir müzik kültürünün eğitim süresinin sonuna kadar eksiksiz şekilde verilmesi öğrenci üzerinde oluşturacağı sanat anlayışı ile estetik haz duygusu ve felsefi düşünce yapısı gelişmiş aydın fikirler sunabilen bireylerin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılacaktır. Konuyla ilişkili olarak Şen ve Delice'nin (2014) görüşleri önemlidir:

Müziğin kültür kavramı içerisinde hem geleneksellik açısından hem de toplumun değerlerine, kendine has özelliklerine dair ipuçları sunması, ona özel bir anlam yüklemektedir. Toplumun sahip olduğu kültürel değerler onun varlığının önemli bir ifadesidir. Kültürel değerleri/özellikleri bireylerin sahip oldukları kişilik özelliği gibi düşünülebilir. Kişilik ve kimlik sahibi olmak bireyler kadar toplumlar içinde önemlidir. Bu nedenle kültürel değerlere ve bu değerlerin önemli bir ifade/anlatım biçimi olan müzik kültürüne gereken önemin verilmesi toplumsal açıdan da gereklidir (s. 1852).

Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik akımları sonucu keşfedilen kültür ve müzikteki milliyetçilik düşünceleri (ulusal kültür-müzik-halk müziği arayışı ve bunların eğitimde işlenmesi) ülkemizde XIX. yüzyılın başlarında etkisini göstermeye başlasa da geleneksellik kavramı ve geleneksel halk müziğimizin eğitim kurumlarında müfredat kapsamına alınması ancak 1970 yıllarından sonra gerçekleşmiştir (Finkelstein, 1995, ss. 22-24; Büyükyıldız, 2015, ss. 83-84).

Geleneksel Türk halk müziği, Cumhuriyet dönemine kadar eğitimini kendi içerisinde kendine özgü (gayri resmi) ve devletin desteklediği (resmî) kurumlarda (bunlar Halkevleri, Türk Ocakları, Halk Eğitim Merkezleri, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) gibi kurumlar olarak türkülerin derlenmesi, dinletilmesi ve öğretilmesi şeklinde etkili olmuşlardır) yürütürken, Cumhuriyetin kurulmasından sonra Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk-orta ve lise düzeyinde eğitim veren kurumlarda müfredatta yer verildiği kadarı ile sonraki dönemlerde de ortaya çıkan ve yine denetimi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel müzik merkezleri (kurslar) ile Güzel Sanatlar Liseleri (GSL) ve Halk Eğitim Merkezlerinde verilen halk müziği geleneksel çalgılarının eğitimi ile gerçekleşen eğitim ve öğretim süreçleri şeklinde devam etmiştir.

Mithat Fenmen'in (1950) belirttiği; "Sanat eğlence değildir, bilimdir" sözüne istinaden (Akt., Say, 1993, s. 74), Türk müziği için akademik bir kimliğe kavuşturulduğu tarih kabul edilen, 1975 yılında İstanbul'da kurulan Türk Müziği Devlet Konservatuarı (TMDK) ile beraber yüksek öğretim kurumlarında halk müziği eğitimini Konservatuarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri Müzik Bölümleri ve Eğitim Fakülteleri Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalları lisans düzeyinde mesleki müzik eğitimi şeklinde gerçekleştirmeye başlamışlardır (Özdek, 2012, s. 63; Büyükyıldız, 2015, ss. 152-153).

Yine belirtildiği üzere ülkemizde lisans düzeyinde müzik eğitimi veren kurumlardan Konservatuvarlara bağlı olan ilkokul-ortaokul ve lise düzeyi mesleki müzik eğitimi veren kurumlarla ilgili Yalçın (2017) “*Türkiye’de Mesleki Müzik Eğitimi Veren Kurumların Mevcut Durumları*” başlıklı makalesinde; 2016-2017 eğitim öğretim yılını baz alarak sunmuş olduğu Akdeniz Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi Çukurova Üniversitesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Trakya Üniversitesi olmak üzere toplam 12 üniversite bünyesinde müfredatları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ilkokul, ortaokul ve lise seviyesi yarı-tam zamanlı mesleki müzik eğitimi verildiğini ve bu eğitimlerin temel eğitimde “*Müzik ve Bale*”, “*Çocuk Konservatuvarı*”, “*Müzik Hazırlık*” şeklinde, ortaöğretimde ise “*Lise devresi*” ile “*Müzik ve Sahne Sanatları*” şeklinde devam ettiğinden bahsetmektedir. (ss. 42-44).

Türkiye’de temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarında yetenekli öğrencilerin alanda birer kalifiye eleman olarak yetişmesine vesile olan Konservatuvarlar, lisans düzeyinde de kendisi ile bu amaca hizmet eden Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında, verilen eğitimlerin yapıldığı alanlar (bölümler) hususunda;

“...fakültelerin bir üniversitenin, öğrenim alanı veya uzmanlık konusu bakımından ayrılmış kollarından her biri olduğunu ama programların akademik teşkilatlanma biçimlerine bakıldığında çok çeşitli fakültelere bağlı farklı bölümler olduğunu, bu nedenle mesleki müzik eğitimi veren programların dağınık bir teşkilatlanma yolu izlediklerini” belirten Gök (2018), “Türkiye’de Mesleki Müzik Eğitimi Yeni Açılan Üniversiteler, Fakülteler ve Bölümler Bağlamında” incelerken verdiği bilgiler şu şekildedir:

Genel tanımlamalarından yola çıkılarak konservatuvarların amacı ‘müzik, sahne sanatları ve müzikoloji alanlarında sanat/bilim dallarının özelliklerine uygun olarak ortaöğretim, lise, lisans ve lisansüstü düzeyinde sanatçı/bilim insanı yetiştiren kurum’ olarak tanımlanabilir. Türkiye’de konservatuvarlar genellikle bölüm, sanat ve ana sanat dalları olarak yapılanmaktadır. Genel yapılanma çerçevesi incelendiğinde konservatuvarların müzik, sahne sanatları ve müzikoloji bölümlerinden oluştuğu görülmektedir. Bu bölümlere bağlı sanat dalı, ana sanat dalı ve anabilim dalları konservatuvarların çerçeve akademik teşkilat yapısını oluşturur. Türkiye’de yükseköğretim lisans düzeyinde eğitim veren mesleki müzik eğitimi kurum türleri ve akademik açıdan bağlı oldukları birimler aşağıda örnekleri ile verilmiştir:

- Güzel sanatlar üniversitesi (örn., *Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi*)
- Eğitim fakültelerine bağlı müzik öğretmenliği anabilim dalı (örn., *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı*)

- Güzel sanatlar fakültelerine bağlı müzik bölümü (örn., *Kırıkkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü*)
- Güzel sanatlar fakültelerine bağlı müzik bilimleri bölümü (örn., *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü*)
- Devlet konservatuvarı (örn., *Çukurova Üniversitesi Devlet Konservatuvarı*)
- Müzik ve sahne sanatları fakültesi (örn., *Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi*)
- Türk müziği devlet konservatuvarı (örn., *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı*)
- Güzel sanatlar fakültesine bağlı müzik ve sahne sanatları bölümü (örn., *Nevşehir Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü*)
- Güzel sanatlar tasarım ve mimarlık fakültesine bağlı müzik bölümü (örn., *Medipol Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Türk Müziği Bölümü*)
- Sanat ve tasarım fakültesine bağlı müzik ve sahne sanatları bölümü (örn., *Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü*)
- Sosyal ve beşeri bilimler fakültesi müzik bölümü (örn., *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Müzik Bölümü*) (ss. 282-283).

İlgili Literatür

Araştırmanın bu bölümünde araştırma konusuna ait problem cümlesine bağlı kalınarak yapılan incelemede, çalışmamızın asıl konusuna literatürde yer verilmediği fakat bu çalışmaya kaynaklık edecek birçok *kitap*, *tez* ve *makale* olduğu saptanmıştır.

Özdek (2012) “*Ulusal Müzik Eğitiminde Halk Müziğinin Yeri: Türkiye-Azerbaycan*” başlıklı çalışmasında ulusal müzik eğitimi modeli anlayışının temel dinamikleri olan genel ve mesleki müzik eğitimi ile işleyiş ve içeriklerindeki yeri ve önemiyle modeli temellendiren halk müziğinin ilişkisini tespit etmek adına Türkiye ve Azerbaycan modellerini karşılaştırarak betimsel tarzda bir nitel çalışma ortaya koymuştur. Yaptığı bu çalışmayı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında gerçekleştirerek kaynak tarama ve doküman inceleme-karşılaştırma modeli ile topladığı verilere göre karşılaştırmalı analizler yapmış ve sonucunda Azerbaycan ulusal müzik eğitim modelinin Türk eğitim sistemine göre geleneksel halk müziğine daha çok yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma çalışmamıza yöntem olarak benzerlik gösterse de çalışma grubu-hedef kitlenin ve ulaşılan sonucun farklılık gösterdiği fark edilmiştir.

Turhan ve Kova (2012) “*Değerler Eğitimi Açısından Türk Halk Müziği ve Halk Ozanları: Neşet Ertaş, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Özay Gönlüm Bağlamında Bir İnceleme*” adlı makalesinde Türk halk müziğini ve Neşet Ertaş, âşık Mahzun Şerif, âşık Veysel ve Özay Gönlüm gibi halk ozanlarının 17 eserini inceleyerek değerler eğitimi

yönünden kullanılabilirliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma nitel bir araştırmadır ve halk ozanlarının yeri (adalet, saygı, sevgi, dürüstlük, doğruluk, sosyal içermeye, hoşgörü, mertlik, hümanizm, bilime değer verme, doğa sevgisi ve birlik-beraberlik gibi) konusunun özellikle üniversitelerin müzik bölümlerinde işlenmesi gerektiğini vurgulaması dolayısı ile çalışmamıza benzediği söylenebilir. Fakat araştırmacının kullanılan model ve teknik ile hedeflenen amaçlar bakımından farklı olduğu görülmüştür.

Türkmen (2010) “*Halk Müziğindeki Değişimler ve Halk Müziği Eğitimine Etkileri*” adlı çalışmada Türk toplum yapısının uğradığı değişimler ve özellikle Cumhuriyet döneminde yaşanan reform ve devrimler ile Türk kültürünün en önemli unsurlarından Türk Halk Müziğini ne şekilde etkilediği tespit etmeye dair bir çalışma olmuştur. Araştırma, nitel araştırma yönteminin kullanıldığı betimsel türdedir. Araştırmaya veri sağlayabilmek için yapılandırılmış görüşme formu kullanan Türkmen, halk müziğindeki değişim ve gelişimlerin halk müziği eğitimini olumsuz etkilediğini ve kaynak kişiler ile âşıkların yok olmasının ise halk müziği eğitimini etkilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacının kullanılan yöntem ve model olarak çalışmamız ile bir benzerlik gösterdiği konuşulabilse de kullandığı teknik ve ulaştığı sonuçlar itibari ile farklı çalışma olduğu anlaşılmıştır.

Özarslan (2001) “*Erzurum Âşıklık Geleneği*” kitabında tarihi seyri içerisinde kendine kattıkları ile beraber âşıklık geleneğinin yoğun bir şekilde yaşandığı il olan Erzurum’daki tutunma çabası, kendi içindeki eğitim ile gelecek kuşaklara nasıl aktarıldığı, icra ortamları ve yaşamış-yaşayan olan âşıkların âşıklık geleneğine katkıları ile âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumu hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

İmİK (2017) “*Üniversite Gençliğinin Âşıklık Geleneğine Bakışı*” başlıklı çalışmada, İnönü Üniversitesi öğrencileri üzerinde anket tekniğini uygulaması sebebiyle kullanılan yöntem açısından ve ayrıca söz konusu çalışmanın üniversite gençliği örnekleminde yapılmış olması da bu çalışmadan “hedef kitle” açısından farklılaştığı boyutu göstermektedir.

Güney (1971) “*Folklor ve Halk Edebiyatı*” isimli kitabında, Türk folkloru hakkında ki bunlar; milli destanlar, halk hikâyeleri, halk masalları, halk efsaneleri, halk fıkraları, halk bilmeceleri, atasözleri, halk deyimleri, halk mânileri, halk türküleri, halk edebiyatı ve halk şiirindeki Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Kul Mustafa, Karacaoğlu, Posoflu Müdâmi, Kağızmanlı Hıfzı, âşık Seyrani, Ruhsati ve Veysel gibi âşıklardan alınma (ağırlamalar, koçaklamalar, güzellmeler, ağıtlar, taşlamalar, destanlar gibi türlerde) seçkin örneklerle yer vermiştir.

Egüz (t.y.) *“Türkü ve Oyun Havalarımızdan Bir Demet”* adlı kitabında oyunlu ve oyunsuz ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde kullanılabilecek 80 Türk halk müziğinin çift seslendirmesini de yaparak okul müzik eğitimine uygun hale getirmiştir.

Eroğlu (2017) *“Türkü nedir?”* başlıklı makalesinde Türk halkının türkü kavramından ne algıladığı, türkülerin tarihi gelişim süreçleri gibi konular ile birlikte türküler söz ve ezgi bakımından incelemiştir. Araştırma nitel bir araştırma olması sebebiyle çalışmamıza benzese de teknik olarak kaynak araştırmasının kullanılması ve Türk halk müziğini söz-ezgi bakımından inceleyerek “Türkü” kavramının ne anlama geldiğini sonuç olarak ortaya koymasından dolayı farklı bir çalışma olduğu anlaşılmıştır.

Büyükyıldız (2015) *“Türk Halk Müziği Ulusal Türk Müziği”* kitabında Türk halk müziğinin ne denli önemli bir sözlü kültür hazinesi olduğuna dikkat çekerek, Türkülerimizin Cumhuriyet öncesi-sonrası hakkında belgeler ve bilgilerle detaylar sunarak, türküler üretenler, türkülerin derlenmesi hakkında kurumların (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, İstanbul Üniversitesi, Türk Ocakları, Halkevleri, Efe ve Yaren Dernekleri, Türk Halk Bilgisi Derneği, Türk Folklor Kurumu gibi) ve türkülerin konuları hakkında geniş bilgilere yer vermektedir. Kurumlarca yapılan derlemeler, düzenlenen sempozyumlar, paneller ve Muzaffer Sarısözen, Sadi Yaver Ataman, Orhan Dağlı, Leyla Deliorman gibi isimlerin Türk halk müziği adına yaptıkları çalışmalardan bahsetmektedir.

Birdoğan (1988) *“Notalarıyla Türkülerimiz”* kitabında halk müziğimize ait sözel ve ezgisel yapıdan genişçe bahsederken Türk müzik kültürünün ortaya çıkışı, tarihi gelişimi ve bugünkü durumu hakkında dikkat çekici bilgiler vermektedir. Birdoğan türküler ölçü, çok seslendirilme, kavram kargaşası bakımından inceleyerek Türk halk çalgılarımızdan bahsetmiş ve bu çalgılardan bağlamaya ait metot hazırlamıştır. Hazırladığı bağlama metodu ile beraber Türk halk müziğimize ait türkülerden bazılarının notalarını da bize aktarmaktadır.

İmik (2020) *“Sosyal, Kültürel, Tarihi, Coğrafi İçerikleriyle Türkülerimiz”* başlıklı kitabında, geleneksel Türk halk müziğimizin, sahip olduğu tüm özellikleri ile beraber tarihsel gelişim süreci içerisinde incelemiştir. Ayrıca TRT repertuarındaki yörelerine göre derlenmiş türküler ile çalışmasını desteklemiştir.

Balkılıç (2015) *“Temiz ve Soylu Türküler Sözleyelim Türkiye’de Milli Kimlik İnşasında Halk Müziği”* adlı kitabında XIX. ve XX. yüzyılda ortaya çıkan milliyetçilik akımlarının ülkemizde de halk kavramının ortaya çıkmasını ve geleneksel müziğin keşfedilmeye çalışılması ve reforme edilmesine ilişkin bilgiler sunmaktadır. Özellikle müzik reformunun sağladığı yararlar/yaşattığı hasarlar hakkında bilgi vermeye çalışan Balkılıç, yapılan derlemelerde metodolojik yönden eksik-yetersiz olarak yola çıkılması, hayal edilen

halk müziği ile gerçeği arasındaki farkın olması, geleneksel sözlerin ayıklanması, halk müziği derleyicileri arasında görüş birliği olmaması ve radyolarda halk müziği yayınlarına müdahaleler sonucu Türk halk müziğinin gelişimi olumsuz etkilendiği gibi üretiminde de kayıplar yaşandığını anlatmaya çalışmıştır.

Erarslan (2019) “*Mesleki Müzik Eğitim Kurumlarında Yürütülen Türk Halk Müziği Üfleme Çalgılar Eğitiminin Öğretim Elemanları Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*” adlı çalışmasında lisans düzeyinde mesleki olarak Türk halk müziği eğitimi veren kurumlarda Türk halk çalgılarından nefesli çalgılar alanında çalışmalar yapan akademisyenlerin karşılaştıkları çeşitli problemler ve çözüm önerilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmanın nitel bir araştırma olması, yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımının benimsenmesi ve çalışma grubunun lisans düzeyinde mesleki olarak Türk halk müziği eğitimi veren kurumlar olmasından dolayı çalışmamızla benzerliği söylenebilir. Fakat görüşme tekniğinin yanında yazılı dokümanların incelenmesine de yer vermesi ve ulaştığı sonuçlardan dolayı farklı bir çalışma olduğu görülmüştür.

İmrani (2017) “*Arkeoloji Kazıntılarında Karapapak Türklerinin Saz, Âşıklık Geleneği Tarihi*” adlı makalesinde Türk toplumunun asırlık geleneği olan âşıklığın temsilcilerinin geleneğin var oluşundan bu yana aklî yeteneği ile her konudaki sahip olduğu bilgi ve tecrübeleri sayesinde yaşadığı toplum içinde saygı ve itibar sahibi kişiler oldukları hakkında bilgiler vermektedir. Karapapak Türklerindeki âşık sanatının Türk dünyası ve insanlık tarihi içindeki sanat türleri arasında çok eski bir geçmişe sahip olması itibari ile önemli bir konumunun olduğu ayrıca âşık müziğini tarihi seyri içindeki makamsal-ses dizisi analizini yaparak ortaya bir sonuç çıkarması yönüyle farklı bir çalışma olduğu görülmüştür.

Günay (2018) “*Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*” adlı kitabında âşık tarzı şiir geleneği ve mahsullerini Türk Halk Edebiyatı içerisindeki tarihi seyrini inceleyerek, âşıklık geleneğinin İstanbul, Kastamonu, Konya ve Doğu Anadolu Bölgesinde kurulan fasıllarının XIX. ve XX. yüzyıldaki düzenleri hakkında bilgilere (âşıklık geleneğine başlama (çıraklık), öğrenme (kalfalık) ve zirve (ustalık) dönemleri ile bu geleneğin icra yerleri) yer vermiştir. Ayrıca âşıklık geleneğinde Rüya görme motifi ve inancını geleneğin temsilcilerinden birebir dinleyerek rüya âlemini tiplere ayırarak tahlillerini gerçekleştirmiştir.

İlgar ve Polat (2020) “*Türkiye’deki Sosyokültürel Dönüşüm: Kars Yöresi Âşıklık Geleneği ve Genç Dinleyici Kitlesi*” isimli kitabında, teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen yaşam döngüsünün, bir parçası olan sosyokültürel değişimleri ele almıştır. Kars yöresi âşıkları ile “yapılandırılmış görüşme” tekniği gerçekleştirilerek verilere ulaşılmış, teknolojik gelişmelerin Kars yöresi âşıklık geleneği ile beraber genç dinleyici kitlelerini de olumsuz etkilediği sonucunu ortaya koymuştur.

Düzgün (1998) “*Erzurum’da Âşık Kahvesi Geleneği*” adlı makalesinde, XIX. ve XX. yüzyılda Erzurum ilinde âşıklık geleneğinin önemi, kimler tarafından-nerelerde, nasıl ve ne şekilde yürüdüğü/yürütüldüğü hakkında kendi yaptığı bireysel görüşmeler ve aldığı kayıtlar vasıtasıyla âşıklık geleneğinin kahvehanedeki fasıl toplantılarını atışma örnekleri ile betimleyerek anlatmaktadır.

Oğuz vd. (2017) “*Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*” adlı çalışmasında Türk Halk Edebiyatı hakkında yapılan araştırmalardan başlayarak, Türk Halk Edebiyatının kuram ve yöntemleri, kaynakları, Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Şiirindeki tür ve şekillere kadar bilgi verirken Âşık Edebiyatı, Tekke ve Tasavvuf Edebiyatında eğitim şekli olan usta-çırak ilişkisi ile gelenekte insan yetiştirme hakkında da geniş ve detaylı bilgiler sunmaktadır. Ayrıca Oğuz vd. Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatına da genişçe değinirken, Türk Halk Edebiyatı derleme yöntem ve teknikleri hakkında da önemli bilgiler paylaşmışlardır.

Kırzioğlu (2000) “*Dede-Korkut Oğuznameleri*” adlı çalışmasında Türk kültürünün yazılı ve sözlü belgeleri olarak bilinen Dede Korkut Oğuznameleri ve Ozan-Kopuz geleneği hakkında günümüze ve bu çalışmaya ışık tutacak derin bilgiler sunmaktadır.

Hüseyinoğlu (2019) “*Bursa-Osmangazi Halk Eğitim Merkezinde Uygulanan Türk Halk Müziği Eğitiminin Etkinliğinin İncelenmesi ve Değerlendirmesi*” adlı çalışmasında Türk halk müziği eğitim programlarının içeriklerini, modül saatlerini, kazanımları ve uygulanabilirliklerini eğitime olan katkısı yönünden karşılaştırmıştır. Türk halk müziği eğitimi ile ilgili bir durum tespiti olması açısından yapılan çalışmamız ile benzerliği olan araştırmada bilgilere ulaşılması noktasında kaynak tarama, gözlem ve anket tekniklerinin kullanılması ve Halk Eğitim Merkezlerinde verilen Türk halk müziği eğitimi verilen kursların makamlara göre 4 ayrı seviye oluşturularak verilmesinin daha verimli olabileceğini ortaya koyması ile farklı bir çalışma olduğu görülmüştür.

Yöntem (2016) “*Burdur İli-Çeltikçi İlçesi Halk Kültüründe Müzik Unsurları*” adlı çalışmasında yöreye ait derlenmiş türkülerini inceleyerek bu yörede yapılan başlıca müzik uygulamaları ile kültüre ait yerel kavramlar ve olgular üzerine inceleme yapmıştır. Yöntem’ in yaptığı çalışmanın bir durum tespiti olup nitel bir araştırma olması sebebiyle benzerlik içerebilse de kullanılan model ve teknikler ile ortaya çıkarılan sonuçların belli bir yöreye ait olan kültürel unsurları içermesi nedeniyle araştırmanın farklı bir çalışma olduğu görülmüştür.

Ark (2017) “*Afyonkarahisarlı Mahalli Sanatçı Abdullah Uluçelik ve Halk Kültürüne Katkıları*” adlı çalışmasında mahalli sanatçının hayatını ve sanatı ile Afyon ili halk kültürüne olan katkıları üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada literatür tarama yöntemi ile sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulmuş bir alan araştırma yönteminin önemli bir unsuru sayılan

görüşme tekniğinin kullanılarak ortaya çıkarılan sonuçların sadece bir yöreye ait olan kültürel unsurları içermesi nedeniyle araştırmanın farklı bir çalışma olduğu görülmüştür.

Seven (2019) “*Manisa İli Demirci İlçesi Mahmutlar Mahallesi Halk Kültüründe Müzik Unsurları*” adlı çalışmada, yöre kültürünü inceleyerek yöre ananesinde varlığını sürdüren müzik pratikleri ve olgular üzerine inceleme gerçekleştirmiştir. Seven’in yaptığı çalışmanın nitel bir araştırma olması sebebiyle benzerliği konuşulabilse de araştırmanın tarama modeli ile hazırlanıp sonuç olarak ortaya bir yöreye ait halk kültürünün müzikal unsurlarını ve bu unsurların derlemelerini koymasının itibari ile farklı bir çalışma olduğu görülmüştür.

Çalışmanın, sosyal bilim yaklaşımı açısından, literatürde bulunan diğer çalışmalardan da büyük oranda farklılaştığı söylenebilir. Bu bağlamda, ilgili literatür bölümünde de değinilmiş olan ve araştırma konusunu benzer şekilde ele alan araştırmalardan biri olan İmİK’in (2017) “*Üniversite Gençliğinin Âşıklık Geleneğine Bakışı*” adlı durum tespiti çalışmada, anket tekniğinin kullanılması sebebiyle kullanılan yöntem açısından bu çalışmadan ayrıldığı belirtilmelidir. Ayrıca söz konusu çalışmanın üniversite gençliği örnekleminde yapılmış olması da bu çalışmadan “hedef kitle” açısından farklılaştığı boyutu göstermektedir.

Yine, Özdek’in (2012) eğitim alanında ayrı bir durum çalışması olan; “*Ulusal Müzik Eğitiminde Halk Müziğinin Yeri: Türkiye-Azerbaycan Örneği*” başlıklı çalışmada da betimsel bir araştırma olmasının yanında kaynak tarama, doküman inceleme-karşılaştırma, kısmen de görüşme yöntemlerinin kullanılması itibari ile bu çalışmadan farklılaştığı görülmektedir.

İmİK (2020) “*Sosyal, Kültürel, Tarihi, Coğrafi İçerikleriyle Türkülerimiz*” adlı kitabında, geleneksel Türk halk müziğimizi âşıklık geleneğinden bu yana süre gelen tarihini ele alarak, sahip olduğu tüm özellikleriyle incelemiş ve derlenmiş örnek yöre türkülleri ile destekleyerek sunmuştur. Bu nedenle bu çalışmadan farklı olduğu görülmektedir.

Ayrıca İlgar ve Polat (2020) da çalışmada teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen yaşam tarzlarını, sosyokültürel alanda ele alırken, “kritik durum örnekleme” modeline, nitel araştırma yöntemlerinden “fenomoloji” desenine göre veriler ise “yapılandırılmış görüşme tekniği” ile toplandığından bu çalışmadan farklılaştığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yer alma durumunun incelendiği bu çalışma, katılımcıların düşüncelerini derinlemesine ortaya koyabilmek amacıyla YSB yaklaşımı temelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın modeli ve desenine, katılımcılara, veri toplama araçlarına, veri analizine ve geçerliğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırma Modeli ve Deseni

Bu çalışma nitel türde olup durum tespiti yönelik bir araştırmadır. Durum tespiti yapılırken araştırmaya katılanların bir insan kitlesinden oluşması nedeniyle, çalışma görüşme tekniği ile yürütülmüştür. Görüşme tekniği ile elde edilen verilerin analizinde yorum yapma gerekliliğinin ortaya çıkmasından dolayı, bu çalışma nitel bir özellik taşımaktadır.

Nitel araştırma için Maanen (1979) da şöyle bir tanım yapmıştır; “Nitel araştırma, kendisine uygun olan tanımlama, çözme, yorumlama ve anlamla ilgili bilgilere ulaşmak için kullanılan araştırma tekniklerini içeren çok genel bir terimdir” (Akt., Merriam, 2018, s. 13).

Araştırma ile ilgili elde edilen sorular veya ortaya atılmış hipotezlerin yorumlanması ve anlamlandırılması için oluşturulan plan, araştırmanın desenini oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak bu çalışmada, topluma ait olan bir geleneğin/kültürün, eğitimdeki durumu üzerine bir inceleme yapılması, çalışmayı toplumsal bir araştırma yaklaşımına sevk etmektedir. Neuman (2016) da Metodolojinin Anlamları başlığı altında toplumsal araştırma yaklaşımlarını; “*Pozitivist Sosyal Bilim, Yorumlayıcı Sosyal Bilim ve Eleştirel Sosyal Bilim*” üç başlık hâlinde sıralamaktadır (ss. 117-142).

Çalışmada yer alan katılımcıların açık uçlu sorular aracılığıyla fikirleri sorularak, alınan cevaplar (görüşler) yardımı ile elde edilen veriler ışığında, ortak bir sonuca gidilmeye çalışılmasından, çalışmada kullanılan desen nitel araştırmalarda çoğunlukla kullanıldığı bilinen YSB yaklaşımıdır.

Bu yaklaşımın pozitivist yaklaşımdan farkı, sosyal olayları fen bilimcilerin yaklaşımı ile izah etmenin geçerliliğini reddetmesidir. Sosyal olaylar/olgular oldukları, yaşandıkları şekilde incelemeli ve açıklanmalıdırlar. Bu yaklaşımın temelinde insan davranışını anlamak için onu yorumlamak ve aynı zamanda yorumların tamamen objektif olamayacağı gerçeğini kabul etmek gereği

yatmaktadır. Yorumlayıcı yaklaşım, deneklerin sosyal olguya atfettikleri anlamlara odaklanmayı tercih eder. Böylece araştırmacı “ne, niçin oluyor?” sorusuna cevap bulmaya çalışır. Yorumlayıcı yaklaşımın bir özelliği de izah yaparken olgunun gerçekleştiği ortamı, çevreyi dikkate almasıdır. Bu niteliği ile yorumlayıcılık, pozitivist yaklaşımla karşılaştırıldığında daha az sayıda denekten oluşan bir örnek kitle ile ilgilenir. Ayrıca, elde edilen veriler genellikle nitel tekniklerle analiz edilir (Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu & Yıldırım, 2015, s. 65).

Neuman (2016) da YSB desenini, insanların birbirleriyle nasıl iletişime girdikleri-geçindikleri ile ilgilenen ve bu konularda elde ettiği verileri görüşme, gözlem ve saha araştırması sonrası tümevarımsal bir politika izleyerek bulduğunu belirtirken şu ifadelerle yer vermiştir:

Yorumbilgisi, insan bilimlerinde geniş yer tutar. Bir konuşma, yazılı kelimeler ya da resimlerden oluşan *metnin* ayrıntılı bir okuması ya da incelenmesine vurgu yapar. Bir araştırmacı, metnin içinde yerleşik anlamı keşfetmek için “bir okuma” yürütür. Bir metne her okuyucu kendi öznel deneyimini getirir. Metni incelerken araştırmacı/okuyucu bir bütün olarak sunduğu bakış açısını özümsemeye ya da onun içine girmeye ve sonra parçalarının bütünle nasıl ilişkilendirildiğine dair derin bir anlayış geliştirmeye çalışır. Başka bir deyişle, gerçek anlamın yüzeyde açıkça bulunmasına çok seyrek rastlanır. Kişi ona ancak metnin ayrıntılı bir incelemesini yaparak, birçok mesajının üzerinde düşünerek ve parçaları arasındaki bağlantıları arayarak ulaşır. Yorumlayıcı yaklaşım, bağlama duyarlı olan, ötekilerin dünyayı görme biçimlerinin içine giren ve insan davranışlarına dair yasaya benzer kuramları test etmekten çok empatik bir anlayışı sağlamlaştırmakla ilgilenen toplumsal araştırma tekniklerinin temelidir (ss. 130-140).

Katılımcılar

Çalışma nitel olduğundan, doğru ve gerçekçi bilgiyi derinlemesine toplayabilmenin zaman ve maliyet gerektirdiği gerçeği, araştırma için bir örneklem belirlenmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bu nedenle önce araştırmanın evrenleri (ideal evren ve gerçekçi evren) ortaya konulmuştur. Araştırmanın amacına ve elde bulunan olanaklar dahilinde en sağlıklı ve güncel bilgileri (evreni temsil edebilecek düzeyde) verebilecek, zaman ve maliyet konusunda da yine araştırmanın ilerlemesine hız kazandıracak en uygun örneklem ile görüşmeler sırasında örneklemden kaynaklanabilecek olumsuz durumlara karşı yapılabilecekler tespit edilerek örneklem belirlenmiştir.

Bilimsel araştırmalarda (nitel) örnekleme yöntemleri kendi içinde en temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunları olasılıklı ve olasılıksız örnekleme olarak belirtebiliriz. Sorulara cevap değil de “*Ne olduğu?*” şeklinde sorular ile var olan problemin altında saklı olanı anlamlandırabilmesinden dolayı çoğu nitel araştırmada bu iki örnekleme yönteminden *Olasılıksız Örnekleme* yöntemi seçilmektedir. Olasılıksız örnekleme hakkında Coşkun vd. (2015) de şu bilgileri aktarmışlardır:

Olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniği araştırmacıya, kendi yargısına güvenerek oluşturacağı bir dizi alternatif örnekleme teknikleri sunar. Araştırmacının belirlediği araştırma soruları da olasılığa dayalı olmayan örnekleme gerektirebilir. Araştırma soruları araştırmacının derinlemesine mülakat tekniğini kullanarak, birkaç veya bir kişiyle görüşerek cevap bulunabileceği nitelikte olabilirler. Özellikle araştırmacının “örnek olaya özel” olarak tasarlandığı ve sonuçları genelleme kaygısının olmadığı durumlarda bu yöntem kullanılabilir. Başlıca olasılığa dayalı olmayan örnekleme türleri: *Kolayda Örnekleme, Kasti Örnekleme, Kota Örnekleme, Kartopu Örnekleme* şeklindedir (ss. 141-143).

Olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniği, bu araştırmayla örtüşmekte olup, araştırma olasılıksız örnekleme tekniklerinden biri olan “*kartopu örnekleme*” tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Başbüyük vd. (2011) kartopu örnekleme şu şekilde anlatmışlardır:

Kartopu örnekleme metodunda ilk önce ulaşılması güç olan o çalışma evreninden bir ögeye /birebir ulaşılır, sonra o ögenin yardımı ile diğer bir ögeye, sonra onların yardımlarıyla başka ögelere ulaşarak, hedeflenen örnek büyüklüğüne ve çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır. Onun tanıştırdığı kişi ile bir güven tesis ettikten sonra, bu kişinin size tanıştıracığı sonraki kişiye ulaşırsınız ve bu şekilde kartopu büyümeye başlar ve siz hedeflediğiniz örnek sayısına ulaşıncaya kadar bu işleme devam edersiniz (s. 129).

Araştırmanın katılımcılarını öğretim üyeleri ile âşıklıkların oluşturması ve verilerin toplanmasında görüşme tekniğinin kullanılmış olması, örnekleme tekniğinin sınırlılık (zaman, maliyet, ulaşılabilirlik) potansiyelini de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle de örneklem seçimi sınırlılık(lar) potansiyeli hesap edilerek belirlenmiştir. Araştırmada verilerin toplanabilmesi için görüşmecilerin sayı ve isim-unvan bilgilerinin belli olmaması itibarıyla referans bulunarak ilerlenebileceği düşünülmüş ve örneklem türlerinden “*Kartopu Örnekleme*” tekniğinde karar kılınmıştır.

Olasılıksız örnekleme tekniğine dayalı kartopu örnekleminin kullanıldığı bu araştırmanın katılımcılarını Atatürk Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Aksaray Üniversitesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi, Ardahan Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi’nin mesleki müzik eğitimi veren; Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarında görev yapmakta olan geleneksel Türk halk müziği alanında eğitim veren 20 öğretim üyesi ile mevcut zaman dilimi içerisinde bu geleneği ve sanatını hâlen aktif bir şekilde icra eden 20 halk ozanına (âşık) ulaşılabilmesi hedeflenmekteydi.

Çalışmanın başında Artvin Çoruh Üniversitesi, Niğde Üniversitesi, Aksaray Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Ardahan Üniversitesi’nden akademisyenlerle

görüşme talebinde bulunulmuştur. Ancak, Artvin Çoruh Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Aksaray Üniversitesi’nde ilgili “şartları” sağlayan akademisyen bulunmadığından, Niğde Üniversitesi’nden çalışma için onay çıkmadığından ve Ardahan Üniversitesi’ndeki akademisyen(ler)’in sağlık problemlerinden dolayı görüşme yapılamamıştır.

Araştırma kapsamında görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli resmi izin yazışmaları sonucunda izin alınmış olan Üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim üyeleri ile iletişime geçilerek görüşmeler sağlanmıştır. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nden bir Doçent Doktor ve bir Doktor Öğretim Üyesi, Kafkas Üniversitesi’nden iki Doktor Öğretim Üyesi, Atatürk Üniversitesi’nden üç Doçent Doktor ve bir Doktor Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi’nden bir Profesör Doktor ve bir Doktor Öğretim Üyesi olmak üzere toplam 10 uzman öğretim üyesi ile yine sanatını hâlen aktif bir şekilde icra eden Kars’tan dört, Erzurum’dan beş, Ankara’dan üç, İzmir’den bir ve İstanbul’dan bir tane olmak üzere 14 usta âşık ile görüşme sağlanabilmiştir.

Tahmini katılımcı sayısı ile görüşme sağlanabilen katılımcı sayısı arasında belli bir fark olsa da Cropley (2002), örneklemin büyüklüğünü belirlerken göz önünde bulundurulması gereken noktaları; “Nicel araştırmalarda desen ve verilerin üzerinde analiz yapabilmek için örneklem büyüklüğünde sayısal veriler önemli bir rol oynasa da, nitel araştırmalarda “*araştırmanın odağı, veri miktarı ve kavramsal örnekleme*” şeklinde bazı ilkelerin dikkate alındığını” belirtmiştir (Akt., Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 142).

Çalışmanın pandemi dönemine denk gelmesinden dolayı, örnekleme tekniğinin referans yolu ile ilerlemesi sebebiyle çalışmanın ayrı bir ivme kazanmış olduğu belirtilebilse de Covid-19 döneminin insanlar üzerinde yarattığı psikolojik tahribata binaen ulaşılabilecek kişi sayısında istemsizce bir azalma gerçekleşmiştir. Görüşme talebine cevap vermeyen öğretim üyeleri ile âşıklar içerisinde kronik rahatsızlıklarını gerekçe göstererek görüşmeyi kabul etmeyen katılımcılar da çıkmıştır.

Tablo 1’de görüşme yapılan kişilerin demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1. *Görüşme Yapılan Kişilerin Demografik Bilgileri*

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
G.AK.1	Erkek	32	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.2	Kadın	36	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.3	Erkek	40	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.4	Erkek	49	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.5	Erkek	34	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.6	Erkek	44	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.7	Erkek	45	Doktora	Öğr. Üyesi

Tablo 1. (devamı)

G.AK.8	Erkek	51	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.9	Erkek	44	Doktora	Öğr. Üyesi
G.AK.10	Erkek	49	Doktora	Öğr. Üyesi
G.Â. 1	Erkek	61	İlkokul	Emekli
G.Â. 2	Erkek	56	Ön Lisans	Gazeteci
G.Â. 3	Erkek	59	Lise	Emekli
G.Â. 4	Erkek	47	Ortaokul	İşçi
G.Â. 5	Erkek	55	Lise	Emekli
G.Â. 6	Erkek	60	İlkokul	Emekli
G.Â. 7	Erkek	70	İlkokul	Esnaf
G.Â. 8	Erkek	60	İlkokul	Emekli
G.Â. 9	Erkek	57	İlkokul	Âşıklık
G.Â. 10	Erkek	64	Ortaokul	Esnaf
G.Â. 11	Erkek	70	Lise	Emekli
G.Â. 12	Erkek	63	İlkokul	Emekli
G.Â. 13	Erkek	57	Lise	Emekli
G.Â. 14	Erkek	68	İlkokul	Çalışmıyor

Tablo 1’de görüşme yapılan kişilerin etik gereği isimlerine yer verilemeyeceğinden verilerin analizinde kodlamalara yer verilmiştir. Buna göre “G.AK.” *Görüşme yapılan Akademisyen*, “G.Â.” *Görüşme yapılan Âşık* olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Bu çalışma genel hatları itibarıyla nitel bir araştırmadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde, geleneksel halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yer alma durumu hakkında bilgi edinebilmek adına, bu konuda uzman öğretim üyeleri ile âşıkların fikir ve beyanları alınmak istenmiş, çalışma nitel araştırmalarda sık kullanılan ve yazılı araştırmanın sözlü formu sayılan *görüşme tekniği* ile sürdürülmüştür.

“Görüşme, en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlanmasına imkân tanımaktadır” (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2018, s. 158).

Araştırma boyunca yapılan görüşmeler, örneklem tekniği gereği referans yolu ile karşılıklı görüşmeler ve Covid-19 Pandemisi sebebiyle de yer yer telekonferans şeklinde yürütülmüştür. Bu aşamada ses ve video kayıt sistemlerinden de yardım alınırken açık uçlu sorular sorularak cevaplar alınmıştır. Öğretim üyeleri ve âşıklarla yapılan görüşmelerde gönüllülük esas alınmıştır.

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından öğretim üyeleri ve âşıklara yöneltilmek üzere birbirleri ile paralellik özelliği gösteren araştırmanın amaç ve problemine

cevap bulacak açık uçlu dokuzar tane soru hazırlanmış uzman görüşüne sunulduktan sonra sorulara son şekli verilmiştir.

Veri Analizi

Çalışmanın nitel bir araştırma olarak görüşme tekniğine yer vermesinden dolayı yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler ses kayıt cihazı ve/veya not tutularak kaydedilmiştir. Görüşmecilerden elde bu verilerin yer yer doğrudan alıntılanarak aktarılacak veriler olmasından dolayı verilerin analizi *betimsel analiz* türünde yapılmıştır. Çalışmada çeşitli üniversitelerde Türk halk müziği alanında ders veren öğretim üyelerine ve âşıklara ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak hazırlanmış olan açık uçlu sorulara öğretim üyeleri ve âşıklardan alınan cevaplar neticesinde, öğretim üyeleri ve âşıklara göre çeşitli temalar oluşturulup, katılımcılardan elde edilen görüşler bu başlıklar altında toplanarak temalar dahilinde yorumlar yapılmıştır.

“Bu analiz türü, toplanmış olan verilerin, önceden belirlenmiş *temalar/başlıklar* çerçevesinde özetlenip yorumlanması esasına dayanmaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 224; Coşkun vd. 2015, s. 324). “Betimsel analizde, görüşmecilerden elde edilen veriler farklı kişilerin aynı soru hakkındaki farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda, yani mümkün olduğunca orijinal şekilde, görüşmelerde söylenenler olduğu gibi, betimsel bir yaklaşımla okurlara sunulur” (Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 224; Başbüyük vd. 2011, s. 301).

Araştırmanın metodolojisine uygun olarak, nitel araştırmalarda çokça kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği YSB yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, yine araştırmanın metodolojisine uygun olarak temelinde insan olması hasebiyle, görüşmecilerin olaylara ve olgulara yükledikleri anlamlara göre yorumlanmıştır. Zira YSB’ye göre de sosyal olaylar/olgular oldukları, yaşandıkları şekilde incelenmeli ve açıklanmalıdırlar. Bu yaklaşımın temelinde, daha önce de belirtildiği üzere, insan davranışını anlamak için onu yorumlamak ve aynı zamanda yapılan yorumların da tamamen objektif olamayacağı gerçeğini kabul etmek gerçeği yatmaktadır. Nitekim görüşmelerden elde edilen bulgular çerçevesinde toplumsal gerçeklik, görüşülenlerin bakış açısıyla, betimsel bir şekilde ortaya konulmuştur.

Çalışmadan elde edilen bulgular, *her kesimden* okurun anlayabileceği şekilde ve görüşülenlerin *orijinal* düşünceleri ve söylemlerine müdahale edilmeden aktarılmaya çalışılmıştır. Bu tavır, hem YSB yaklaşımının hem de kullanılan analiz tekniğinin bir gerekliliğidir. Yorumlayıcı yaklaşım, kişilerin/toplumun sosyal olguya/olaya atfettikleri

anlamlara odaklanmaktadır. Bu araştırmada ulaşılan veriler böyle bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

Geçerlik

Araştırmada görüşme (mülakat) tekniği ile veri toplandığından, araştırmacı tarafından veri toplama aracı olarak sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme sorularının yapı ve görünüş (i) geçerliğinin sağlanması için geleneksel Türk halk müziği alanında eğitim vermekte olan iki Doçent Doktor ve bir Doktor ğretim yesi olmak üzere toplam üç uzman ğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşlerine sunulan görüşme soruları gerekli görülen değişiklikler/düzenlemelerin yapılmasıyla son şeklini aldıktan sonra pilot uygulama yapılmıştır. Geçerliği sağlanan sorular ile bu safhadan sonra görüşme uygulanmaya başlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın verileri doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmada katılımcılar tarafından tekrarlanan, sürekli olarak vurgulanan ifadelerin veya görüşmelerde elde edilen verilerin ana düşüncesi, analiz aşamasında tema başlığı olarak düşünülmüştür. Sadece öğretim üyelerinin ve sadece âşıkların görüşlerine uygun temalar oluşturulduğu gibi öğretim üyeleri ile âşıkların ortak oldukları düşüncelere göre de temalar oluşturulmuştur. Bu görüşler bazen aynı tema altında bir arada bazen de farklı temalar altında ayrı olarak verilmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi olan “*Müzik eğitimi programlarındaki Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yer alma durumuna ilişkin öğretim üyelerinin ve âşıkların görüşleri*” doğrultusunda elde edilen verilere göre yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin olarak öncelikle müzik eğitimi kurumlarında görev yapan öğretim üyelerine ve sonra geleneği devam ettiren âşıklara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu veriler doğrultusunda bakıldığında genel bir ifadeyle öğretim üyelerinin Türk halk müziği derslerinde âşıklık geleneğine yer verdiklerini belirttikleri görülmüştür. Eğitimin verildiği kurumun farklılığına bağlı olarak, dersin saati veya konunun derinliği değişiklik gösterse de Türk halk müziği derslerinin isim veya içeriklerinde benzerlik olabildiği söylenebilir. Türk halk müziği derslerinde âşıklık geleneğine yer verdiklerini ifade eden öğretim üyelerinin çalıştıkları kurumlara göre ifadeleri şu şekildedir:

Konservatuvarlar

Türk Halk Müziği Bilgileri, Türk Halk Müziği Solfej-Kuram derslerinde türkülerimizin kaynağı olan âşıklık geleneğinden bahsetmekteyim. *Türk Halk Müziği Bilgileri* dersimiz var *Türk Halk Müziği Solfej-Kuram* dersimiz var. Bunun yanı sıra *Türk Halk Müziği Repertuvarında* bile bazı âşıklarımızın eserlerini geçerken âşıklık geleneğinden yine bahsetmekteyiz. *Âşık Müziği nedir?* Hatta kısmen *Âşık Edebiyatına* girdiğimiz noktalar da olmakta. Yeterli düzeyde âşıklık geleneğinden bahsetmekteyiz (G. AK. 1).

Geleneksel Türk Müziği Bölümü Türk Halk Müziği Anasanat Dalı müfredatında geçen “*Türk Halk Edebiyatı*” dersinde âşıklık geleneğine ilişkin bilgilere yer vermekteyim. Bunun dışında *Koro* derslerinde de özellikle yörenin önemli

âşıkları başta olmak üzere çeşitli âşıkların eserlerine de yer vermekteyim (G. AK. 2).

Türk Halk Müziği Nazariyat ve Dağar Form derslerinde âşıklık geleneğini işliyorum. Bağlama derslerinde ise ileri düzey öğrencilerle çeşitli tematik âşık tavırlarına yönelik çalışmalar yapıyoruz. Âşıklık yer almakla birlikte âşıklık geleneğinin alt dinamiklerindeki çeşitlilik düşünüldüğünde yüzeysel kaldığını söyleyebilirim (G. AK. 3).

Âşıklık geleneği ile ilgili tabi ki bilgi var ama bu, hocanın yaklaşımına bağlı açıkçası. Üniversitelerde de yapılması gereken, lisansüstü eğitimde uygulanması gereken müfredat diye bir müfredat yok elimizde. Dolayısı ile bu müfredatı şekillendiren hocanın kendisi. Dolayısı ile hocanın eğilimleri ve yaklaşımları ile beraber bununla ilgili çalışmaları da varsa buna daha çok yer veriyor. “*Türk Halk Müziğinin Kaynakları*” diye ünitenin içinde bir haftanın bir derslik konusu bu benim öğretim programım içerisinde. Halk müziğinin kaynakları içerisinde âşıklardan bahsediyoruz, orada bir derste bir bölümde geçiyor sadece. Fakat sürekli olarak o dersin o konusunda bunu yazılı olarak kendilerine aktarıyoruz. Hatta sınavlarda bundan sorumlu oluyorlar ama ilerleyen derslerde de âşıklık geleneğine zaman zaman vurgu yapıyoruz. Ama bir yazılı metin olarak var bu da benim ünite programım içerisinde ve bunu da veriyorum. Tabi şöyle bir durum var ki Türk halk müziğinin konusu çok fazla ve bundan dolayı biz de sınırlı olarak bir yıllık programın içerisinde âşıklık geleneğine ancak bu kadar yer ayırabiliyoruz. (G. AK. 4).

İster istemez bu ders müfredat programlarımızda mutlaka ki var. Fakat bu ders müfredat programlarımızın haricinde, öğrencilerimize ister istemez âşıklık geleneği ile ilgili hemen hemen her derste istese de istemese de bahsetmek mecburiyetindeyiz. Âşıklığın her derste mutlaka bahsi geçiyor ama Türk halk Müziği ile alakası ve ilgisi olmayan bazı spesifik derslerimiz de var. Bunlar dışındaki *Repertuvar* dersi olsun, *Nazariyat* dersi olsun veya *İcra* dersleri olsun mutlaka ki bir köşesinden bir ucundan bahsi geçiyor. (G. AK. 6).

Geleneksel Türk Halk müziği derslerimde zaman zaman âşıklık geleneğine ve âşıklara yer veriyorum. Öğretim programında âşıklık geleneği ile ilgili yüzeysel bilgiler bulunmakta ise de yeterli değildir (G. AK. 9).

Görüşme sağlanan Devlet Konservatuvarı Türk Halk Müziği Ana Bilim Dallarında görev yapan öğretim üyelerinin görüşlerine göre Türk halk müziği derslerinde âşıklık geleneğine belirli bir düzeyde yer verilmektedir. Verilen bu eğitim düzeyinin yeterliliğinin, Türk halk müziği ile ilgili derslere giren hocaların yaklaşımına bağlı olduğu yine belirtilen ifadelerden anlaşılmaktadır. Bundan dolayı derslerin yeterlilikleri konusunda öğretim üyelerinin verdikleri ifadelerden, kendi çalıştıkları kurumlar için fikir beyan ettikleri anlaşılmaktadır.

Elde edilen bilgiler ışığında Konservatuvarlarda Türk halk müziği derslerinde âşıklık geleneği ile ilgili bilgilerin işlendiği derslerin; “*Türk Halk Müziği Solfej-Kuram, Türk Halk Müziği Bilgileri, Türk Halk Müziği Repertuvarı, Âşık Edebiyatı, Türk Halk Müziği Nazariyat, Dağar-Form, Türk Halk Müziğinin Kaynakları, İcra dersleri*” olduğu ve görüşme sağlanan hemen hemen tüm öğretim üyelerince de belirtildiği görülmüştür.

Güzel Sanatlar Fakülteleri

Zaten Türk Halk Müziği âşıklık geleneği kaynağından beslendiği için elbette yer vermekteyiz. Yöre itibari ile de Erzurum yaşayan âşıklık geleneği bölgesinde olduğu için yani fiili olarak bu gelenek halen devam ettiğinden, burada öğrencilerimize âşıklarla alakalı yer yer özel ders çalışmaları da yaptırıyoruz. Dolayısı ile müfredatımızda âşıklık geleneği mevcut. *Âşıklık Geleneği* ünitemiz var, *Âşık Edebiyatı* ünitemiz var, *Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri* ünitelerimiz var bulunmaktadır. Âşıklık geleneğini bu ünitelerle hem halk edebiyatı olarak hem edebi olarak hem de müzikal olarak inceliyoruz. Bunlardan dolayı âşıklık geleneği eğitim programımızda yer almakta ve yeterli düzeydedir. Mesela lisans 4' te verdiğimiz eğitim tamamen âşık edebiyatı, halk edebiyatı ile alakalı paralel yürüyor diyebilirim. Evvelinde Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine önce lisans 1' de *Nazariyat* olarak yer veriyoruz. Dolayısı ile âşıklık geleneğini üç yıl boyunca müzikal olarak verip âşık müziğini irdeliyoruz. Dördüncü sınıfta da âşıklık geleneğini edebi olarak; *Halk Edebiyatı* ile paralel *Halk Edebiyatındaki Türler*, *Halk Edebiyatı* ve *Türk Halk Müziği* arasındaki terminolojik sorunlara teferruatlı bir şekilde yer veren müfredatımız mevcuttur. Türk Halk Müziği eğitimcisi olarak mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda âşıklık geleneğine yeterince yer verildiğini düşünmüyorum. (G. AK. 7).

Geleneksel Türk Halk Müziği derslerimizde âşıklık geleneğine ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Örneğin; *Âşık edebiyatı, türleri ve özellikleri*, *Âşık müziği, türleri ve işlediği konular ile halk ozanları hakkında genel bilgiler* gibi. Bizim bölüm müfredatında yeterince yer verildiği için bu müziğe ve kültüre ilişkin konulardan haberdar olduklarını düşünüyorum. *Geleneksel Türk Halk Müziği* dersinin genel içeriğinde yeterli olduğunu inancındayım. Türk halk müziği eğitimcisi olarak mesleki müzik eğitimi verilen kurumlardaki müfredatlara göre değiştiğini söyleyebilirim. Bana göre sıralama yaparsak Konservatuvarlarda, Güzel Sanatlar Fakültelerinde, Eğitim Fakültelerinde çoktan aza doğru yer verildiğini düşünebiliriz. Yine de üniversiteden üniversiteye ders içeriklerinden/müfredattan dolayı (çerçeve program olmadığından) farklılık göstermektedir (G. AK. 10).

Görüşme sağlanan Güzel Sanatlar Fakülteleri Müzik Bilimleri Bölümlerinde görev yapan Türk halk müziği eğitimcisi iki öğretim üyesinin, Türk halk müziği derslerinde âşıklık geleneğine ilişkin bilgilere yer verdikleri *Âşıklık Geleneği*, *Âşık Edebiyatı-Türleri ve Özellikleri*, *Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri* başlıklı ünitelerinin bulunduğunu ve iki öğretim üyesinden birinin âşıklık geleneğini bu ünitelerde yeterli düzeyde işleyebildiği anlaşıırken diğer bir öğretim üyesi ise bu ünitelerde âşıklık geleneğine ilişkin yer verilen derslerin yeterli düzeyde olmadığını belirtmiştir.

Verilen bu eğitim düzeyinin yeterliliğini kendi çalıştıkları kurumlara göre yorumlayan öğretim üyeleri, bu konunun âşıklık geleneğinin aktif olarak yaşadığı bölgelerde eğitim kapsamına daha çok alındığına dikkat çekmişlerdir. Yine öğretim üyelerinin bu konuların işlendiği mesleki müzik eğitim kurumlarını; Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalları şeklinde

çoktan aza doğru sıralamaları, çalışma için bir öngörü olarak destekleyici bilgi olduğu söylenebilmektedir.

Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalları

Bu konuda aslında ders aşamasında öğrencilerin ve bizlerin muzdarip olduğunu belirtmek isterim. Çünkü yoğun ders içerikleri, karmaşık ders içerikleri, geçmişten gelen yanlışlıkların düzeltilme çabaları dersin işlenmesine maalesef yansımakta. Dolayısı ile âşıklık geleneği ile ilgili de bir başlık *Türk Halk Müziği Teorisi ve Uygulaması* dersi adına ders içeriklerinde yok. Tabi biz bunun çok önemli bir gelenek olduğunu biliyoruz. Öğrencilerimize anlatmaya, göstermeye çalışıyoruz. Açıkçası bilgiler yer almıyor, kendimiz bunu ekliyoruz programa. Sadece âşıklık geleneği değil *Türk Halk Müziği* eğitiminde maalesef yeterli ders sayısı yok, ders içerikleri verilen ders sürelerinde işlenemiyor. Dolayısı ile zorlanıyoruz bu konuda belirtmek isterim. Eğitim Fakülteleri lisans programında yapılan bu son değişiklikte birazcık da olsa bir düzelme ile Türk halk müziğine biraz daha önem verildi diyebilirim ki bizi de bir nebze mutlu etti bu durum. Soruya tekrar dönecek olursam âşıklık geleneğinin ders içeriklerinde maalesef çok da bir yeri yok (G. AK. 5).

Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Konservatuvarların program içeriklerini incelemediğim için yalnızca çalıştığım kurum için görüş bildirebilirim. Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği lisans programında *Türk Halk Müziği Teorisi ve Uygulaması* isimli ders kapsamında âşıklık geleneği hakkında kısaca bilgi veriyorum. *Türk Halk Müziği Teori ve Uygulaması* isimli ders içeriğinde âşıklık geleneğine yönelik bilgiler yer almamaktadır (G. AK. 8).

Görüşme sağlanan Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarında görev yapan öğretim üyelerinin görüşleri ışığında âşıklık geleneğine *Türk Halk Müziği Teorisi ve Uygulaması* isimli tek ders içeriğinde yer vermeye çalıştıkları görülmektedir. Yoğun ve karmaşık ders içerikleri, geçmişten gelen yanlışlıkların düzeltilme çabaları gibi problem durumlarından dolayı âşıklık geleneğine yeterli düzeyde yer veremediklerini fakat Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yer verilmesi gibi bir mecburiyetin hissedilmesine binaen, yetersiz düzeyde de olsa âşıklık geleneğine bu derste kendilerinin yer vermeye çalıştıklarını belirtmektedirler.

Elde edilen verilere göre geleneğe ilişkin bilgilerin *Türk Halk Müziği* derslerinde yer almasının Konservatuvarlarda olduğu gibi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarında da bu derslere giren öğretim üyelerinin âşık geleneğine ve kültürüne ilişkin yaklaşımları ile alakalı olduğu söylenebilmektedir. Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyelerinin görüşleri nezdinde mesleki müzik eğitiminin yürütüldüğü kurumlarda âşıklık geleneğine ilişkin bilgilere derslerde yer verildiğine dair bilgiler elde edilmiştir.

Öğretim üyeleri, âşıklık geleneğini Türk halk müziğinde önemli bir yapı taşı olarak görürken geleneğin temsilcisi olan âşıklar ise bu geleneğin Türk halk müziğinin kaynağı

olduğunu belirtmekle beraber, Türk halk müziği eğitiminde hak ettiği değeri bulmadığını dile getirmektedirler.

Âşıklık geleneğine hak ettiği yerin verilmediğini ifade eden yedi âşığın konu hakkındaki görüşleri ve bu hususta duydukları kaygılar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Görüşülen âşıkların genel olarak ifade ettikleri, muzdarip olduklarını dile getirdikleri hususlardan birkaçı; *“bizden beslenmekteler ama biz yokuz, repertuvarları bizlerin eserleri ile dolu ama bizlere selam veren yok, malzeme bizim ama mutfağına koyulmuyoruz, sanatçılar bizlerin vitrinlerimizdir ama bizleri bilen yok”* şeklinde belirtilmiştir. Kültür temsilcileri olan âşıkların çoğunun, maddi sıkıntılar içerisinde boğulduğunu geçim sıkıntısı çektiklerini ama Kültür Bakanlığının bu hususta manevi olarak bile âşıkları sorgulamadığını dile getiren görüşmecinin ifadeleri aşağıda sunulmuştur:

İster üniversitelerde olsun ister halk müziğinin icrasını sağlayan devlet kurumları olsun ister Konservatuvarlar olsun âşıklara yeterince yer verdiklerini düşünmüyorum. Âşıkların yapmış oldukları türkülerle besleniyor, bu türkülerini söylüyor repertuvarlarına alıyorlar, haz alıp onlarla besleniyorlar fakat bu türkülerini ortaya çıkaran âşıklara yer vermiyorlar. Şu an üniversitelerimizde saz çalıp, şiir yazan, türkü söyleyen kaç tane âşığımız kadrolu olarak çalıştırılıyor, göremiyorum. Konservatuvarlarımızda kaç tane âşığımız çalıştırılıyor ekmek kapısı aralanmış gel bu geleneği sürdür denmiş, rastlayamıyoruz. Radyo evlerinde TRT Erzurum, Ankara, İstanbul radyo evlerinden emekli olmuş kaç tane âşığımız var gösterin bakalım. Devlet iki âşığa Kültür Bakanlığı tarafından kadro vermiş burada otur maaşını al sen bizim devlet sanatçımızsın demiş başka bir şey yapmamış. Âşıklık geleneği böyle mi yaşatılır. Alıyorsun radyo evlerine yüzlerce sanatçı çalıştırıyorsun onlara da âşıkların türkülerini söyletiyorsun fakat iki tane âşığı kadrolu olarak alıp orada barındırmıyorsun. Âşıklar da malum geleneğin revaçta olmadığından, para getirmediğinden geleneği bırakarak başka işlerle uğraşmaktadırlar, bu işe mecbur bırakılmaktadırlar (G. A. 2).

Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine yer verilmediğini düşünen âşıklardan bazıları, halk türkülerinden örnek vererek okudukları türkülerdeki sözlerin yanlış kullanılması hususunda Türk halk müziği sanatçılarının veya müzik eğitimeçilerinin bu konuya dikkat etmediklerini veya hiç bilmediklerini ileri sürmektedirler. Görüşmeci âşık birçok âşığın aynı konuda hassas olduğunu dile getirirken bunları sebep göstererek, mesleki müzik eğitimi veren kurumların âşıklar ile beraber hareket etmelerinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Hatta görüşmeci âşık bu konulardaki düşüncelerini ve mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda hem âşık hem de öğrenci kimliğini kullanabilmek için yaşadıklarını da şöyle anlatmaktadır:

Ben kendim de İşletme Fakültesini bırakmamın sebebi buydu. Güzel Sanatlar Fakültesine girer isem bu işin hem mutfağı hem de vitrinini bir araya getirmeye çalıştım. Okulda sınavda “na, na” heceleriyle bağır git dediler ben de onu yapmadan geldim. Ben halk ozanım siz de bu işin ilmini biliyorsunuz getirin bunu birleştirip bir şeyler üretelim dedim hiç dikkate almadılar halbuki. Bunu

niçin söyledim? İşi kişiselleştirmek için değil, örnek olsun diye. Eğer âşıklık geleneğine yeteri kadar eğilseler, ben şunu da görüyorum usta malı olan türkülerin sözlerini edebiyat değerlerini hep yok ediyorlar. Kendilerine göre oraya bir söz uyduruyorlar, bilmiyorlar ki bu âşık o sözü oraya işleyene kadar neler çekmiş neler çekmiş. Bu bizim âşıklık geleneği halk şiirine dayanır, halk edebiyatına dayanır. Dolayısı ile bizlere ait olup sanatçılara verilen, TRT de özellikle Türk halk müziği repertuvarına alınan türküler-usta malı eserleri, lütfen halk edebiyatının kurallarına göre yazılan şiirleri bozmayın. Örnek verecek olursak; “*Sevdiğim cemalin güneşim ayım, seni seven oğlan çeker ezvahn*” deyince bakın ne kadar düşük oluyor. Ama usta onu yazarken şöyle demiştir; “*Sevdiğim cemalin güneşim mahım, seni seven âşık çeker ezvahn*.” Burada mahım eski dilde ay demektir ama bakın ne kadar uyumlu bir akış oluyor. Böyle binlerce örnek vardır. Dolayısı ile bu da özellikle Konservatuvarların, Güzel Sanatlar Fakültelerinin ve TRT’nin âşıklık geleneğine ve sözlü edebiyata önem vermediğini sadece müzikle ilgilendiğini ve sözlü edebiyat hakkında yeterli bilgisi olmadığını da gösteriyor (G. Â. 5).

Konunun devamında âşıklık geleneğinin kendi hâlinde, kendi ortamında, milletinden ve geleceğinden endişeli bir şekilde devam ettiğini ya da ettirdiklerini dile getiren âşıkların, bu geleneğe değil eğitim kurumlarının, devlet nezdinde bile çok fazla sahip çıkılmadığını net bir şekilde belirten ifadeleri şöyledir:

Hayır asla. Bir alet olarak kullanılır sadece, benim gözümde ama başka arkadaşlar ne düşünebilirler bilemiyorum. Yetiştirme yerlerinde olan bir enstrümandır alınır ele çalınır, kullanılır ve tekrar yerine bırakılır (G. Â. 7).

Hayır hiç görmedim hiçbirisi de yapmıyor keşke verseler. Hiçbir arkadaşımın da gördüğünü sanmıyorum, sen de o okulu bitirdin sen de bulamazsın. Devletin bu konuda âşıklarla ilgili hiçbir şey yaptığını görmedim. Kendi çabalarımız ile bir şeyler yapabiliyorsak yapıyoruz. Askerde kendim bandocuydum, 1976 yılında terhis oldum geldim burada Ankara’da Halk Eğitim Merkezinde müzikle ilgili çalışmalarım oldu. Onun biraz esintisiyle halen bir şeyler yapmaya çalışıyorum (G. Â. 10).

Hayır verilmedi. Yeterince değil, çok ilgi de olmadı. Ben hiç hatırlamıyorum belediyenin, Konservatuvarın veya Kültür Bakanlığının bununla ilgili çalışması bile yok. Kültür Bakanlığı sadece bizi çağırıyor orada heyet var ben o heyetten 1988 de üç defa geçtim ve bana soruyor Sümmani makamından bir örnek verir misin? Ben orada onlara Sümmani makamı yoktur biz müzisyen değiliz bizde Sümmani ağzı var, Şenlik ağzı var, Kars ağzı var, Erzurum ağzı var şeklinde cevap veriyorum bana bakıp gülüyorlar kartımı verip yolcu ediyorlar. Orada neden bir eğitim olmasın, bu âşık havaları için neden Kültür Bakanlığında başlarında bir usta âşık olacak şekilde çalışma yapılmasın ki ama Şeref Taşlıova Kültür Bakanlığında varken de yapılmadı maalesef (G. Â. 9).

Hayır verilmiyor çok net olarak söylüyorum bunu (G. Â. 4).

Bu eğitim kurumlarında geleneğe yer verilmediğini veya kendilerinden bu konularda yardım istenilmediğini dile getiren görüşmeci âşık, Kars İl Kültür müdürlüğüne başvurarak ücretsiz bir şekilde Kars’ta yetişen genç nesille bir araya getirilmelerini istemiş, kendisine

hiçbir şekilde olumlu dönüt yapılmadığından gelenek ve âşıklar camiası adına üzüldüğünü şöyle dile getirmektedir:

Hayır düşünmüyorum. Ortaokul ve liselere gittik ayrıca üniversitelerin Edebiyat bölümlerine gittik ama Konservatuvarlar gibi Müzik bölümlerine gitmedik. Maalesef çağırılmadık çalışma hususunda sanatsal anlamda. Sadece özel olarak bazı hocalarımızın daveti üzerine gittik. İsmi güzel konu bütünlüğü var ama bu sanatın o camia içerisinde olmadığına üzüldük. Batı klâsik müziği çalıyor orada. Âşıklık ve ozanlığın baş harfı yok. Ama Eğitim Fakülteleri Edebiyat bölümlerinde bulunduk (G. A. 3).

Gerçekleştirilen görüşmelerde araştırılması yapılan sorunsal ile ilgili, lisans düzeyi eğitimin bir üst ve bir alt kademelerindeki (*Lisansüstü ve Ortaöğretim*) durumuna ilişkin bulgular elde edilerek, bu ifadeler yorumlanmış ve/veya olduğu gibi aktarılmaya çalışmıştır. *Lisansüstü çalışmalar* ile ilgili öğretim üyelerinin sağladıkları fazla bir bilgi olmamakla birlikte, görüşmeler sırasında üç öğretim üyesinin âşıklık geleneğinin lisansüstü eğitimde kullanıldığı veya kullanılabilirliği hususunda fikir beyan ettikleri görülmüştür:

Âşıklık geleneği hakkında lisans ve lisansüstü düzeyde araştırma yapmalarına yardımcı oluyorum. Ayrıca, kendim de âşıklık geleneğine yönelik bir çalışma yaptım (G. AK. 8).

Âşıklık geleneği ve âşıklar hakkında daha fazla bilimsel çalışma yapılmalı ve yayın sayısı artırılarak geleneğin devamına katkı sağlanmalıdır (G. AK. 9).

Âşıklık geleneği ile ilgili ayrı bir oturum yapılsa bununla alakalı saatlerce konuşursunuz. Falanca aşığın şöyle üslubu vardır, şu kadar eseri vardır, hangi zamana hitap etmiştir gibi çalışmaları kapsar ama daha çok bu çalışmalar sizin yaptığınız gibi lisansüstü çalışmalardır (G. AK. 4).

Geleneği aktif bir şekilde sürdürmeye çalışan âşıklar ile yapılan görüşmelerde âşıklara yöneltilen “*Lisansüstü eğitim hakkında sizinle görüşme yapmaya gelen oldu mu?*” şeklindeki soruya, mesleki müzik eğitimi bölümlerinden (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) ziyade Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinden öğrencilerin daha çok görüşme yapmaya geldiklerini belirttikleri cevaplar alınmıştır. Öğrencilerin, özellikle “*âşıklar*” ve “*âşıklık geleneği*” hakkında zorunlu bir çalışma yapmaları gerektiğinde veya âşıklık geleneği ile yolları kesiştiğinde kendilerine ulaştıklarını söyleyen âşıklar, Müzik bölümlerinden çalışmaya gelenlerin daha çok usta âşıkların eserleri başta olmak üzere türküler derlemeleri yapabilmek için, Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden gelen öğrencilerin ise kendilerinin hayat hikâyelerini ve şiirlerini (bir bölümü veya hepsi) tez çalışmalarında kullanabilmek adına *âşık fasıllarında* kendileri ile buluşarak görüşme sağladıklarını dile getirmişlerdir.

Görüşme sağlanan öğretim üyesinin; “*Edebiyat öğrencilerinin bu geleneğe karşı ilgi ve alakalarının müzik öğrencilerine göre çok daha fazla olduğunu da görmekteyim*” (G. AK.

“Çok oldu ve halen de oluyor. Geçen gün yine Zonguldak Karaelmas Üniversitesinden gelmişlerdi ve mahlas üzerine canlı dinleme ortamı oluşturarak burada çalıştık kendileri ile. Müzik üzerine Ege Üniversitesinden Caner Bey ve Elif Hanım ile çalıştık” (G. Â. 3).

“Erzurum’dan iki kişi geldi. Adana’dan bir kişinin çalışmasına telekonferans ile katıldık. Kars Devlet Konservatuvarından Sibel hanımın doktorasına yardımcı olduk. Sakarya’dan Erdiñ hocamızın doktorasına yardımcı olduk. Birçoğunu da hatırlamıyorum. Hemen hemen sayı 10’ a yükseldi” (G. Â. 4).

“Halk ozanlığı konulu tez çalışmaları için birkaç kişi geldi tabi ki. Bir kardeşimiz Kars Kağızman Yalnızagaç köyünden geldi ve benim köyümdür Yalnızagaç köyü. İki tane de hanım kardeşimiz geldi ayrı ayrı birisi Afyon’dan diğerini de hatırlamıyorum, âşıklık geleneği hakkında röportaj yaptık tez çalışmaları için” (G. Â. 11).

Âşıklık geleneği ile ilgili sadece Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden gelinerek çalışma yapılan âşığın; *“Âşık Ehl-i dildir sözüñ güzelini yapar, âşık müzik branşlı değildir”* şeklindeki ifadeleri ile konuya sitemli yaklaştığı görülmektedir. Devamında görüşmeci âşık, görüşmeye gelenlerin Edebiyat bölümlerinden geldiğini belirtirken, kendisinin müzik üzerine çok bir şey bilmediğine mecazi bir vurgu yapmak için; *“Erzurum’da azdır 25’ i bulur Kars’ta Azerbaycan kültüründen dolayı da biraz daha fazladır. Yani âşık olarak müzik adına pek bir bilgimiz yoktur nota bilmeyiz, ustamızdan öğrendiğimiz havaları ancak çalar okuruz” (G. Â. 7)* şeklindeki ifadelere yer verdiği görülmüştür.

Lisans-yüksek lisans/doktora çalışmaları için âşıklık geleneği hakkında sadece Edebiyat bölümlerinden gelinerek görüşme yapılan âşık sayısının beşi geçmediği yukarıdaki bilgilerde paylaşılmıştı. Kendileri ile sadece bu alanda görüşme yapıldığını açıkça belirten âşıklar ile sadece âşıklık geleneğinin aktif olarak yaşadığı iller ve bölgeler değil de Türkiye’nin çeşitli illerinden bu konu ile ilgili çalışma yapıldığı, bu konu üzerinde bir hareketlilik yaşandığı anlaşılmaktadır. Geleneği devraldığı babası Âşık Laçın’e ve kendisine ait birçok türkünün bulunduğunu dile getiren görüşmeci âşık, elinde bu kadar türkünün bulunduğunu ve böyle çalışmalarda kullanılabilecekken kendisi ile müzik üzerine herhangi bir çalışma yapıp geleneğe ve taşıdığı kültür öğelerine sahip çıkılmamasına sitem ettiği âşığın şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

Gelen oldu da müzik üzerine gelen olmadı. Gazi Üniversitesi Edebiyat bölümünden Ramazan adında bir genç kardeşimiz tez hazırlıyor, ben bütün bilgilerimi veriyorum ama müzik üzerine çalışma yapan daha hiç olmadı. Yöremizde 114 tane âşık havası var. Bir *Bala Memmed*, bir *At Üstü*, bir *Zarıncı*, bir *Kağızman Sallaması*, bir *Derbeder makamıdır* bunları birileri yapmış koymuş. Sonra gelen insanlar ne yapmış? Hâlbuki benim şu an kendime has olan (benliği sevmem ben ama) aşağı yukarı 1000 tane eserim var ve halen de

durmuyorum üretiyorum, ortaya bir şeyler çıkarmaya çalışıyorum. Bundan dolayı isterdim benim ile müzik üzerine çalışmalarını (G. Â. 10).

Bir diğer âşık ise kendisi ile Edebiyat bölümlerinden yapılan görüşmeleri ve sonrasında aldığı dönütleri şu ifadelerle belirtmektedir:

Müzik üzerine değil de Edebiyat Bölümlerinden gelerek beni tez konusu olarak çalışanlar oldu. Atatürk Üniversitesinden bir hocamız klip ve tezimi yaptı 60 tane kadar şiirimle beraber hayatımı anlattı. Daha önce Doçent Doktor iken Semra Alyılmaz hocamız hayatımı çalıştı ve bu çalışma Türkiyat dergisinde yayımlanmıştı. Tabi bunlar eserlerimi Halk Müziği olarak değil de şiir olarak aldılar, hayatımı yazdılar. Türkiyat dergisinde yayımlandıktan sonra Azerbaycan'da da ilgi gördük, Azerbaycan'a davet edildik ve şiirlerimiz yayımlandı orada. Ayrıca bu vesile ile diğer Türk Cumhuriyetlerine kadar da duyulabildik oralarda da ilgi gördük (G. Â. 13).

Sadece müzik üzerine yapılan çalışmalar hakkında görüşmecinin belirttiği; *“Tarihi şu an hatırımda yok fakat şunu biliyorum teyp ile gelmişlerdi sazlı ve sözlü bir kayıt gerçekleştirmiştik. Âşıklık geleneğindeki eski havalara çok önem vermişlerdi ve benim yaptığım türkülerini de seçerek kayıt altına aldılar”* (G. Â. 12) ifadesinden bu zamana kadar kendisi ile görüşülmesinin tek seferden başka gerçekleşmediği anlaşılmaktadır.

Müzik üzerine çalışma yapılan âşık sayısının az olmasına karşılık çalışmamız dışında herhangi bir lisans-yüksek lisans/doktora çalışmasına katkı sağlamasına vesile olunmamış âşıkların olduğu da tespit edilerek bu konu hakkında âşıkların kendi görüşleri şöyledir:

“Öyle bir şey daha gerçekleşmedi” (G. Â. 8).

“Hayır daha önce bu konularda benim yanıma gelen, fikirlerimi alan, görüşlerimi isteyen hiçbir alandan hiçbir kimse olmadı, şu an siz ilk kişi olacaksınız” (G. Â. 14).

Âşıklık geleneğinin mesleki müzik eğitimi verilen kurumlar olan Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar ile Türk Dili ve Edebiyat-Halk Bilimi-Dil Tarih Coğrafya Fakültelerinde çeşitli uygulamalı eğitim faaliyetleri yoluyla tanıtılması, yaşatılması konusunda âşıkların gönüllü olduğu ve gerekirse belli bir formasyondan geçerek iyi olanların Kültür Bakanlığı temsilcileri ile onay almış usta âşıkların sınavından geçebilenlerin bu kurumlarda derslere girebilmeleri şeklinde olumlu fikirler ileri sürdükleri de görülmüştür.

Hatta biz Bakanlığa yazı yazdık. Bu kültürün ölmemesi için, liselerin Edebiyat derslerinde haftada 1 ya da 2 saat, üniversitelerin de yine *Türk Dili ve Edebiyatı* ve *Halkiyat* bölümlerinde âşıkların bir takım pedagojik formasyonla her âşığım diyen de gitmesin diye bir jürinin kurularak Türkiye genelinde, bu derslere girmeye yeterli olacak âşıkların tespitini yaparak, bu âşıkların bir ders programı çerçevesinde derslere girmelerini sağlayıp öğrencilerin hem mektepliği hem de alaylıyı görerek yetişmelerini sağlamalıdır. Bu davetler *Müzik* bölümlerinden hiç

gelmedi. Birkaç kere *Basın Yayın* bölümlerinden, özellikle *Türk Dili ve Edebiyatı* bölümlerinden teklifler geldi (G. A. 5).

Ortaöğretim ve ilköğretim kademelerinde âşıklık geleneğinin ne düzeyde yer aldığı ayrı bir çalışma konusunu oluşturmaktadır fakat görüşme sırasında âşıklar bu kademelerde yaptıkları çalışmaları bilgi olarak paylaşmışlardır. Üniversitelerde görüşme sağlanan öğretim üyeleri, ortaöğretim kademesindeki mesleki müzik eğitimi veren GSL'nin yeterlilikleri hususunda fikir beyan ederken, bu geleneği genç nesillerin benimseyebilmesi için özellikle lisans öncesi (ilköğretim-ortaöğretim) dönemden itibaren verilmeye başlanmasının yararlı olacağı şeklinde görüşler sunmuşlardır. Çalışma kapsamında görüşme sağlanan öğretim üyesinin lisans düzeyindeki öğrencilerin *âşıklık geleneği* hakkındaki farkındalık durumunu belirtirken, bu eğitimin lisans öncesi dönemlerde tam ve doğru verilmediğini bilakis öğrencilerin lisans eğitimine geldiklerinde genel müzik eğitimi açısından bile yetersiz olabildiklerini şöyle ifade etmiştir:

Öğrencilerimizin bu konularda eksik bilgilerle bizlere geldiklerini biliyoruz zaten. Onu da şöyle açıklayabilirim; bu şehirdeki yerel kültürün, yerel mahalli sanatçıların etkisi ile bir şeyler öğrenirlerse bize onlarla geliyorlar onun dışında *GSL'den* gelen öğrencilerimizde maalesef sadece âşıklık geleneği değil diğer derslerde de çok büyük sıkıntı yaşıyoruz çünkü çocuklar çok boş geliyorlar. Dolayısı ile ben GSL'nin zaten verimli çalıştığını düşünmüyorum kaldı ki âşıklık geleneği hakkında çalışsınlar ve öğrencilere yardımcı olsunlar, maalesef bu konuda da eksik yönlerimiz var (G. AK. 5).

Âşıkların görüşlerinin daha çok lisans öncesi ve lisansüstü eğitim seviyelerinde okuyan öğrencilerin bu geleneğe karşı duydukları ilgi ve bu alanda yaptıkları çalışmalar hakkındaki düşüncelerinden ileri geldiği söylenebilir. Gençlerin veya öğrencilerin âşık fasıllarında bulunma, bulundukları fasıllarda gereği gibi dinleme, dinleme esnasındaki âşıklara karşı tavırları, dinleme sonundaki verdikleri tepkiler ve sonraki fasıllarda bulunma isteğinde olmaları gibi detaylar âşıkların karşılarındaki kişileri analiz yapmalarında yeterli gördükleri hususlardan sadece birkaçı olduğu elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Âşıklar, kendileri ile gelenek hakkında yapılan görüşmelerin, müzik üzerine eğitimini tamamlamış ve hala devam eden kişilere oranla Edebiyat Fakültelerinden kişilerin daha fazla olduğu konusunda yakındıklarını belirtirken, aynı durumun genel sayıya bakıldığında yüksek lisans veya doktora eğitimi konusunda da Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri tarafından daha çok gerçekleştirildiği görülmektedir.

Buna göre görüşülen iki âşığın mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda Türk halk müziği eğitimi içerisinde âşıklık geleneğine yeterli ve makul düzeyde yer verildiğini ifade ettiği görülmüştür. Bu yeterliliğin az olduğunu düşünen beş âşık varken yedi âşığın ise mesleki müzik eğitimi verilen bu kurumlarda âşıklık geleneğine sadece türküler anlamında

yer verildiğine ve yer verilen bu türkülerin ise sözlü aktarım kısmında çeşitli uyarlamalar yapılmaya çalışıldığını ve edebi değerlerinin bozulduğunu dile getirmişlerdir. Âşıklık geleneğinin her şeyden önce kendine ait bir felsefesinin olduğunu tekrar tekrar vurgulayan âşıklar, bu kurumlardan çevrelerinde herhangi bir manevi destek görmediklerini ve tüm bunlarında bu kurumlarda âşıklık geleneğine yer verilmeme noktasında bir görüş bildirmek için yeterli olduğunu net bir şekilde belirtmişlerdir.

Görüşülen âşıklardan mesleki müzik eğitiminde âşıklık geleneğine yer verildiğini düşünen âşıkların görüşleri ise şöyledir:

“Tabi ki düşünüyorum. Onların öğrettikleri o türküler ve o kaynaklar halk ozanlarının eserleridir. Teşekkür ediyorum o kurumlara halk ozanlarının şiirlerini ve türkülerini kullandıkları için” (G. Â. 1).

“Tabi ki düşünüyorum. Ozan eski Türklerde saz çalıp şiir okuyan kişiler olup bu geleneği devam ettiren o kurumlardır” (G. Â. 14).

Yine mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda geleneksel Türk halk müziği eğitimi içerisinde âşıklık geleneğine sadece söz olarak yer verildiğini ama geleneğin üslubu bakımından uzak olduklarını belirten âşıkların görüşlerinden önemli görülenler şöyledir:

“Biraz düşünüyorum. Türk Sanat Müziği okuyan sanatçılarımız dahil. Onlar bile bizlere ait olan sözleri okuyorlar” (G. Â. 6).

“Âşıklık geleneğine sadece sözde yer veriliyor. Tam anlamıyla bizim istediğimiz şekilde yer verilmiyor” (G. Â. 11).

“Tam olarak verilmiyor. Türküler sözler neyse de bilhassa âşıklığın tam üslubunda kesinlikle yeri yok” (G. Â. 12).

Gerçekleştirilen görüşmelerde bazı âşıklar derslere davet edildiklerini veya geleneğin büyük kitlelere tanıtılması adına üniversitelerin yaptıkları davetler ve düzenlenen konser etkinliklerinde bulunduklarını dile getirmişlerdir. Bu davetleri yer ve zaman olarak belirtebilirlerken geleneğin tanınabilmesi ve yaşayabilmesindeki en önemli dönemecin eğitim kurumları olduğunu da sıkça vurgulamışlardır. Görüşme sağlananlar arasında, dört aşığın belirttiği üzere Kültür Bakanlığından ve İl Valiliklerinden onay alarak (bu âşıklar ayrı illerde yaşamakta ve birbirlerinden bağımsız bir şekilde böyle bir görevi talep etmişlerdir) yaşadıkları illerde bulunan Üniversite Rektörlükleri ve Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı kurumlarda ücretsiz olarak derslere girme-dinletiler yapma teklifinde bulunmuşlardır.

Âşıklar konu ile ilgili görüşlerini şu ifadelerle aktarmaktadırlar:

“Hatta kültür müdürlüğüne müracaat ederek bu kadar okul ve genç var ki Kars'ta da 15-20 âşık var, maddi olarak bir şey istemiyoruz bizi bu gençler ile buluşturmaları için görüşmeler sağladık. Evet denildi ama sonuç yok maalesef” (G. Â. 3).

“Selami beyle Edebiyat Fakültesine bir yazı yazdık, daha doğrusu onlardan önce teklif geldi. Dedik işi bilen arkadaşlara bir hak tanınsın ki o işi seven hocalarımız da vardı üniversitede onlar da istiyorlardı. Ali Kafkasyalı hocamızla üniversitede 3-4 yıl program yaptık” (G. Â. 7).

Biz onun için iki üniversiteye öneri verdik. Halk edebiyatı derslerine gelip ders programı çerçevesinde girelim çok büyük bir şey istediğimiz yok, gaye bu gelecek nesillere aktarılsın. Edebiyat öğretmeni oluyor gidiyor bir köye, edebiyatı sadece kitaptan öğrenmiş fakat tatbiki olarak sahada bilmiyor. Bu neye benzer motoru görmeyen makine mühendisine benzer. Bir civata sökmemiş ama makine mühendisi. Bu da öyledir. İki sözü yan yana konuşamıyor ama edebiyat öğretmeni. O öğretmen de bir nesili yetiştiriyor. O nesiller zayı olmasınlar diye böyle bir teklifte bulunduk. Hatta biz Bakanlığa yazı yazdık. Bu kültürün ölmemesi için, liselerin edebiyat derslerinde haftada 1 ya da 2 saat, üniversitelerinde yine *Türk Dili ve Edebiyatı* ve *Halkiyat* bölümlerinde her âşığın diyen de gitmesin diye âşıkların bir takım pedagojik formasyonla bir jürinin Türkiye genelinde kurularak, bu derslere girmeye yeterli olacak âşıkların tespitini yapması için, bu âşıkların da bir ders programı çerçevesinde derslere girmelerini sağlamak istedik (G. Â. 5).

Âşıkların belirttikleri ifadelerle göre geleneğin devam etmesi adına başta çıraklık yaparak bu işe başlamaları ile yetinmeyip, (her ne kadar okul ortamında ders ve dinleti şeklinde bulunacak olsalar da âşıklar için çırak yetiştirmek gibi zor ve sıkıntılı bir süreçtir) geleneğin esas ve zor görevlerinden birisi olan çırak yetiştirmeyi/geleneği genç nesillere aktarmayı maddi sıkıntılarının içinde göze almışlardır. Fakat günümüz itibari ile kendilerinin de belirttikleri üzere *“geçim derdi geleneğe bir albeni bırakmadı”* şeklinde ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bu esas ve zor görevi yerine getirememekten endişeli ve muzdariptirler. Kültür Bakanlığına bağlı olarak Devlet Sanatçısı unvanı ile desteklenen Karşı âşıklar Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova'nın Kars'ta bulunan Çobanoğlu gazinosunda ücretsiz olarak çırak yetiştirdikleri dönemlerden bahseden âşıklar, aynı geleneği resmî yazı ve dilekçeler aracılığıyla devam ettirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Yapılan görüşmelerde 11 âşığın üniversitelerden gelen davetlere icabet ettikleri fakat iki âşığın özellikle belirttiklerinin haricinde hiçbir âşığa gelen davetin mesleki müzik eğitimi veren kurumlardan olmadığı anlaşılmıştır. Mesleki müzik eğitimi veren kurumlardan gelen davetlerin yaşadıkları illerde bulunan Konservatuvarlar tarafından gerçekleştirildiğini belirten âşıkların ifadeleri şu şekildedir:

“Konservatuvara gitmiştim. Orada bir bayan öğretmen vardı Erzurum’da. Ya bizim neden haberimiz yok gibisinden konuştular. Tüm salon öğrenciler dolu ders için götürdüler program yaptık” (G. Á. 6).

“Evet birkaç kez Kars Konservatuvardan davet edildik” (G. Á. 4).

Gelen davetlerin yarısı ve daha fazlasının *Türk Dili ve Edebiyatı* bölümlerinden olduğunu belirten âşıklar, katıldıkları dersler ve dinletilerin sırası ile *Halkbilim, Dil-Tarih-Coğrafya Fakülteleri* tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Konu hakkında görüşülen âşıklara ait dikkat çeken bazı ifadeler ise şöyledir:

Gazi Üniversitesi ve Ali Yakıcı hocamız başta olmak üzere birçok üniversiteye gittim ve hocalarımız ile derslere girdim, âşıklık geleneğini anlattık, âşıklık geleneğinin değerli olduğunu hissettirdik. Ama bu da yeterli değil tabi ki. Bize gelen ders davetleri *Edebiyat Fakültelerinden* olduğu gibi ilginçtir ki *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültelerinden* de oldu. Tabi ki isterdim beni *Konservatuvarlar ve Güzel Sanat Fakülteleri* de davet etsin, iç içe olalım bir şeyler çıkaralım ortaya (G. Á. 10).

Türk Halk Edebiyatı derslerine üniversitelere çağırırdılar canlı gider derslerde geleneğimize, sohbetimize Divan ile Güzelleme ve Kahramanlık türkülleri ile başlar Köroğlu ile bitirir veya hikâyeli türküler söyler, bunları icra eder ders mahiyetinde anlatırdık. *Güzel Sanatlar Fakülteleri* değil *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde* gerçekleşen 45 dakikalık bir ders sohbet havasında geçerdi (G. Á. 8).

Ege Üniversitesi’nden davet edildiğimi hatırlıyorum bir ya da iki sefere mahsus. Tabi bu davet edildiğim bölümler *Güzel Sanatlar Fakültesi* veya *Konservatuvar* değildi *Edebiyat Fakültesi*ydi, âşıklık ve ozanlık konulu derslerdi (G. Á. 11).

Âşıklar ile yapılan görüşmeler ışığında geleneğini aktif bir şekilde sürdüren âşıkların, üniversitelerde belli bir düzeyde etkileşimde bulunmalarının dışında gönüllü olarak diğer eğitim kurumlarına taşıma istekleri olduğunu, bunu da eğitim kurumlarında geleneği seven, hevesli olan ve ilgi duyan öğretim üyeleri ya da yöneticilerin vesilesiyle bir nebze de olsa gerçekleştirebildiklerini dile getirmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde âşıkların mesleki müzik eğitimi veren (Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri) kurumlardan davet edilip edilmedikleri sorulduğunda, davet edilen âşıklar bulunduğu gibi bu kurumlardan kendilerine herhangi bir davet yapılmadığına fakat liselere ve ortaokullara giderek bu kurumlardaki öğrencilerle etkileşim hâlinde bulunmuş olanların varlığı da dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılmış âşıkların, bu konu hakkındaki düşünceleri dikkate alınması gereken bir husus olarak görünmektedir.

Katılımcı öğretim üyelerinden birisi, âşıklık geleneğine ilişkin olarak şayet yaşadıkları bölgede âşıklık geleneği fiili olarak yaşamıyorsa veya bu gelenekten uzak

kalınıyorsa öğretim üyesinin geleneğe karşı bilgisinin/ilgisinin yeterli düzeyde olmayabileceği kanısını ileri sürerken, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

Erzurum’a gelen akademisyenleri mutlak suretle bu âşıklık geleneğinin yaşadığı âşık kahvehanelerine götürdüm. Çünkü dışarıdan gelen pek çok akademisyen arkadaşımızın ilk defa bir âşık kahvehanesine girdiğine, âşık atışmasına ve âşık hikâyeleri dinlediğine şahit oldum. O yüzden eğitimcilerin de yörelerinde, o bölgelerde âşıklık geleneği yaşamıyorsa, yaşayan bir kültür olarak-gelenek olarak karşılaşmıyorlarsa bu gelenekten uzaktırlar, kuramsal olarak biliyorlar fiili olarak içine girmiş değiller. Buna çok şahit oldum o nedenle müzik alanındaki akademisyenler geldiğinde muhakkak âşık kahvehanelerine götürürüm kendilerini. Gördüklerini video kayda alarak öğrencilerine göstereceklerini birçok kez ifade etmişlerdir (G. AK. 7).

Yine bir diğer öğretim üyesi, mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda eğitim alan öğrencilerin âşıklık geleneği hakkındaki yeterliliklerine değinirken, öğrencilerin bu konuda çok bilinçli gelmediklerini yineleyerek bu geleneğin lisans öncesi dönemlerde müzik eğitimine alınması gerektiği şöyle belirtilmektedir:

Yani bu Türk halk müziği unsurunun özellikle mesleki müzik eğitimi değil de genel müzik eğitimi müfredatlarında yeterince yer bulması gerektiğini vurgulayanlardanım. Özellikle *GSL*’nin müfredatlarında bunu yer alması gerektiğini belirterek kendi kültürünü bilmeyen ve kendi kültürüne yabancı olmayan, kendi kültürünü tanıyan (*Âşıklık geleneğini ve Türk Sanat Müziğindeki önemli bestekârları*) kuşakların yetişip sonra muasırlaşma yolunda ilerlememiz gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden genel müzik eğitiminde yani çocukluktan itibaren bu kültürün müfredata yerleştirilmesini ya da daha fazla yerleştirilmesi gerektiğini önerebilirim (G. AK. 7).

Görüşme yapılan bir âşığın; “*Öğretmenlerin bizlere uzattığı el her şeyden önemli. Çünkü halk da insanlar da öğretmenleri çok iyi bilirkişi olarak gördüğü için onların onayladığı bir sanat dalına onlar da çocuklarını gönül rahatlığıyla yönlendirebiliyorlar*” (G. Â. 9) şeklindeki ifadesi ile kültür ve geleneğin eğitim kurumları aracılığıyla topluma daha doğru ve daha çabuk yayılabildiği gerçeğine bir destek niteliğindedir. Görüşmecii âşık üniversitelerin Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından derslere davet edilerek girdiği bilgisini paylaşırken, İstanbul’da âşık Mustafa Kurbanoglu ile Kültür Bakanlığında izin alarak ilköğretim ve ortaokul seviyesindeki öğrencilere yaptıkları etkinlikleri şu şekilde anlatmıştır:

Kültür Bakanlığında bir onay aldık İstanbul Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden beş yıl program yaptık bu beş yılda ilköğretim ve ortaokul kademesindeki 4-5-6-7 ve 8. sınıflar sırasıyla işlemiş oldular ki toplamda bu beş yılda 7,5 Milyon talebe ile diyalog kurmuş olduk ki okullarda bunun zaptı tutuldu ve çok da faydalı olduğunu düşünüyoruz bu çalışmaların. Buna sebep olanlar da öğretmenlerdir yaptığımız o programların çok etkisi olduğuna inanıyorum (G. Â. 9).

Geleneğin öğrenilmesi konusunda temel aşamada geleneğin varlığının küçük çocuklara aşılınmış olması gerçeği varsa da eğitimin süreklilik arz ettiği düşünüldüğünde öğrencilerin bu geleneği uzaktan da olsa takip etmesi gerekmektedir. Yine konunun devamında İstanbul Teknik Üniversitesi ve İstanbul Medipol Üniversitesi'nde Edebiyat derslerine davet edilerek *âşıklık kültürünü, divanın, lebdeğmezi, koşma, güzelleme ve âşık atışması* gibi örneklerini ders kapsamında anlattığını belirten âşık; “*Bunların dışında iki ayrı lisede yine âşıklık geleneği hakkında bilgi vermek için dört-beş kere derslere davet edildim diyebilirim*” (G. Â. 13) şeklinde ifadesiyle geleneğin ortaöğretim kurumlarına taşınabilmesine vesile olduğu görülmektedir.

Âşıklık geleneğinin lisans düzeyi haricinde ortaöğretim ve ilköğretim kademelerine taşıyabilen bir diğer görüşmeci âşık ise Gazi Eğitim Enstitüsü ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde âşık Kul Nuri ile beraber âşıklık geleneği ve âşıklık türündeki şiirler sunduğunu belirttikten sonra şu ifadelerle yer vermiştir: “*Bunun dışında hatırlamıyorum üniversitelere çağrıldığımı fakat Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda bulunduk çok kere*” (G. Â. 12).

Araştırmanın bulguları doğrultusunda, âşıkların daha çok fikir beyan ettikleri konularda, öğretim üyeleri konuyu *açıklayıcı* veya *destekleyici net bilgiler* vermeye çalışmışlardır. Konuya daha çok, çalışmış oldukları kurumlar olarak (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) yaklaşmaya çalışan öğretim üyeleri, bu kurumlara öğrenci olarak gelen lisans düzeyindeki kişilerin geleneğe karşı ilgi ve tutumlarının, geldikleri coğrafya itibarıyla değişiklik gösterdiğini ifade etmişlerdir. Beraberinde âşıklık geleneği hakkında bilgi veya etkinlik yapılmasının yine bu geleneğin aktif olarak yaşadığı bölge veya coğrafyalarda daha çok gerçekleştiğini dile getirmişlerdir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği öğretim üyelerinin ortak görüşünün âşıklık geleneğinin Türk toplumu için ne denli önemli bir yere sahip olduğu ve yine kültür erozyonunun yaşandığı dönemimizde önceki dönemlere oranla daha çok sahip çıkılıp gelecek nesillere aktarılabilmesinin gerekliliği olmuştur.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “*Âşıklık geleneğinin Geleneksel Türk Halk Müziği ve eğitimindeki yerine ilişkin öğretim üyelerinin ve âşıkların görüşleri*” doğrultusunda elde edilen bulgular, katılımcıların ifadelerine göre “*Âşıklık Geleneği İle İlgili Genel Düşünceler*” başlığı altında veriler dört ana tema oluşturularak yorumlanmıştır.

Âşıklık türkülerin üretim merkezidir

Türk milletlerinin kadim müzisyenleri olan âşıklar, Dede Korkut'u ustaları bilerek ve kültür öğelerinin birçoğunu içerisinde barındıran halk türkülerini asırlar boyu taşıdıklarına inanarak büyük gurur yaşamaktadırlar. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, âşıklar ve öğretim üyelerinin hepsinin ortak oldukları kanılardan biri, âşıklık geleneğinin *Geleneksel Türk Halk Müziğine* kaynaklık ediyor olma düşüncesidir. Görüşme sağlanan öğretim üyeleri konuyu; *Türk Halk Müziği Teori, Repertuarı, Solfej-Kuram, Türk Halk Çalgıları İcra Dersleri ve Türk Halk Edebiyatı* gibi derslerden herhangi biri işleniyorsa âşıklık geleneğine değinmeden olmayacağı şeklinde ifade etmektedirler. Görüşme sağlanan âşıklar içerisinde de Türk Halk Müziği sanatçıları tarafından okunan türkülerden bazılarının sahibi olduklarını söyleyenlerin varlığı da konuyu destekler niteliktedir.

İki kaynaktan biri âşıklıktır.

Âşıklık geleneğinin Türk halk müziğine kaynaklık yaptığını belirten öğretim üyeleri fazla olmakla birlikte (görüşülen öğretim üyelerinin tümü farklı cümleler ile de olsa genel olarak aynı fikirde olduklarını belli etmişlerdir) özellikle âşıklık geleneğinin Türk halk müziğini besleyen iki önemli kaynaktan biri olduğunu belirttikleri ifadeleri şu şekildedir:

Âşıklık geleneği Türk halk müziğini besleyen ana kaynaklarından biridir. Yöreden yöreye farklılık gösteren icra biçimleri, ritmik zenginlikleri ve söz dizgelerini halk müziği eserlerinde görmek mümkündür. Ayrıca kültürel belleğin, önemli aktarım kaynaklarından (G. AK. 9).

Âşıklık geleneği müziği, besteci ve türkü yakıcılarla birlikte Türk halk müziğini oluşturan başlıca unsurlardandır (G. AK. 8).

Türk halk müziğindeki türkülerimiz iki farklı kaynaktan beslenmektedir. Bunların en önemlisi âşıklık geleneğidir. Yani âşıklık geleneğindeki usta-çırak ilişkisi ile günümüze kadar bu türküler ulaştırılmış ve halen de üretimi devam etmekte. Dolayısıyla âşıklık geleneği türkülerin kaynağıdır, özüdür bu nedenle çok fazla önemsenmelidir (G. AK. 1).

Akrabaları içerisinde (babası, amcası, dayısı, kardeşi, oğlu) birçok kişinin bu geleneğin temsilcisi olduğunu söyleyen âşığa göre, Türk halk müziğini icat edenlerin âşıklar olduğu ve âşıklık geleneğinin Türk İslam coğrafyası içinde bulunan herkesin genlerinde kodlanmış hazır bulunduğu görüşleri şu şekilde ifade edilmektedir:

Dediğim gibi kulak verin halk müziğini dinleyin, âşıklığın arşivine de bakın. Âşık olmazsa halk müziği olmaz. Piyasadaki türküler *Karacaoğlan, Dadaloğlu, Emrahlar, Keremler, Veyseller, Şenlikler, Sümmaniler* hepsi söylemiş de söylemiş. Halk müziğini icat eden de âşıklar. Türk kültürü babında da tüm milletler âşiksiz ozansız ve türküsüz yaşayabilir, Türk milleti Türklük çerçevesi içerisinde Türk İslam coğrafyası içerisindeki hiç kimse âşiksiz, ozansız yaşayamaz. Çünkü onun geninde, onun fitratında bu var (G. A. 3).

Amcasından geleneği devralan diğer bir âşık ise âşıklık geleneğinin Türk halk müziği ile bağlantısı hakkında şunları belirtmiştir:

Türk halk müziğine zaten baktığımız zaman Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu olsun veya bu müziğin icra edildiği diğer yerlerde söylenen türkülerin hep geçmişte yaşamış olan veya şu an hayatta olan âşıkların türkülerini olduğunu görüyoruz. Bunu orana vurduğumuz zaman bu türkülerin en aşağı % 70 kadarı âşık türküleridir diyebilirim. Dikkat ederseniz bir Türk halk müziği sanatçısının okuduğu türkülerden hiç yoksa bir tanesi kesinlikle herhangi bir âşığındır (G. Â. 12).

Âşıklık geleneğinin aileden geldiğini söyleyen âşık, âşıklığı Türk halk müziğine bir kaynak olarak görürken toplum tarafından kültüre sahip çıkılmamasından kaynaklı olarak âşıklığın mevcut popüler müzik kültürü içerisinde başka müzik türlerine de gizli kaynaklık ettiğini belirtmektedir:

Şimdi âşıklık olmadan Türk halk müziği olmaz. Türk halk müziğinde söylenen türküler, deyişleri çevirdiler fantezi müzik koydular adını arabesk müzik yaptılar ki bunların hepsi âşıklık geleneğinden alınan türkülerdir. Bugün Karacaoğlan Ortadoğu'daki devrin ozanıdır birçok türkülerini söylüyor. Âşıklık geleneğinin Türk halk müziğine katkısı üretkenliği olmalı başta. Zaten kaynağı Türk halk müziğidir (G. Â. 4).

Görüşme sağlanan âşıklıklardan geleneği aktif bir şekilde sürdürdüğünü ifade eden görüşmeci, TRT halk müziği repertuarına türkülerini ile sağladığı katkıyı ve geleneği kendi gözünde anlatırken aktardığı bilgiler şu şekildedir:

Benim yaklaşık 30-40 tane türküm TRT sanatçıları tarafından okunuyor. TRT İzmir radyo evi beni davet etti. Buradaki Türk halk müziği sanatçısı Zeki Çiçek beni davet ederek âşıklık geleneği hakkında bir saatlik program yapmamı istedi. Zeki Çiçek Kağızman ve Ağrı'da âşıklık geleneği üzerine çalışmalar yapmış ve bu gelenekten gelen bir kişidir. Şimdi Türk halk müziği denince aslında âşıkların yapmış oldukları türküler akla gelir. Kağızman'a ısmarladım nar gele türküsü bir anonim türküdür fakat bu türküyü yapan derinine inin araştırın yine bir âşıktır, bir ozandır. Ben şu an anonim koka anonim türünde Kağızman ve Kars ile ilgili çok türkü yapmışım. Fakat kaybolmasın diye sonunda mahlasımı kullanmışım. Belki o insanlar da mahlasını kullanmıştır ama halk arasında okunduğundan mahlası da unutulmuştur bu nedenle anonimleşmiştir. Bu nedenle her türkünün arkasında mutlaka bir âşık bir ozan vardır. Yani sıradan bir insan 8 heceyi 7 heceyi redifi kafiyeyi bir araya getirip şiir veya türkü yapamaz. Bu işin, bu geleneğin içinde yoğrulmuş insanlar bu türkülerini yapmış ve Türk halk müziği demek âşıklık geleneğinin ürünü demektir. Bugün söylenen türkülerini gidin inceleyin. Mesela 1000 türkü varsa 900'ü âşıkların ürünüdür, kalanı geleneğin dışında kalan vatandaşa aittir, geleneğin getirdiği ürünlerdir bugün de olduğu gibi. Bu nedenle Türk halk müziği denince âşıklık geleneğini dışarıda bırakamazsın çünkü onu besleyen kaynaktır âşıklık (G. Â. 2).

Görüşmecinin verdiği bilgiler ile de anlaşılacağı üzere âşıklık geleneğinin gelenekselliğin bir tarafa bırakılarak düşünülmesi ile var olan bir müzik türüne gerçekten

kaynaklık ettiği görülmektedir. Görüşmecinin ilerleyen konuşmalarında geçen Türk halk müziğinin eğitimi ile ilgili; “Söylediğim gibi Türk halk müziğinin beslendiği en büyük kaynak âşıklık geleneğidir, bunu sokakta tutup Türk halk müziğinden ayırırsak olmaz. Bu ikisini de bir arada tutmak lazım ki öğrencilere tam olarak ulaşır” (G. Á. 2.) şeklindeki ifadeleri ile de yinelediği görülmektedir. Toplumun var olan bir resmi kurumunun repertuvarına eser verilebilmesi ki burada TRT’den bahsedilmektedir, derleme yolu ile repertuvarına eser kazandırdığı ve bu derleme çalışmalarının ne denli ayrıntılı geçtiği de hesaba katılırsa, âşıkların bu konuda ki önemi ve değeri kendini daha da belli edecektir. Görüşmecinin, 30-40 tane türküsünün TRT sanatçıları tarafından okunmasının dışında, repertuvarda olmayan mahalli-yöresel türküleri de muhakkak mevcuttur ki bunların da bir âşığa ait olduğu ile beraber Türk halk müziğine katkıları arasında düşünülmesi kaçınılmazdır.

Aynı durumdan bahseden diğer bir görüşmeci, Kültür Bakanlığı bandrollü 35 tane kaset çıkardığını müzik eğitimi alan oğlu başta olmak üzere birçok müzisyen/müzik öğretmeni tarafından eserlerinin notalandırılarak albümlerde okunduğunu belirtmektedir. Yukarıda açıklamalarına yer verilen görüşmeciden farklı, diğer bir âşık aynı konuyu destekleyici bilgiler vermiştir. Görüşmeciden alınan ifadeler şöyledir:

Oradan gelen hocalar var, eğitim fakültesinden, güzel sanatlar fakültesinden ve konservatuvardan bizi dinliyorlar. Türk halk müziği ile âşıklık geleneğinin bağıni sordular; ben bir köprü kurduğum dedim köprü vardır ağacın kökü âşıklardır yaprakları dalları ise Türk halk müziğidir. Eğer o kök olmazsa o dallar da olmaz, yani gücü bizden alırlar. Türk sanat müziği okuyan sanatçılarımız dahil. Onlar bile bizlere ait olan sözleri okuyorlar. Bir âşığın türküsünün sözlerini alıp sadece Türk sanat müziği makamında okumuşlar aynı şeyi ben de yaparım, siz de yapabilirsiniz. Bizim isteğimiz bu. Halk müziği bize daha yakındır. Benim şu an halk müziğinde kaç tane türküm var. Ben daha ağır makamda okurum ama halk müziğinde biraz daha pratik okunabilir. Ayrı değildir halk müziği ile âşıklık. Benim söylemesi ayıptır 35 tane kasetim var. Hepsinde Kültür Bakanlığının bandrolü var. Şu an benim kaç tane türkümü benim oğlum da müzik okudu ve notaya döktü, kayda aldı beraber de kayda girdik (G. Á. 6).

Yine beraberinde âşıklık geleneğini bir pınara bir gözeye benzeten görüşmecilerin âşıklık geleneğinin bizler için ne kadar önemli olduğunu vurgularken ve Türk halk müziğinin ne olduğunu, âşıklıkta ne ifade ettiğini şu ifadelerle belirtmişlerdir:

Tabi âşıklıkla alakalı kesinlikle yer veriyoruz ki aynı zamanda âşıklık geleneği türkülerin kaynaklarıdır. Hem pınar hem de kaynaktır daha doğrusu. Türkü üretme özelliklerinden dolayı bir pınar olma özelliğine sahipken geçmişteki nesillerin geçmişteki kuşakların eserlerini ve icralarını aktardıkları için de kaynak olma özelliğine sahiptirler. Dolayısı ile Türk Halk Müziğinin ana unsurlarından bir tanesi âşıklık geleneğidir (G. AK. 4).

Âşıklık geleneği bizim her şeyimizdir açıkçası. Türk Halk Müziğinin temel öğelerinden biri olduğunu düşünüyorum (G. AK. 5).

Şimdi zaten biz üreteniz onlar tüketen. Yani bizim diğer düşünün ki bir âşık Veysel'den alınan eserler Türk halk müziğine göre üretilmiştir. Bir yörenin yerleşkesindeki insanlar tarafından üretilen insandan insana dilden dile dolaşan ve kültürünü, ezgilerini yani tabi Türk halk müziğinin özü demektir, Türk halk müziğinin temeli-kaynağı da âşıktır (G. Â. 13).

Âşıklık geleneğinin kaybolması sonucunda nasıl bir problem durumu ile karşı karşıya kalılabileceği şeklinde sorulan soruya, âşıklığın geçmişten günümüze kadar taşıyıp bizlere armağan olarak getirdiği konularda çeşitli kayıplar ile karşı karşıya kalabileceğimiz hususunda fikirler beyan etmeye çalışan *öğretim üyeleri* şu görüşleri ifade etmişlerdir:

Bana göre yok olmayı ifade eder, zaten çoğu türkümüzü artık kaybettik. Özellikle doğuda benim yaşadığım coğrafyada derlemelerin çok az yapıldığı için ya da bazı bölgelere bazı nedenlerden (siyasi, mevsimsel, coğrafi yapı) ötürü çok ulaşılamadığından çoğu türkünün yok olup gittiğini biliyoruz. Bu gelenek de maalesef bu şekilde yok olup gidecek ve yok olup gittiği zaman bir iletişim aracı olarak düşündüğümüzde biz de sadece şu an elimizde bulunan materyallerle-türkülerle böyle kalacağız, yeni olan hiçbir şeye hâkim olamayacağız, daha da kendimizi geliştiremeyeceğiz bu anlamda çağımızdaki her şey çok hızlı ilerlemekte. Bizim hem kültürümüzü hem de kültürümüzün öğelerini geliştirmek zorunda olduğumuz bir gerçektir. Bence bunun en önemli aracı da âşıklık geleneği olabilir ve bu sürdürülebilir. Sürdürülebilir olması da yineliyorum, çok önemlidir (G. AK. 5).

Geleneksel Türk halk müziğinin ana kaynaklarından birinin yok olmasına, ritmik melodik ve söz yönünden bir daralmaya sebep olabileceği kanaatindeyim. Ayrıca kültürel belleğin aktarımında kısmî bir kesintiye uğramasına sebep olabilir (G. AK. 9).

Âşıklık geleneğinin Türk halk müziği içerisinde zaten olması gerektiği şeklinde görüş bildiren *öğretim üyesinin* ifadeleri şöyledir:

Zaten Türk Halk Müziği bölümü var bizde, âşıklığa yer vermeden bunu yürütmemiz mümkün değil. Çünkü bize yani geçmişimize baktığımız zaman var olan türkülerimizin büyük bölümü hepsi âşıkların ürünleridir. Mutlaka ki beste formunda yeni eserler var ama TRT repertuvarına baktığımız zaman, zaten büyük bölümünün geçmişten kalan bu işe gönül vermiş ve bu işi maddi bir bakış açısıyla yaklaşmadan maddi bir menfaati olmayan insanların ürünleri olduğu görülecektir. O açıdan biz çok önem veriyoruz, derslerimizde mutlaka ki öğrencilerimize bunlardan bahsediyoruz. Bizim öğrencilerimiz Türk Halk Müziği bölümünü tercih ederken, biz onları Türk Halk Müziği bölümünde olduklarını hissettirecek bir sınavla alıyoruz. Bu yüzden hepsi şans eseri değil de bilinçli olarak, isteyerek Türk Halk Müziği bölümünü kazanan öğrenciler oluyorlar ve bu konu onlar için gerçekten de önemli oluyor. Onlara bu konuda gerekli bilgiyi elimizden geldiğince vermeye çalışıyoruz. Bizim sınavımıza özellikle Türk Halk Müziğine hazırlanamamış bir öğrencinin kazanması mümkün değil. Özellikle dikkat ettiğimiz konu Türk Halk Müziğini isteyen, arzulayan öğrencilerin okula alınması ki onlar da sonradan hayal kırıklığına uğramasın biz de daha verimli sonuçlar alalım (G. AK. 6).

Öğretim üyesi Türk halk müziği eğitimi alacak olan öğrencileri belirlerken özel yetenek sınavlarında özellikle Türk halk müziğine ilişkin sorulara yer verdiklerini belirtmiştir. Öğretim üyesinin diğer görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, özellikle gençlerin bu geleneğe karşı ilgilerinin az olduğu düşüncesidir ki bunu da şu şekilde ifade etmiştir:

Âşıklık geleneğini bir kere belli bir yaşın üstündekiler olarak biliyoruz ve tanıyoruz. Sabah Yurttan Sesler' in cura ile açış yapan melodisiyle uyandığım oluyordu ama şimdi öyle uyanan genç yok. Biz onları gördük, dinledik az da olsa biz de o zaman tabi genç yaşlarımızdaydık popüler müzik tercihimizdi ama hiçbir zaman âşıklık geleneğini unutmadım ben. Âşıklık geleneği bazen ilk etapta orijinal olduğu gibi anlatınca şu günün şartlarında, imkânlarında ve diğer müzik türlerinin janjanlı ambalajının yanında onu gençlere saf haliyle sevdirmek zor olabilir (G. AK. 6).

Türk halk müziğinin beslendiği iki kaynak olduğu ve bu kaynaklardan en önemlisinin âşıklık geleneği olduğunu belirten başka bir öğretim üyesi ise bu durumu TRT ile Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgelerinde derleme faaliyetlerine fiili olarak katılmış olmasına dayandırırken, derleme faaliyetleri kapsamında gidilen köy ve bucaklarda öncelikle elinde sazı olan ve gelenekte yetişmiş âşıkları bulduklarını/bulmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Türkü kültüründe âşıkların çok büyük katkı payı olduğu söyleyen görüşmecinin aktardıkları şu şekildedir:

Şimdi Türk Halk Müziği biraz önce söylediğim gibi iki temel kaynaktan beslenmektedir. Bunların birincisi âşıklık geleneği ikincisi de türkü yakıcılarıdır. Türkü yakıcıları genel olarak alt başlıklara ayırabilirken, saz çalıp türkü söyleyen bu gelenek içerisinde yetişmiş, bir ustadan eğitim almış olan âşıklık geleneğimiz vardır. Türk Halk Müziğinin çok önemli bölümünü hem üretim açısından hem yayılma açısından her ne kadar şu an medya-kitle iletişim araçları ön plana çıkmış olsa dahi âşıklık geleneğinin halen etkisini sürdürdüğünü düşünüyorum. Onun için Türk Halk Müziğinin halen yaşamasında en önemli katkı payının âşıklık geleneğine ait olduğunu düşünüyorum. Bunu şu açıdan da rahatlıkla söyleyebilirim; 2019 yılı TRT'nin başlattığı türkü derleme faaliyetleri 50 yıl sonra kurumsal olarak yeniden başladı ve ben de bu faaliyetlerin hem üst kurul üyesiyim hem de Kars, Erzurum, Ağrı yani Kuzey Doğu Anadolu Bölgesindeki derlemelere fiili olarak katılan birisi olarak yörede dolaştığımız zaman mutlak suretle önce uğrak yerimiz olarak âşıklık geleneği geçiyor. Ayrıca âşıklık geleneğinin içinde var olan âşıklarımızın pek çok üretimdeki (bu üretimler hem kişisel hem de usta malı dediğimiz eserlerdir) anonimleşme boyutunda yörede yaygınlık kazanmış eserlerini kayıt altına alıyoruz (G. AK. 7).

Öğrencilerini türkü derleme çalışmaları yapmak üzere kendi yörelerindeki âşıklara yönlendirdiğini belirten öğretim üyesi, bu konularda ilk ulaşılmaması gereken kişilerin âşıklar olduğu düşüncesini şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Kesinlikle öneriyorum, zaten Devlet Konservatuarı olarak, derleme faaliyetleri yürütüyoruz ve öğrencilerimizi özellikle kendi yörelerindeki âşıklara yönlendiriyoruz. Öğrencilerimizden bu tür faaliyetlerini video kayıt yapmalarını istiyoruz” (G. AK. 9).

Âşıklık soyut ve gezici sözlü bir kültür müzesidir

Müze teriminin TDK’ye göre tanımı; “Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı” şeklindedir. Bu tanıma göre, milletin asli kültür öğelerinden biri olan âşıklık, eski tarihlerden taşıdığı sözsaz geleneğini içerisinde barındırması itibariyle köklü bir kültürün taşıyıcısı olma görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Âşıklığa bakınca sözlerde, kullanılan çalgıda, çalma teknikleri ve ezgilerinde, kullanılan dilde eskilik görülmektedir. Âşıkların gaybı bilme/muamma asma ve rüya motifi gibi sırlı uygulamaları; tabiat ile konuşma, dünyayı gezebilecek güç ve bilgi zenginliği gibi yeteneğin dışında farklı potansiyele sahip oldukları da anlaşılmaktadır. Elleriindeki kültür geçmişimize ait tüm bu malzemelerle sergiledikleri, öğrettikleri ve kültürel birikimleri ile yeni ufuk açtıkları bilgi şölenleri, kültürel öğelerin sergilendiği birer müze konumundadır.

Âşıklık geleneği ve barındırdığı değerlerin önemi hakkında Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyesinin ifadeleri manidardır; *“Bence âşıklık geleneği geleneksel Türk halk müziği ve kültürü adına, kültürümüzün geçmişten bugüne kadar en önemli yapıtaşlarından biridir. Ola ki unutulması/kaybolmaya yüz tutması gibi bir durum Türk halk kültürü ve yaşantısında “üretimin bitmesi” anlamına gelmektedir” (G. AK. 10).* Bu konuyu destekleyici ve açıklayıcı olarak görüşmeci öğretim üyeleri ve âşıkların aktardıkları diğer ifadeler ise şöyledir:

Âşıklığın ifadesi âşikâr. Şöyle söyleyebilirim, her dağın yamacından su çıkmaz. Dağ var güllük gülistanlıktır, dağ var taş topraktır, dağ var bağrından nehir çıkarır. Âşıklığı da ben buna benzetiyorum. Hatta son TV programında Mesneviden alıntıdan belirttiğim gibi; “Ziyalılık Allah’ın verdiği bir paydır. Ziyalılık diploma ile değil (diploması olanlara saygım var), ziyalılık ana karnından başlar her insan ile de doğmaz.” Âşıklar camiasını ele aldığımızda da âşıklıkta da dereceler vardır. Birinci derece âşık, ikinci derece âşık, üçüncü derece âşık gibi. Âşıklığın yeri farklıdır, âşıklık farklı dünyadır. Devamında; Tiyatro âşıklıktan alınmıştır, sanat müziği âşıklıktır. Âşıklık günümüzdeki bir müze gibidir. Eski havalar çok eski sözler ve çok eski eserleri bünyesinde barındırır. Halk müziği de bunları söylüyor. Söyle ama bunlara da sırt dönme (G. Â. 3).

Normalde toplumu bir arada tutan en güçlü ve en önemli unsurlar kültürel değerlerdir. Eğer biz bu kültürel değerlerimizden koparsak toplum olma özelliğimizi yitirebiliriz ve bu Türk toplumunun baktığımız zaman, beşikten mezara kadar hemen her tür olayında konu seçerek evrenini genişleten türküler,

bu yönüyle toplumumuzun kültürel kodlarını da bünyesinde barındıran birer belge gibidir aslında (G. AK. 6).

Ayrıca âşıkların şöyle bir özelliği var, bizim kültürümüz kulaktan kulağa sözlü kültür çerçevesinde bir aktarım neticesinde bir ürüne ulaştığı için özellikle son 120 yıl öncesine kadar âşıklar burada ana eksenini oluşturuyorlar. Dolayısı ile onlar kültürü taşıyan ve hatta oluşturan ana kaynaklarımızdır. Âşıklar da olmadan kültürün bugünlere taşınmasında mutlaka bir eksiklik olacaktı (G. AK. 4).

Kökleri İslamiyet öncesi dönemlere dayanan âşıklık geleneği ve bu geleneğin sanatkârı olan usta âşıklar, kültür tarihi kitabı niteliği taşıyan eserleri (destan, hikâye, şiir ve türkü vb.) aracılığıyla gelenek-göreneklerini, yaşam koşullarını ve felsefelerini aktarmışlardır. Dolayısıyla da Türk kültüründe âşıklık geleneği önemli bir yer tutmaktadır. Gereken önemin yeteri kadar verildiğini düşünüyorum. (G. AK. 2).

Âşıklık geleneğinin özellikle saz ve söz sanatına vurgu yapan görüşmeci, Türk toplumunun yaşamı içerisinde karşılaştığı her safhada muhakkak türkü yakma törenlerine yer verdiğini ve bu türkülerin hiçbirinin de duygudan yoksun olmadığını açıkça dile getirmektedir. Zaten kültür insana ait bir kavramdır, insan ise yüce Allah'tan gelmiştir, duyguyu yaşıyandır, hissiyat sahibidir. Kültürler ise tüm bu duyguların, hissiyatların yoğunluğuna göre şekillenmiştir. Görüşülen öğretim üyeleri ve âşıkların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Âşıklık geleneği, âşık Garibin dediği gibi, *“Biz içimizi türkülerle dökmüşüz, Türkülerle ağlayıp türkülerle gülmüşüz.”* Sevincimizi kederimizi tüm duygularımız türkülerde dile getirmişiz. Bizim kültürümüzde çocuğu ölen bir annenin yaktığı ağıt, eşi askerden gelen bir gelinin duyduğu sevinç, erkek çocuğu olan bir babanın duyduğu kıvanç, savaşa giderken okuduğumuz kahramanlık türküleri, barışırken yazdığımız barış nutukları ve hatta askerlerimizi cepheye seve seve ölüme uğurlayan bütün duygular türkülerde dile gelmiştir. Kısaca Türklerin bütün varlığı türkülerdir (G. A. 5)

Bu yüzden türküler aslında bizim geçmişle olan bağlantılarımızı sağlayan birer tarihi belge niteliğinde bence. Biz zaten o türkülerini incelersek yaşadığımız coğrafya hakkında bilgiler var içerisinde, sevdamız, hüznümüz, akarsularımız, dağlarımız, mevsimsel özelliklerimiz, siyaset ve kısacası türkülerimizin içerisinde her şeyimiz var. O nedenle türkü kelimesi bile bizi anlatmaya yetecek bir kelimedir. Yaşadığımız çağa bakacak olursak mutlaka ki eskiden bir âşığın yetişmesi ve gelişmesi sadece âşıklık geleneği ile ilgili bir sunum var gidip izleyelim şeklinde olmamıştır. O zamanlarda televizyon, radyo olmadığı için bir âşığı dinlemek o zamanın sosyal faaliyeti sayılmıştır. Yani şimdi nasıl insanları bir televizyonsuz, bilgisayarsız, cep telefonsuz, radyosuz günlük hayatını düşünemiyorsanız hayatın sosyal, kültürel yönünün en önemli parçalarından birisi gidip âşığı dinlemekmiş, müzik ihtiyacını insanlar bu şekilde karşıyorlarmış (G. AK. 6).

Âşıklık geleneğinin sadece saz-söz sanatı ile ibaret olmayıp günümüze yakın çağa kadar bile, üzerinde birçok görevin yükümlülüğünü hissetmiş olduğunu dile getiren Türk halk müziği öğretim üyeleri ve görüşmeci âşıkların bu konu ile ilgili ifadeleri ise şu şekildedir:

Sadece kültürel boyutta düşünmeyelim ki edebi boyutta da önemli katkısı var bizlere âşıklığın. Geçmişteki ve halen sürdürülen bu geleneğin kültürel ve edebi boyutta devam etmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum (G. AK. 5).

Çünkü âşıklar toplumunda sadece müzik yapan kişiler olarak görülüyor. Normalde âşıklık geleneği aslında çok daha derin, sosyal, kültürel manalar içeren bir yapıya sahiptir. Yani her ne kadar bunun bilincinde olmayan kişiler bunu bilmiyorsa da âşık siyasi gündeme dair halkın düşüncelerini ifade ediyor, halk ile yönetim arasında bir köprü görevi sağlıyor, toplumu güncel gelişmeler konusunda bilinçlendiriyor. Zaten gerçekten âşıklık geleneği incelendiğinde bunların hepsinin olduğunu görüyoruz (G. AK. 6).

Bakın âşıklıkta sadece saz çalıp türkü söylemek işi yok ki. Âşıklığın temelinde âlimlik var, hocalık var, doktorluk var. İstiklal Marşı yazmış âşıklar. “*Korkma sönmez bu şafaklarda*” diyen bir şair, “*Can sağ iken yurt vermeyiz düşmana*” diyen yine bir âşık, “*Bana vatan lazım*” diyen yine bir âşık. Bunların hepsi bu devletin bu vatanın bekası için çalışmışlar. Bunlar kendi kendilerine kalkıp dememişler ki “*Can sağ iken yurt vermeyiz düşmana*” veya Mehmet Akif bir şair olduğu halde boş yere yazmamış ki bu şiiri. Bu vatanda bir şey yaşamış ki yazmış bu şiiri. İşte âşıklık budur, şairlik budur, ozanlık budur. Yani âşıklık sanatını çok hafife almamak gerek. Âşıklık geleneği bir ülkenin geleneğidir, kültürüdür (G. A. 4).

Orta Asya ozan-baksı geleneğinden başladığı bilinen Dede Korkut ile şekil alıp devlet düzeninde huzur ve refahı sağlamada, savaşlarda, yönetimde, bilge kişiliği ile danışılan bir pozisyonda, öğretmenlikte, geçmişten öğüt verme gibi birtakım özelliklerinden dolayı âşıklık, Türk toplumu içinde çok büyük önem arz etmiştir. Gelenek, etkileşimde bulunduğu bu görevler itibari ile farkında olmaksızın birçok kültür ögesini de kapsamında barındırmaya başlamıştır. Dini temelinde tutan âşıklığın, inanç sisteminde yer edinmesi kendine yüklediği kültür öğelerini de halka benimsetmekte çok zorluk çekmemiş bilakis halkın bunları öğrenme konusunda bir talep oluşturduğu da söylenebilmektedir.

Âşıklar ile yapılan görüşmelerden de elde edilen verilere bakıldığında, dini methiyeler başta olmak üzere sırası ile kahramanlık ve halkı temsil konuları üzerinde çokça durmuşlardır. Asırlarca dini ve milli duygulara hitap ettiklerinden bu kişiler devlet erkânı tarafından gözde kişiler konumunda olmuşlardır. Bu özelliklerinden dolayı olabilir ki görüşülen âşıklar ve öğretim üyelerine göre âşıklar, devlet ile halk arasında güçlü bir köprü görevi görerek özellikle halkın dili konumunda olmuşlardır. Halkın iradede sözü olabilmenin yanı başında toplumu her konuda bilgilendiren kişilerin âşıklar olduğunu dile getiren öğretim üyeleri ve âşıkların konu ile ilgili değindikleri hususlar şöyle sıralanmıştır:

Bugünümüzdeki iletişim araçları oldukça fazla ve şu an herkes birbiri ile rahatça iletişim kurabiliyor daha çok birbirinden haberdar olabiliyor, bir köşedeki başka bir köşede bulunan birini görebiliyor ve önümüzdeki nesillere de bıraktığımız bir materyalimiz oluyor ama âşıklık geleneği geçmişteki iletişim aracımızdır bizim. Yani biz bugün belki de çoğu türküye, çoğu söze hakimsek âşıklarımız sayesinde hakimiz. Onlar söylemese onlar bunu anlatmasa biz bunu anlayamazdık (G. AK. 5).

Âşıklık sanatı Türk milletinin genlerinde âşık, güneş, silah vardır. Türk milletinin birlik beraberliğini sağlayan türküler âşıklardan çıkar. Savaşlarda âşıklarımızın söylediği türküler askerimize moral vermiştir. Yani tabiri caizse Türk milletini dinamik tutan, el ele gönül gönüle Türk'ünü, Kürt'ünü, Alevi'sini, Laz'ını, Çerkez'ini harmanlayıp bar bar bağırان sadece âşıklardır. Birlik beraberliğimiz noktasında en büyük mihenk taşı âşıklar olmuştur. Hatta ecnebilerin yurdumuza saldırmasında Mahzun Şerif “*Amerika katil*” diye bir eser yapmıştır ve hapse atılmıştır. Halbuki bu eser Türk evladı, Türk ozanı olarak bir milletin, bir ulusun adına yaptığını ve hatta içinde geçen sözlerde; “*İt gibi pusuda yatar, Devleti devlete çatar, Kan döktürür silah satar, Amerika katil katil*” âşıkların tarihteki görevini ve önemini en net şekilde belirten, bir milletin el ele ve gönül gönüle bağlanmasını sağlayan çok güzel örneklerden sadece bir tanesidir (G. Â. 9).

Yaşadığımız kültür, devralınan bir kültürdür. Yani bu demek oluyor ki kültür öğeleri gereğince yaşadığımız her anı bizlerden öncekilerin duygularına hissiyatlarına göre şekillendiriyoruz ya da anlamlandırıyoruz. Bu hususta ne kadar özverili davranıp kabul etme veya etmeme konusu içinde ikilem yaşasak da kültürün tanımında ve derinlemesine tahlilinde, oluşturulduğu zaman itibari ile ilgili geniş deneyimler barındırıyor olmasıyla karşı karşıya kalınacaktır. Kültür, bir nevi öncekilerin hazırlayıp bizlere emanet ettiği yaşam rehberi niteliğindedir. Konu ile bağlantılı olarak görüşülen Türk halk müziği öğretim üyesinin görüşleri şöyledir:

Kars yöresi âşıklarından âşık Gültekin Bulutoğlu'nun bu konuda sözlerini paylaşmak isterim; “*Geçmişini bilmeyen bir toplum hafızasını kaybetmiş bir deli gibidir, nereye gittiğini bilmez.*” Değerli Karanlı aşığın bu sözlerinden de anlaşıldığı gibi bir toplumun geleceği, geçmişe yönelik bilinci ile ilgilidir. Bu kültürün yok olması, toplumun benliğini unutması ve öz değerlerin yitirilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla atalarımızdan miras kalan bu kadim geleneğin yaşatılması ulusun geleceği için de çok önemli görülmektedir (G. AK. 2).

Katılımcıların âşıklık geleneğinin tarihsel boyutu ve geleneğin eğitim sistemine yansıma süreçleriyle ilgili büyük oranda bilgi sahibi oldukları; küçük bir kesimin ise yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Örnek verecek olursak, görüşülenlerden “*ozan*” ve “*âşık*” gibi kavramları birbirinden ayrı tutarak “*eğitimli-eğitimsiz*” manasında kullandıkları görülmüştür. (G. Â. 14); “*ozan*” kavramı için; “*eski Türklerde saz çalıp şiir okuyan kişiler olup fazla eğitim almamıştır*” şeklinde yer verdiği fakat literatürde ise “*Şamanların-Baksıların*” geleneğinin zamanla “*ozan*” ismini aldığı ve Türklerin Anadolu'ya göçlerinden

sonra XV. ve XVI yüzyıllarda son hali olan “âşık” adını alan aynı kişiler olduğundan bahsedilmektedir. Bununla birlikte, görüşülenlerden bazılarının ise literatürdeki bilgilere zıt denebilecek bilgi ve inançlara sahip oldukları görülmüştür. Örneklendirilecek olunursa, Orta Asya Şaman kültüründen geldiği bilinen âşıklık geleneğinin, (G. Â. 14)’ e göre, Türk dünyasına “Âdem peygamberden kalma” şeklindeki ifadesi, kendi inanışları ile literatüre zıt düştüğü bir konu olduğu söylenebilir.

Bu veriler doğrultusunda geleneğin önemi, topluma kültürel ve tarihi belge niteliğindeki katkıları, Türk kültürünün ve müziğinin geleceğe taşınmasında ne kadar gerekli görüldüğü ile ilgili âşıklık geleneğinin devletin eğitim politikaları aracılığıyla Türk eğitim sistemi içerisine yerleştirilmesi şeklindeki konular hakkında görüşler ortaya çıkmıştır.

Âşıklık sözlü tarihimizdir

Âşıklık geleneğine ilişkin görüşlerine başvurulanan öğretim üyeleri ve âşıkların hepsinin ortak düşüncesinin bu geleneğin Türk kültürünü, müziğini ve ananesini geçmişten geleceğe taşıyarak bunu topluma-halkına öğreten, yazılı tarihimizden çok öncesi bir tarihi sözlü olarak dile getiren kültürel bir yapı ve değer olduğudur.

Geleneğin hak ettiği değeri görmediğini dile getiren görüşmecî âşık, Türk kültür tarihindeki yerini de dile getirirken âşıklık geleneği hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

Bunu abartmadan söylüyorum ki bazılarının abartı gelebilir. Şunu söyleyebilirim Türk milleti yazılı tarihe çok geç başladığı için sözlü kültür, sözlü gelenek Türk milletinde egemendir. Bir tarihçi bir beldeye gitti mi o beldenin hangi medeniyete, hangi millete ait olduğunu araştırırken mezar taşı ve kilim de bulamazsa o yörede söylenen manilere ve türkülerine bakar. Dolayısı ile türküler Türk milletinin özüdür, âşıklık geleneği de bu türkülerin özüdür. Âşık; halkın gözüdür, kulağıdır, duygusudur, sıkıntısıdır, tasasıdır, kıvancıdır. Dünya kurulduğundan, Türklük var olduğundan beri âşıklık geleneği var. Dolayısı ile 5000 yıldır insanlar duygularını terennüm etmişler. Bu terennüm edişten de bir melodi bir müzik çıkmış. Mesela Ahıska sürgününde trende bir Türk oradaki ıstırapı söylemiştir veya Hasta Hasan söylemiştir (G. Â. 5).

Âşıklık geleneğinin tarihsel sürecine bakıldığında, Dede Korkut’tan bu yana halkın sıkıntılarını dile getiren ve açıkça dönemin medya görevini üstlenmiş bir kültür olduğuna, görüşme yapılan âşıklar şu şekilde belirtmişlerdir:

Âşıklık geleneği, Türk dünyasını düşünür isen radyonun gazetenin olmadığı dönemlerde bir yerden bir yere habercilik babında kullanılmış. Ama bu günümüzdeki öyle değil. Teknolojinin gelişmesi çağın değişmesi dolayısı ile âşıklık sanatının eli, kolu, dili bağlı kalmış (G. Â. 4).

Âşıklık geleneği Dedem Korkut’tan, insanlığın V. yüzyıllarından başlıyor halen de var olan bir gelenektir. O tarihlerde halkın içinden yetişen, halkın sıkıntılarını, yaşam biçimini, dertlerini ve her şeyi ile ilgilenen halk ozanları

günümüze kadar yürütebildikleri ile taşıyabildikleri ile taşınıp gelmiştir. Önemlidir bu nedenle (G. A. 11).

Âşıklık geleneği şudur ki geçmişte medyacılık yapmışlardır. Gazeteciliği ilk âşıklar yapmışlardır, günümüzde ise artık teknoloji gelişip her türlü imkânla beraber dünyayı ayağımızın altına getirmiştir, o göreve de günümüz gazeteciliğinden dolayı gerek kalmamıştır (G. A. 7).

Geçmişten geleceğe kültürü, dili ve inancı taşıyandır. Âşık; ağıtları, destanları, koşmaları, güzellemeyi, divanı eskiden medyanın olmadığı zamanlarda en merkez noktada meydan kurarak halkı başına toplayıp sazıyla anlatan, öğreten, icra ederek bilgilendiren kişiydi (G. A. 13).

Âşıklık halkın dilidir, halkın varlığıdır. Ozan eski Türklerde saz çalıp şiir okuyan kişiler olup fazla eğitim almamıştır. Âşık ise günümüzde doğaçlama şiir okumayı bilen ve eğitim almış kişilerdir. Biz ustalardan, toplumdan böyle gördük... Ozan çalar, çağırır, türkü söyler fazla eğitim görmemiştir ama âşık çalar, doğaçlama şiir söyler milletin dilidir söyledikleri ile halkı temsil eder. Halkın kültürünü gelecek nesillere zaten en iyi âşıklar aktarır (G. A. 14).

Dede Korkut'tan bu yana âşıklığın net olarak kayıt altında ve bir özveri içerisinde geldiği söylenebilir. Evvelinde sözlü kültür geleneğinin hakimiyetini dile getiren görüşmeci öğretim üyesi, Türk tarihinin yazılı kaynaklardan önce küçümsenemeyecek kadar büyük bir geçmiş olduğuna inandığından bu döneme ait derin bilgileri ancak yine bu dönemden kalan kültür-sanat miraslar olan geleneksel müzik eserlerinde saklı olduğu şöyle ifade etmektedir:

Az önce de söylediğim gibi aslında yüzyıllarca göçebe bir yaşam sürmüş olan atalarımızın yazılı kayıtlarının yanında aslında daha önemli gördüğüm benim sözlü kültür aktarımının en önemli unsurlarından birisi âşıklık geleneğidir. Bu sebeple geçmişimize ışık tutan birçok kültür-sanat mirasımız geleneksel müzik eserlerimizde saklı. Eğer biz müzik kültürümüzü inceleyecek olursak âşıklık, ozanlık, saz şairliğinin ne derece önemli olduğu da açıkça ortaya çıkacak (G. AK. 6).

Âşıklık büyük bir gezginci Türk geleneğidir

Elde edilen görüşler ışığında, geleneğin büyüklüğü ve gerekliliği hakkında önemli bilgiler sağlandığı ve görüşme sağlanan kişilerin hepsinde geleneğe gereken önemin verilmemesi algısı ve bu sebepten ötürü genel anlamda şikayetçi oldukları anlaşılmıştır. Gereken önemi görememesine sebep olarak çeşitli fikir sunan öğretim üyeleri ve âşıkların aynı fikirde oldukları görülmüştür. Bu geleneğin fiili olarak var olduğu-değer gördüğü il veya bölgelerde geleneğe karşı belli bir düzeyde farkındalık bulunduğunu âşıklığı hiç görmemiş veya bilinmediği bölgelerde ise tam tersi bir tutum sergilenebileceğini ifade etmektedirler. Görüşülen akademisyen ve âşıkların bu konudaki ifadeleri de şöyledir:

Şu anda konservatuvarlarda okuyan öğrenciler, âşıklık geleneği içinde doğup büyümüş olanlar farkındalık yaratmışlardır. Yani geleneği öğrenmiş, saz çalmayı öğrenmiş, şiir yazmayı öğrenmişlerdir, bunun örnekleri çoktur. Tabi bunların beslendikleri kaynaklar âşıklık geleneği olduğu için bu kişiler çok daha

meyillidirler. Fakat bu gelenek içinde doğup büyümeyen kültüründe âşıklık geleneği olmayan kişiler de okullarda bu geleneği duymaktadırlar. Söylediğim gibi üniversiteler bünyelerinde âşıklara yer verirlerse geleneği bilmeyen öğrenciler okumaya gittiği üniversitede bu geleneği tanır, o âşıktan bire bir öğrenir, iç içe olur ve farkındalık yaratırlar (G. Â. 2).

Şöyle söylemek istiyorum ki bunun gerçekleşmesi için öncelikle şartların uygun olması-sağlanması gerekmektedir. Yani âşıklık geleneğini bilmeyen bir hocanın veya bilmeyen bir öğrenci kitlesine kuramsal olarak ne vererseniz verin her zaman bir tarafı yani o icrasal-yaşayarak öğrenme dediğimiz boyutu eksik kalacaktır. Şartları çerçevesinde eğer âşıklık geleneği bulunduğu bölgede yaşamıyorsa, bunu anlatmak gereği sadece medya aracılığıyla, medya unsurları ile katkısı olacaktır. Bir kayıt, bir video teyp kaydediciler (VTR) ile ancak o havayı teneffüs ettirebilirsiniz ama asıl hava yaşadığı bölgelerde fiili olarak o işin içine girip kalıcı öğrenmeyi sağlamak olacaktır (G. AK. 7).

İster istemez sonuçta bu bir kültürel, çok önemli, değerli bir aslında mirastır bize ve biz bu mirası kaybetmemeliyiz. Şunu hep söylüyorum insan ne olursa olsun gençlerimiz, çocuklarımız belli bir yaştan sonra bunun farkına varabiliyorlar, biz de öyle farkına varabildik. Genç yaşlarda daha böyle dinlediğimiz müziklerle orta yaşlarda dinlediğimiz müzikler farklı idi. Ama eğer bu müzikleri hiç işitemezlerse, hiç duyamazlarsa tabi ki sevebilme imkânları da olmuyor (G. AK. 6).

Yine baba veya dededen bu geleneği görenler ile yaşadığı coğrafya itibariyle gelenek ile tanışmış olan kişilerin ilgi, beklenti ve tutumlarının yüksek olduğunu dile getiren akademisyenler ve âşıklar, bu kültürün Allah tarafından Türk milletinin genlerine yerleştirilmiş bir sır olduğu şeklinde ifadeler de sunmuşlardır. Kültürüne ve geleneğine bağlı Türk milletinin, güzide ananesi olan âşıklık geleneğinin çok rağbet görmemesine karşılık bitip yok olmasını da kimsenin istemediğini belirten görüşmeci; “*Heveslenen çok gencimiz, var bu sevindirici. Türk milletinin genlerinde kodlarında bu var. Çünkü bizden başka hiçbir millette olmayan bir gelenektir*” (G. Â. 5) şeklinde bir ifadeye yer verirken aynı konuya değinmiş ve âşıkların tarihteki görevleri üzerine de bilgiler paylaşan diğer bir âşıktan alınan görüşler de şu şekildedir:

Çünkü bu olay kolay kolay bitmez. Neden bitmez? Halk müziğinin temeli âşıklar olduğu için, âşıkların temeli de yaradılıştan muhakkak çıkar... Bunların yapılması gerekiyor, bunlar olursa âşıklık geleneğinin çok daha güzel yerlere geleceğine inanıyorum, daha da güzel halk arasında benimseneceğine inanıyorum. Çünkü bitmez bizim damarımızda bu var, ne bugün ne yarın ne de sonraki gün biteceğine inanmıyorum. Sadece Allah’ın bize bahşetmiş olduğu bu geleneği daha da geliştirmemiz lazım. Devamında; Geçmişte halkın anlatamadığı derdini âşıklar duyuruyormuş. Bugün basın olsa da âşık gibi yapamayan basın kapitalist sistemde bir parayla ayakta duran müessesedir. Birilerinin masasında oturmak zorunda olduğundan halkın derdini dile getiremez. Ama âşık vatandaşın içinden çıktığı için, vatandaşın düşüncelerini sıkıntılarını dertlerini kederlerini bütün çıplaklığı ile hiç kimseye bir minnet borcu duymadan direk kendini halka borçlu hissederek dile getirir (G. Â. 10).

Tarihinde göçebe yaşam tarzı yaşamış olan Türklerin geçim kaynakları da konar göçerdir. Bu özelliklerinden dolayı oluşturdıkları-sergiledikleri kültür ve kültür öğeleri de bu yaşam tarzına uygundur. Yazılı tarihe çok sonradan geçtikleri bilinen Türklerin tarihi de sözlü kaynaklara dayanmaktadır.

Yani biz her türküde toplumun bir özelliğini, bir yönünü bir süreçte aslında fotoğraf çekmek gibi geçmişte. Türk toplumu da göçebe bir yaşantı ile günümüze kadar uzun bir süre o şekilde yaşadktan sonra yerleşik hayata geçmiş ve bu da yazılı kültür öğelerinden ziyade sözlü kültür öğelerinin daha fazla önemsenmesine sebep olmuş. Taşınabilir olması kolay olmuş, zihinde tutulabilmesi kolay olmuş. Çünkü siz böyle kalıcı kütüphaneleri olan bir kültürden ziyade sözlü bir kültürle yaşam sürmüştünüz (G. AK. 6).

Âşıklık geleneğinin unutulması veya yok olmasının Türk toplumu ve kültüründe oluşturacağı tahribat hakkında görüşmecilerden şu ifadeler alınmıştır:

Geçmişten bugüne kadar gelen her şey, kültür unsurları mutlaka geleceğimizi aslında anlama ve anlamlandırma ve geçmişte yapılan hataları tekrar etmeme açısından çok önemlidir (G. AK. 4).

Âşıklık geleneğinin unutulması Türk halk müziğinin aslından uzaklaşmasına sebep olacaktır. Aynı doğrultuda şaman kültüründen günümüze uzanan âşıklık geleneğinin en önemli amacının topluma yön vermek, bilgilendirmek ve kültürel değerlerin aktarımını yapmak olduğu düşünüldüğünde, bu geleneğin tamamen kaybolmasının kültürel değerlerimiz açısından çeşitli yozlaşmalara sebebiyet vereceğini söylemek mümkündür (G. AK. 3).

Türk kültürünün geçmişinden bugüne kadar en çokta müzisyenlik ve şairlik özelliklerini ellerinden bırakmayan âşıklık geleneği, ayak bastığı tüm coğrafyalara Türk'ün sazını ve sözünü dinletmiştir. Âşıklık geleneği günümüzde bütün Türk devletlerinde devam ettiği gibi ülkemizde de aynı sistematik içerisinde devam etmektedir. Fakat bununla birlikte popüler kültürün ve âşıkların tabiri ile “*kültür emperyalizminin*” etkin rol oynadığı günümüzde ise gelenek neredeyse kaybolmak üzeredir.

Başta öğretim üyeleri olmak üzere, âşıklar da bu geleneğin veya bu kültürün, Türk halk müziği eğitimi içerisinde daha çok yer alması gerektiğini veya Türk halk müziği derslerinin dışında da uygulamalı olarak bu geleneği öğrencilere aktarmak adına seçmeli veya zorunlu olan ders/derslerin (âşıklık geleneği ile ilgili olan) oluşturulup eğitim kapsamına alınması şeklinde görüşler belirtmişlerdir. Azerbaycan'da âşıklık geleneğini koruyan ve canlı tutan bir bakanlığın olduğunu dile getiren âşıkların bir eğitim kurumu olarak âşıklık geleneğine hizmet eden okul kurulmasını istedikleri de yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır. Âşıklık geleneğine eğitim kapsamında daha ağırlıklı olarak yer verilmesine ilişkin genel görüş, kadim Türk geleneği *âşıklık* ve bünyesinde bulundurduğu Türk müzik kültürünün,

eğitim ve kültür politikaları kapsamında yapılacak belirli düzenlemeler sayesinde varlığını sürdürmesinin sağlanacağı şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerde öğretim üyeleri ve âşıkların ortak tutum sergiledikleri konulardan birisinin âşıklık geleneğinin Türk kültür ve müziğinin kaynağı olduğu ve bu nedenle geleneğin bitmemesi adına sahip çıkılarak çalışmalar yapılması gerektiği şeklindedir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın üçüncü alt problemi olan; *“Geleneksel Türk Halk Müziği eğitiminde âşıklık geleneğine nasıl ve ne şekilde yer verilmesi gerektiğine ilişkin öğretim üyelerinin ve âşıkların görüşleri”* ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Âşıklık geleneğinin eğitim ortamında yer alması ve yaygınlaştırılabilmesi için, görüşmecilerden elde edilen veriler, çeşitli öneri ve görüşler ışığında açıklamaları ile birlikte aktarılmıştır. Görüşmecilerin dile getirdikleri ifadelerle göre belirginleşen *“Beklenti”* vurgusu, *yedi (tema) başlık* altında sunulmuştur.

Mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda “âşıklık geleneği” dersi oluşturulmalı

Geleneksel Türk Halk Müziği derslerinde âşıklık geleneğine yeterli düzeyde yer verilmediği konusunda görüş bildiren öğretim üyelerinin farklı kurumlarda (Konservatuvar, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Müzik Eğitim Fakülteleri) görev yaptıkları, çalıştığı kurum ve aynı özellikteki kurumlar içerisinde yapılan dersler ve ders içeriklerinde âşıklık geleneği adına gördüğü eksikliğin tam anlamı ile giderilebilmesi için âşıklık geleneği adına başlı başına ayrı bir ders oluşturulması gerektiğini ve hangi sınıf düzeyinde-hangi derslerde düzenlemeler yapılabileceğini belirtirken, bu müziğin gençlere ulaştırabilmesi için, kültürel özelliğinden koparmadan günümüz gençlerine uyarlamının büyük yarar sağlayacağı şeklinde önerisi şu şekildedir:

Onun dışında âşıklık geleneğinin gençler üzerindeki etkisini daha da geliştirmek istiyorsak, bunu üniversitede bir ders hâline getirmek zorundayız diye düşünüyorum. Çünkü çok dar bir konu olarak görülüyor işte âşıklık geleneği şöyle, böyle, o şekilde, bu şekilde. Bu öyle bir şey değil. Bu çok çok geniş bir konu ve gerçekten ders olarak okutulabilecek bir konu ki bunun ders olarak okutulması öğrencilerde kalıcı bilgiye neden olacaktır ve öğrenciler üzerinde güzel bir etki bırakacaktır diye düşünüyorum. Tabi şöyle bir şey de var ki günümüz şartlarına göre şekillendirilebilir. Geçmişe takılıp kalmak bence hiçbir anlamda doğru değil, onun doğrularını alıp günümüz şartlarına güncelleyerek öğrencilerin daha iyi alacağı bir ders oluşturulması bence çok iyi olacaktır. Böylece hem gelenek kaybolmayacak hem de bizden sonraki nesillere de daha güzel aktarım sağlanacaktır diye düşünüyorum. Belirttiğim gibi yine var olan Türk halk müziği dersleri alındıktan sonra (Lisans 2’ deki I. ve II. dönem Türk

halk müziği teorisi dersi) bence Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlara âşıklık geleneği ile ilgili bir ders konulmalı Lisans eğitimi içerisinde ve bu derste sadece âşıklık geleneğinin teorik içeriği değil uygulamalı kısımları da önemli bir şekilde yapılmalıdır. Sonrasında bunun öğrencilerin yaratıcılık özellikleri ile beraber Edebi yönlerini de geliştirerek makamlara daha çok hâkim olmalarını sağlayarak keyifli bir ortam içerisinde müziğe olan sevginin artarak daha etkili ve verimli şekilde işleneceğine inanıyorum ben. Dolayısı ile Lisans 3’ te âşıklık geleneği ile ilgili bir ders konulmalı diye düşünüyorum (G. AK. 5).

Görüşülen öğretim üyeleri içerisinde ders yoğunluğu nedeni ile âşıklık geleneğine ayırdığı ders sayısının az olduğunu belirten bir diğer görüşmeci ise bu durumu şöyle belirtmiştir;

“Ama Türk Halk Müziği çok zengin bir kaynağa sahip olduğu için, çok zengin bir zekai türe ve nazariyeye sahip olduğundan hepsinin de belli bir periyotta verilmesinin gerektiğinden ben âşıklık geleneğine ancak bir haftanın içerisinde bir derslik konu ayırabiliyorum sadece” (G. AK. 4).

Âşıklık geleneğini çalgı eğitiminde yer verilmesi adına vurgu yapan bir diğer görüşmeci öğretim üyesinin önerisi ise şöyledir; *“Özellikle üslûp-tavır yönünden halk müziği eğitiminde yer verilmelidir. Geleneksel Türk halk müziği tarihi dersi adı altında mutlaka geniş yer verilmelidir”* (G. AK. 9).

Âşıklık geleneği hakkında çalıştığı kurum olarak yeterince yer verildiğini dile getiren öğretim üyesi, bu dersin kuramsal yönü ile kalmaması adına, âşık meclislerinde (çalışma atölyesi düşüncesi ile) gerçekleştirilebilmesi için, âşıklık geleneği ile ilgili seçmeli veya zorunlu bir ders konulması önerisini şu sözlerle dile getirmiştir:

Şöyle bir önerim olabilir; ya bir seçmeli ders *âşık müziği* diye ya da zorunlu bir ders şeklinde özellikle *Türk Halk Müziği Ana Bilim Dalı/Ana Sanat Dalı* olan *Konservatuvarlarda* Türk halk müziğinin içinde olmasının yanı sıra ayrıca bir seçmeli ya da zorunlu *âşık müziği* veya *âşıklık geleneği* dersi adı altında ders açılması gerektiği düşüncesindeyim. Şöyle bir öneri geliyor aklıma. Ders kuramsal olarak anlatıldıktan sonra âşık meclislerine birebir gidilerek uygulamalı olarak görmek lazım. Yanı sıra da âşıklarımızı ki bunu biz dönem dönem yapıyoruz; okullara âşıklarımızın davet edilip, küçük konserler verdirtip kendileri ile söyleşiler yapılarak öğrenciler âşıklarla iç içe getirilebilir (G. AK. 1).

Ödev bazında âşıklığa yer vermeli

Görüşme sağlanan öğretim üyesinin, âşıklık geleneğini Türk halk müziği eğitimi kapsamına alabilmek adına, mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin âşıklarla gelenek adına sohbet edebilecekleri bir ortamda bulunmaları için, ödev-görev mecburiyetinde bırakmanın faydalı olacağını düşündüğü görülmektedir. Katılımcı öğretim üyesinin mesleki müzik eğitimi

alan öğrencilerin çoğunluğunun, âşıklık geleneği hakkında farkındalık durumlarının yeterli düzeyde olmadığını dile getirdiği görüşleri şöyledir:

Öğrencilere; âşıkların çalışmalarını incelemeleri, bunların eserlerini dinlemeleri, bununla alakalı gözlem yapmaları, bu gözlemlerin sonucunda da gözlemlerini aktarmaları şeklinde **ödev** verilebilir. Çünkü ellerinde olan istedikleri, müziği üreten insanlar ve günümüze getiren insanlar onlar. Onlar olmasaydı belki o gün o sıralarda oturamayacaklardı ki böyle bir malzeme yoktu. Dolayısı ile bunun önemini bu şekilde vurgulamak lazım. Yani siz bugün bu sıralarda oturuyorsanız, bu âşıkların ürettikleri eserler ve aktardıkları geçmişten getirdikleri eserleri sayesinde, bunun bir bilim dalı bir ilim dalı olması üniversitelerde bir ders konusunu olmasına ve bölüm hâline gelmesine ve sizlerin de öğrenci olarak oturmanıza sebebiyettir. Kaynaklar bunlardır. Bu gözle bakmanız lazım diye telkinlerde bulunmak lazım. *Dolayısı ile öğrencilere araştırma ödevleri vermek lazım. Âşıkları tanıma ödevleri vermek lazım. Ödev olması lazım, öğrencinin keyfine bırakıldığı zaman bunu yapmazlar. Ödev ile mecbur kalarak gidip o ortamı görürler. Hatta daha önce benim benzer yaptırdığım derleme çalışması ile hem kültürün önemini anlama konusunda hem âşıkları tanıyabilme konusunda gayet mutlu bir şekilde, “İyi ki böyle bir ödev verdiniz bize”* dönütler sağladıklarına da şahit oldum. Özellikle öğrencilere üçüncü ve dördüncü sınıfta, âşıklar ve âşıkların biyografileri ile ilgili derleme ödevleri vermek lazım. Âşıkların ağzından; *“Sizi bu kültürü yaşatmaya, devam ettirmeye iten şeyler nelerdir? Hangi kaygılarla siz bu kültürü sürdürüyorsunuz? Kaygınız nedir?”* şeklindeki sorularına cevap almaları sağlanmalı. Âşıklar bu konularda kendilerini bir meta olarak da görüyorlar, kültürün yaşatılması anlamında kendilerine görev vermişler. İşte âşıkların kendilerine yükledikleri bu görevleri anlatmak lazım öğrencilere. Kültürümüzün, hayatımızın olmazsa olmazı olduğunu, elimizde şu an kültür adına var olan ne var ne yok ise hepsini âşıkların taşıyıp getirdiklerini anlatırsak, o zaman öğrenciler bundan fazlasıyla istifade etmek isteyebilirler. Biz yeter ki doğru anlatalım. Benim için bu aşamaların önemi büyüktür (G. AK. 4).

Müzik eğitimi veren kurumlardaki dersler uygulama ve etkinliklerle desteklenmeli

Görüşme sağlanan öğretim üyelerinin, derslerinde kuramsal olarak verdikleri eğitimin uygulamada eksik kaldığını düşünerek, çeşitli projeler ile eğitimin uygulama ayağında kalan eksikliklerin giderilmesi adına, vurguladıkları *eğitimin uygulamada olması* fikrine eşlik eden öğretim üyesinin de yine aynı görüşte olduğu anlaşılan ifadeleri şöyledir:

İlk başta tamamen “*âşıklık geleneği*” adı altında bir dersin, müzik bölümleri müfredatında ivedilikle yer alması gerektiğini düşünüyorum. Onun dışında kuramsal destekli çeşitli projeler yapılarak unutulmaya yüz tutan âşık kahvelerinin yeniden hayata geçirilmesi, öğrencilerin belirli dönemlerde âşık kahvelerine yönlendirilerek, geleneği yerinde öğrenmelerinin sağlanması, âşıkların Türk halk müziği derslerine çağrılarak sistematik workshoplar düzenlenmesinin, olumlu sonuçlar doğuracağı kanaatindeyim (G. AK. 3).

Görüşülen âşıkların da benzer fikirler sundukları öneriler kısmında, Kültür Bakanlığına bağlı 480 âşığın Türkiye’nin 81 iline dağıtılarak her il için iki ya da üç âşık gerekli olduğunu dile getirmişlerdi. Bu sayede hem âşıklar istihdam edilecek hem de geleneği

bulundukları illerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinde tanıtacaklardı. Aynı konuya vurgu yapan Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyelerinin, Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin eksik olamayacağını dile getirdikleri sözleri şöyle belirtilmiştir:

Belki zaman zaman ilkelerinde/ünitelerinde mutlak suretle yer vermeliler, zaman zaman âşıkları da maddi olarak destekleyerek hani bir vesile olur üniversitelere çağırılabilir. Âşıkları davet edip bir aşığı davet edip bulunduğunuz bölgede örneğin *Antep'te Konservatuvar var ve Erzurumlu bir aşığı çağırıp da orada bir hafta boyunca derslerinde bu işi gösterebilirler, yaşatabilirler. Ya da iki aşığın çağrılarak atışma örneklerini sergilemeleri de istenebilir ki bunların birçok örneği video olarak internette de mevcuttur ama bunu kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek için **filiyata dökmek** gerekecektir, sadece maddi şartları kendilerinin oluşturması gerekmektedir.* Türk halk müziğini nazari olarak anlatıyorsa bir kişi, âşıklık geleneğine zaten girmek zorundadır. *Şayet ki âşıklık geleneğine girmiyorsa o müfredat programında bir eksiklik söz konusudur.* Dolayısıyla, her müfredat buna yer veriyordur diye düşünüyorum, aksi benim aklıma gelmiyor çünkü. Hani deriz ya Türk halk müziğini besleyen çok önemli kaynaktır diye, işte bu önemli kaynağı eksik bırakırsanız bir ayağı eksik kalmış olur. *Dolayısıyla vereceğiniz Türk halk müziği Nazariyatı dersi de eksik kalır. O yüzden her yüksek öğrenim Türk halk müziği programında bu konunun muhakkak işlendiğini düşünüyorum (G. AK. 7).*

Görev yaptığım Konservatuvarda genel olarak âşıklık geleneğine yeterince yer verildiğini düşünmüyorum. Kars şehrinde, âşıklık geleneği günümüzde aktif ve yoğun bir şekilde yaşatılan ve bu yönüyle de doğudaki iller içerisinde önem arz eden şehirlerdendir. Fakat Konservatuvarda ne yazık ki yaşayan usta âşıklara yeteri kadar başvurulmadığı, dolayısıyla öğrencilerin bu geleneği sadece kitaplardan öğrenmek durumunda kaldıkları açıktır. Dersler de ne yazık ki bu geleneğin tam anlamıyla öğretilmesi için yeterli değildir. Ayrıca Türk halk edebiyatı gibi derslerin içerisinde, bir bölüm olarak âşıklık geleneğinin öğretilmeye çalışılmasının, köklü bu geleneğin tam anlamıyla öğrenilmesi ya da öğretilmesi için yeterli olmadığı düşünülmektedir. Aynı zamanda mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda öğreticinin tek başına bu geleneği anlatması da bence yeterli değildir. Bunun için de ayrıca üniversitelerin, konuk sanatçı olarak derslere ya da çeşitli etkinliklere davet edilen âşıklara, maddi kaynak sağlanması da bence önerilebilir. Âşıkların da bu sayede hem daha fazla üretici olmaları hem de gelecek nesile bu geleneği öğretmeleri adına, daha istekli olmaları için de teşvik edici unsur olabilir (G. AK. 2).

Görüşme sağlanan öğretim üyeleri ve âşıkların çalışma sonunda verdikleri eğitim kapsamında gerçekleştirilmesini istedikleri önerilerden bazıları ise Türk halk müziği eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin âşık müziğinin icra edildiği ortamlarda bulunabilmesi şeklinde olmuştur. Bu önerilerden bir kısmı, üniversite bünyesinde gerçekleştirilebilecekken bazılarınin gerçekleşebilmesi için devlet desteği de gerekebilmektedir. Bu hususta öğretim üyelerinin görüşleri şöyledir:

1931 yılında Sivas'ta başlatılan “Âşıklar Bayramı” günümüzde Konya'da devam ettirilmekte ve âşıklar halkla buluşturulmaktadır. Bu tür âşık ve halk buluşmaları çoğaltılmalı, üniversitelerdeki müzik bölümlerinin (Güzel Sanatlar Fakülteleri,

Müzik Eğitimi Bölümleri, Konservatuvarlar vb.) öğrencileri yapılacak olan etkinliklerle âşıklarla buluşturulmalıdır (G. AK. 9).

Derslerde verilen kuramsal ve uygulamalı eğitimlerin yanı sıra, öğrencilerin planlı bir şekilde âşıkların icra ortamlarına götürülmesi ya da yörede yaşayan âşıkların derslere davet edilip canlı icralarının dinlettirilip sohbet ortamlarının oluşturulması, bu kültüre hizmet eden neferler olarak âşıklık sevdirenliği açısından yapılması gereken önemli adımlar olduğunu düşünmekteyim (G. AK. 10).

Konu ile ilgili olarak âşıkların öngördükleri ise mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda, âşıklık geleneğinin tüm yönleri ile bulunabileceği, adının geçtiği bir atölye veya kendilerinin geleneği anlatabilecekleri bir sınıf, salon, bölüm gibi yerin temin edilmesi yönündedir. Belirtilen görüşler aşağıdaki gibidir:

Halk müziği ile âşıklık birbirinden ayrılmaz bir parçadır. Üniversite bünyesinde en azından bir âşıklık köşesi olması lazım. Özellikle Konservatuvarlarda bir Kafkas ekibinin köşesi varsa, halk müziğinin köşesi varsa klasik müziğin köşesi varsa âşıklık geleneğinin neden olmasın. Halk müziği dediğin; Mahsuni, Neşet, Veysel baba, Şenlik, Sümmani, Pirsultan, Alyansoğlu, Çobanoğlu'dur. Benden alıyorsun neden beni beğenmiyorsun. Verilmesi lazım, kaynaştırmak ve bilgiyi çoğaltmak adına (G. A. 3).

Dediğim gibi bunun için en başta yapılması gereken bu konuda yetkili olan hocaların kendi elleri ile bu geleneği eğitim ortamlarına almaları ve genç nesle aktarmaya çalışmaları olacaktır (G. A. 13).

Şöyle olmasını istiyorum. Türk halk müziği yapan öğretmen ve öğrenci olsun bu kişilerin giderek rektör ile konuşarak özellikle öğretmenlerin toplanarak konuşması ile bu kişilerde hevesler olduğu anlaşılır ve geri döndürülmez. Âşıklar ile Türk halk müziği arasındaki bağlantı güzel oluşur, ortaya da çok güzel şeyler çıkar (G. A. 6).

Daha önce belirtilen görüşlere karşılık, âşıklık geleneğine başta mesleki müzik eğitimi verilen kurumlar olmak üzere, üniversitelerin ilgili olan diğer bölümlerinde de yer verilmesinin doğru olacağı, âşıklık geleneğinin edebi yönünün unutulmadan sadece müzikal olarak işlenmemesi gerektiğine de dikkat çekilmiştir. Âşıklar konu ile ilgili olarak görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

Bizlerin Kültür Bakanlığı öncülüğünde, en başta okullara halk ozanlık kültürü için yerleştirilmesi gerekir. Konservatuvarda bir müziğe önem verildiği gibi âşıklık geleneğinin deyişlerine ve âşıklık geleneğinin üsluplarına çokça yer verilmelidir. Edebiyat Fakülteleri bir nebze âşıklık sevdirenliği şiir ve edebî yönüne yer verirken, Konservatuvarlar bu geleneğin edebi yönünü geçtim, müzik yönünü ilk olarak ele almalıdırlar. Türk halk müziğini normalde âşıklık geleneğinden ayıramadığın gibi âşıklık da Türk halk müziğinden ayıramazsın, ikisi de aynı çizgide yürüyen sanattır. Dediğim gibi üniversitelerde Güzel Sanatlar Fakültelerinde, Konservatuvarlarda bu geleneği sözleri ve müzikleri ile beraber, kendi teknikleri ile harmanlasalar ortaya çıkacak eserler daha güzel, daha içli, daha tatlı ve daha faydalı olur (G. A. 12).

Âşıklık geleneğinde müzik vardır ama müzik eğitimi işin içine girince gerçekten nota ile bir eseri insanların karşısında çıkıp kendi yorumu ile çalıp ortaya koyması, değerlendirmesi çok farklı bir şeydir. Keşke bu yönde güçlü olsalar. O noktada bir sıkıntı var, nereden ve kimden etkileniyor, nasıl yapıyor? Bu nedenle arkadaşlarımızın, hocalarımızın biraz daha güçlü bir şekilde, sağlam eleman yetiştirmeleri gerekli. Nota çok önemlidir, Konservatuvar dediğimiz zaman müzik eğitimi akla gelir. Keşke oradaki kardeşlerimiz ile beraber âşıkların da fikirleri alınsa, bir arada olabilesek ortak çok şey çıkacaktır. Âşıklar olmazsa, sonuçta bu kurumlar da olmaz. Yine bir Sümmani olmasaydı belki biz de olmayacaktık. Bu geleneğe en büyük katkısı olan kişiler, bunu kahvehanelerde halk ile iç içeyken gerçekleştirdiler. O kurum halktan ayrı eleman yetiştirmekte. Tabi ki dediğim gibi bu kadar sade, bu kadar güzel gelenek keşke bilirkişilerle yürütülse çok daha güzel şeyler ortaya çıkacağına inanıyorum. Azerbaycan'da bunun okulu var, makamları ve söyleme tarzları olduğu gibi öğretiliyor. Yanlış yaptı mı diyor ki olmamış git dersine çalış mademki öğrenmek istiyorsun bu havaları (G.Â. 8).

Derlemelere çokça yer verilmeli

Türk toplumu göçebe yaşam tarzı içerisinde varlığını sürdürmüş bir millettir. Bu milletin geleneği de buna uygun olmak zorundadır. Tüm bu özellikleriyle birlikte, kültür ve geleneğine çokça bağlı olan Türk milleti, asırlar geçmesine ve farklı milletlerle etkileşim içinde kalmasına rağmen, kendi kültürüne fazlaca sahip olmuştur. Görüşme yapılan âşıkların kadim Türk saz-söz sanatına bağlı olarak, bu kültüre ait asırlardır devam eden âşık havaları ile tozlu raflarındaki sözlerin derlenerek, Türk milletinin zevkine sunulmasını istemeleri şöyle ifade edilmiştir:

Mesela bu konuda âşık havalarını alarak notalayıp daha düzenli hale getirebilmek için, bizleri rehber edinebilirler. Örneğin bir *Narman Ağzı*, bir *Kağızman Sallaması*, bir *Terekeme Güzellemesi*, bir *Erzurum Divanı*, bir *Bardız Divanı* bunları Türk halk müziği biçimine sokup, repertuvara katmak için âşıklardan çok iyi ustalar ile bir araya gelip, bu konuda bir harmanlama yapmaları lazım (G. Â. 9).

Türkülerin araştırdığımız, baktığımız, gördüğümüz zaman bir sürü yazılmış bu konuda Türk halk müziği dalında, Türk halk müziği ile ilgili yazılmış, bir sürü sözler var. Bana göre bunlar yetkili kurumlar tarafından toplanmalı, derlenmeli, notaya alınmalı, Türk halk müziği kültürüne ve repertuvarına kazandırılmalı diye düşünüyorum. Böyle bir çalışma olursa, raflarda Türk halk müziği ve sözleri ile ilgili o kadar tozlu kitap var ki... Mutlaka bunlar derlenmeli, değerlendirilmeli ve Türk Milletine kazandırılmalı diye düşünüyorum (G.Â. 11).

Türkülere edebi yönden de sahip çıkılmalı

Görüşmeci âşıkların birçoğunun aynı probleme değindiklerini görülmüştür fakat ifadelerin neredeyse aynı olması itibarı ile dikkat çeken/çektiği düşünülen görüşlere yer vermeye çalışılarak aynı zamanda bu görüşler bölüm başlığının belirlenmesinde de etkili olmuştur. Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda, kendilerinin veya daha önce yaşamış

usta âşıkların türkülerine yer verilirken, sözler ile oynandığını ve böylece türkülerin edebi yönden zayıfladıklarını dile getiren görüşmeci âşıkların ifadeleri şöyledir:

Âşıklık geleneğine müzik açısından yer veriyorlar. Müzik bölümleri bu müzikleri almışlar, sağ olsunlar biraz daha süslüyorlar, biraz daha eğitimleri hasebiyle güzelleştiriyorlar, sunuyorlar burada bir sıkıntı yok. Onlar da yeni bir arayış içinde bir şeyler üretmek istiyorlar. Ürettikleri yeni değil ama toplumun huzuruna yeni çıkarılmış oluyor. O nağme dilden dile geliyor, burada da bir notaya bir kalıba giriyor güzelleşiyor, orada bir sıkıntı pek olmuyor. Sıkıntı o nağmenin vermiş olduğu duyguyu terennüm eden sözlerin çarpıtılmasında ve sanat inceliğinden koparılmasında. Halk şiiri de hece vezni ve ses uyumuna (*uyak, ayak*) bağlı olur. Uyak da ekte değil kökte olur ama bakıyorsunuz ki adam kökteki *uyağı* kaldırmış atmış, *çoğul ekini* veya *sahiplik ekini* uyak yerine koymuş. Çoğul eki ile şiir yazacak olsak hiç kafiye tükenmez. *Ağaçlar, masalar, kalemler* der gideriz. Bu “-ler” ve “-lar” ekini kullanırsak. O konuyu da aşarlarsa mesafe almış oluruz diye düşünüyorum (G. Â. 5).

Türk halk müziğine şimdi baktığımız zaman, az da olsa âşıklara orada bir itibar var. Âşıkların eserlerini alıyorlar biraz daha notalandırıp güzel müziklendiriyorlar. Onların eline geçerse bir eseri güzel notalayıp güzel müzik yaptıklarından dolayı, âşık o eseri 60 yıl da söylemiş olsa, orada çok çok daha farklı güzel bir itibar ve değer görecektir. Onların kattığı o güzelliğin katkısının olduğuna inanıyorum ama derecesini sorsan, bana göre çok değil kesinlikle azdır diyeceğim. Şu an Türk halk müziğine baktığımız zamanda, en popüler sanatçının okuduğu eserin altına bakın yine bir âşığın imzası vardır. Yani kimsenin bir şey yazdığı yoktur. Yazılanlar da belki günümüzde bir hafta sürer bazen de bir günlük sanatçılar vardır, bir gecede tavan yapar, bir haftalık, bir aylık sanatçılar vardır. Ama o biter. Ama bir Yunus bitmez, Yunus’u ne gördük, ne tanıdık, ne de sohbetinde bulunduk ama bir Yunus var. Bir Karacaoğlan, bir Sümmani, bir Şenlik, bir Seyrani, bir Emrah, bir Çobanoğlu var. Kendilerini görmedik ama neyleriyle var? Bıraktıkları eserleri ile var (G. Â. 7).

Âşıklık geleneğinin farklı yönleri de bilinmeli

Âşıklık geleneği, eskiliği ile beraber içerisinde barındırdığı özelliklerle de tarifsiz ve eşsiz bir gelenektir. Allah’ın Türk milletine bahsettiği bu geleneği özel kılan yönleriyle düşünmek ve incelemek, âşıklık geleneğinin anlaşılmasına yetecektir. Tarihinde doktorluk, büyücülük, din adamlığı, Tanrı ile bağlantı kuran, kahramanlık, hikâye söyleyiciliği, meddahlık vb. birçok özel görevleri olan âşıklığın, İslam inancının benimsenmesiyle bu özelliklerinin birçoğunu elinden kaybettiği bilinse de günümüzde bazılarının geleneğin içinde sessiz sedasız yaşamasına, farkında olunmadan izin verilmektedir. Öğretim üyelerinin âşıklığın bu yönlerinin de eğitimde düşünülmesi gerektiğini vurguladıkları ifadeleri bu bölümün ortaya çıkmasına ve ele alınması gerekliliğine sebep olmuştur. Geleneğin felsefesinden uzak öğretilmesi hususunda öğretim üyesinin; *“Âşıklık geleneği, kendisini var eden nesnel koşulların değişmesine rağmen, günümüzde sanat öğretimi kapsamında bir çalma-söyleme tekniği olarak gelecek kuşaklara aktarılabilir. Ancak bu sadece teknik bir müzik öğretiminden öte, bu geleneğin felsefesinin öğretimini içeren bir bütünlük içermelidir”*

(G. AK. 8) şeklindeki ifadeleri önem arz etmektedir. Yine âşıklığın çok yönlü düşünülmesi üzerine, Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyesinin verdiği detaylar dikkat çekici düzeydedir:

Onun için işte âşıklığı tanıtabilirsek, bunu söyleyebilirsek hayalimiz gerçek olabilir. Bunun çok daha başka boyutları da var meddahlık gibi, kültürel tarih gibi çok daha başka ciddi boyutları da var. Âşıklık geleneğini unutturmamamız gerektiğine inanıyorum. Derslerimizde özellikle biz veya yorumcular da olabilir. Yorumcular bir medya programında türküyü seslendirmeden önce onun aşığı hakkında (eğer anonim değilse) ya da yöresi hakkında, kısa bir esprili anekdot anlatsa, bir şey söylese insanın zihninde bambaşka bir şey canlanır. Çünkü insan ne kadar fazla duyu organını kullanırsa o kadar daha kalıcı olur. İşittiğiniz bir şeyin yanında bir de görseli olursa, o işittiğinizin zihinde kalıcılığı çok daha başka olacaktır. Bu nedenle gelenek adına en azından bir mp3 çalışırsa arka planda o âşık olabilir, yöresinin bilgisi olabilir yani ona kültürel kimlik boyutuyla ilgili ekleyecek bir şeyle beraber sunulması daha hoş olur. Bunun için ara formüller bulmalı, önce onlara bunu tanıtmalı, sonradan otantik halini de sevdirebilmeliyiz. Yani buna bir yol bulmalıyız ama ilk hedefimiz gençler olmalı. Ama şuan unutmak daha kolay. Bence özellikle gençleri odaklamalıyız, çünkü geleceğimiz gençlerimiz ve bunu gençlere ilk başta sindirmenin bir yolunu bulmalıyız. Yani tabii ki otantik dokusundan kopmamalı ama en azından gençlere âşıklık geleneğini sevdirecek yeni bir yaklaşım, yeni bir bakış açısı olabilir. En azından âşıklık geleneğinden gelen eserlerin bile, yeniden yorumlanıp farkındalık yaratacak özveri ile sunulması faydalı olacaktır. Mesela Tarkan âşık Veysel' in Uzun İnce Bir Yoldayım türküsünü okuyarak bir farkındalık, bir bilinç oluşturdu. Bu tarz yaklaşımlarla, en azından bu kültüre, bu değere önce onları yaklaştırp, sonra sevdirmemiz daha kolay olacaktır (G. AK. 6).

Âşıklar istihdam edilmeli

Görüşme yapılan âşıklardan elde edilen verilerden anlaşıldığı kadarı ile bu kültürün aktarılabilmesinin ve yaşatılabilmesinin önündeki en büyük sorun olarak, âşıkların genelinde karşılaşılan işsizlik gerçeğidir. Görüşmelerden âşıkların istihdam edilmesi gerektiği yönünde güçlü bir isteğin olduğu anlaşılmaktadır. Geleneği ata ve dededen teslim almış usta âşıkların bile geçimlerini sağlayabilmek için farklı birçok işte çalıştıkları, geleneğin icra yönünü arka plana attıkları görülmüştür. Dile getirdikleri sıkıntılarla birlikte âşıklar, aynı zamanda geleneğin yok olmaması için çabaladıklarını da belirtmektedirler. Kendilerinin yaşaması ile geleneğin yaşayacağını vurgulayan âşıklar, genç nesle bu geleneği aktarabilecekleri kurumlarda istihdam edilebilmelerini, görüşmelerin sonunda dile getirmişlerdir. Âşıkların özellikle Türk halk müziği adının geçtiği tüm kurumlarda istihdam edilebileceğini dile getiren görüşmeci, ifadelerini şöyle vurgulamaktadır:

Birinci sorudan itibaren hep bahsettiğim konu âşıklara önem verilmeli ve âşıklara önem verilirken, âşıklık geleneğine de önem verilmeli, bunları kurum ve kuruluşlara taşımalıyız. Buralar üniversitelerdeki Türk halk müziği ile alakalı olan; Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Müzik Eğitim Fakülteleri ve

ayrıca lise düzeyinde GSL'lere taşınmalıyız. Bu âşıklar buralara kadrolu çalışan olarak başlayınca kendi ile beraber geleneği de taşıyacaktı. Bu sayede buradaki yetişen kişiler de bu âşıktan geleneği öğrenecektir (G. Â. 2).

Yine benzer yaklaşımı dile getiren bir diğer görüşmeci âşık ise; *“Konservatuvarlarda müzik evlerinde en az bir ilde iki ya da üç âşık olması gerekiyor. Âşıklar istihdam edilmeli Konservatuvarlarda bir ufak yer de olsa tayin edilmeli, halk eğitim merkezlerinde olmalı ki Türk halk müziğine katkısı olsun”* (G. Â. 4) şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.

Âşıkların istihdam edilmeleri hususunda öğretim üyelerinin görüşleri ise şöyledir;

“Zira âşıklar bugün gençlerin sırf bu geleneği kendilerine iş edinmeleri durumunda, gelecekte maddi problemler yaşayabileceklerini düşündükleri için, çırak yetiştirmeye sıcak bakmamakta, gençlerin bu sanata yönelmeleri durumunda ise mutluluk duydukları kadar endişe de duyduklarını sohbetler esnasında özellikle vurgulamaktadırlar” (G. AK. 2).

“Âşıklar maddi olarak zor durumdadır. Üniversitelere fiili olarak davet edilerek âşıklara burada bir küçük kazanç kapısı açılır ve âşıklar maddi olarak beslenirler. Ama üniversiteler ödenek ayırır mı? Öğrencilerle beraber bir havuz oluşturulur mu? Böyle bir davet gerçekleşse yönetmeliğe aykırılık teşkil eder mi? bilmiyorum” (G. AK. 7).

Geleneği aileden alan bir diğer âşık ise âşıklık kültürünün daha sıkıntılı süreçler geçireceğini, geleneğin devamı için özellikle sanatı en iyi bilen ustaların ele alınıp eğitim adına yararlanılmasını şu sözlerle dile getirmiştir:

En başta âşıklık geleneğini en başa almaları lazım. Temelinde bu olması lazım. Halk müziğinin temeli bu ve bu da olması gerekiyor. Ama bu işte kim daha iyi bu işi kim daha iyi biliyor ve bu işlerle koşturuyor ise o adama sahip çıkacak ve bu âşıklık geleneğini de ondan öğrenecekler, onlarla beraber öne çecekler ve temele bunu koyacaklar. Kesinlikle Türk halk müziğinin temelinde âşıklar vardır, sahip çıkılması gerekmektedir. Bizden sonra artık başka âşık da yok, bu nedenle dediğim şekilde bir yol izlenmeli, kurtarılmalıdır. Yoksa elini kulağına atıp söyleyen çok çıkar ama âşık değildir onlar. Yine söz ustası da çok çıkar ama başta müziğini halledecek, âşık havalarını tepeden tırnağa kadar bilecek yoksa onlar da âşık olmazlar, âşık sayılmazlar. Dediğim yol izlenmedi mi, bu teknoloji çağında maalesef çok zor, bu geleneği kurtaramayacaklar (G. Â. 10).

Araştırma kapsamında yapılan görüşler doğrultusunda âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumu ve özellikle âşıkların içinde bulundukları durumdan hoşnutsuzluklarına ilişkin olarak ta çeşitli tespitler yer almaktadır. Görüşme yapılan âşıklar ve öğretim üyelerinin ifadeleri incelenirken, ortaya çıkan *“Serzeniş”* vurgusu yedi (tema) başlık hâlinde ele alınmıştır.

Ama suçlu kim?

Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin genel olarak bu kültüre ilgisiz kaldıklarını dile getiren âşıklar, sebebini bilemediklerini ve arada bir engel hissettiklerini sıkça dile getirmişlerdir. Görüşme sağlanan öğretim üyeleri ve âşıkların ağzından *bu geleneğin olduğu yerler ve olmadığı yerler* ibaresi geçmiş, âşıklık geleneğinin yaşamadığı bölgelerdeki, sadece gençler değil yetişkinlerin bile bu gelenekten haberlerinin veya bilgilerinin olmayabileceğini de belirtmişlerdir. Fakat geleneğin aktif olarak yaşadığı yerlerde yapılan görüşmelerde benzer durumların veya sıkıntıların yaşandığı elde edilen verilerden anlaşılmıştır.

Görüşülen öğretim üyelerinden bazılarının bu konuya değinerek, âşıklık geleneğinin son 15-20 yıl öncesine kadar toplum içinde aktif bir şekilde rol oynadığını fakat değişen çağ ve gelişen toplum (teknolojik çağ) ile beraber geleneksel kültürlerin hatırlanmamaya başlaması, unutulmaya yüz tutmasına sebep olduğunu dile getirmişlerdir. Görüşmeci öğretim üyesinin ifadeleri aşağıda belirtilmiştir:

Günümüzde âşıklar bundan 20 yıl öncesi kadar olmasa da yine aktif bir şekilde varlıklarını sürdürüyorlar. Ama günümüzde âşıklara olan ilginin azalmasından söz edebiliriz. İletişim araçlarının sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanılması bunlara olan ilgiyi belki biraz azaltmış olabilir. Eskiden âşıkların günlük vakitlerini geçirdikleri, buluştukları noktaları olurdu âşık kahvehaneleri gibi yerler ve hep oralarda toplanırlardı. Ben de 80'li yılların sonunda 1990'lı yılların başlarında oralara çok gittim. Kayseri'de âşıklar saz evi vardı oraya tüm müzisyen arkadaşlar olarak gider toplanır, üstatlar ve âşıklar çalar söylerlerdi bizler de dinlerdik. Onların bu geleneği nasıl etkileşim içerisinde yansıttıkları, nasıl getirdikleri, nasıl aktardıklarını izlerdik orada. Hatta atışmaları da çok zevkli geçerdi gayet esprili geçen atışmalar, lebdeğmezler gayet başarılı gerçekleşen dinletilerdi. O gençlik yıllarımız bu şekilde geçti biz bunları çok izlerdik ama şimdiki nesilde bunları görmek çok zor şimdiki neslin buna ilgisi çok azaldı. Bunu yine dediğim gibi sosyal medyanın meşgul etmesi olarak görüyorum ki bundan kastım çok gerekli olmayan tik tok tarzı kısa süreli meşhur olma videoları gibi şeyler ve gençlerimizi kısmen kültürden uzaklaştırdıklarını düşünüyorum (G. AK. 4).

Öğretim üyesinin aktardığı ifadeler ile aynı düşüncelere sahip olan âşığın görüşleri aşağıdaki gibidir:

Âşıklık geleneği televizyonlar radyolar internetler çıktıktan sonra çok zayıfladı. Âşık kahvehanelerinde çalınan âşıklık geleneği söylenen türküler okunmaz oldu, programlar yapılmaz oldu. *Evlerde düğünlerde derneklerde kahvehanelerde, meclislerde* âşıklar çalarlardı, söylerlerdi. Bizim ilçemize gelen âşıklar kahvehanelerden yer bulamıyorlar ki o geleneği yaşatsınlar. Kahvehaneci televizyon var insanlar âşığı ne yapsın demektedir. Yani bu teknoloji bir bakıma bu *gezginci geleneğin* sonunu getirdi. Ama bu geleneğe çok hevesli gençlerimiz var, öğrencilerimiz var. Onlar zaman zaman gelip yazdıkları şiirlerini, yaptıkları türkülerini bize soruyorlar yardım istiyorlar nasıl yapabilirim nasıl ederim diye.

Fakat o imkânı bulamıyorlar. Önceden bundan 8-10 yıl önce kahvehanelerde çıraklar vardı. Sazlarını aldılar hevesleri vardı, gelenek kaybolunca onlar da kayboldular. Şu an evlerinde benim gibi sazları asılı kendileri için yapmaktadırlar. Âşıklığın ve âşıklık geleneğinin icra edildiği ortam şu an yok. Kahvehanelerdir, meclislerdir, düğünlerdir, derneklerdir âşık bunların hangisinde çalıp çağırıyor, öğrenci hangisine katılsın ki (G. Â. 2).

Genel olarak âşıklar ve öğretim üyelerinin görüşlerine bakılırsa (yaş ve deneyim de buna eşlik edebilir) 10-30 yıl gibi bir zaman dilimine kadar âşıklık geleneğinin aktif bir şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır. Bitmediği ama neredeyse pasif bir hal aldığı düşünülen geleneğin, Türk kültür ve müziğinin varlığı ile devamı için sahip çıkılacağı yönünde fikir bildiren görüşmecilerin ifadeleri ise şu şekildedir:

Bizi biz yapan kültürel unsurları yansıtan bir gelenek olduğundan dolayı bu gelenek genç nesiller tarafından devam ettirilir. Biz yaşadıkça bu gelenek de devam edecektir ama rağbet görmesi, ilgi görmesi anlamında inişli çıkışlı dönemler yaşayabilir. Ölmeyecek bir gelenektir fakat rağbet görmesi anlamında git gide popüler kültür etkisinin çok yaygın olduğu şu dönemlerde azalmalar yaşayacaktır ama etkisi devam edecektir. Belki de bakarsınız bağrından çok önemli âşıklar yine üretebilirse bu millet, âşıklık geleneği halk nezdinde yine rağbet görür, daha değer bulur diye düşünüyorum (G. AK. 7).

Hayır maalesef onu da yeterli bulmuyorum. Yani en azından orada müzik eğitimi ile haşır neşir olan insanların âşıklık geleneğine sahip çıkmaları gerekir. Ama bu son zamanlarda görüyorum bazı gençleri falan ama o da yetersiz. Çok az yani yüzde iki veya beş aralığındadır. Türk Halk Müziğinin temeli âşıklıktır ki bu nedenle bunun öleceğini biteceğini hiç sanmıyorum ancak bu işi bizlerden sonra yapan kim varsa onun eğilmesi gerekmektedir (G. Â. 10).

Âşıklar ve öğretim üyelerinin, gelenek hakkında beyan ettikleri fikirlerine yer verildikten sonra, âşıkların en çok merak ettikleri ve anlam veremedikleri durumun mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin bu geleneğe karşı ilgisiz kalışlarıdır. Aynı kültürün öğeleri olarak gördükleri Türk halk müziği ve âşıklık geleneğinin bir araya getirilememesi, birliktelikle hareket edilememesi hususunda sıkıntılar yaşadıklarını dile getiren ve bu kurumlarda verilen eğitimin tek yönlü ilerlediğinden şikayetçi olan âşığın görüşleri şöyledir:

Birbirini tamamlayan faktörler vardır, öğeler ve özellikler vardır. Evet gençler o dalı bitirebilirler, o dalda eğitim alabilirler ama bu taraftaki ana dal halk müziğinin ana membaası âşıklıktır, halk müziği âşıklıktan beslenmektedir. Maalesef istediğimizi göremiyoruz buralarda yetişen gençlerde yeterli değil, yüzeyseldir (G. Â. 3).

Görüşmeler sırasında farklı fikirleri olan âşıklardan, bu konunun devlet elinde olan “Eğitim ve Kültür politikası” ile ilgili olduğunu ifade etmeye çalışan âşığın görüşleri ise şöyle belirtilmiştir:

Hocaları farkında değildir ki çocuklar da farkında olsun. Şimdi Atatürk ün güzel bir sözü var; “Muallimler gelecek nesiller sizlerin eserleriniz olacaktır.” Beraberinde Seyyid Ahmet Arvasi bir sözünde diyor ki; “Bir milleti var etmek veya yok etmek o milletin eğitimi ile kültürü ile ilgilidir. Bir milletin eğitimi iyi değilse kültürünü de yok ederseniz yok olur.” E bu sanat da öyle. Bu sanatı kendi mecrasından kopardığınız an güdük kalır. Hani adamın birisi yolda birisinin yürüyüşünü taklit ederken onu taklit edememiş ve kendi yürüyüşünü de kaybetmiş. Bizdeki de maalesef odur. Medeniyete ve gelişmeye karşı değiliz enstrümanları çok güzel de çalan gençler var, görüyoruz ve gururlanıyoruz. Biz onlar gibi ne çalabiliriz ne de müzik yapabiliyoruz. Onların da Geleneksel Türk Halk Edebiyatına, âşıklık geleneğine yani bütün bu türkülerin kaynağına önem vermeleri lazım. Bilmiyorlarsa bilenlerden gelip öğrenmeleri lazım. Şu repertuvardan, radyo repertuvarından Karacaoğlan’ı, Şenliği, Pirsultan’ı, Sümmani’yi, Bolulu Dertli’yi, Kağızmanlı Cemal Hoca’yı, Develili Seyrani’yi çekin bakalım kim kalıyor? E kim bunların kaynağı? Âşıklar ve âşıkları da bir tanımaya çalışsınlar. Madem ben bu işin ilmini yapıyorum diyorlarsa hakkını versinler bir zahmet diye düşünüyorum (G. Â. 5).

Devlet elinde yaşanan politik sıkıntılara dikkat çeken bir diğer âşığın ifadeleri ise şöyledir:

Yeterli bulmuyorum ve öğrencilerde de hata bulmuyorum. Bu sanatın geleceği aydınlık görünmüyor diye yeni nesil bu sanata özen gösterip saygı duymuyor. Saygı duydukları şu ki bilinçlenmek babında özen gösteriyorlar ama öğrenme getirisi olmadığından dolayı saygı özen göstermiyorlar. Bize âşıklık ozanlık kimliği verdiler dedim ki; “*Bizi o zaman devletin güvencesini alın*” dediler ki “*Öyle bir madde yasa fıkra yok ki!..*” Dedim ki “*Kimliği hangi yasa ile veriyorsan o yasadan da bizi devlet güvencesine alın.*” Olmadığından dolayı yeni nesli buna teşvik edemiyorsunuz (G. Â. 4).

Mesleki müzik eğitimi gören öğrenciler başta olmak üzere genç neslin, âşıklık geleneğini sahiplenmemesi hakkında, maddi ihtiyaçlar ve geçim sıkıntılarının göz önünde bulundurularak hareket ettiklerinden haklı olduklarını dile getiren âşık, devletin ve buna bağlı olarak da toplumun değer vermediği bir sanat için kendinden örnek vererek, öncelikli ihtiyaçlarını karşılayabileceği meslek-sanat seçimine yöneleceğini şu ifadelerle belirtmiştir:

Gençler şu an haklı. Bu geleneğe hiç ilgi duymuyorlar. Okulu okuyorlar, notayı öğreniyorlar ama haklı olarak ya bu âşığın itibarı yok, değeri de yok, para da kazanmıyor diyerek benimsemiyorlar. Notayı, müziği öğreniyor, fevkalade de bağlama çalan ve sesleri güzel olan gençlerimiz var ama devlet değer vermiyor, toplum değer vermiyor ben de para kazanamıyorum diyerek benimsemiyor. Popçu olur bağlamam ile şarkı çalarım halk müziği de çalmam diyor. Yeğenim âşık Mehmet Gülhani’nin oğludur baba âşık e ben de acizane dayısı olarak âşığım kendisi doğal olarak âşık aileden yetişmiş birisi ama bakıyorum batı müziği çalıyor, bağlama da deyiş türü çalıyor ki çokta güzel bir bağlama... Âşıklıkta bir değer olmadığından heveslenmiyor, haklı olarak. Gençliğin bakış açısı bana göre böyle (G. Â. 7).

Yine gençlerin bu geleneği sahiplenmemeleri konusunda onları hoş gören bir diğer âşığın ifadeleri de şöyledir:

Hak veriyorum tabi kendilerine de çünkü âşıklık geleneğinde artık bir canlılık yok maalesef. Eski zamanda kaldı onlar. *Reyhani*'nin, *Çobanoğlu*'nun yaşadıkları dönemlerde âşıklar toplumlara, düğünlere, derneklere gitmekteydiler. Şu an maalesef bu geleneğe-göreneğe hatta mesleğe kulak asan ve değer veren hiç kimse yok artık, insanlara bakkaldan ekmek almak gibi basit bir eylemmiş gibi görünmektedir. Altın bileziktir bu, sanattır bu. Atatürk; *“Efendiler; hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz hatta Cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat sanatçı olamazsınız”* demiştir. Bu büyük bir sözdür, bu sanat büyük bir sanattır. Bu sanata değer verilmiyor, günümüzde artık herkes menfaat, maddiyat peşinde olduğundan silindi gitti ama bu bizlere Âdem peygamberden kalma, Dede Korkut'tan kalma bir gelenektir (G. Â. 14).

Geleneğe devlet tarafından sahip çıkılmamasından yakınan âşıklar, herhangi medya ortamında da buna yer verilmemesine bağlı olarak, başta genç nesil olmak üzere ulaşamayan yetişkin insanlarımızın bile bu geleneğin bilmemesine, sahip çıkmamalarına, hatırlanmayıp unutulacağına sebebiyet verdiğini ve yerini başka ögelere-bizim olmayan müziklere-kültürlere bıraktığını belirttikleri ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Yeni nesile bu tanıtılmadı ki. Bugün Türkiye genelinde medya olsun radyolar olsun Türk kültürüne Türk geleneğine bağlı âşıklık geleneğinin yeri ve adı yok. Şimdi bizden etkilenmiş, elimizden tutmuş birisine biz yardımcı olmak istesek de öyle birisi yok. Şu an öyle bir sistem de artık yok. Ben yıllarca Ruhani babaya çıraklık yaptım ve halen de benim ustamdır. Bu da bir gerçektir ki bizi tanıtanın üniversiteler olması lazım. Şu an gençlerin elinde telefon, kulağında kulaklık bizim olmayan müziği dinliyorlar (G. Â. 8).

Hayır kesinlikle. Çünkü, cevapladığım birinci sorunun da ana maddesi zaten odur. Eğer ki bir bölgede, bir yerde, bir ülkede âşıklar-halk ozanları devlet tarafından yeteri derecede destekleniyorsa onlara ilgi duyuluyorsa onları çeşitli platformlarda kendilerini tanıtmaya ülkenin kültürünü yaşatma, yürütme hakları sonsuz destekleniyorsa ülkede geriden yetişen gençlerin de bu işe ilgi duyacaklarından eminim. Fakat öyle bir şey olmadığından bu türde bir gelişmede olmuyor ve ilgi duyulmadığının nedeni de bu diye düşünüyorum, görüyorum da (G.Â. 11).

Âşıkların ifadelerinden anlaşılabileceği üzere toplumsal yapı içerisinde dinlenen diğer müzik türlerine de değinmiş olmalarıdır. Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin bu geleneğe karşı ilgileri hususunda:

“Yeterli bulmuyorum. Değil ki âşıklık geleneği ile ilgileri Türk Halk Müziği ile olan bağlantılarını da ben yeterli bulmuyorum. Daha çok gençlerin meylinin pop müziğine veya yabancı müziklere olduğunu görüyorum” (G. Â. 12).

“Ama şimdi sanatsalda, biraz daha şimdiki koşullarda Türk Halk Müziği de geride kaldı tabi gençlik pop ve rapa döndü ben de biraz bu konuda mustaribim” (G. Â. 13) şeklindeki ifadeleri ile mesleki olarak müzik eğitimi alsa bile bu geleneksel müzikten kopulmaması gerektiği şeklinde bir görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. Fakat yaşadığımız

evrende dahi, her şey bir değişim içerisinde ve her şey anlıktır diyebiliriz. Yaşadığımız çağa bakacak olursak, doğal ve yapay her şeyin bu kadar çok hızlı bir değişim içerisinde olması kültürel öğelerin de değişmesinin kaçınılmaz olduğunu aklımıza getirecektir. Yukarıda düşüncelerine yer verilen âşıkların bu düşüncelerine istinaden, Türk halk müziği eğitimsi öğretimin üyesinin görüşleri ise;

“Âşıklık geleneği, belirli bir sosyoekonomik ve kültürel toplumsal yapı içerisinde ortaya çıkmış geleneksel müziktir. Sosyoekonomik ve kültürel yapı değiştikçe bu yapının yansımaları olan diğer unsurlar gibi müzik de belirli bir değişime uğramaktadır” (G. AK. 8) şeklindedir.

Görüşmecilerden mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda okuyan gençlerin bu geleneğe ve kültüre ilişkin tutumlarının olduğunu belirten âşıkların olduğu gibi; *“Tabi ki çoğusu ve sanatçılar müzikal anlamda yeterliler ama yazan pek az. Bence yazıp üretebilseler çok daha iyi olur” (G. Â. 1)*, bu hususta öğrenciler ve gençlerle iç içe olarak bu geleneğe karşı ilginin az olduğunu dile getiren öğretim üyeleri de mevcuttur; *“Az önceki soru ile benzer detaylar olduğunu düşünüyorum. Maalesef hayır” (G. AK. 5).*

Gerçekleştirilen mülakatlar içerisinde, âşıkların kendilerine mesleki müzik eğitimi veren kurumlar dışında gerçekleşen buluşmaları ya da âşık fasıllarına öğrencilerin/gençlerin katılım sağlamaları noktasındaki değerlendirmeleri sorulunca, dikkat çeken ifadeler sunan görüşmeci âşığın yaptığı bazı programlara göre verdiği cevaplar, aşağıda belirtilmiştir:

Hayır kesinlikle. Birkaç kez İzmir’de Ege Üniversitesi’nde Türk Dünyası bölümü var ve üniversitenin düzenlemiş olduğu Ozanlar günü etkinliğinde 15-20 halk ozanı toplanıyoruz ama salondaki kalabalığı sadece biz ozanlar oluşturmaktayız. Maalesef bazen 10 bazen de 20 âşık oraya gelen öğrencilerden daha kalabalık oluyor. İşin doğrusu kendimiz çalıp kendimiz dinliyoruz diye iki sefer aynı durum ile karşılaşınca artık gitmiyorum o etkinliğe. Üzücü bir durum, öğrencilerin ayaklarına kadar gitmiş oluyorsunuz ama adamlar gelmiyor sizi dinlemeye (G. Â. 11).

Gençlerin bu geleneğe yakın olabilmeleri için öncelikle *“Âşk’ın, âşık’ın ne olduğunu, kimlere âşık dendiğini”* bilmeleri gerektiğini dile getiren âşık, bu gelenekselliğin inceliğini aileden, yani temelinden, aldığını ileri sürerken şu ifadeleri kullanmıştır:

Tek tük diyebilirim, yeterli bulmuyorum. Mesela âşık neyi anlatır, âşığın tanımı manası nedir? Kime denir âşık? Bu konuları bilmeleri gerekli başta. Usta âşık Mevlüt İhsani âşığı tanımlarken; *“Sormayın âşıklara kimin nesidir?/ Âşıklık Mevla’nın hediyesidir/ Ruhum cilasidir, kalbin sesidir/ Ne ölçen hisseder ne tartan anlar..”* derken öncelikle bu işin içine girmeye çalışmak lazım. Şu an eğitim alan gençlerde bu ilginin yetersiz olması da bu geleneğin ve bu geleneğin temsilcilerinin ders içeriğinde gençlere gerektiği gibi aktarılmamasından dolayıdır. Bu geleneğe kenardan bakmayla anlaşılması zor olacak ve bununla

beraber doğal olarak kayda değer bir öneminin olmadığı kanısı oluşacaktır (G. Â. 13).

Kapısından geçirmezler

Çalışmanın başından beri belirtildiği üzere âşıkların devlet tarafından önem arz etmeme düşüncesi ve eğitim kurumlarında kendilerine yer bulamamaları gibi hususlardan dolayı muzdarip oldukları ifade edilmişti. Âşıklar, ifadelerinde yer yer üniversiteler ve ortaöğretim kurumlarında bulunarak genç nesil ile etkileşimde bulunduklarını belirtmişlerse de kendilerini rahat anlatabilecekleri ya da kendilerini daha yakın hissettikleri eğitim kurumlarında bulunma istekleri daha ağır basmıştır. Bu noktada âşıklar, geleneği ve gelenek hakkındaki ince detaylar ile birlikte eserlerini paylaşabilecek, genç nesle/topluma bildiklerini aktaracakları inancı içerisinde oldukları görülmektedir.

Âşıklar ile yapılan görüşmeler ışığında iki âşığın bu zamana kadar mesleki müzik eğitimi verilen kurumlara davet edildiği anlaşılrken, üç âşığın hiçbir üniversiteye davet edilmediği ve dokuz âşığın ise sadece Türk Dili ve Edebiyatı, Dil-Tarih-Coğrafya Fakülteleri gibi farklı bölümlere davet edildikleri tespit edilmiştir.

Geleneği ücretsiz olarak üniversitelerde ve ortaöğretim kurumlarında tanıtmak için, Kültür Bakanlığından izin alarak yaşadıkları illerin Valilikleri nezdinde Üniversite ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerine başvurularda bulunan âşıkların, bu konudaki ifadeleri şöyledir:

Şöyle söyleyeyim ***kapısından bile geçirmezler*** bırakın davet etmeyi. Erzurum Atatürk Üniversitesi bana; “*Hocam senin bir tane kitabını yapalım*” dediler. 300-400 tane şiir verdim sonra efendim biz hepsini bastıramayız dediler. Neden? Bir tane popçu olsa lambur lumbur sözlerin hepsini basardınız. Yarısını elediler bir tane arkadaşımın da kitabı hazır, 3 yıldır bekletiyorlar bugün yarın vs. diyerek (G. Â. 7).

Soruların başında arz ettiğim gibi liselere gittik ortaokul seviyesine kadar indik ama konservatuvarlarda istediğimiz o öz veriyi göremedik bulamıyoruz. Oradan bekliyoruz. İsteddiğimiz ilişki olmadı. Hocaların kendi öz verisi ile herhangi bir hoca sadece kendi çabasıyla kendi sınıfının dersinde ozan bulundurmuştur ki bu şekilde üniversite lise ve ortaokullarda çalışmalara katıldık (G. Â. 3).

Bu görüşlerin dışında türkülerinin birçok Türk halk müziği sanatçısı tarafından okunduğu öğrenilen fakat üniversitelerin hiçbirinden hiçbir bölümden (Konservatuvarlar, Edebiyat Fakülteleri gibi) davet almadığını belirten âşığın konu hakkındaki görüşleri ise aşağıda verilmiştir:

Birinci soruda zikrettiğimiz gibi âşıklara kurumlardaki kadrolarda yer verilmediği gibi dışarıdan davet edilerek derslere sokulan öğrencilere bilgi veren de yoktur zannımca, devede kulak gibidir bu durum. Şehir merkezlerinde bir âşığın tutarak götürülüp bu âşıklık geleneğini yaşatıyor diyerek bir şiir okutup bir çay içirip yolcu edilmesiyle bu iş yaşatılmaz. O kurumun içerisinde olsa derslere

girebilir, geleneğin icaplarını tüm öğrencilere aktarır ki öğrencilerinde bu geleneği öğrenerek yaşamasına vesile olur. Yeterli değil. Ben hiç davet edilmedim. TRT İzmir radyo evi beni davet etti. Bu radyo evinde Zeki Çiçek'in yanında 2 tane de âşık çalışıyor olsa idi o kişiler program yaparlardı. Aynı durumu üniversiteler ve konservatuvarlar için de geçerli görüyorum. Bu şekilde olsa üniversitelerde derslere girer öğrencilere tanıtırız. Öğretmenler bunu kitaptan okuyarak öğrenciye anlatırken âşıklar bunu öğrencilere bire bir yüz yüze anlatacaktır (G. Â. 2).

Üniversitelerin mesleki müzik eğitimi hariç diğer bölümlerinden davet edilerek derslere katılmış diğer âşıkların görüşleri ise şöyle belirtilmiştir:

Olmadı, ancak üniversitelerin Edebiyat Fakültelerinden belli başlı hocalarımız tarafından şahsi çalışmalar oldu. Ankara'da Gazi Üniversitesinden hocalarımız vardı beni ve herhangi bir arkadaşımı davet ederek derslerde âşıklık geleneğini anlatırıp icra yöntemi ile gösterdik (G. Â. 10).

Yaptığımız üniversite çalışmaları hep Edebiyat Fakültelerinde gerçekleşti, Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültelerinden böyle bir davet gelmedi. Hatta Şeref Taşlıova "Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliğinde" (MESAM) de üyeydi Türk Dil Kurumunda üyeliği vardı ve yönetimdeydi. Türk Dil Kurumunun bir projesi kapsamında her üniversiteye dört ya da beş âşık gönderilerek bütün talebelere eğitim amaçlı *Halk Âşıklığını* aktarma programları düşünüldü ama bunlarda olmadı, maalesef gerçekleşmedi (G. Â. 9).

İfadelerine yer veren âşık ve birçok âşığın çeşitli kurum ve kuruluşlardan aldıkları sözlerin sonraki aşamada gerçekleşmemesinin detaylı araştırılıp incelenmesi gerekmektedir ama yine bu hususta, resmi yazışmalarda yaşanan kopmalar, zamanın içerdiği sosyal veya siyasal dengeler, yapılması istenilen-planlanan çalışmaların yasa ve yönetmelik ile uygunluğu, kurum veya kuruluşların bu konulara ayırabileceği bütçeler vb. gibi artırılabilir çeşitli sebeplerde göz önünde bulundurulabilir.

Üniversitelerin mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarından derslere davet edildiği şeklinde soru yöneltilen bir diğer görüşmeci; *"Bu konuda öğrenciler benden bilgiler aldılar bu kurumlardan okullardan herhangi bir davet gelmedi"* (G. Â. 1) şeklinde cevap verirken, aynı soruya karşılık birçok âşık fasıllarında yıllarca sanatını icra etmiş olan âşığın ifadeleri ise bu konunun devlet elinde bulunan Kültür ve Eğitim politikaları ile alakalı olduğu şeklindedir:

Birçok âşık bakanlığa kayıtlıdır ancak Türk kültürüne Azerbaycan kadar bağlı değiliz, sahip çıkmıyoruz. Devlet bazında böyle bir yerimiz yok, sadece adına Güzel Sanatlar demişler buralarda eğitimini alan kişi ya piyasaya çıkıyor ya da radyoda görevini alıyor. Türk kültürünün sazlı sözlü olarak bir yere geldiği yok, bu kadardan ibaret. Bugün yarışmalar düzenlense sazın adı yok. Türkün sazı olur, Oğuzlardan geleceksin Dede Korkut'tan geleceksin sazının yanında başka bir şey var kendisi yok. Buradaki zafiyet bu (G. Â. 8).

Hakkaniyetsizlik/adaletsizlik

Orta Asya kopuz geleneğinden kopmuş olan bu geleneğin aktarım yöntemi usta-çırak ilişkisidir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde yeterince yer verilen bu konu hususunda “*bir ustanın dizinin dibinde yedi sene beklemeye*” şeklinde bir tabir geçse de görüşmelerdeki âşıklardan da elde edilen bilgilere bakılınca, bu sanat ailede (baba, dede, amca, dayı vb.) başlamamışsa, böyle bir sürenin verilmesinin imkânsız olacağı söylenebilmektedir. Çırak ustanın uygun gördüğü bir mecliste, sanatın en zor aşamalarını, dallarını icra ile ustasına ve mecliste bulunan halka karşı kendini ispat etmek koşulu ile çıraklıktan sıyrılacak, usta âşık sayılabilecekti. Buna bağlı olarak çalışmanın aynı bölümlerinde âşıkların ustaları için uzunca yıllar (hatta hayatının sonuna kadar mümkünse) hizmet ederek vefa duygusunu yenebilecekti.

Bu özelliklerini de göz önüne alırsak âşıklık geleneğinin Türk İslam coğrafyası içerisinde yoğrularak bu hale geldiğini rahatlıkla anlamak mümkündür. Gelenekten bunu öğrenen âşıklar, Türk kültüründeki büyüğe hürmet ve saygı felsefesini iyice sindirmiş olsalar ki yapılan görüşmelerde bazı âşıkların kendilerinin ustası ya da ustaları yaşında ve tecrübesinde bulunan âşıklar için devlet nezdinde hak ettikleri değeri göremediklerinden yakındıkları tespit edilmiştir. Devletin âşıklık geleneğini UNESCO kapsamında koruma altına alması (SOKÜM) ile ilgili âşıklarla yapılan görüşmelerde, bu geleneğin koruma altına alınmasında, geleneğinde gerektirdiği gibi hareket edilmediği, bu konuda öncelikle en yaşlı usta âşıkların tespitinin yapıp daha sonra bu usta âşıklardan başlanarak devlet eli ile koruma altına alınması gerektiğini vurgulayarak, devletin geleneği de koruma altına alması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Devletin UNESCO ile ilgili politikalarında hakkaniyetli davranmadığını ve geleneğin ileriye, doğru ve tam taşınabilmesi adına üzücü bir durum yaşadıklarını nitelendiren âşıkların, konu ile ilgili serzenişleri sırası ile şöyledir:

Maalesef âşıklık geleneği için bir şey yapılmadı. Ben orada isim olarak yaşayan hazine olarak âşık Mustafa Ruhani'nin ismini verdim komisyon da kabul etti. İsimler gitti ama bir ses çıkmadı. Yine orada bir referans mı arandı bilmiyorum ama Ruhani'nin eserleri ortadadır. Ben şahidim ve tarafı da değilim ama yiğidin hakkını yememek lazım (G. Â. 5).

Örnek şu, şu anda sevdiğim de arkadaşlarım Karşı ikisi de Maksut Feryadi ve Ali Rıza Ezgi. UNESCO tarafından koruma altına alınmış doğru mu bu? Onların yaşı kadar bu mesleği icra eden adamlara kimse selam vermemiş. Böyle bir şey doğru değildir. Peki sebebi nedir? Karşı iki tane protokolden arkasında adamı var, onları yapmışlar. Şu an Mustafa Ruhani 95 yaşında Maksut'un ve Ali Rıza'nın yaşı kaç? Sümmani'nin torunu Hüseyin Sümmanioğlu kaç yaşında? Bu adam UNESCO tarafından itibar görmezken Ali Rıza'nın itibar görmesi bana göre bundan daha acı bir durum yoktur. Onun dışında yaş itibarıyla Adana'dan Feymani yine o jenerasyonun kişilerindendir. Yine Adana' da Feymani duracak

sen o kişilere bu hakkı tanıyacaksın, bu da adaletsizliğin zirvesidir. Ben buna medya üzerinden çok da karşı çıktım, ama hiç bir arkadaşım da bana destek çıkmadı. Kendim için değil şu insanlar var diyorum, hem de yazdıkları şiirleri ile eserleri ile her şey ortada olmasına rağmen. Bir yerde ses, saz ve şarkı biter gider ama eser sabittir. 100 tane Ali Rıza koy 250 tane de Maksut koy bir tane de Mustafa Ruhani'nin veya Hüseyin Sümmanioğlu'nun şiirini koy sonra da vicdan terazisiyle tart ve kimin hakkıysa ona ver. Bunu yıllar evvel demiştim Reyhani usta bir deyişinde diyor ki; "Dayısı olanlar yaman dövüşür, Sahipsizler korkusundan uyuşur, Erzincan Sivas'ı geçer değişir, Gel bizim doğuda adalete bak." buyur işte size adalet. Kiskanma mı var asla. Şimdi "*hak*" Cenab-ı Allah'ın bir ismidir. Hakkı söylemeyen dilsiz şeytandır. Şimdi haklıya hakkını vereceksin sonra haktan bahsedeceksin. Sıralamaya baktığımız zaman, hakkı olmasa bu insanların ya derim ki kardeşim bu adamın bir varlığı yok Maksut'un varlığı bundan daha güzel. Maksut güzel saz çalıyor mu çalıyor, Maksut'un aşkıllıkta bir yeri var mı var. Ali Rıza'nın var mı var eyvallah ama ondan evveli var, sırası gelsin olsun tabi ki. Erzurum'da mesela Ruhani usta var, Hüseyin Sümmanioğlu var, Nuri Çırağı var, Fuat Çerkezoğlu var ki bunlar benden evvel olanlar. Diyorum ki bir kurumda bir hak tanınacaksa önce bu üstatların hakkı daha sonrada yaş ve sanat itibari ile sıra gelirse benim hakkımdır. Eğer ben olmalıyım dediysem o zaman ayıptır. Şimdi ben bir Adanalıdan bahsediyorum Erzurumlu değil o kişi. Yine Kars'ta İhsan Şahbazoğlu vardı Ensar Şahbazoğlu'nun amcası duruyorsa (rahmetli) o adamın hakkıydı. Ensar benden küçüktür benden sonra da Ensar olsun. Devlet hakkaniyetli olursa, adilce davranırsa tamamdır hiç bir sorun yoktur. Bugün koruma altına alınacaksa bir Ruhani, bir Hüseyin Sümmanioğlu, bir Feymani, bir Nuri Çırağı yani yaş itibariyle önce bunların hakkı daha sonra da Selami ile beraber kalırsak ben Selami'den büyüğüm ondan da fazla emeğim var önce benim hakkım sonra da Selami'nin hakkıdır. Yani hakkaniyet olsun eyvallah buna kimsenin itirazı yok ama bu adam onların yaşı kadar emeği var sen onlara selam veriyorsan uygun olmuyor, adil ve adaletlice olmuyor (G. Â. 7).

Konunun devamına gelince de bu geleneğin başında bir Maksut Feryadi değil de Sümmani babanın torunu var sonra Mustafa Ruhani var biri 85 yaşlarında birisi de 95 yaşındadır. Bu kişiler dururken böyle bir arkadaşımızın seçilmesi garibimize gidiyor. Çünkü bu sanatı çok daha iyi biliyor Hüseyin abi. Çünkü dedesinden gelen bir ocak, yıllarca dedesini anlatmış bu insan. Bu insanlar orda olursa anlatılma babında belki bir şeyler olur. Bu geleneğin temsilcisi bunlar. Maksut kardeşimiz de Allah razı olsun memleket fark etmiyor sesi de sazı da duruşu da güzel bir insan ama bir yere baktığımızda bana sorarsanız Adana'da Feymani var buradan Hüseyin abiyi seçersin Kars'tan da birisini seç sonra onlarla istişare yap bunlarla yol yürü. Böyle bir şey olsa daha iyi olur. Varsa bilirkişi olarak bizleri de davet etsinler müsait olan arkadaşlarımız çekip gitsin. Hüseyin abi ile Maksut ile bilgisi bir mi? Ölçünce biri koltukta oturur biri de sandalyede oturur. Bu nokta çok önemli ki bu geleneğin gerçek temsilcileri ile çalışmak lazım. Bu geleneğin 12 dalı var acaba Maksut bu 12 dalın hepsini de biliyor mu? Sesi ve sazı güzel olabilir yani sıkıntı yok fakat geleneği bilmek çok önemli. Acaba bunları bildiğinden mi seçildi yoksa sen gel diyerek mi seçildi? Bir Hüseyin abi, bir Ruhani bir Fuat Çerkezoğlu bir Günay Yıldız ile harman oluşturup, çeşni yapıp fikirlerinin alınması, bir şeyler yapılması beklenirken onlara temsilcilik verilmesi çok hoş durmuyor. Ehliyetli bir adam dururken ehliyetsiz bir adama araba kullandırmak gibi bir şeye benziyor bu iş (G. Â. 8).

Sahipsiz bırakılmak

Âşığın belirttiği gibi; “*Sormayın âşıklara kimin nesidir/ Âşıklık Allah’ın hediyesidir/ Kalbin cilasıdır, ruhun sesidir/ Ne ölçen hisseder, ne tartan anlar.*” âşıklık yüce Mevla’nın vermiş olduğu giz’li bir yetenek olarak, günümüzde halen Türk dünyası içinde yaşamaktadır. İçinde barındırdığı kültür öğeleri ile kadim bir milletin derin tarihine ışıklar tutmaktadır. Görüşülen âşıklardan elde edilen bilgilere bakılınca Kültür Bakanlığına bağlı olarak şu an 480 âşığın varlığından bahsetmektedirler. Kültür Bakanlığı tarafından kendilerine *yeterlilik belgesini* ifade eden kart verildiğini belirten âşıklar, Kültür Bakanlığı veya devlet tarafından farklı konularda beklentileri de olsa bu hususta herhangi bir çalışma yapılmadığını dile getirmişlerdir. Yapılan görüşmelerde öğretim üyelerinden âşıklara sahip çıkılması gerektiği hususunda görüş bildirleri görülmüştür. Özellikle âşıkların bu konuda yaşadıkları tedirginlikler bu *temada* belirtilmiştir.

Âşıklar, bağlı bulundukları Kültür Bakanlığı veya devletin farklı kurumları aracılığıyla, geleneğin yayılması ve yaşatılması adına festivaller, bayramlar vb. çalışmalar yapılması gibi kültür organizasyonlarının gerçekleştirilebilmesini ifade ederken daha önemli sorun olarak gördükleri âşıklara iş imkânının sağlanabilmesini sıkça belirtmişlerdir. Âşıkların şu an birçoğunun maddi buhranlar içerisinde geçim sıkıntısı çektiklerini, bu nedenle birkaç işte çalışmak zorunda kaldıklarından bu geleneği ve bu sanatı arka planlara atarak icra edemez olduklarını vurgulamışlardır. Geçmişten günümüze kadar âşıkların hayatı incelenince bu sanatı karşılık beklemeden halka sunmuş âşıkların, hayattan göçüp gitmelerinin de yokluk ve sefalet içerisinde gerçekleştiği anlaşılabacaktır.

Konu hakkında öğretim üyesinin; “*Yaptığım bir araştırmada görüştüğüm âşıkların ekonomik açıdan zor durumda oldukları ve ikinci bir işte çalıştıklarını gözlemledim. Bu durumun bağlama çalma ve şiir yazmalarına olumsuz etki yaptıklarını âşıkların kendileri belirtmişlerdir. Toplumca bu sorunun giderilmesini düşünmeliyiz*” (G. AK. 8) şeklindeki paylaştığı bilgi bu durumu desteklerken, âşıklardan dikkat çeken bazı görüşler ise şöyledir:

Ama şimdi bakın Türkiye’nin Kültür ve Turizm Bakanlığına kayıtlı 480 tane âşığı var. Yani üç yıl, beş yıl üç âşığı yaparsan ne olur? 1000 lira verirsin gecesine. Yani bu bunun istihdamını sağlamaz ki. Peki üç âşık götürdün 477 tanesi nerede? Sıkıntı zaten burada, üç adamı beş adamı götürmek-getirmek bu adamların sıkıntısını gidermez ki. Bakın İspanya’nın üç milyon nüfusu var ama 3000 tane devlet kadrosunda şairi, âşığı, müzisyeni, ses sanatçısı var. Bizim sıkıntımız çok abartılacak bir sıkıntı değil ama çok da konuşulacak bir sıkıntı. Çünkü 81 il’e 480 tane âşığı bölersen bir il’e üç tane âşık gelmiyor (düşmüyor). Bu kadar basit iş. Bir il’de bir kara yollarında bir âşık maaş alsa ne olur ki. Bir belediyede, Köy Hizmetleri’nde bir âşık çalışsa ne olur. Örnek verdim işte Irak’ı ve Azerbaycan’ı Suriye işte şimdi bölündü bitti gitti. Devletin mezhebi ve meşrebi ne olursa olsun ama onun da bir kültür ve sanatı vardır. İlgi duyduğu

kültür alanları vardır. Bizim kültürümüze bir bakın, bayramda büyükleri ziyaret etmek, helva çalmak, cenazeye taziyelerine gitmek yine bir kültürüdür küskünlük dargınlığı giderilir acı günde, aynı at kuyruğu düğlemek gibi. İşte âşıklık olmadığı zaman toplumdan bu kültür çıkıp gittiği zaman yeni neslin kulağına gönlüne fikrine bu kültürü sokamıyorsun. Sıkıntımız burada. Ama devlet el atmış olsa âşıktaki sıkıntı giderilir. Neden giderilir; yiyeceğini içeceğini düşünmez benim bir standart gelirim var, gününe ayına taksim eder (G. Â. 4).

Verilmiyor fakat âşıklık geleneği bu işin temelidir. Âşıklık geleneğine değer veren halktır. Yani bu insanlar da bu işin farkında mı değil mi? Bilemiyorum ama eğer farkında olsalar âşıklara sahip çıkarlar. Âşığın sözünden dolayı asırlar boyudur ekmek yiyen insan vardır, Halk Müziğinin temelidir ama aşığa-âşıklığa sahip çıkmıyor. Çoğu âşık acından ölmüştür. Bu çok garip, öyle insanlar biliyorum ki bugün âşıkların üretimlerindeki malzemeler ile ekmek yiyen insanlardır, aşığı da hiç sevmezler. Şu an bu kişiler TRT’de çok iyi para yiyorlar ailesini geçindiriyor isimlerini de paylaşabilirim ama âşığa düşman olmuştur, âşıktan nefret ediyor (G.A. 10).

Geleneğin içerisinde hakkıyla yetişmiş olan âşıkların; “iki söz yazmakla bir tele vurmakla âşık olunmaz” şeklindeki ifadelerine göre, âşık olmuş bir kişinin kendini hem edebi yönden hem de müzikal yönden geliştirmiş ve bu kültürün öngördüğü şartları hakkıyla ortaya sergileyebilecek kabiliyette olması gerekmektedir. Bu konuda kendini ispatlamış nice yaşayan ve rahmet-i Rahman’a ermiş âşığın bulunduğunu dile getiren âşıklar *sahipsizlik kavramı* altında bu kişilerden şöyle bahsetmektedirler:

Âşıklık geleneğini yaşatan âşıkların nice şiirleri var, nice türküleri var, nice havaları var. Peki devlet hangisinin şiirleri kitaplaştırdı, hangisinin bildiği havalar derlenerek notaya dökülerek kitaplaştırıldı? Kağızman’da 15-20 rahmetli olmuş âşıktan bir örnek olan *Laçin Aladağlı*’ya ait birçok şiirle beraber çok fazla âşıklık havası dediği makamları var. Bunların hangisine veya kaç tanesine el atılarak derlenip kitap hâline getirildi? (G. Â. 2).

Benim dedem âşıktır *Kağızmanlı Cemal Hoca* diye geçer ismi *İsmail Turan*’dır. Dedem din adamlığının yanında edebiyat ve dil konusunda da çok kültürlü bir insandır ki *Türkçe, Arapça, Farsça* ve *Rusça* olmak üzere toplamda dört dil bilmekteymiş. Dedem *Kağızmanlı Cemal Hoca* ve teyzesinin oğlu *Abdurrahman mahlaslı Şahzade Önalın* da âşıktır, ikisi de Edebiyatta çok çok iyidirler ve şu an günümüzde birçok Türk halk müziği sanatçısı da onların şiirlerini ve türkülerini kasetlerinde okuyorlar. Ben de o dedelerimin türkülerini söyleyerek âşık oldum. Âşık çok bilmelidir, karşındakine iyi ve net hitap etmelidir. Sazı eline alarak 2 ya da 3 hava bilip 3-4 tane de türkü söylemek ile olmuyor maalesef bu işler. Benim şu an ezberimde 300 tane türkü var ama bana imkân verseler tabiri caizse biraz daha su yüzüne çıkarsalar elbette ki gör bak daha neler yapabilirim ama maalesef benimle bu konularda görüşme yapan *Sait Küçük*’ten sonra sizsiniz (G. Â. 14).

Yeni nesil adına endişelerimiz var, ettirmeleri çok zor. Tabi ki çıraklarımız var. Benim babam ve amcam üstadım. Babamın amcasının oğlu âşık Reyhaninin de akrabasıdır o yine üstadımız. Ben varım benim kardeşim çok güzel çalıp söyler. Yani silsile böyle devam ediyor. Şu an benim oğlum kamuda memurdur ama çok güzel bir eğitim verdim ben ona. Severe ald benden ki bir görevde başarılı olabilmek için severe yapman gerekir. Bu konuda da alana vereceksin

almayana versen de nafiye. Oğlum şu an çok güzel çalıp söyler, hem âşık düzeni hem de bağlama düzenine göre. Fakat oğlumu program yapmaya davet ediyorum; “*Artık alıcısı yok baba*” diyerek gelmediğini görüyorum. Bakıyorum ki bir tarafı kırık. Albenisi kalmadı maddi ve manevi olarak. Eskiden para asarlardı ki doğal olarak bir nebze maddi olarak da gelir sağlaması lazım. Fakat onu bile eleştiren insanlar var (G. Â. 3).

Türk toplumunun kültürünü bilmesinde en önemli katkı payı âşıklık geleneği ve temsilcileridir. Asırlar boyu kıtalar arasında, ülkeler arasında kültür aktarıcılığı rolünü üstlenmiş âşıklık geleneğinin ve temsilcilerinin, sebebi nedir bilinmez ama her devirde bir şansızlık ile karşılaştıkları da bilinen bir durumdur. Yaşatanı halk olan âşıklığın, toplum içindeki değeri hakkında âşıkların kendi görüşleri, *parlatılmasa da olur ama yaşasın* şeklindedir. Toplum içinde hayat hikâyeleri türkülerinden ayrı anlatılmayan hatta anlatılamayan âşıkların, günümüzde de hak ettikleri değeri görmediklerini belirten görüşmecinin; “*Günümüzde olumlu anlamda önem verildiğini pek düşünmüyorum* (G. Â. 1) şeklindeki ifadesinin dışında, diğer görüşmecilere ait düşüncelerden bazıları aşağıda verilmiştir:

Ama değerler bir türlü kıymet görmemiş. Ne devlet tarafından ne akademisyen tarafından ne de toplum tarafından. Sümmani’ye de demişler ki dilencilik yapıyor. Emrah’ı dövmüş kovalamışlar buradan adam gitmiş bir daha dönememiş. Değer bugün yoktur o gün mü vardı? Hayır, o gün de yokmuş. Âşık Şenliği kim zehirledi ben mi zehirledim? O günkü toplum zehirlemiş. Suçu neydi Şenliğin? “*Ehl-i İslam olan işitsin bilsin/ Can sağ iken yurt vermeyiz düşmana*” yetmez mi bu söz? Yeter işte. Sizin vatan sevginiz Şenlik’ten fazla mıydı? (G. Â. 7).

Kültürel olarak âşıklığın içerisinde barındırdığı öğelerle ne denli gerekli ve özel bir yere sahip olduğundan bahseden öğretim üyesinin, Avrupa’nın elinde bulunan taş binalara değer verip korurken, sözlü tarihimizi de içerisinde barındıran âşıklık geleneğine sahip çıkılıp değer verilmesi hususundaki görüşleri şu şekildedir:

Zira az önce söylediğim gibi bu şuna benziyor; geçmişinizi bir noktada kesip atmak gibi bir şeydir. Onun için âşıklık geleneğinin korunması için her türlü destek verilmeli. Biz elimizden gelen çabayı sarf etmeye çalışıyoruz ama tabi birkaç kişinin çabası yetmez bu duruma. Bu milli bir bilinç olmalı ki şu an nasıl *Göbeklitepe*’yi, *Aslantepe*’yi ülkemizde çeşitli arkeolojik kazı yapılan önemli *Efes harabeleri* gibi birçok yeri korumaya çalışıyorsak âşıklık geleneğimiz de bizim için şu an çok önemli bir kültür hazinesidir bunu da korumalıyız ve yaşatmalıyız. Böylece gelecek kuşaklar da “Bunun nereden geldiğini? Kim olduğunu?” bilsinler. Zaten küreselleşmeden kaynaklanan kültür erozyonundan biz orta yaşlı kişiler, belli yaşın üstündeki kişiler ve yani hepimiz etkileniyoruz. Bu etkiyi en aza indirmeye çaba sarf etmeliyiz. Bir gün farkına varılacak ama baktığımız zaman geçmişten kalan Avrupa’daki birçok taş binanın ve yapının halen özelliğini koruduğunu görmekteyiz ama biz geçmişten kalan o güzel konakların hepsini yıkmışız ve yerlerine betonarme evler yapmışız. Biz bunu çok geç farkına varmışız ama birini yıkıp yerine diğerini yaptıktan sonra bunun

pek manası kalmıyor. İnşallah âşıklık geleneği böyle olmaz ve inşallah bu geleneği yaşatanlar en azından kırgınlık yaşayıp bu geleneğe de küsmezler, toplum içinde bir bilinç oluşana kadar biraz daha dayanırlar (G. AK. 6).

Geleneğin Türk halk müziğinin kaynağı olmasından dolayı sahip çıkılmasını dile getiren öğretim üyesi ve görüşmeci âşık, Dede Korkut'tan bu yana gelen bu kültürün bizim olmayan başka kültürlerin gölgesinde kaldığını dile getirmektedirler. Halk bilimi alanında çalışmaların müzik alanında yapılan çalışmalardan fazla olduğunu dile getiren öğretim üyesinin görüşünü destekleyen âşık, geleneğin eğitim camiasında ele alınarak sahip çıkılmasını şu ifadelerle dile getirmiştir:

Âşıklık geleneği; Türk halk müziğinin beslendiği en önemli kaynaktır. Halk bilimi açısından detaylı araştırmalar yapılmakla birlikte Türk halk müziği açısından konuya yeterince önem verildiğini düşünmüyorum (G. AK. 3).

Şayet bir memleketin kültürel öğelerine artık değer verilmiyorsa orada ciddi anlamda bir sıkıntı var demektir. Âşıklığa baktığımızda ise Dede Korkut'tan bu yana süre gelmiş bir gelenek ama şu an bizim olmayan kültürlerin ayağının altında paspas bile sayılamayacak kadar yok bir değere düşmesi çok üzücüdür. Her ne kadar Türk halk müziği için bir yörenin insanları tarafından üretilen, insandan insana sevilerek dilden dile dolaşan ve kültürünü, ortak hayallerini, kahramanlarını geçmişten günümüze taşır diye bilinse de Türk halk müziğinin temeli kaynağı da âşıktır. Türk halk müziği bu durumda âşıklığa göre iyi seviyededir ama âşıklık bittikten sonra onu besleyen kaynak olmamış olacak buna göre düşünmek lazım. Âşık insanın kültürünü de yaşatır. Bundan dolayı elinde imkân olan hocaların sahip çıkması lazım (G. A. 13).

Son üstatların da göçüp gitmesi.

Âşıklık geleneğinin yaşadığı sahipsizlik durumu hakkında, yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler yorumlanırken, âşıklık geleneğinin Türk halk müziğinin kaynağı olduğunu dile getiren öğretim üyeleri ve âşıkların görüşlerine de yer verilmişti. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilere bakılınca, âşıkların gelenek hakkında yaşadıkları tedirginlikler ve bu tedirginliklerin sahipsizlik kavramı içerisinde geleneğin son temsilcileri sayılan, yaşayan en eski jenerasyondaki usta âşıkların hayattan göçüp gitmeleri oluşturmaktadır. Türklük var oldukça bu geleneğinde var olacağını vurgulayan âşık ve öğretim üyeleri olmakla beraber, geleneğin bozulmadan ve doğru kişilerle devam etmemesi korkusu da başlı başına bir felaket olarak görülmektedir. Konu hakkında öğretim üyeleri ile âşıklar görüşlerini;

“Günümüzde âşıklığın gün geçtikçe niteliğini (usta çırak ilişkisi açısından) kaybettiği ve usta âşıkların sayılarının azaldığı görülmektedir. Türk kültürü bakımından üzücü bir durum olduğu kültürün yaşatılması adına yeni adımlar atılması gerektiğini düşünmekteyim” (G. AK. 10).

“Yaşayan usta âşıklara başvurulması, öğrenciler ile âşıkları bir araya getirecek etkinliklerin sıklıkla yapılması bu geleneğin en doğru şekilde birinci ağızdan öğrenilmesine ve öğretilmesine de büyük oranda katkı sağlayacağı düşüncesindeyim” (G. AK. 2).

“Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Konservatuvarlarda da eğer bu geleneğe yer verilmezse şu anki mevcut âşıklarda gittiğinde bu gelenek tamamen kaybolup gidecektir, sonu uçurum yolda hızlı bir şekilde ilerliyor şu an” (G. Â. 12) şeklinde dile getirmişlerdir. Yine devamında geleneğin ve son temsilcilerinin kaybolmasının kültürel anlamda büyük bir çöküş olarak algılandığını ifade eden öğretim üyelerinin belirttikleri ifadeler önemlidir;

“Ama maalesef dediğim gibi azalmaya, yok olmaya başladı diyebilirim ve bu da beni çok üzüyor açıkçası” (G. AK. 5).

“Büyük bir olumsuz şekilde etki bırakır. Daha önce de söylediğim gibi türkülerin var olmasında çok önemli rolleri var. Dolayısıyla bu geleneğin unutulması demek türkülerimizin de unutulması demek. Bu nedenle korunmalıdır” (G. AK. 1).

“Müziklerin ve özellikle sözlü halk müziklerinin toplumsal kimlik ve bellek oluşumunda öneminden sıklıkla bahsedilmektedir. Bu bağlamda Âşıklık geleneği, Anadolu insanının toplumsal kimlik ve belleği olarak görülebilir ve bu müziğin kaybolmasıyla toplumsal kimliğin ve belleğin de kaybolacağı söylenebilir” (G. AK. 8).

Geleneği aktif olarak icra eden ama usta düzeyindeki âşıkların eğitimde acilen yer almasını dile getiren âşığın görüşleriyle de geleneğin ustaların elinden doğru alınmasına vurgu yapılmaktadır:

Halk müziği eğitiminde ozanlarımızı keşke bu okullara davet etseler, ozanların sazlarından ve türkülerinden daha derin bir şekilde yararlısalar. Ozanların türkülerini en doğru ve eksiksiz bir şekilde icra etseler geleneğin devamı ve şu anki yaşayan âşıkların varlığı içinde yararlı bir durum olacaktır (G. Â. 1).

Kültür bakanlığı ve devlet politikalarından beklentiler

Kültür Bakanlığına bağlı olan âşıkların sayısının görüşmelerden sağlanan veriler ışığında 480 olduğu anlaşılmıştı. Fakat âşıklar bu sayıyı koca bir geçmişi olan Türk geleneği adına yeterli görmemeleriyle birlikte, geleneği temsil eden bu kadar az kişinin olmasının sebebi olarak da görüşlerinde de belirttikleri üzere Devletin kültürel anlamda sergilediği yanlış tutum ve politikalar olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Yapılan görüşmelerde öğretim üyelerinin de görüş bildirmelerine nazaran, âşıkların bu konuda daha endişeli ve tedirgin oldukları anlaşılmış, bu başlık altında âşıklık geleneğinin yanlış tutum ve politikalar içerisinde yaşadığı sıkıntılar bu ana tema ile birlikte dört ayrı alt tema yardımıyla aktarılmıştır.

Âşıklık geleneği âşıkların kendi tabirlerine göre *gezginci* bir gelenektir. Kıtalar ve ülkeler arası gezmiş, gezdiği bu coğrafyalarda adım atmadığı köy ve bucak neredeyse kalmamış olan âşıkların Şahlar-Padişahlar ile Krallar ve Hükümdarlarla gerçekleştirdikleri karşılaşmalar ile çıktıkları işkenceler ve sevdalar, anlatılan halk hikâyeleri sayesinde bilinmektedir. Böyle bir tarihi olan geleneğin, bugün yaşadığımız çağda uğradığı kültür erozyonu içerisinde çok değer görmemesine karşılık, devletin ve ilgili bakanlıklarının bu kültürün daha çok ön planda olması adına çalışmalar yapması da makul görünecektir.

Âşıklık, tarihinde üstlendiği medya görevini aktardığı mekânlar olarak, yoğun olarak kahvehaneleri seçse de toplumun-halkın toplandığı her yerde âşıklar mevcuttu ve bu görevlerini hakkıyla ifa etmekteydiler. Günümüzde âşıklık geleneğinin çok bir rolünün kalmamasıyla birlikte, geleneğin yürütüldüğü meclisler veya programlarda artık neredeyse son noktalarını koymuş durumdalar. Görüşülen âşıklardan elde edilen görüşlere bakıldığında, geleneğin icra edilip izlenebilecek bir yerinin kalmadığını dile getiren görüşmecî âşıklar, yeni neslin bunu görmek ve öğrenmek istese bile icra edildiği mekânı bulamayacağı şeklindeki ifadeleri şöyledir:

Önceden bundan 8-10 yıl önce kahvehanelerde çıraklar vardı. Sazlarını aldılar hevesleri vardı, gelenek kaybolunca onlar da kayboldular. Şu an evlerinde benim gibi sazları asılı kendileri için yapmaktadırlar. Bu nedenle geleneğin kurumlar tarafından canlandırılması lazım. Âşığa iki türkü söyleyip yolcu etmeyle olmaz bu iş. Kurumlara alacaksın, bu kişileri barındıracaksın bu kişiler de öğrencilere aşılacak. Böylece canlanacak gelenek (G. Â. 2).

Ben bir âşığım, halk ozanım Cemal hocanın torunuyum ve benim köyümde de âşık, yazar, şair, öğretmen, bilim adamı çok çıkmıştır, hepsi de benim üstadımdır. Bugün devlet eğer âşığın, ozanın, şairine sahip çıkmazsa devlet var olan kültürünü elinden kaybedecektir. Eskiden âşıklar geldiğinde bir kahvehane gibi yer düzen edilip kendilerine hazırlanırken şu an artık o kültürden eser kalmadı. Kendi ilçemde elimde sazımla evimden çıktığım zaman maalesef oturup sanatımı icra edeceğim bir oda, meclis, kültür odası gibi bir yer bulunmamaktadır buna bağlı olarak da dinleyen ve önem veren de olmamaktadır. Diğer âşık, şair gibi arkadaşlarım ile oturup bu konuda fikir alışverişi yapamıyorsun, kültürünü dile getiremiyorsun. Bu konularda Kültür Bakanlığı veya belediyelerin bir çalışmalarının olması gerektiğini düşünüyorum (G. Â. 14).

Çünkü hiç sesini duyuramayan, hiç kimsenin haberdar olmadığı kendi yağı ile kavrulan bir sürü arkadaşlarımız, halk ozanlarımız, yazarlarımız, çizerlerimiz var. Bu insanların mutlaka bir çatı altında toplanması bence çok uygun olur diye düşünüyorum. Temennim yıllardır da zaten bu yöneydi. Bana göre İzmir’de Trabzon’da Kars’ta Ağrı’da nerelerde bulunan ozanlarımız varsa bu kültürü nerede yaşatmak isteyenler varsa bunlara devletimiz tarafından sanat adına rahat çalışıp üretim yapabilecekleri bir mekân sağlanmalı. Buraya gidecek-gelecek ve okuyup kendilerini yenileyerek daha da geliştirebilecekleri bir mekândan bahsediyorum. En azından oradaki halk ozanlarının durumlarına göre herkese hiç olmazsa asgari düzeyde maddi destek sağlanması şart gözüyle bakıyorum

ben. Bu şekilde yapılırsa daha uygun ve geleneğin yaşayabilmesi adına da verimli olunması adına da çok güzel şeyler ortaya çıkacağı kanaatindeyim (G. Â. 11).

Görüşmeci âşıkların belirttikleri ifadelere göre geleneğin bir icra yeri olmadan devam edilemeyeceği, genç nesillere aktarılamayacağı anlaşılmaktadır.

İş imkânı sağlanmalı.

Araştırmada, gelenek içerisinde en az 20 yıllık bir geçmişi olan ve sanatını aktif olarak icra eden toplam 14 âşık ile görüşme sağlanabilmiştir. Görüşme sağlanabilen tüm âşıkların küçük bir nebze de olsa Kültür Bakanlığının âşıklık geleneğine el atması konusunda eksik kaldığını dile getirdikleri görülmüştür.

Âşıkların genelde erken dönemde küçük yaşlarda geleneğe başlamış olmalarının bir sonucu olarak, başka iş yapamamalarından dolayı, iş bulamama ve soncunda da geçim sıkıntısı çekmeleri gibi bir durum ile karşı karşıya kaldıkları düşünülmektedir. Bu hususta belirtildiği üzere, geçim sıkıntısı çeken âşıkların birden fazla işte çalıştıkları ve geleneği ihmal etmek mecburiyetinde kaldıkları elde edilen veriler ışığında anlaşılmıştı. Yapılan görüşmelerde âşıkların ve bazı öğretim üyelerinin, bu konuya Kültür Bakanlığının acil olarak el atması gerektiği belirtilmiştir:

Bu işin yeterli olması için aşığın doyması gerekir. Devlet el atacak, âşıktaki bu gelenekle ilgilenecek, aşığın aşını, işini de verecek ki o zaman âşık biraz daha farklı olur. Benim biraz önce belirttiğim âşıklık ile günümüzdeki söz ustalığının biraz daha etkili olması için aşı-ışi olması gerekir. Olmayınca bu böyle gider, hiç de bir şey olmaz. Sonuçta bizim köyümüzdeki Kasapoğlu'nu biliyorsun. Hiç yazık değil mi bu adama iki tane sözü var üç tane sözü var. Bu adam ne güzel şeyler söylemiş, bu kadar yazık edilir mi? Neden sahip çıkılmıyor? Bunların olması gerekiyor işte. Günümüzde de el atılmazsa devlet tarafından sahip çıkılmazsa olacağı budur. Devlet aşığa iş vererek sahip çıkacak. Bunu da âşıklık geleneğinin belli bazı kuralları vardır. Sokacak imtihana yapabiliyorsa alıp ona sahip çıkacak. Sahip çıktıktan sonra çok da güzel şeyler ortaya çıkacaktır inanıyorum. Ben ve benim gibi nice arkadaşlarım var, sahip çıksın bak ben neler yapıyorum. Eserlerimi yapıyorum bir yere kadar, maddi ve manevi destek yok. Devlet destek çıkmalı halk bir yere kadar sahip çıkıyor, halk aşığı doyuramaz. (G. Â. 10).

Dedim ya devletin bu işte katkı payı olması lazım. Hükümetin bu işe el atması lazım. Kusura bakmazsanız şöyle bir örnek vereceğim. Bakın Azerbaycan'a toprağını 27-28 yıl önce kaybetti. Ama çeyrek asrı devirdikten sonra güçlendi silahlandı ekonomisini düzeltti vs. işler ile toprağını geri aldı. Ama kültürünü kaybeden kültürünü nereden alacak? Suriye Irak nasıl kültürünü ve toprağını geri alacak? Âşıklık kültürü işte böyle bir kültür. *Bir devlet kültürünü kaybettikten sonra hafızasını yitirmiş deli gibidir, nereye gideceğini bilemez.* O sebepten bu işin devam etmesi gerekiyor. Bu iş 3-5 yıllık 1 asırlık 3 asırlık bir şey değil ki. Dünyanın kuruluşundan bu yana âşıklık var. Bu tabi ki imkanlarla olur. Aşığın geçinmesi lazım, çocuğunun geleceği olması lazım sigortası olması

lazım. Bir takım sorunlarla karşılaştığın zaman bir yerde sanat duruyor. Ekmek işin içerisine girdiği zaman, getirisi olmayan işi yapmak istemiyor yeni nesil. Sebep bu (G. Â. 4).

Kültür Bakanlığından çok şikayetçiyiz. Benim söylemesi ayıptır 35 tane kasetim var. Hepsinde Kültür Bakanlığının bandrolü var. Ne kadar satıldığından da haberimiz var. Ne araştırma yapıldı ne de başka bir şey. Âşıklar da zavallı sesleri çıkmıyor (G. Â. 6).

Geçmişe baktığımız zaman âşıklarımızın hiç birisi çok zengin, çok para kazanan insanlar olmamışlar. Bunlar toplumun duygularını, düşüncelerini anlatan kendi hâlinde belki de çok mütevazı yaşam süren insanlar olmuşlar ama şu an baktığımız zaman günümüzde Türkiye’de çok popüler bir sanatçı Türkiye’deki en lüks yaşamı sürebiliyor. Fakat geçmişte o şekilde olmamış. Günümüzde âşıklık geleneğinin yürütülmesi, sürdürülmesi sadece bizim gibi bu alandaki kişilerin, kamu kurumlarının desteği ile ancak sağlanabilir (G. AK. 6).

Program düzenlenmeli.

Âşıkların Kültür Bakanlığından beklentilerinin bir diğeri ise eskiden düzenlendiği şekli ile kültür programlarının düzenlenmesi (âşıklar bayramı, festivaller vb.) şeklindedir. Bu konuda âşıkların böyle etkinliklere istekli oldukları anlaşılrsa da hem geleneğin devamı hem yaşaması ve hem de kültürleşme olayının sağlanması adına çok gerekli olduğu bilinmektedir. Konu ile ilgili görüşmeci âşığın, Kültür Bakanlığına bağlı âşıklar ile diğer Türk devletlerindeki âşıklar ve gençleri bir araya getirmesini istediği görüşü, hem Türk milletinin hayal dünyasında yer alan unsurları göstermekte hem de Türk’ün Türk’e kavuşma sevdasına güzel bir örnek teşkil etmektedir; “*Halk ozanları diğer Türk Cumhuriyetlerine davet edilirse devlet tarafından-Kültür Bakanlığı tarafından, gidilip oradaki gençlerimize de bu kültür aktarılsa, orada olanla birleştirilse bence çok iyi olacaktır*” (G. Â. 1). Âşığın ifadelerinin güzelliğine göre, Kültür Bakanlığının âşıklık geleneğinin icrâ tavrına uygun olarak, geleneğin tanıtılması ve aktarılabilmesi için programlar düzenleyip bu programlara-faaliyetlere yoğunlaşması hususunda diğer görüşmeci âşıkların fikirleri şöyledir:

Şimdi biz Kültür Bakanlığına bağlı belgeli ozanlarız. Devletin bizleri en az yılda bir toplaması gerekir. Âşıklar ne yolda, neler üretmişler, ne yapmışlar? gibisinden bir takipte olmasında yarar vardır diye düşünüyorum. Kültür Bakanlığına bağlıyız sadece o ve hiçbir faaliyet olmadığı gibi bizleri soran da yok. Yılda bir veya iki kere devletin âşıklar bayramı düzenlemesi gerekir ki bu da bu milletin kültürünü taşıyan âşıkların birbirleri ile kaynaşmalarına imkân sağlamak demektir. Böylece devlet, âşığın yöresine taşıdığı yeni kültür ile Anadolu’nun iki farklı yöresindeki insanların birbirlerine daha da yakınlaşmalarına ve kenetlenebilmelerine vesile olacaktır. Şimdi Türk Halk Müziğine âşıklık geleneğine bağlı olan; *Veysel Şatıroğlu, Neşet Ertaş, Mahzun Şerif, Nida Tüfekçi, Muzaffer Sarısözen, Ruhi Su* gibi isimler eserler vermişlerdir. Tüm bu isimlerden sonra âşıklık geleneğini, âşıkları ön planda tutmamışlardır. Söz yazmamışlardır, yazılamamıştır. Şu an bakınca, ülkemizde bizim olmayan müzik türlerinin bize ait olan geleneksel müziklerin üstünde olduğu ve yoğun bir şekilde dinlendiğini fark ediyoruz (G. Â. 13).

Bizi tanıtan üniversite olması lazım. Şu an belki hastalık var ama olmadığı dönemlerde okullarda programlar yapılması lazım, okullarda Türk gelenekleri tanıtılması lazım, Türk geleneklerinden âşıklık geleneği tanıtılması lazım. Âşıklık geleneği tek taraflı değildir, sazlı âşıklar var sazsız âşıklar var, tekke âşıkları var, şairler var düşünürsen. Ama sazlı âşıkların yeri farklı ki bu da fazla tanıtılmadı. Gidiyoruz programa adam bizlere; “ben ilk defa âşık dinledim” diyor. Adama bakıyorum adam 20 yaşında şaşıyorum ama o kadar yabancılaşmışız ki Türk’e sıra gelene kadar çok zor. Şimdi belki televizyonlarda bu âşıklıkla ilgili sanatçıların arasına bir tane âşık alınsa da sazı güzel olan var sesi güzel olan var, teşhiri güzel olan var. Gidiyoruz yerel bir televizyonda program yapmaya bu kanalda program yapmak nere ulusal bir televizyon kanalında program yapmak nereye. Oralarda âşık yok, sadece sanatçı sanatçı sanatçı (G. Â. 8).

Fakat günümüzde ne yazık ki şehirleştikçe bu gelenek biraz daha hafiflemeye başladı, hemen hemen yok denecek kadar azaldı. Büyük şehirlerde halk ozanları arkadaşlarımız var, birçok derneklerimiz-ozan derneklerimiz var ama hiçbir faaliyetleri yok. Nadir olarak yılda bir sefer ya da hiç olmayan bir tarihte belediyelerin de katkısı olunca bir gece veya konser düzenlenir. Bunların dışında başka bir şey yapılmıyor (G. Â. 11).

Devlet sarayında bize de yer verilmeli.

Kadim gelenek âşıklık, Büyük Hun Hükümdarlığından bu yana devletin gözbebeği konumunda olup, hükümdarların resmî törenleri başta olmak üzere savaşlar, felaketler gibi sıkıntılı süreçlerde de hep ön planda olmuştur. Atilla’nın ölümünde cenaze törenini şarkılar ve dualar eşliğinde yönettikleri bilinen âşıkların, hükümdarlar ile birlikte at üstünde kopuzları sırtında savaşa gittikleri de yine yazılı kaynaklarda mevcuttur. Tarihte yöneticilerin Dede Korkutun bilge kişiliğinden yararlanması, ozanların-âşıkların halk ile yönetim arasında bir köprü kurmuşluğu da düşünüldüğünde, tarihinde âşıklık geleneğine ne kadar önem verildiği anlaşılabilecektir. Cumhurbaşkanlığı külliyesinde neden olmadıklarını ve herhangi bir yerde düzenlenen festivalde bile kendilerine yer verilmediğini dile getirirken de sorgulayan âşıkların, konu hakkındaki görüşleri ve beklentileri aşağıda verilmiştir:

Cumhurbaşkanımız birçok kişiyi saraya çağırdı sanatçılar olsun vs. onlarla toplantılar yaptı ve bizim de İstanbul’da dünya âşıklar, yazarlar şairler derneğimiz var, dernek başkanımız ile beraber dilekçelerimizi vermek üzere saraya giderek herkesi davet ediyorsunuz da neden âşıkları davet etmiyorsunuz diyerek serzenişte bulunduk. Erzurum’a gelince Sümmani’den Emrah babadan okuyorsunuz, Sivas’a gidince Ruhsatı’den Veysel’den söylüyorsunuz, Kayseri’ye gidince Seyrani babadan söylüyorsunuz, Adana’ya Çukurova’ya gidince Dadaloğlu’ndan bahsediyorsunuz, Bolu’ya gidince Köroğlu’ndan bahsediyorsunuz. Bunlardan bahsediyorsunuz da âşıkları bir sefer de olsa sohbet amaçlı ses yarışması, saz yarışması yapmak istemiyorsunuz, niçin davet etmiyorsunuz? (G. Â. 8).

Günümüzde ise yine aynı başlıklar altında Cumhurbaşkanımız tarafından iki aşığıma *Maksut Feryadi* ve *Ali Rıza Ezgi*’ye ödül verildi. Bu yeterli mi hayır yeterli değil. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığına ait âşıklık belgemiz var.

Bir, üç, beş âşık değil yüzlerce âşığımız var. Devletin sahip çıkması gerekiyor. Cumhurbaşkanlığı külliyesinde *Pavarotti* dinleniyor. Nice üstün âşık arkadaşlarımız var. Pavarotti de dinlensin ama bizlere de bir sahne yeri verin. Maalesef tutulmuyor. Hatırladığımız yerler sizin yaptığınız bu tür çalışmalar oluyor. Bir festivale halk müziği sanatçısı çağrılıyor biz âşıkları istemiyorlar. Halk müziği sanatçıları kimin eserlerini söylüyor? Kağızman'da Miskini'nin eserleri evrensel düzeydedir ama Miskini Kağızman'da çakılı duruyor. Neden daha farklı yerde olmasaydı? Halkımız da bize engel oluyor biz de kendi ayağıımıza sıkıyoruz (G. Â. 3).

Gerçekçi olunmalı.

Devlet nezdinde gerçekleştirilen koruma kapsamında Kültürel Mirasların Korunması Kanunu gereği “âşıkların sorunları” konulu toplantıya davet edilmiş olan görüşmeci âşık, kendisine söz hakkı verilmeden sorunlarının konuşulduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

Tabi günümüzde âşıklığa artık değer verilmiyor bildiğiniz gibi ama toplumda bitmesini de istemezler, sakın bitmesin ha derler bir de bu tarafı var. Geçenlerde UNESCO'nun toplantısı vardı. Üniversitede toplantı yapıldı konu âşıklar ve âşıkların sorunlarıydı. Birçok profesör sırayla çıkıp çıkıp konuşuyor benim sorunumu ama bana soran yok, beni konuşturan yok. Gündüz toplantı yapıldı akşam da âşıklar kahvehanesine geldiler. Âşıkların sağı solu belli olmaz ki akşam onlara bir taşlama yaptık. Nasıl bir şeydir bilmiyorum. Âşığın sorunu diyor bana sormuyor “senin derdin ne? Senin sorunun ne?” sorunumu bana sormuyorlar. Profesörler kendi aralarında konuşuyorlar; filan yerde hocalık yaptık, filan yerde filan dostumla çay içtim. Hayda âşığın sorunu bu mu ya? Nerede çay içmişsen içmişsin? (G. Â. 7).

Kültür Bakanlığı tarafından iyileştirme ve geliştirme adına gerçekleştirilen toplantılardan artık fazla beklentileri olmadığını vurgulayan âşıkların kendilerinin hatırlandığı çalışmaların araştırmamız kapsamındaki çalışmalar olduğunu ve bir nebze de olsa beklentilerinin bu yönde olduğunu dile getirmişlerdir. Devletin âşıklara desteğini ne denli olması gerektiğini Azerbaycan'da katıldığı festivallerde gördüğünü vurgulayan âşığın, illerde bulunan üniversite bünyelerinde oluşturulacak projeler ile âşıkların ve âşıklık geleneğinin yaşatılabileceği önerisini şöyle dile getirmiştir:

Şu an Azerbaycan'da âşıklık bakanlığı var. Hiçbir âşığın kimseye ihtiyacı yok. Tabi âşıklıktan kopamaz ama devlet desteği olduğundan sabah öğretmenin memurun kalkıp işine gitmesi gibi onlara da öyle görev arz etmişler sosyal güvencesini sağlayarak maaşını veriyor, bir devlet adamı da gidince mutlaka âşıklar karşılıyor ve âşıklar güzellmeler söylüyorlar. Geçen yıl *Adana Çukurova Üniversitesi* aracılığıyla âşık *Temel Turabi* ve *Adanalı Abdullah Gizlice* ile birlikte *Dede Korkut* ve *Dede Şemşir Yaşatma Günlerine* Azerbaycan'a gittik. Orada programlar yaparken Azerbaycan Kültür Bakanı bize; “*Türkiye Cumhuriyeti sizin gibi âşıklara el atmıyor, sahip çıkmıyor diye ben çok üzülüyorum*” dedi. Şu an hiçbir destek yok. Eskiden *Murat Çobanoğlu* ile *Şeref Taşhova*'ya biraz arkalarındaki güçleri desteği ile sahip çıkıldı. Allah razı olsun, keşke devam etseydi ama öylece bitti. Bununla ilgili geçen yıl *Maksut*

Feryadi ve Ali Rıza Ezgi'ye plaket verildi, plaketleri evde duruyor ki bu insanlara bu plaketler ne getirdi. Devlet bunları himayesi altına alsa, Kars'taki âşıklara Kafkas Üniversitesi bünyesinde Âşıklık Bilim Dalı diye bir proje yapsa Erzurum'da Atatürk Üniversitesi her il'de bulunan üniversiteler kendi bünyelerinde, bu sanatı ders amaçlı Halk Edebiyatı derslerinde bire bir canlı performans şeklinde işleyerek talebelerimize aktarsa (G. A. 9).

Görüşme sağlanan âşıkların belirttikleri ifadelere göre Kültür Bakanlığı tarafından yapılan yanlış politika ve uygulamalar ile birlikte beklenen çalışmalar, âşıklar başta olmak üzere öğretim üyelerinin de beyanlarına göre aktarılmaya çalışılmıştır. Kültür Bakanlığı ve ilgili diğer Bakanlıklar nezdinde, âşıklık geleneğinin devamı ve bekası adına yapılması ve yapılmaması gerekenler, öğretim üyelerinin görüşleri ışığında verilmiştir.

Türk halk müziği ve kültürü adına âşıklık geleneği hakkında fikirleri istenen öğretim üyelerinin, Türk milletinin binlerce yıllık müzik kültürünü bağrında taşıyan âşıklık geleneğinin kendine has yaşam yerleri, muhatap olduğu çevreler ve konusu itibari ile herhangi bir resmi çerçeveye sokulmadan serbest bırakılması gerektiğini belirtirlerken, günümüzde popüler müzik kültürünün etkisi ve kültür emperyalizminin yaşandığından dolayı hayatta kalabilmesi adına devlet desteği olmasının ne denli önemli olduğu konusunda çeşitli görüşler sunmuşlardır. Öğretim üyelerinin konu ile bağlantılı olan fikirleri önem arz etmektedir:

Yani her ne kadar kendi özel bünyesinde hayatını sürdürse de zaten Türk halk müziği devlet bünyesine alınamaz. Sadece ben devletin, Kültür Bakanlığının onu daha iyi yansıtabilmesi için, aktarabilmesi için destek olması noktasında söylüyorum. Yoksa Türk halk müziği devletin resmi müziğidir diyemezsiniz, bunu demeniz imkânsızdır. Bu kabul edilse de bu müzik kendi yaşam biçimini yine özel alanlarda sürdürecektir, çünkü halkın arasında yaşayan bir müziktir. Dolayısı ile buralarda devlet desteği olmasına gerek yok ama burada şunu vurgulamak lazım, devlet âşıklık geleneğini, âşıklık kültürünü bizim müzik kültürümüzün vazgeçilmez bir parçası olarak benimsediği için daha iyi bir şekilde daha geniş kesimlere yaygınlaşması ve yaşaması için destek veriyordu. Ama şu zamanda onları fazla göremiyorum. Dolayısı ile şu andaki kendisini geliştirebilmesi ve yaşatması açısından yapılan çabaları da kattığım zaman, yeterli olmadığını görüyorum. Hatta giderek gençlerin, insanımızın gözünün önünden de kaybolduğunu görüyorum. Baktığımızda gençlerin şu an buna karşı da bir ilgilerinin olmadığı aşıkârdır (G. AK. 4).

Günümüzde baktığımız zaman müzik ihtiyacını karşılayabilecek o kadar çok imkân var ki hatta cep telefonlarının internetinin kolay kullanılır hale güçlenip gelmesinden sonra biz artık istediğimiz an, istediğimiz kişiyi, istediğimiz kadar dinliyoruz. İşte bu da müzik ihtiyacımızın karşılanmasına sebep oluyor ve bu da ister istemez müziğe de müzisyene de bakış açımızı değiştiriyor. Çünkü bunu dinleyen kitle çok azaldı. Gençler özellikle, daha çok içerikten ziyade o anki dış kısımdaki melodiyi, armoniyi, alt yapıyı dinliyorlar. İster istemez küreselleşmenin de etkisi var. Bizim müzisyenlerimiz de ürünleri artık eskiden olduğu gibi sanatsal ve kültürel obje olarak almıyorlar. Müzik artık sanatsal ve kültürel obje olmaktan çıktı şu an müzik endüstriyel bir obje, endüstriyel bir kavram halini aldı. Şimdi müzik üreten herkes artık satmak için, bunu

pazarlamak için müzik üretiyor. O nedenle insanlar müşterinin ilgisini ve beğenisini dikkate alarak müzik üretmeye çalışıyorlar. Müşterinin ilgisini ve beğenisini dikkate alan kişi de o günün popüler kültürünü sergilemiş olacaktır. Bu da tamamıyla olaya bakış açısını değiştirmektedir (G. AK. 6).

Bu geleneğin etkisini dediğim gibi fiili olarak da yaşayan birisi olarak söylüyorum; bu gelenek halen devam ediyor ve etkisini de devam ettiriyor. Gereken önem de verilmek zorunda. Şu açıdan zorunlu olduğunu söylüyorum, âşık kahvehanelerine her daim gittiğim zaman âşık kahvehanelerinin elbette ki dolu olduğunu görmekteyim fakat bir müzikoloji ile alakalı çalışan birisi olarak, buraya gelen kitlenin-ilginin çoğunlukla halk nezdinde; *yıpranmış, halen köyü ile bağlantısı olan kuşakların* rağbet verdiklerini görmekteyim. Bunun haricinde gençler ve bürokrasi de bazen ilgi gösteriyor ama mesela tanıtım yapma amaçlı şehre gelen birilerinin veya araştırma amaçlı gelen kişilerle beraber daha okumuş, aydın kesimler tarafından daha azınlıkta bir rağbet olduğunu düşünüyorum. Fakat zorunluluğu şuradan ortaya çıkarıyorum; zaten âşıklık geleneği bizim Somut Olmayan Kültürel Miras kategorisinde Türkiye’de tescillenmiş bir kategori durumundadır. Bu nedenle devlet olarak zaten buna biz imza atan ülkeyiz, bunu destekleyeceğimizin ve yaşatacağımızın vaadini vermiş durumdayız. Zorunluluk dememin sebebi de işte budur yani kanuni olarak UNESCO ile yapmış olduğumuz anlaşma çerçevesinde öncelikle devlet nezdinde sonrada halk tarafından gereken önemin verilmesi zorunlu bir gerekliliktir (G. AK. 7).

Âşıklık geleneğinin tarihinde önemli bir yere sahip olan kahvehanelerin, ilk kez XVI. yüzyılda açılarak İstanbul’a geldiği bilinmektedir. Günümüzde nadir de olsa âşık fasıllarının devam ettiği bölgelerde bu kahvehanelere giderek fasıllara katılan, âşıkların nasıl ortamlarda bu geleneği icra ettikleri konusunda fikirlerini beyan ederken, endişelerini de dile getiren öğretim üyesinin, konu hakkındaki görüşleri şöyledir:

Yani bu kültürün, bu geleneğin belli çatılar altında sıkılması daha doğrusu sıkıştırılmasından şahsen çok rahatsızım. Bunun daha özgür ortamlarda ve daha rahat bir şekilde yapılmasından yanayım. Umarım daha güzel, daha özgür bir şekilde baskı altında olmadan ya da ciddiye alınacak bir ortamda bu geleneğin sürdürülmesi mümkün olur ki bu benim şahsen çok istediğim ve gerçekleşmesi için çaba gösterdiğim bir konudur. Şu an maalesef bu gelenek kahvehanelerde sürdürülüyor. Açık konuşmak gerekirse burada bizzat şahit olduğum durumdur; bu gelenek sigara dumanı altında, çok kötü bir ortamda sürdürülüyor. Bunun daha iyi ve güzel ortamlarda, bilinçli bir şekilde yapılmasını tercih ederim en önemlisi zaten budur; “bunun ne olduğunu, amacını ve hedefini bilerek” yapmak. Hemen çıkıp bir şeyler söylemekle olmadığına inanıyorum çünkü ben. Maalesef günümüzde de oraya doğru gitti, umarım bu düzelir ve sizin yaptığınız çalışmalarla da dilerim farkındalık olacaktır. Âşıklık geleneği için diyeceklerim bu kadar (G. AK. 5).

Türk halkı UNESCO’ dan güçlüdür

Mustafa Kemal Atatürk’ün; “Biz her şeyi gençliğe bırakacağız... Geleceğin ümidi, ıstıklı çiçekleri onlardır. Bütün ümidim gençliktedir” sözü aslında başlık altında verilen ifadeleri özetliyor gibi.

Âşıklık Geleneği 2009 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) temsili listesine kayıtlanarak koruma altına alınmıştır. Bu başlık altında görüşmelerden elde edilen verilere göre, Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyeleri ile âşıkların, bu geleneğin UNESCO kapsamında koruma altına alınması hakkında ön bilgilerine yer verilirken, bu koruma yasasının âşıklık geleneğine hangi açıdan neler kazandırıp neler alacağına dair fikirleri alınmıştır.

Elde edilen verilere göre hareket ederek, âşıklık geleneğinin UNESCO kapsamında ne düzeyde korunabileceği belirtilirken, bu geleneğin farkında olmayıp kulak asmayan bir gençliğin yetiştiği ve beraberinde gayet istekli ve yüksek bir potansiyele sahip genç kitlenin varlığı da ele alınmıştır. Ayrıca bu hususta belki de bu yönüyle hiç ele alınmayan âşıklara düşen görevler konusu da hesap edilerek başlık ile ilgili veriler, bu *ana tema* ve sonrasında belirtilen *üç ayrı alt tema* altında incelenmiştir.

Yapılan görüşmelerle âşıklık geleneğinin geleneksel Türk halk müziği eğitiminde yer aldığı ama genel bir ifadeyle *yüzeysel kaldığı* verilerin incelenmesi ile anlaşılmıştır. Âşıklık geleneğinin mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda, yer aldığı kadarıyla ne düzeyde etkili olabildiğinin tespiti adına, elde edilen verilerde çok çeşitli görüşler olduğu saptanmıştır, âşıklık geleneğinin UNESCO ile yok olmaktan kurtulacağını ifade eden görüşmeciler olduğu gibi bu geleneğin korunmasında ve devam ettirilmesinde genel bir tabir olarak *halk* ifadesini belirten öğretim üyeleri ve âşıklar olduğu da görülmüştür.

Geleneğin UNESCO kapsamında koruma altına alınması hakkında yöneltilen sorulara âşıkların verdikleri cevaplardan yola çıkılarak, bir âşığın rahatsız olması itibari ile herhangi bir şey hatırlamaması ile birlikte üç âşığın ise böyle bir çalışma yapılmış olmasından haberdar olmadıkları görülmüştür. Yine sorunun benzer şekli ile öğretim üyelerine yöneltilmesine karşılık üç öğretim üyesinin konu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları, görüşme sağlanan yedi Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyesi ve on âşığın, geleneğin UNESCO kapsamında koruma altına alınması ile beraber, katıldıkları ve katılamadıkları güncel toplantılar ile faaliyetlerden de haberdar oldukları anlaşılmıştır.

Konu hakkında bilgileri olduğunu dile getiren öğretim üyeleri ve âşıklardan, görüşmelerde alınan cevapların genelde aynı tarz ifadeler olması dolayısı ile, çalışmanın bu bölümünde daha dikkat çeken/çektiği düşünülen görüşlere yer verilmiştir.

Yapılan görüşmelerde bu kültürün korunmasında, UNESCO’nun etkisinden çok tüm ümidin yine Türk milletinin kendisinde olduğunu belirten görüşmeci düşüncelerini; *“UNESCO anlaşmaları ile korunarak devam ettirilmesi her ne kadar yapay bir zorunluluk olsa da, bu halk bu kadim geleneği benimsemiş ve bağrına basmış olduğundan halkın kendisi*

devam ettirecektir” (G. AK. 7) şeklinde dile getirirken, daha önceki yıllarda UNESCO kapsamında planlanan organizasyonlarda, bu gelenek adına kendilerinin de içinde bulunacaklarını düşündükleri bazı çalışmalardan, haber alınamaması veya yapılanların beklentileri karşılamamasından dolayı “gelenğin asıl koruyunlarını” görüşmeci âşıklar şöyle ifade etmişlerdir:

...Ulusal olarak şartlara ve kurumlara bağlı olarak. Bilginiz dahilinde 1966 yılından bu yana, Konya âşıklar bayramı var ve halen devam ediyor. Kars’ta 2005 ten 2011’e kadar devam eden bir âşıklar bayramı oldu buna benzer Sivas âşıklar bayramı gibi belli başlı illerde ulusal olarak gerçekleşti. Uluslararası olarak da yaşayan insan hazineleri adına detaylarımız alındı gönderilecekmişiz gibi telefon numaralarımız pasaportlarımız soruldu ama ben hiç katılmadım, maalesef orada kaldı. Adamı olan gitti biz gidemedik. İngiltere, Amerika gibi ülkeler vardı mesela. Daha çok eskiden Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova Türkiye’imizi UNESCO çatısı altında yurt dışında çok temsil ettiler. Ama bu sanat Türklük var oldukça ölmez sadece parlatmak lazım (G. Â. 3).

Beni de tesadüfen mi bilmiyorum neden yazmışlarsa. UNESCO’nun illerde kurulları oldu. Beni ve birçok alandan kişi ile beraber TRT’den halk eğitim merkezi müdürünü belediyeden kültür müdürünü âşıklar kurulundan da beni Erzurum’da yazmışlar. Üç ya da beş toplantıya gittik fakat gördük ki bizim geleneğimize yeteri kadar yer verilmeyip başka şeyler ile uğraşıyorlar. Maslov’un ihtiyaçlar hiyerarşisi varken bizde de hiyerarşinin bize göre olmasını bekledik. Bir iki yıldır bu toplantılar ya durdu ya da beni çağırıyorlar haberim yok. Bize göre UNESCO vitrinde durabilir ama ruhu olmaz. Bunu vitrindeki yapma çiçek ile kırdaki çiçeğe benzetiyorum. Şekli güzel olsa da kokusu yok. Dediğim gibi biz bu işi liselerin edebiyat derslerine, üniversitelerinde Edebiyat ve Halkiyat bölümlerine indirirsek, halk bunu sahiplenirse halkın sahiplenmediği hiçbir sanat, akım, cereyan ayakta duramaz, kısa süre parlar ve söner. Biz bunu halka indirip, sahibi halk yapmalıyız. UNSECO neden Amerika’dan gelsin benim geleneğime sahip olsun. Benim halkım kendi kültürüne, geçmişine sahip olsun (G. Â. 5).

Koruma altına alınanları da gördük bugün de var ama orada hiç bulunamadım. Fakat duyduklarımız ve tespit ettiklerimiz var, yanlış olduğuna kanaat getirip karşı durduğum da var. Türk milleti yaşadığı müddetçe bu gelenek de yaşar. Hiç sevmeyen olduğu gibi gençler arasında sevenler de var elbet ama gençliğimiz içinde özellikle benim gördüğüm şöyle; itibar görmediği kanaatindeyim (G. Â. 7).

Âşıklık geleneğine ilişkin öğretim üyesinin görüşleri ise şöyledir:

Bu geleneğin kaybolması-unutulması-unutulmaya yüz tutması bizim kültürel açıdan yozlaştığımızın göstergesi olacaktır. Benim için âşıklık geleneği çok önemlidir. Yaşatılmasını halk sağlıyor. Şu ana kadar ana yurdumuz Orta Asya’dan beri Ozanlık geleneğinden bu yana getirdiğimiz bir gelenek olduğundan, yani bu zamana kadar yaşayarak geldiyse bundan sonrada yaşayacaktır. Bu millet kendi bağrından çıkmış, kendini ifade eden, kendini anlatan bu değerlere her daim koruma-kalkan olmuştur. Dolayısı ile yaşaması-unutulması gibi bir şeyi bir eğitimci olarak ben düşünemiyorum, düşünmek istemiyorum ve inanmıyorum (G. AK. 7).

UNESCO kapsamında koruma altına alınması ile gelenek adına, biraz daha ümitli olan görüşmeci, bu kapsamda son katıldığı çalışmalardan şöyle bahsetmektedir;

“Bundan bir buçuk ay önce Kültür Bakanlığından gelmişlerdi. Bizim âşıklar derneğimizde âşık Mustafa Aladağ, âşık Maksut Feryadi, âşık Orhan Üstündağ olarak bizlerden birer örnek aldılar ve Kültür Varlıkları için çekiyoruz dediler” (G. Â. 13).

Bu konuda farklı bir ilde katıldığı çalışmayı bir diğer görüşmeci âşık ise şöyle belirtmektedir:

Ben Kültür Bakanlığına gittim çaldım, söyledim bana tanıtım kartı verdiler. Âşık Mahmut Kağızmanlı ile en son gidişimizde beni 45 dakika içeride bekleterek içeriden çıkmamı istemediler. Bana dedem Cemal Hoca’nın türküleri başta olmak üzere, Kağızmanlı Hıfzı, Murat Çobanoğlu, dedemin yanına hemen hemen her yıl gelerek aylarca yanında kalıp eğitim alıp giden, âlimlikten âşıklığa geçen âşık Yaşar Reyhani’den, Sümmani babadan yani eski dediğimiz usta âşıklardan türküler söylediler. Kızıroğlu başta olmak üzere, Divan, Sefil Baykuş gibi türküler söyleterek bazı usta âşıklar hakkında benden fikir aldıklarını söyleyebilirim (G. Â. 14).

Bu geleneğin UNESCO kapsamında koruma altına alınması hususunda herhangi bir bilgisi olmamasına karşın, geleneğin ve temsilcilerinin karşılaştıkları sorunların ortadan kalkması adına böyle bir çalışmayı desteklediği görüşlerini şöyle belirtmektedir:

“Ben şu ana kadar böyle bir çalışma daha duymadım, yapıldı ise de dediğim gibi benim bilgim yok, çağırılmamışızdır. Tabi ki böyle bir çalışma gerçekten dertlere çare olacaksa canı gönülden isteyenlerden birisi de benim” (G. Â. 11).

Görüşmecilerden bir öğretim üyesinin UNESCO kapsamında yapılan bu çalışmaya farklı bir yaklaşım sergileyerek, atılan imza ile sadece geleneğin korunduğunun zannedilmemesi gerektiğini belirttiği ifadeleri şöyledir:

Âşıklık geleneğinin UNESCO’ya dahil edilerek korunması kapsamında çalışmalar yürütülmesi çok güzel. O nedenle biz bunu çeşitli projelerle ve çeşitli desteklerle kültür hazinesi şeklinde göstererek çok önemli bir boyutta ele almalıyız. Bu şekilde aslında biz sadece bir türküyü, sadece bir âşığı, sadece bir ozanı korumaya almıyoruz; biz bu şekilde tarihimizi, geçmişimizi, o günlerdeki sosyokültürel yaşam biçimimizi ve bunların hepsini aslında bir manada farkına varmadan koruma altına almış oluyoruz (G. AK. 6).

Devletin, UNESCO kapsamında âşıklık geleneği ile ilgili yaptığı çalışmada hata gördüğünü belirten görüşmeci âşık, bu durumun sadece faaliyetmiş gibi gösterilmeye çalışıldığına vurgu yapmıştır. Âşıkların genel olarak ifade ettikleri geçim sıkıntısı ve maddi beklentilerini görüşmeci âşıktaki olduğu gibi dile getirirken, yine aynı konuya değinen öğretim üyesi de âşıklarla yapmış olduğu görüşmelerden edindiği bilgilere dayanarak, âşıkların üretim

ve tanıtım gibi çalışmalarında kullanabilecekleri bir maddi kaynak istediklerini şöyle belirtmektedir:

UNESCO tarafından yaşayan insan hazineleri adına Türkiye'nin bazı illerinden yani âşıklık geleneğinin var olduğu, sürdürüldüğü illerden seçilen bir iki âşığı belirleyerek korumaya aldılar. Fakat şahısları alırken âşıklık geleneğini korumaya yaşatmaya almadılar. Bu âşıklara etiket yapıştırılarak sen bizim yaşayan insan hazinemizsin orada bekle deyip herhangi bir görev vermediler. Ne kurumlarda ne de bir yerde geleneğin yaşatılması adına bir çalışma yaptırılmadı. Verilen kimlikler de raflarda duruyor. Bu kişileri kurumlara Radyo evleri olsun, Konservatuvarlar olsun, Üniversitelerin diğer bölümleri olsun kadrolu olarak yerleştir, görev ver çalışmalarını geçimlerini sağlamalarına yardımcı ol. Öğrencilerden de o zaman eminim ki bu geleneği yaşatacak nice kişiler çıkacaktır. Şu an zaten radyo evlerinin çoğusunda paket yayın yapılmakta. Daha önce gelen âşığın kaydı alınarak bu paket yayın tekrar tekrar verilmektedir. Âşığın yüzünü görmüyor kimse. Kars'ta misal 100 âşıktan bir veya iki tanesine verilmiş bu belge ki onlar dahi herhangi bir yerde görevlendirilmemişler. O kişiler de ekmeğe muhtaç, geçim sıkıntısı çekiyor. Hepimiz aynı sıkıntıyı çekiyoruz (G. Â. 2).

Âşıklık geleneği 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir. Hatta Kars yöresindeki âşıklara Kültür Bakanlığı tarafından da sınav yapılmış ve bu sınavı kazanan âşıklara "Âşıklık Kartı" verilerek âşıkların kayıt altına alınmaları sağlanmıştır. Hatta Kars Belediyesinde bazı usta âşıklar da koruma altına alınmıştır. Fakat âşıkların albüm ya da klip çekimleri için ne yazık ki yeteri kadar destek verilmediği âşıklar ile sohbet esnasında edinilen bilgidir. Dolayısıyla âşıkları sadece koruma altına almış olmak yeterli değildir, üretmeleri için teşvik etmek adına âşıkların yazdıkları eserlere albüm yapımı ve klip çekimleri için yıllık ayrıca kaynak ayrılabilir (G. AK. 2).

Yine UNESCO'nun yaptığı toplantılara katılan ve bu toplantılarda alınmış kararların sonrasında gördüğü eksikliklere vurgu yapan görüşmeci âşığın ifadeleri şöyle belirtilmiştir:

UNESCO'nun başkanı ve birçok üniversitenin rektörleri, valiler konuştular, ben çok şaşırdım ve biz neymişiz dedim. UNESCO başkanı numaralarını verdi ama ben ne aradım ne de bir faaliyette bulundum. Söylenenler orada kaldı tamamen. Koruma kapsamına alıyor bizi de nasıl bir korumadan bahsediyorlar? Maddi olarak mı düşünülüyor manevi olarak mı? Hepsi düşünüldü ama hiçbir şey olmadı. Hatta bizi hor görmeyin bakın biz size ne kadar yakınız dedi UNESCO genel müdürü. Yardımcıları da gelmişti oradaydılar. O an da sen bana yakın oluyorsun ama nasıl diyeyim anlatmasını biliyorum, sözlerimi söylüyorum, şiirimi de okuyorum gayet güzel ama tatbiki yok (G. Â. 6).

Geleneğin (gençlikten) beklentileri.

Araştırma kapsamında öğretim üyeleri ve âşıklar ile yapılan görüşmelerde, özellikle âşıkların eğitim kapsamında kendileri ile değerlendirmelerin yapılmaması adına çok olumlu düşündükleri söylenememektedir. Âşıkların bu geleneğin gençler arasında çok rağbet görmediği üzerine düşünmelerine karşın yine bu geleneğin ve kültürün gençler sayesinde

geleceğe taşınacağını da vurgulamışlardır. Bunun bir dayanağı olarak da âşıklar arasında yukarıda da bahsedildiği gibi Kültür Bakanlığından izin alarak yaşadıkları İl Valilikleri emri ile Üniversiteler ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda geleneği yaymak için ücretsiz hem dinleti hem de derslere girebilme girişimlerinde bulunanlar da mevcuttur. Görüşülen âşıklardan, bu geleneğin Türk milletinin genlerine işlenmiş bir kod olduğu düşüncesine sahip olan görüşmeci, geleneğin zayıfladığı dönemlerinde muhakkak olabileceğini belirterek ümit kesmeyen bir tavırla aktardığı bilgiler şöyledir:

Yaradılıştaki olan bir şeydir âşıklık ve o da milletin genlerinde zaten mevcut. Günümüzdeki bu işle ilgisi olan gençlerin de bu geleneği ele alması gerekiyor ki biraz daha güzelleştirilsin, biraz daha pay çıkılsın, ileriye götürülsün. Bugün böyle olur yarın başka olur sonraki gün daha bir başka olur ama bu milletin kanında olduğu için bu gelenek bitmez. Sadece öğretim üyelerimizin ve gençlerimizin buna el atması daha ileriye taşınması gerekiyor (G. Á. 10).

Gençlerin geleneğe karşı ilgilerini, sosyal medya hesabında yaptığı dinletilerin ve paylaşımların beğenilmesine göre değerlendiren görüşmeci ise dinleme kabiliyetinin dışında çıraklık yapmaya karşı meyillerinin olmasına göre de değerlendirme yapmış ve yetiştirmekte olduğu çıraklarından şöyle bahsetmektedir:

Evet var. Benim şu an bir tane birçok yerde de sahne alan ama âşıklığını ikinci planda gösteren üstüne fazla düşmeyen Artvin Yusufeli'nden Tarık Özer diye bir çırağım oldu İstanbul'da. Aynı zamanda Kadıköy'de Konservatuvar bitirdi iyi bir müzisyen oldu. Kendisi benim eserlerimle birlikte birçok ustanın eserlerini de okuyor. Bir tane de Uşak ilinde Tolga Can diye çok değerli bir çırağım var. Çok saygılı ve çok edepli, erkânlı bir insan. Daha başka birçok kişiye yardımcı olmuşumdur ama resmi olarak bu iki kişi çırağımdır. Bu işe çok heves var sosyal medyadan bana gönderilen arkadaşlık istekleri ve takip listelerinden ben bunu anlıyorum. Mesela oğluma da ben saz eğitimi aldurdum, oğlumda çalıp söylüyor. (G. Á. 9).

Gelenek hakkındaki farkındalık düzeyinin, yaşanan bölge ve coğrafyada geleneğin fiili olarak yaşıyor olmasına göre farklılık gösterdiğini dile getiren öğretim üyesinin öğrencilerden aldıkları dönütler noktasında aktardıkları önemlidir:

Şimdi derslerimizdeki öğrencilerimiz malum Türkiye'nin her yerinden geliyorlar. Kimilerinin kültüründe âşıklık geleneği belki hiç olmuyor, kimilerinin de babası veya dedesi âşık olabiliyor. Biz bu dersi anlattıktan sonra gençler âşıklık geleneğine ve âşıklara ilgi duyuyorlar. Gözlemlediğimiz nokta şu ki öğrencilerimiz hem internetten âşıkları takip ederek dinliyorlar veya canlı olarak rastladıkları vakit meclislerine katılabiliyorlar. Dolayısıyla olumlu bir dönüt alabiliyoruz (G. AK. 1).

Çalıştığı kurumda, Türk halk müziği derslerinde âşıklık geleneğine yeterince yer verilmediğini belirten görüşmeci, mesleki müzik eğitimi verilen bu kurumlarda, geleneği bilen ve icra edebilecek kapasitede gençlerin bulunduğu dikkat çekerken, bir önceki

öğretim üyesinin “âşıklık geleneğinin bulunduğu kültürlerden gelen öğrencilerde ilgi ve alakanın bulunduğu” şeklindeki görüşlerini de destekleyen ifadeleri şöyledir:

Öğrencilerimizin bu müziğe ve kültüre ilişkin farkındalık düzeyleri yüksektir. Hatta bu geleneğin devamını sağlayabilecek nitelikte öğrencilerimiz dahi mevcuttur. Ayrıca bu geleneği icra edebilen öğrencilerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yetişen gençlerden oluştuğunu özellikle belirtmekte yarar görüyorum. Âşıklık geleneğini korumanın yanı sıra bu geleneğin taşıyıcısı olabilecek nitelikte yetenekli ve ilgili gençler vardır, dolayısıyla bu geleneği devam ettireceklerine inanıyorum, fakat bu geleneğin yaşatılması adına devlet tarafından daha fazla teşvik edici etkinliklerin, ödüllendirmelerin ve mali desteğin sağlanması gerekmektedir. Yine özellikle Kars ilimiz için konuşacak olursak, Konservatuvarımızda bu geleneğe ilgili ve yeteneği olan gençler vardır. Dolayısıyla o gençlerin Konservatuvar eğitimi olan âşıklar olarak yetiştirilmesine imkân sağlanmasının da yolu ayrıca bu şekilde açılmış olacaktır (G. AK. 2).

Saz eğitimi verdiği öğrencilerinin dışında yetiştirmeye başladığı çırağından bahseden görüşmeci âşık, gençlerin bu geleneğe devam edebilmeleri için eğitim aşamasında da geleneği ve kültürü bilen öğretmenler olması gerektiğini şu sözlerle ifade etmektedir;

“İki tane saz eğitimi verdiğim öğrencim var. Bir kardeşimde yeni yeni âşık olacağım dedi yanıma geliyor ve onunla da en kısa zamanda başlangıcımız olacak inşallah. Yeni neslin bu geleneği koruması devam ettirebilmesi de biraz önce belirttiğim üzere bu işin değerini anlayan, benimseyen hocalara bağlıdır” (G. Â. 13).

Eğitim, insanoğlu var olduğundan beri yaşayabilmenin ve hatta bugünlere gelebilmenin temel taşı olduğu görülebilir. Görüşmeci âşık, elinde yetiştirdiği üç tane gencecik çırağı olmasına rağmen, gençlerin kültürene ve ananesine sahip çıkabilmesinde yine bir rehberlik edecek kişiye ihtiyaç duyduğunu vurgulamaktadır. Temelinde doktorluk, din adamlığı, savaşçı, büyücü gibi görevler barındıran âşıklık geleneğinde, ustanın bütün bu ilimleri talebelerine aktarması göz önünde bulundurulduğunda günümüzdeki usta-çırak ilişkisinin daha masumane ve sükût bir ilişki ve aktarım içerdiği söylenebilmektedir. Çağların ve inançların değişmesine bağlı olarak da eğitim konusunun değişmesine karşılık o zaman ile günümüzün kıyası yapılamasa da günümüzdeki eğitimin kapsamı, içeriği ve sonrasının çok önem arz etmesi sebebiyle âşıklık geleneğine de yeniden şekil vermiş olup geleneğin etki alanını tamamen değiştirmiştir.

Âşıklık geleneğinin günümüzde çıraklık eğitimi ile devam etmesi aşamasında hem hayatını idame için hem de bu geleneğin belli bir kültür ve bilgi birikimi istediğinden, kendisine gelen çırakları eğitimlerini tamamlamaları için geri çeviren görüşmeci âşığın ifadeleri, geleneğin bekası için çok yönlü bir düşünceye sevk etmektedir:

O nedenle âşıklık geleneği içinde ben hiçbir tane çırak yetiştirmedim. Ancak sanal medyada bizlerden etkilenen insanlar var. Son zamanlarda Kırşehir'den genç bir kardeşimiz var dinleye dinleye beni örnek almış benden çok etkilenmiş olmalı ki benden icazet aldı “ben âşıklık geleneğini yapmak istiyorum” diye. Çok kişiye faydamız oldu da ben babamın yanında ve Alyansoğlu'nun yanında 10 yıl saz gezdirerek ancak çırak oldum diyorum. Ona göre yanımda gezdirip de o şekilde gezdirdiğim çırağım olmadı. Çıraklık anlayışımız buydu bizim. Günümüzde insanlarımız ancak kasetten, cd'den dinleyerek örnek almışlar ama buna ben çıraklık diyemiyorum fakat dediğim gibi benden etkilenenler çok çok fazla onu da biliyorum (G. Â. 10).

Endişe veren nesil.

Geleneğin temsilcileri ve Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyelerinden, kendilerine yöneltilen açık uçlu sorulara karşılık alınan cevaplarda, gençlik hakkında yürütülen olumlu ve olumsuz bakış açılarına göre analizler yapılmaya çalışılmıştır. Genç nesil hakkında yürütülen fikirler, âşıklık geleneği başta olmak üzere geleneksel Türk halk müziğinin de ilgi odaklarında bulunması ve bu sayede korunarak geleceğe taşınabilmesi üzerine yapılmıştır.

Âşıklık geleneğinin genç nesiller tarafından devam ettirilmesi hususunda tedirginlik yaşayan öğretim üyesi ifadelerini; “Ben bu geleneğin yeni nesil tarafından korunarak devam ettirileceğini pek düşünmüyorum” (G. AK. 10) olarak dile getirirken bir diğer öğretim üyesi ise bu konudaki düşüncelerini; “Yeni neslin âşıklık geleneğine ilgisi çok az fakat yakın gelecekte bu geleneğin yok olmayacağı kanaatindeyim” (G. AK. 9) şeklinde belirtmiştir.

Âşıklık geleneğinin özellikle UNESCO kapsamında korunabilmesi hususundaki sorulan sorulara karşılık olumlu cevap veren görüşmecilerden Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyesinin düşünceleri, bu işin koruma altına alınmasından önce millet olarak bir milli bilincin oluşturulması gerektiği şeklinde olmuştur. Bu milli bilincin oluşabilmesindeki en önemli etken olarak da yine devlet eliyle oluşturulacak politikalara bağlı, resmi düzenlemeler şeklinde olacağı kanısını şu sözlerle belirtmiştir:

Dolayısı ile UNESCO tarafından korumaya alınacaksa da çok iyi yapılır ama UNESCO'nun bunu korumaya alması yetmez ki devletimizin bunu bir politika olarak eğitim sistemimizin içine yerleştirmesi, devlet televizyonlarında tanıtılıp-aktarılması ve tekrardan canlandırılmasına yönelik çalışmalar sarf etmesi gerekir. Ama bundan önce gençlerin; “Bunları devlet bize niçin veriyor? UNESCO bunu niçin koruma altına alıyor? Bizim için ne önemi var ki?” Şeklindeki soruları kendilerine sorarak anlamaları ve kendilerine cevap bulmaları lazım (G. AK. 4).

Katılımcı öğretim üyesine, mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Müzik Eğitim Fakülteleri) öğrenim gören öğrencilerin, âşıklık geleneğine ve âşık müziğine karşı farkındalıkları ve ilgileri konusunda

yöneltilen soruya, öğretim üyesinin verdiği cevapta gençlerin, bulundukları yaş itibariyle bağlantılı olduğunu şu sözlerle ifade ettiği görülmüştür:

Öğrencilerimizin bilgileri yeterli değil yani her ne kadar veriyor olsak dahi farkındalıkları var fakat ilgi ve alakaları, okumuş oldukları yaş itibari ile (18-25 arası) bu yaş grubunda âşıklık geleneğine ve âşık müziğine pek ilgi alaka gösterme durumunda değiller. Yani müzikal beğenileri doğrultusunda her ne kadar müziği meslek olarak seçmiş olsalar da mesleki müzik eğitim kurumunda görev alıyor olsalar bile zevk ve beğenileri doğrultusunda farkındalıkları var fakat ilgi ve alakaları çok aşırı değil diyebilirim (G. AK. 7).

Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda eğitim gören gençlerin, âşıklık geleneği ve âşık müziğine ilişkin ilgilerinin bulundukları yaş aralığının (18-25) sebep olabileceğini belirten öğretim üyesinin görüşlerine karşın, kahvehanelerde gerçekleşen âşık fasıllarına katılarak, buralarda bulunan insanların yaş aralığına (50'li yaşlar) dikkat çeken öğretim üyesi, gençlerin gelenek ve kültür kavramlarından uzak olduklarını dile getirdiği ifadelerini şöyle aktarmıştır:

Şu an âşık kahvehanelerine gittiğinizde genellikle 50'li yaşlardaki insanların buna ilgi ve rağbet duyduklarını görmektesiniz. Bu da o kişilerin kendi zamanlarına ait bir parça olduğundan, onların özlem ve yoğun ilgi duyduklarına örnektir-kanıttır. Bizim gençlerimizin bu kadar ilgisiz olmalarına nispeten, eğitim sistemimizde bu geleneğe önemli ölçüde yer vermemiz lazım. Bu kültürün bizim müzik kültürümüze neler kattığını, bu günlere gelmemize ne derece etkili olduğunu aktarmamız aktarabilmemiz lazım diye düşünüyorum. Gençlerin bu geleneğe fazla sahip çıkacaklarını sanmıyorum. Çünkü gençlerin artık hayata bakış açıları, hayatı anlama ve anlamlandırma şekilleri değişti. Dolayısı ile şimdiki gençlerin gelenek ile alakalı ilgileri çok fazla yok, gençlerin farklı bir dünyası var artık. Yaşamı anlama ve anlamlandırma meyilleri, eğilimleri bizden çok farklı (G. AK. 4).

Görüşmeler ile elde edilen verilere bakıldığında zaman, altı âşık yetiştirdikleri veya yetiştiriyor oldukları herhangi bir çıraklarının bulunmadığını dile getirirken üç âşığın da sadece saz, söz, şiir ve türkü söyleme gibi konularda yardımlarının dokunduğu kişiler olduğundan bahsetmişlerdir. Gelenekte şu an herhangi bir âşık yetiştirmedini dile getiren görüşmeci âşık, 40 yıl öncesine değinerek bir seviyeye kadar yetiştirdiği öğrencisinden bahsederken eskiden yaşanan usta-çırak ilişkisinin artık devam etmediğini şöyle belirtmektedir:

Benim şu an yetiştirmekte olduğum ve yetiştirmek istediğim bir çırağım yok. 1980'lerde Kars'ta çalıştığım dönemlerde bir öğrencim vardı. Sonra o üniversiteyi kazanınca, ben de Kars'tan taşınınca tahmin ediyorum ki saz çalmayı da bırakmıştır, görüşmüyorum şu an. Sadece o vardı başka da öğrencim olmadı (G. A. 11).

Geleneğin gençlik tarafından yürütüleceğine inancı olmayan âşık sayısının dört olduğu yapılan görüşmelerden tespit edilmiştir. Yine bu görüşmeci âşıkların şu an yetiştirdikleri herhangi bir çıraklarının olmaması ile birlikte gençlerin bu konuda çok ilgisiz kaldıklarını ve geleneğin bekası adına endişe duyduklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

Bu geleneğin yeni nesil tarafından korunması-korunabilmesi bana göre çok güç bir durumdur. Biz yıllardır bu gelenek içerisindeyiz ve ben kendi çevremdeki insanlara da bunca zaman söyledim yine hep söylüyorum fakat baktığımda genelde arabesk müzik ve pop müzik daha önem görmekte. Türk Halk Müziği sonra gelmekte iken âşıklık geleneği hiç dikkate alınmıyor. Ben saz çalmayı ve âşıklığa başlamayı ilkokuldayken amcamız olur rahmetli *Âşık Mamo*, mahlası *Feyzi'dir* kendisinden öğrendim. Üslupları, meclislerde-cemaatlerde nasıl hareket edilir, nasıl başlanır, nasıl sonuç elde edilir hepsini ben kendisinden öğrendim. Buna bağlı olarak da şu an benim yetiştirdiğim çırağım olmadığı gibi bu geleneğin de kaderi midir bilmiyorum ama son 15-20 yıldır bir âşığın çırak yetiştirdiği binde bir de olsa artık yoktur, eskide kaldı (G. Â. 12).

Şimdi bakıyorum torunlarım okuyorlar bazen çağırıyorum gelin sazımı alın, çalmaya uğraşın, yapın, öğrenin dedeniz bir âşıktır siz de bu geleneği yürütün gitsin, okusanız da okumasanız da bu sanat, bu kültür elinizde bulunsun desem de maalesef benim torunlarımdan hiçbiri yanaşmıyor bu tekliflerime. Gençlik bu geleneği yürütüp götürmüyor. Zaman sana değil senin zamana uyman gerekiyor ama o da bize elvermemekte maalesef. Bir topluma veya bir okula gittiğimde yaşadığım durumdur; bana âşıkların türküleri ile değil de piyasadaki sanatçıların türküleri veya şarkıları ile geldiklerini de gördüm. Bu konular üzücü ve endişe vericidir (G. Â. 14).

Görüşmelerde kendisine gençlerin bu geleneği koruyarak devam ettirebilecekleri şeklinde sorulan soruya bu alanda yaptıkları bir çalışmadan örnek veren öğretim üyesinin görüşleri şöyledir:

Üniversite Gençliğinin Âşıklık Geleneğine Bakışı adlı Gecekitaplığı tarafından yayımlanmış kitap bölümünde konuya yönelik kapsamlı bir araştırma yapmıştık. O çalışmadan elde edilen tespitlerden hareketle gençliğin âşıklık geleneğine yabancı olduğunu ve genç neslin âşıklık geleneğini ne şekilde benimseyip devamlılığını sürdürmesi gerektiğine yönelik öneriler sunmuştuk. İncelemenizi tavsiye ederim (G. AK. 3).

Söz konusu çalışmada âşıklık kavramından yola çıkılarak âşıklık geleneğinin kültür aktarımındaki ve Türk kültürünün korunması ile yaşatılmasındaki işlevlerinden bahsederken, 800 öğrenciye uygulanan bir anket çalışması sonucu, öğrencilerin bu gelenek adına bir farkındalıklarının olduğu bilgisine ulaşılsa da büyük oranda âşıklık geleneği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Önemli bir nokta olarak yine bu çalışmanın sonucunda, 21. yüzyıl Türkiye gençliğinin âşıklık geleneği başta olmak üzere benzeri kültürel değerlerden uzaklaştıkları yönünde bir fikir birliği oluşturdıkları da tespit edilmiştir.

Âşıklara düşen görevler.

Âşıklık geleneği ile ilgili yapılan çalışmalarda geleneğin ve temsilcilerinin sorunları başta olmak üzere, bu konu hakkında devlet veya toplum olarak yapılması gerekenler şeklinde sıralandığı görülmektedir. Araştırmamız kapsamında iki öğretim üyesi ve bir âşığın verdikleri ifadeler, konuya ayrı bir bakış açısı ile yaklaştıklarını gösterirken bu üç görüşmecenin beyan ettikleri düşünceler, geleneğin devamı ve genç nesle rahat ulaşılabilmesi hususunda fikir verebileceği düşünülmüştür. Görüşmeci âşık kendini dinletmesi ve gençliğe ulaşabilmesi hususunda şu söylemlere yer vermiştir:

Bir de yeni nesilde özellikle Anadolu gençliğinde çok dilci var ve bilhassa âşıkların kendilerini yenilemeleri. Mesela benim daha çok vatan, bayrak, birlik, beraberlik şiirlerim var. Bunların yanı sıra Abdurrahim Karakoç hocamızın Mihriban'ı çizgisine yakın eserler yazıyorum. Gençlere bunlarla daha çok ulaşıyoruz, çok eski türküler söylediğiniz zaman gençlerin çoğu bunu anlayamıyor ama biraz daha melodi güzel ve Türkçeyi güzel kullanırsan daha da çabuk ulaşabiliyorsun insanlara (G. A. 9).

Âşıklık geleneğini derslerinde anlattığını dile getiren görüşmeci öğretim üyesi, SOKÜM kapsamında eksik kalınan noktayı dile getirirken, kuramsal olarak anlatılan konularda eksik kalınan bir yönün olmadığını sadece çıraklık-ustalık noktasında, kuramsal eğitimi almış öğrenciye ulaşılmasında âşıkların biraz daha girişimci olmaları gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

Tabi ki SOKÜM içerisinde mahalli müzikler gibi âşıklık geleneği ve âşık müziğinin de yer alması gerekmektedir. Yalnız buradaki önemli rol âşıklara düşer. Biz burada eğitim kurumu olarak üzerimize düşen mevcut durumu anlatmaktayız. Âşık müziğini anlatıyoruz, öğretiyoruz, dinletiyoruz, âşıklarımızı tanıştırıyoruz ama bu geleneğin yürütülmesindeki büyük etken âşıklarımıza düşüyor. Sonuçta âşıklık geleneği usta-çırak ilişkisi ile günümüze ulaşmış bir gelenektir. Genç kitlenin âşıklığa ilgi duymasında bizlerin de önemli bir rolü var ama yetiştirilmesi gereken âşığın yanında bir usta âşığın olması gerekmektedir. Dolayısıyla âşıklara büyük görev düşmektedir (G. AK. 1).

Âşıklara düşen görevler konusunda, birçok âşık ve öğretim üyesinin düşünceleriyle çakışan bir fikir sunan öğretim üyesine göre ise âşıkların düşündükleri maddi beklenti noktasında devlet tarafından desteklenme yapılmasının, geleneğin devamı ve canlılığı için olumlu bir durum oluşturmayacağı düşüncesidir. Öğretim üyesi konu hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

Öncelikle âşıklar maddi bir beklenti içerisindeler. Bende devlet tarafından maddi katkının sağlanmaması gerektiğini düşünüyorum açıkçası. Aksi halde memur zihniyetinde âşıklar oluşacaktır. Şu anki üretimlerini bile kaybedişlerini düşünüyorum. Bunu mesela Kültür Bakanlığı gibi icra kurumlarına giren sanatçıların girmeden önceki girmek için gösterdikleri çabayı, girdikten sonra göstermediklerini biliyorum, şahit oluyorum. O nedenle memur zihniyetli

sanatçının olmaması gerektiğini veya bu doğrultuda memur zihniyetinde âşıklarımızın olmaması gerektiği kanısındayım. Fakat yerel yönetimlerin bunları mekân oluşturma, ihtiyaçlarını karşılama anlamında da tamamen tek başına bırakmaması gerektiğini, destek olması gerektiğini de düşünüyorum. Bir taraftan da yani devam etmesi anlamında bazı desteklerinde sürmesi gerektiğini ilave etmeliyim. Yine yaşayan âşıkların veya geçmiş dönemlerde etkili olmuş âşıkların genel müzik eğitimi programlarında daha fazla yer bulması gerektiğine inanandanım (G. AK. 7).

Resmi olmayan sınıf ortamı: Kahvehaneler

Âşıklık kültürünün vazgeçilmez ögesi konumunda olan kahvehaneler tarihte Türk insanının bilgilendiği bir mekân olarak görülmekteyken günümüzde artık sayısının azalmasıyla bu özelliğini de kaybetmeye başlamıştır. Âşıkların uğrak mekanları olan kahvehaneler âşıkların halk ile yönetim arasında köprü kurmalarından dolayı, en yeni ve en doğru bilginin ulaşılabilceği nokta olarak, gayet kalabalık olabilen mekânlardı. Âşıklığın yoğun olarak yaşadığı dönemlerden bu zamanlara kadar taşınmasına da büyük vesile olan mekânlar yine kahvehanelerdi. Günümüzde yoğunluk olarak Doğu Anadolu bölgesi başta olmak üzere, bu özelliği ile yaşadığı belli başlı birkaç yer kalan kahvehanelerin, buralarda da varsa âşık fasıllarının arada gerçekleştirildiği, yok ise çayın yudumlanıp hoş sohbetin geçtiği mekânlar olarak kalmaktadırlar.

Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda, eğitimine devam eden öğrencilerin âşıklık geleneğinin icra edildiği bu ortamlara *teşvik edilmesi* ve *katılım sağlaması* noktasında görüşmecilerle yapılan mülakatlarda, önemli bilgilerin ortaya konulması sonucu başlıklar oluşturularak öğretim üyeleri tarafından yapılan çalışmalar ve âşıklar tarafından elde edilen başlık ile ilgili veriler bu *ana tema* ve aşağıda belirtilen ayrı *tek alt tema* içerisinde anlatılmıştır. Türk halk müziği eğitimcisi öğretim üyelerinin bu konulardaki faaliyetlerine ilişkin bilgiler aşağıda sıralanmıştır:

Öneriyoruz, ama ne kadarı bu durumu ciddiye alıyor bilemiyorum, bireysel çalgısı bağlama olan ve halk müziğine ilgi duyan öğrencilerimizin icra ortamlarına (âşık kahvehanelerine) gittiğini düşünüyorum (G. AK. 10).

Öğrencilerin icra ortamlarında bulunmalarını kesinlikle öneriyorum. Biz bu konuya yönelik derslerde bu âşık kahvehanelerine geziler düzenliyoruz. Bu âşık kahvehanelerine gittiğimiz de oluyor, orada ders yaptığımız da oluyor ve hatta âşıkları da derslerimize davet ettiğimiz de oluyor (G. AK. 7).

Evet mutlaka ne kadar teorik olarak dersleri işlese de uygulama olarak bu ortamı yaşamak gerekmektedir. Dolayısıyla bu gelenek aktif olarak işlendiği ve yaşadığımız il olan Kars'ta bizler de öğrencilerimizle âşık kahvehanelerine, programlarına ya da derneklerinde müziklerini icra ettikleri ortamlara katılarak bu işi uygulamalı bir şekilde yürütüyoruz (G. AK. 1).

Kars şehrini örnek verecek olursak; âşıklar tarafından bu kadim geleneğin yaşatılması amacıyla kendi imkânlarıyla kurdukları dernekler vardır, buralarda

âşıkları dinleyebilir ve ayrıntısı ile bu geleneği usta âşıklardan öğrenebilirler. Aynı zamanda âşıklara ve âşıklık geleneğine mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) ya da bu kurumların öncülüğünde daha fazla etkinlikler yapılarak doğal icra ortamları oluşturulabilir (G. AK. 2).

Evet öneriyorum. Konuya yönelik özellikle “*âşık kahvehaneleri*” odaklı bilimsel sunumlar yaptık, amacımız âşık kahvelerinin bu geleneğin aktarımındaki önemine değinmekti. Bu doğrultuda öğrencilerimi özellikle âşık kahvelerine giderek geleneği birebir öğrenmeleri açısından sıklıkla yönlendiriyorum. Aynı zamanda 4. Sınıf öğrencilerinin *üslup/tavır* derslerinde yöremizdeki âşıkları derse davet ederek çeşitli workshoplarla geleneği birebir öğrenmelerine yönelik çabalarımız oldu (G. AK. 3).

Mutlaka bunu anlaması için o ortamlara gitmesi lazım. Bunun için de ben bir nazariyat hocası olarak; “arkadaşlar bu hafta âşıkların vakit geçirdikleri yerlere gidip gözlem yapın, bunların ortamlarına şahitlik edin, gördüklerinizi bize bir rapor hâlinde sunun” şeklinde bir ödev verdiğim zaman, bu öğrencileri mecbur tutmuş olup öğrencileri o mekâna sokmuş olacağım. Böyle bir mecburiyet olmadığı zaman, bu konulara ilgisi olmayanlar o mekânlardan ve gelenekten bihaber olarak ne gidip görüyor ne de yaşayarak mezun olup gidiyorlar. Ama kendisi o gelenekten gelen bir babanın, bir dedenin torunu ise çocuğu ise bir mecburiyet olmadan o mekânlara gidip girerek katılarak o havayı solumaktadırlar. Öbür türlü gençler kendilerini bu ortamlar içerisinde pek göremiyorlar (G. AK. 4).

Kesinlikle öneriyorum, zaten İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı olarak derleme faaliyetleri yürütüyoruz ve öğrencilerimizi özellikle kendi yörelerindeki âşıklara yönlendiriyoruz. Öğrencilerimizden bu tür faaliyetlerini video kayıt yapmalarını istiyoruz (G. AK. 9).

Kesinlikle öneriyorum ama nasıl icra ortamları olduğu benim için çok önemli. Geleneği sürdürmeye çalışan çok insan var ama bunun içerisinde de belli başlı problemlerin olduğunu biliyoruz. Âşıklıkla alakası olmayan insanların, bunu popüler olmak için yaptığı bir dönemde yaşıyoruz maalesef. Doğru ortamda, doğru yerde, doğru amaç ve hedefle yapılan icra ortamlarında bulunurlarsa kesinlikle faydalı olacaktır öğrencilerimize (G. AK. 5).

Âşıklık geleneğinin gelişmesi ve yürümesi için bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Tabi ki öneriyorum. Şöyle söyleyeyim, biz İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nda aslında belki de şu an hiçbir üniversitede hiçbir yerde belki TRT’nin bile yapmadığı bir konuda katkı sağlamaya çalışıyoruz. Bizim bir derleme arşivimiz var. Bu derleme arşivimiz sadece bizim öğrencilerimize ve hocalarımıza değil tüm herkese açık. Nereden bir kimse bir derleme yaparsa, alırsa, getirirse biz orada onu kayıt altına alıyoruz. Bu sayede öğrencilerimizin hepsini derleme yapmak üzere senede bir kez âşıklara yolluyoruz ve o âşıklık geleneği kaybolmasın diye o âşıklardan aldığımız derlemeleri, dikkatli bir şekilde notaya aktarıyoruz ki video kayıtları var ve derleyen kişinin adı, kaynak kişinin adı belli olacak şekilde (G. AK. 6).

Evet öneriyorum. Hatta bu konuda lisans ve lisansüstü düzeyde araştırma yapmalarına yardımcı oluyorum. Ayrıca, kendim de âşıklık geleneğine yönelik bir çalışma yaptım (G. AK. 8).

Sonrasında dönüt olarak ilgi ve alakanın oluşması gibi bir durumun bilinemeyeceği çalışmalar için, görüşme sağlanan öğretim üyelerinin hepsinin belli başlı teşvik ve katılım sağlama politikası izledikleri görülmüştür.

Tunçtan örülü duvar var.

Âşıklık kültürünün en önemli özelliği, toplum ile iç içe olan bir gelenek olması, halktan beslenmesi, halkın koruması ile gücünü buradan alıyor olmasıdır. Her daim halk ile iç içe bulunmasından kültürü geleceğe de halk taşımaktadır. Halkın toplandığı yer (toplantı yapılan ev, kahvehane, köy odası gibi) neresi ise orada eski tarihlerde muhakkak bir âşık bulunmuş. Âşıkların meclis adını verdikleri bu topluluklar çeşitli haberlerin öğrenildiği, fikirlerin ortaya döküldüğü ve karara bağlandığı yerler olarak da bilinmekteydi. İlk kez XVI. yüzyılın başlarında açıldığı ve ortalarında da İstanbul'a geldiği bilinen kahvehaneler, bu tarihlerden sonra âşıkların en uğrak mekânları konumuna gelmiştir. Günümüzde artık meclis oluşturulan bir özelliğinin kalmamasıyla birlikte, kahvehaneler sadece çay ocağı özelliğini yürütmektedirler. Âşıklığın, ülkemizde aktif bir şekilde devam ettiği belli başlı birkaç il dışında, tarihte geleneğin yaşam alanı adı verilen âşık kahvehaneleri de her ilde yaşamamaktadır.

Mülakatlarda elde edilen verilerin analizinde dikkat çeken ifadelerle göre oluşturulmuş bu başlık altında, kadim Türk geleneğini Türk gençlerinin aslında anlayabileceklerini ama bunun için önce bu gelenekle iç içe olabilmeleri gerektiğini belirten düşünceler işlenmiştir. Araştırmamız kapsamında âşıklar ile yapılan görüşmelerde, varsa âşık kahvehanelerine yoksa her kesimden insanın rahatlıkla katılabileceği âşık fasıllarına (festivaller, âşık bayramları, üniversite dinletileri vb.), üniversite öğrencilerinin hangi farkındalık ile geldiği, katılma sayılarının yeterliliği, katılmalarındaki amaç ile sonrasında ilgi, algı ve sevgi oluşması/oluşabilmesi konusunda yaşadıklarını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

Çok az, neredeyse yok denilecek derecede. Erzurum'da böyle yani başka illerde nasıldır bilemem. Acizane bir şey söyleyeyim bir örnek vereyim zaman zaman gelirler gençler. *Selami Yağar* ile birlikte *Ankara Gazi Üniversitesi'ne* gittik tanıdık bir hocanın vesilesi ile. Geniş bir sınıfı boşalttılar bir fasıl orada yaptık daha sonra başka bir okula götürdüler. Üç, beş sınıfı yine geniş salona almışlar. *Edebiyat Fakültesi* öğrencileri ve son dönemleri artık kocaman kocaman gençler, biz içeriye girdiğimiz zaman bize garip garip baktılar “Bunlar kimdir? Nedir bunlar?” gibisinden. Haklıydılar o çocuklar. İçeriye girdikten sonra 2 saat kadar geleneği tanıtip fasıl yaptık, hoca anlattı biz icrasını yaptık. Çocuklar bizi görüp tanıdıktan sonra, bize çay içirmek ve bizim ile sohbet etmek adına kapıdan çıkmamıza fırsat vermediler (*G. A. 7*).

Görüşmecî âşık yaşadıklarından bir bölümünü bu şekilde anlatırken devamında şu ifadeleri belirtmiştir:

*Şimdi o gençlik ile bu gelenek arasında bir sıkıntı var, bir set bir duvar var ve o duvar da **Tunçtan bir duvardır. Taş olsa belki uçar yıkılır ama tunçtan bir duvar örmüşler**, ne bırakıyorlar o gençleri gelsin bu **ecdat geleneğini** öğretilsin ne de bu **ecdat kültürünü** yaşatanları bırakıyorlar o gençliğe ulaşsın öğretsin.* Gençlik bilmiyor bunu. Yine burada da üniversiteye birkaç kez gittik bazen de öğrenciler geliyorlar yanımıza. İzmit'ten gelmişlerdi birkaç talebe 10 ya da 15 kişi vardılar. Âşıklar kahvehanemize geldiler. Âşıklar kahvehanesinde olan muhabbet ne televizyonda olur ne okulda ne de hiçbir yerde. Çünkü orada her şey sansürsüzdür, birebir iç içe gayet samimi bir şekilde yani oradaki bir kardeşimiz kalkıp sana derdini söyleyebiliyor; “*âşık sen bu konuda ne düşünüyorsun?*” diyebilir resmiyet yoktur orada, gayet samimi bir ortamdır. Fasıl bitti o gençlerden birisi sözcü oldu söz istedi; “*Hocam ben işte bilmem kaç yıldır okul okudum, okuldan öğrendiklerimin hepsi sifıra çıktı, ben ne öğrendiysem bugün sizden öğrendim*” dedi. Ne kadar yardımcı olabilmişiz, etkili olabilmişiz bilmiyorum ama ben o gencin dediğini söylüyorum. Yani gençler gelmez diye bir şey yok elin gavurunu dinliyor da ben Almanca mı söylüyorum beni de dinler bu insan ama o gence de o imkân tanınmıyor, set var aramızda. Bir tanışsa, o meclise, o fasıla gelse, o ozanlarla sohbet etse, hemhal demhal olsa mutlaka sevecektir. Ondan hiç şüphem yok, ama oraya gelme şansı yok o çocuğun, o gencin (G. Â. 7).

Hayır katılım yok. Âşıklar otağımız zamanında Elazığlı *Kürşad Öncül* hocamız vardı. Bu hocamız otağa üniversite öğrencilerini getiriyordu. O öğrenciler sanki silah zoru ile getirilmiş gibi duruyorlardı. İngilizce söylesek keşke, İngilizce dinlenir. Tabi belirli bir zaman sonra ısınma oluyordu az da olsa ama geri dönüşü olmuyordu maalesef, anlaktı her şey. Bana göre bir gizli perde ve gizli bir engel var bu sanatın ileriye gitmemesi için (G. Â. 3).

Geliyorlar ama az, yetersiz. Günümüzde âşıklık geleneğini dinleyen bir avam kesimi bir de üniversite kesimi. Öğrencilerden dinleyenler var da ne kadardır yeterliliğini araştırmak lazım. Bana göre yeterli değil. Benim programlarıma var evet geliyorlar, olması da lazım ancak kurumun kendi hocalarının bunun için teşvik oluşturması sonucu olacaktır. Var tabi bunu sağlayanlar da. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ne gittik. Saatlerce orada program yaptık üç kişi ve kendimi sorgulayarak; “*Memleketimin insanları mı bu kişiler veya kendi köylülerim mi?*” dedim. Gencecik insanlar ve yerlerinden kalkıp gitmek istemiyorlardı. Ne desek ne söylesek aynı heyecanla dinliyorlardı. Yine diyorum bu da orada ki öğretim üyelerinin başarısı onların âşıklık geleneğini o öğrencilere aşılmasının gayretidir, sonucudur (G. Â. 10).

Yeterli bulmuyorum. Birkaç kez ben bunların dersine girdim. *Kürşad Öncül* isminde hocamız vardı. Hocamızla beraber ayda bir olarak bir buçuk yıl derslere girdim ama yadırgandım. O hocamız gidip onun yerine yeni bir Türk Dili ve Edebiyatı hocası gelince, bu işi kaldırdı. Bulmuyorum yeterince (G. Â. 4).

Arıyor bizi, gelip dinliyor da ama tam üzerine düşmüyor. Ben bunu defalarca sahnede de anlattım-anlatıyorum, biz isteriz ki Eğitim Fakültelerinde, Güzel Sanatlar Fakültelerinde, Konservatuvarlarda olsun Türk halk müziği okuyan öğrenciler bizi haftada en az iki ya da üç defa gelip dinlesinler, biz bunu istiyoruz. Geliyorlar bizim âşıklar kahvehanesine. Ama ben yeterli bulmuyorum üniversitedeki Konservatuvarın, Güzel Sanatlar Fakültesinde okuyan bir gencin aşığa verdiği değeri. Değer veriyor ama o anlık ders için veriyor, sonrasını unutup gidiyor. Kaç tane öğretmen tezini benim ile ilgili yaptı. Halen daha bir güne bir gün birinin beni aradığı yok ki usta nasılsın? Ne var, ne yok? diye. E ben de gönül koyuyorum yani. Yok yeterli bulmuyorum. Bazen geliyor gayet

kalabalık bay, bayan olarak farklı farklı üniversitelerden tabi geliyorlar gruplar hâlinde (G. Â. 6).

Normalde çocuklar katılınca çok beğeniyorlar çok da ilgi duyuyor ve devam ediyorlar. Fakat göremediğimiz bir *tecrit duvarı* var aramızda. Bu da günümüzdeki kültür emperyalizmi, internet ve televizyondaki kültürel emperyalizmdir. Sömürünün her türlüsüne karşıyım. En acı sömürü de kültür sömürüsüdür. Şu an da maalesef gençlerimizi kaybediyoruz. Mesela Gazi Üniversitesi'nde bir program yapalım dedik Tıp Fakültesi öğrencilerine beş on sınıfı birleştirip amfi salona getirdiler. İlk girişte bize garip garip bakan öğrenciler çıkışta boynumuza sarılıp teker teker bizimle fotoğraf çekilmek istediler. Bunu da şuna benzetiyorum, bu milletin çocuklarının genlerinde kodlarında bu geleneğe bir aşinalık ve sevgi var. Yeter ki biz onu doğru ulaştıralım sahibine. *Kendi kültürü olduğundan kendi sanatı olduğundan dokusu direkt kabul ediyor kendine. Bir pet şişe atıyorsun toprağa 100 yıl kalıp çürümezken 10 mikâflık tomruk atıyorsun bir sene sonra kendinden olduğundan alıp bağrında eritiyor. Bizim gençlerimiz de kendi kültürünü hemen özümseyiyor. Dışarıdan bir kültür ne kadar cicili bicili de olsa kendi özünden olanı hemen bağrına basabiliyor. Hedef kitleye ulaşmak önemli* (G. Â. 5).

Hayır çok az, ihtiyacı olan geliyor. Öyle bir hal aldı ki tez yapacak arkadaş geliyor sadece, âşıkları dinliyor, atışmasını dinliyor, örneklerini alıyor, elinde telefonu ile ses kaydına alıp gidiyor. Bazen de soruyor sorularını biz de cevaplıyoruz veya o anda gerekiyorsa canlı olarak ona o anda orada anlatıp, *müstezattır, divandır, murabbadır, muhannestir, leb değmezdir* veya *yöresel olarak ufak tefek farkları ile dallarını* icra ediyoruz, belirtiyoruz. Tekrar diyorum öğrenciler sadece ders ve mecburi konularda sıkıştılar mı bizim yanımıza geliyorlar (G. Â. 8).

Tabi ki üniversite öğrencilerinin katılımı bizim için çok önemlidir çünkü günün gelecek de onlar hoca olacak, doçent olacak, profesör olacaklar ve bizleri onlar gelecek kuşaklara aktaracak, yaşatacaklardır. Halk yaşıyor tamam bu yöresel kültür olduğundan genlerde var ama genel olarak Türkiye genelinde biraz daha zirve yapması için özellikle üniversitelerde, liselerde, okullarda âşıklığın olması lazım. Bugün âşık Veysel yaşıyorsa ona zamanında köy enstitülerinde verilen öğretmenlik görevinin, kimliğinin etkisindendir (G. Â. 9).

Yok kesinlikle katılımları az. Ancak dediğim gibi Edebiyat Fakültesi öğrencileri tez çalışmaları gibi ihtiyaçlarında belli sayıda oluyor, onlar da yanımıza gelmekte ve bilgileri alıp ayrılmaktalar. Şu ana kadar 17-18 civarı öğrenci ile bu konuda çalışma yaptım bu öğrencilerin âşıklığa-âşık sohbetlerine yaklaşması demektir fakat program yaptığımız yerlerde maalesef katılım sağlayan öğrencilerden büyük dönütler alamadığımız da oldu. Mesela gittiğimiz bir üniversite programında Edebiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri içerisinde karşımızda elinde telefon, kulağında kulaklık ile oturup bizim sahnemizi yaparken bizden bağımsız o telefonda çalan pop müziğe ayak uydurmuş kişilerin olduğuna şahit olduk. Ama gayet özveri ile gelerek bu kültürü ve bu kültürün müziğini benimsemiş öğrenci sayısı da umut verici düzeydedir diyebilirim (G. Â. 12).

Öğrencilerin katılımı üniversitelerde yaptığım programlarda mesela *İstanbul Teknik Üniversitesi'nde* bayağı fazlaydı ve örnek olarak *Leb Değmez* örneği verdikten sonra etkilenmeler olmuş ki güzel dönütler geldi bana. Beraberinde yine bahsettiğim gibi liselerde katılım çok çok daha fazla oluyordu. Ama mesela, dört tane çocuğum var ve sazları hazır duvarda asılı olmasına rağmen, merak

etmediler ve gitar çaldılar. Bunu da devir böyle diyerek geçiştirmek istiyorum (G. Á. 13).

Hayır kesinlikle yeterli bulmuyorum, katılanları da çok ilgili görmüyorum. Bu konuda gençlere pek bir şey diyememekteyim çünkü gençler belki bundan uzak büyümüştür. Ben bir türkü söylediğin zaman; “*Ne oldu acaba ölü mü var? Bu ne ağıt?*” gibisinden konuşuyorlar, maalesef ben kendimden büyük olana da küçük olana da saygı duymaktayken şimdiki gençlikte böyle (G. Á. 14).

Maalesef gençlerin hepsi rağbet etmiyor, heves yok. İlgisi olan öğrenciler de çok az. Fakat Konservatuvar öğrencilerinde bu ilgi ve sevgi, gözlemlediğim kadarıyla çok çok daha fazla (G. Á. 1).

Âşıkların fasıllarında yaşadıkları durumlar yukarıdaki gibi olmakla birlikte, geleneğin icra edildiği bir kahvehanenin bulunmamasından yakınan görüşmeci âşık, bu gençlerin bulundukları ortamlarda âşıkların istihdam edilmesiyle daha fazla etkileşim hâlinde olabilecekleri ve bunun da gerçek anlamda dönüt alınabilecek bir olaya dönüşeceğini ifade etmiştir:

Âşıklık ve âşık geleneğinin icra edildiği ortam şu an yok. Kahvehanelerdir, meclislerdir, düğünlerdir, derneklerdir âşık bunların hangisinde çalıp çağırıyor, öğrenci hangisine katılsın ki. Ancak bir âşığın yanına giderek ben saz çalmayı öğreneceğim ben şu şiiri yazdım bir bak gibi demeyle yani ufak sazın teline dokunmayla bir şiir yazmayla bu iş gerçekleşmiyor maalesef. Bu işin kurumu lazım ne yazık ki. Kurum olmazsa âşık geleneği yaşamaz ancak dipte köşede kalırsınız bir iki eser yazarız sanatçılar okur öyle de kalır o kadar. Bu derecededir yeterli bulmuyorum, öğrenciler heveslidir fakat olanak bulamıyorlar. Kars’ta GSL var. Bu okulda hangi âşık görevli ki o öğrencilere âşık geleneğini öğretsin. Aynı durum konservatuvar için de geçerli değil mi? Konservatuvarda ancak öğrenciler hocaları tarafından âşıkların türkülerini icra edip çalıp TRT’ye uygun söylüyorlar. Yani âşık geleneğinin türkülerinden yararlanıyorlar geleneğin kendisini öğrenen beslenen yoktur. Kendisinden bihaberler (G. Á. 2).

Âşıkların, serzenişlerine yer verilirken âşık geleneği ile ilgili konuların, mesleki müzik eğitimi verilen kurumlar başta olmak üzere, genel müzik eğitiminde yetersiz seviyede olduğunu belirten ifadelerle, Kültür Bakanlığı ve devlet nezdinde yürütülen politikaların, âşık geleneği üzerinde yarattığı hoşnutsuzluklara yer verilerek, genel müzik eğitimi verilen kurumlar başta olmak üzere Kültür Bakanlığı ve ilgili kurumlardan beklentileri anlatılmaya çalışılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler

Âşıklık geleneği gibi eski, derin ve köklü bir kültürün, eğitimdeki durumu üzerine bir inceleme yapılması, araştırmanın toplumsal bir nitelik taşımasını kaçınılmaz kılmaktadır. Âşıklık geleneğini konu edinmiş bu çalışma alan araştırmasına dayanan toplumsal bir nitelik taşımaktadır. Araştırmanın bu bölümünde genel hatları itibariyle nitel olan ve YSB yaklaşımının kullanıldığı çalışmanın sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın temel konusuna bağlı olarak problem durumuna göre; Âşıklık geleneğinin geleneksel Türk halk müziği eğitiminde yer alma durumu ile ilgili olarak Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarında çalışan öğretim üyelerinin genel görüşlerine bakıldığında; öğretim üyelerinin tümünün derslerinde âşıklık geleneğine; *Türk Halk Müziği Teorisi ve Uygulaması*, *Halk Edebiyatı*, *Türk Halk Müziği Solfej-Kuram*, *Türk Halk Müziği Bilgileri*, *Türk Halk Müziği Repertuarı*, *Âşık Edebiyatı*, *Türk Halk Müziği Nazariyat*, *Dağar-Form*, *Türk Halk Müziğinin Kaynakları*, *İcra* adı altındaki derslerde yer verdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte katılan öğretim üyelerinin çoğunluğunun âşıklık geleneğine derslerinde büyük oranda yer verdiği; daha az bir bölümünün ise Türk halk müziğinin nazari olarak geniş yer kaplamasından vb. durumlardan dolayı âşıklık geleneğine derslerinde asgari düzeyde yer verdikleri anlaşılmıştır. Ayrıca bazı öğretim üyelerince, bu geleneğin çok geniş bir konu olduğu ve ayrı bir ders kapsamında anlatılabilecek ve geniş kapsamlı bir alanı içerdiği düşünüldüğünde, konuyla ilgili derslerin yeterli düzeyde olmadığı görüşünün paylaşıldığı da görülmektedir. Bazı katılımcılarca, kurumlarda işlenen derslerde âşıklık geleneğine yeterli düzeyde yer verilip verilmemesinin büyük oranda dersi işleyen öğretim üyesinin tutumuna bağlı olduğu dile getirilmektedir.

Öğretim üyelerinin çalıştıkları kurumlardaki öğrencilerin âşıklık geleneğine karşı farkındalık ve tutum düzeyleriyle ilgili görüşlerine bakıldığında; büyük oranda, eğitim kurumlarının bulunduğu coğrafya itibari ile gelen öğrenci kitlesinin bu geleneği bilerek geldiği, bu kültürü aileden gördüğü, derslerde verilen eğitimlerin yeterli düzeyde olduğu vb. sebeplerden dolayı öğrencilerin bu husustaki farkındalıklarının yeterli seviyede olduğu yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin farkındalık durumlarının ölçülmediği ve öğrenci farkındalık ve ilgisinin yetersiz olduğu yönünde görüşler de mevcuttur.

Âşıklık geleneğinin korunarak devam ettirilebilirliği hususunda UNESCO kapsamında yapılan koruma anlaşmasıyla ilgili bilgi sahibi olma durumuna bakıldığında, bilgi sahibi olan öğretim üyelerinin çoğunlukta olduğu, bununla birlikte az sayıda da olsa bilgi sahibi olmayan öğretim üyelerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Âşıklık geleneğinin yeni nesil tarafından korunarak devam ettirilebilirliği ile ilgili öğretim üyelerinin görüşlerine bakıldığında ise geleneğin devam ettirilebilir olduğu ve devam ettiremez olduğu yönünde eşit sayılabilecek baskın olmayan düşüncelerin olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte devam ettirilebilirliğin şart ve önerilere bağlanarak mümkün olabileceği ile ilgili daha baskın düşüncelerin olduğu belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle belirli şartlar çerçevesinde geleneğin devam ettirilebilirliğini savunanların sayısı, diğer iki gruba göre belirgin şekilde daha fazladır.

Geleneğin temsilcileri olarak kabul edilen ve bu çalışmanın kapsamındaki âşıklarda Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine büyük oranda ya hiç ya da yeterince yer verilmediği görüşünün hâkim olduğu anlaşılrken, daha az oranda söz konusu yer verme durumunun yeterli olduğu yönünde de görüşler olduğu belirtilmelidir. Görüşme sağlanan âşıkların mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda derslere davet edilmelerine bakıldığında âşıkların büyük çoğunluğunun Edebiyat, Halk Bilimi gibi diğer bölümlerden derslere davet edildiği anlaşılrken az sayıdaki âşığa gelen davetlerin, mesleki müzik eğitimi verilen kurumlardan olduğu söylenebilir.

Ayrıca bazı âşıkların Kültür Bakanlığına müracaat ederek yaşadıkları illerin üniversiteleri ve Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı okullarda ücretsiz olarak gençlerle bir araya (dinleti veya ders) gelmek istedikleri anlaşılmaktadır. Devamında dört âşığın Lisans öncesi dönemlerde (ortaöğretim-ilköğretim) derslere davet edildikleri ile beraber üç âşığın da bu zamana kadar herhangi bir kurumdan böyle bir davet almadıkları belirlenmiştir.

Âşıkların öğrencilerin, âşıklık geleneğine karşı farkındalık ve tutumları ile ilgili görüşlerine bakıldığında, büyük çoğunluğun, öğrencilerin farkındalıklarını yeterli bulmadıkları anlaşılmıştır.

Devletin âşıklık geleneğini 2006 yılında UNESCO kapsamında koruma altına alması hakkında bilgi sahibi olma durumuna bakıldığında, âşıkların büyük çoğunluğunun bu konu hakkında bilgilerinin olmasıyla beraber, bu kapsamda düzenlenen güncel toplantı ve etkinliklere de katıldıkları tespit edilmiştir.

Âşıkların yarısının geleneğin eğitim ve aktarım yöntemi olan çıraklık geleneğini devam ettirdikleri anlaşılrken, kalan âşıkların ise çeşitli nedenleri öne sürerek bu geleneği

devam ettirmek istemedikleri belirlenmiştir. Son olarak, genç neslin âşıklık geleneğini devam ettirebilmeleri hususunda âşıkların çoğunluğunun gençlerin belli çerçeveler kapsamında âşıklık geleneğini devam ettirebileceklerini düşündükleri görülmüştür.

Sonuç olarak, Geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğinin yeri ve mevcut durumunun ne düzeyde olduğunun incelendiği bu araştırmada; âşıklık geleneği tarihinin çok eski olmakla birlikte bu geleneğe toplumun büyük bir kesimi tarafından yeterince önem atfedilmediği anlaşılmaktadır. Üstelik âşıklık geleneğinin yaşatılması ve yaygınlaştırılması açısından üzerine büyük bir sorumluluk düşmesi gereken Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalları gibi mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda bile bu geleneğe hak ettiği önemin verilmediği görülmektedir. Bu nedenle Türk müzik ve kültürü adına âşıklık geleneğinin yaşaması/yaşatılması için, görüşmecilerden elde edilen önerilerin de dikkate alınarak gerekli politikalar oluşturulması ve uygulamaya geçirilmesi elzem görünmektedir. Bu sonuçlara göre, öğretim üyeleri ve âşıkların, mesleki müzik eğitimi başta olmak üzere tüm eğitim kademeleri ve bölümlerde, âşıklık Türk kültürü ve geleneğinin devamı için, âşıklık geleneğine acil ve hak ettiği kadarıyla yer verilmesi adına sundukları ve bu araştırmayla da ortaya çıkan görüş ve öneriler aşağıdaki gibidir:

Âşıklık geleneğinin eğitim kapsamına alınması hususunda önerilenler:

- Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Konservatuvarlar, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalları), zorunlu/seçmeli “*Âşık Müziği*” veya “*Âşıklık Geleneği*” dersine yer verilmesi önerilebilir.
- “*Âşıklık Geleneği*” dersi için kurumsal destekli projeler eşliğinde *âşık kahvehanelerinin* hayata geçirilip öğrencilerin buralara ders kapsamında yönlendirilmesiyle eğitimin uygulamalı olarak yapılması sağlanabilir.
- Âşıklık geleneği ile devlet veya üniversite destekli düzenlenecek şenlik, etkinlik, bayram veya törenlere mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda okuyan öğrencilerin katılımı teşvik edilebilir.
- Âşıklık geleneği ile ilgili olarak, okullar içerisinde sınıfta çeşitli köşeler oluşturularak geleneğe ilişkin öğretici/ bilgilendirici, heves uyandıran (gazete, dergi oluşturma, görsel-işitsel platform hazırlama gibi) etkinliklerle desteklenmesi önerilebilir.
- Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlar ile GSL’lerde Türk halk müziği eğitimi içerisinde özel bir anlam ve öneme sahip olan âşıklık geleneğini yaşatarak genç nesillere aktarabilmeleri amacıyla âşıkların istihdam edilmeleri önerilebilir.

- Mesleki müzik eēitimi gören gençlerin, âşıklık geleneēini anlayabilmeleri ve ērenebilmeleri için, gönüllü veya zorunlu olarak dev-görev anlayışını içerisinde, çevrelerinde yaşıyan âşıklarla sohbet etmeleri için imkân saēlanması önerilebilir.
- Âşıklık geleneēinin sadece şiir ve müzikten ibaret olmadığı, kültürel ve felsefi temellerinin de ēretilebilmesi amacıyla mesleki müzik eēitimi verilen kurumların ēretim programlarında zorunlu/seçmeli Halk Edebiyatı derslerine yer verilmesi önerilebilir.
- Geleneēin eski temsilcileri ile birlikte şu an hayatta olan temsilcilerine ait olan eserlerin derlenip, bu derlemelerin TRT ve Kültür Bakanlığı Sanatçıları aracılıēıyla halkın beēenisine sunulması önerilebilir.
- Türk Halk Mziēi Ana Sanat Dalı ērencileri için âşıklar ile ilgili staj çalışması niteliēinde çalışmalar yaptırılabilir, bitirme tezleri biraz daha etkili olabilecek hale getirilebilir.
- Geleneēin eēitiminden önce, ilköēretim kademesi müzik derslerinde, çocukların öncelikle yaşadıkları yörelere ait türkülerin en azından bir bölümünün tam ve doēru ēretimine aēırlık verilmesi önerilebilir.
- Kültür Bakanlığı Sanatçıları ve âşıklık geleneēini iyi bilen usta âşıklardan oluşturulacak bir kurul ile yarışma veya seçmeler yapılmalı işsiz olan âşıkların istihdam edilmelerinin saēlanması önerilebilir.

Devlet politikası kapsamında, geleneēin ülke çapında tanıtılması ve yaygınlaştırılması için nerilenler:

- Âşıklara ve âşıklık geleneēine sahip çıkılması adına, Kültür Bakanlığına baēlı olarak resmi albüm çıkarıp klip çeken sanatçılara, çıkardıkları her albümlerinde en az bir tane âşıktan bir yeni türküsünün derlenerek okunması sonucu geleneēin tanıtılıp, yaygınlaştırılması ve gençler arasında farkındalık yaratması ile beraber bu sayede yaşıyan âşıklara da maddi ve manevi destek saēlanabilir.
- Devlet denetiminde her ulusal kanalda düzenli ve zorunlu olarak âşıklık geleneēini tanıtıcı reklam, film veya müzik programı çalışması yapılarak geleneēin tanıtımı, yaygınlaştırılması ve yaşıyan âşıklara maddi kazanç yolu saēlanması önerilebilir.
- Devlet kanalıyla âşıklık geleneēi yarışmaları düzenlenmeli, bu yarışmalar âşıklık geleneēinin olmadığı ve fiilen yařamadıēı illerden başlatılmalı, yarışmaların ulusal televizyon kanallarında yayınlanmasının saēlanması önerilebilir.
- Günümüzde unutulmuş durumda olan âşık kahvehaneleri, geleneēin fiilen devam ettiēi ve özellikle Kültür Bakanlığına baēlı tek bir âşıēın bile yařadıēı yerlerde,

potansiyele bağlı büyüklükte olmak koşulu ile başta Belediyeler, Kaymakamlıklar ve Valilikler nezdinde açılmasının sağlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Ark, O. F. (2017). *Afyonkarahisarlı mahalli sanatçı Abdullah Uluçelik ve halk kültürüne katkıları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 464550)
- Artun, E. (2018). *Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı* (10. baskı). Adana: Karahan.
- Ataman, S. Y. (1975). *100 Türk halk oyunu* (1. baskı). İstanbul: Yapı Kredi.
- Balkılıç, Ö. (2015). *Temiz ve soylu türküler söyleyelim Türkiye'de milli kimlik inşasında halk müziği* (2. baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Başgöz, İ. (2012). *Türkülü aşk hikâyeleri bir gösterim olarak* (1. baskı). İstanbul: Pan.
- Başbüyük, O., Büker, H., Demir, İ., Demir, O. Ö., Demir, S., Demirci, S., ... Sevinç, B. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (3. baskı). İstanbul: Alfa.
- Birdoğan, N. (1988). *Notalarıyla türkülerimiz* (1. baskı). İstanbul: Özgür Yayın.
- Budak, E. (2015). *Tarihi ve arkeolojik araştırmalarla eskiçağ'dan günümüze Kağızman* (1. baskı). İstanbul: Akıl Fikir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükyıldız, H. Z. (2015). *Türk halk müziği ulusal Türk müziği* (1. baskı). İstanbul: Arı Sanat.
- Coşkun, C., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, spss uygulamalı* (8. baskı). Sakarya: Sakarya.
- Çetinoğlu, O. (2013). *Türkler nasıl ve niçin Müslüman oldu?* (1. baskı). İstanbul: Bilgeoğuz.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık tarzı kültür geleneği ve destan türü* (1. baskı). Ankara: Akçağ.
- Düzgün, D. (1998). Erzurum'da âşık kahvesi geleneği. *Milli Folklor Dergisi*, 6(23), 31-33.
- Egüz, S. (Kitapta basım yılı bulunmamaktadır). *Türkü ve oyun havalarımızdan bir demet* (1. baskı). Ankara: G-E-E Müzik Bölümü.
- Erarslan, U. (2019). *Mesleki müzik eğitim kurumlarında yürütülen Türk halk müziği üfleme çalgılar eğitiminin öğretim elemanları görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 581944)
- Eroğlu, T. (2017). Türkü nedir? *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 3(7), 78-9. http://www.kesitakademi.com/?mod=sayi_detay&sayi_id=216 adresinden edinilmiştir.
- Finkelstein, S. (1995). *Besteci ve ulus (müzikte halk mirası)* (M. H. Spatar, çev. ed.) İstanbul: Pencere. (Çalışmanın orijinali 1960'da yayımlanmıştır).
- Gök, M. (2018). Türkiye'de mesleki müzik eğitiminin yeni açılan üniversiteler, fakülteler ve bölümler bağlamında incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 8(2), 280-297. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.271> adresinden edinilmiştir.
- Gönül, M. (2007). Mevlevîlik ve mûsıkî *International STEM*, 5(10), 75-89. <https://dergipark.org.tr/en/pub/istem/issue/26537/279378> adresinden edinilmiştir.

- Günay, U. (2018). *Türkiye’de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi* (8. baskı) Ankara: Akçağ.
- Güney, E. C. (1971). *Folklor ve halk edebiyatı* (1. baskı). İstanbul: Milli Eğitim.
- Hüseyinoğlu, A. (2019). *Bursa-Osmangazi halk eğitim merkezinde uygulanan Türk halk müziği eğitiminin etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 590218)
- İlgar, K., & Polat, S. (2020). *Türkiye’deki sosyokültürel dönüşüm: Kars yöresi âşıklık geleneği ve genç dinleyici kitlesi* (1. baskı). Ankara: Akademisyen.
- İmîk, Ü. (2017). *Üniversite gençliğinin âşıklık geleneğine bakışı* (1. baskı). Ankara: Gece Kitaplığı.
- İmîk, Ü. (2020). *Sosyal, kültürel, tarihi ve coğrafik içerikleriyle türkülerimiz* (1. baskı). Ankara: Akademisyen.
- İmrani, R. (2017). Arkeoloji kazıntılarında Karapapak Türklerinin saz, âşıklık geleneği tarihi. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat/Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 2(2), 183-207. <http://www.ijia.com> adresinden edinilmiştir.
- Kalafat, Y. (1990). *Doğu Anadolu’da eski Türk inanışlarının izleri* (1. baskı). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Kaplan, A. (2013). *Kültürel müzikoloji* (3. baskı). İstanbul: Bağlam.
- Kaplan, M. (2004). *Kültür ve dil* (17. baskı). İstanbul: Dergâh.
- Kaya, D. (2008, Ekim). *Sivas’ta âşıklık geleneğinin bugünkü durumu*. Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu’nda sunulan sözlü bildiri, Sivas.
- Kırzioğlu, M. F. (2000). *Dede–Korkut oğuznâmeleri* (2. baskı). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Kolukırık, K. (2014). Osmanlı Devleti’nde ilk resmî konservatuvar olan Dârüelhlhanda derleme ve yayım faaliyetleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Selçuk University Journal of Studies in Turcology)*, (35), 479-498. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/17843/187106> adresinden edinilmiştir.
- Köprülü, M. F. (2018). *Edebiyat araştırmaları I* (2. baskı). İstanbul: Alfa.
- Kuloğlu, Ü. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk müzik kültürü*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Portalı’ndan edinilmiştir, web adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/4022>
- Memiş, E. (2012). *İskitlerin tarihi* (3. baskı). Ankara: Altınpost.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2009’da yayımlanmıştır.)
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, çev. ed.). (8. baskı). Ankara: Yayınodası. (Çalışmanın orijinali 1991’de yayımlanmıştır.)
- Oğuz, M. Ö., Ekici, M., Aça, M., Düzgün, D., Akarpınar, P., Arslan, M., ... Özkan, T. (2017). *Türk halk edebiyatı el kitabı* (14. baskı). Ankara: Grafiker.
- Özalp, N. (2000). *Türk mûsikîsi tarihi I* (1. baskı). İstanbul: M.E.B.
- Özarslan, M. (2001). *Erzurum âşıklık geleneği* (1. baskı). Ankara: Akçağ.
- Özdek, A. (2012). *Ulusal müzik eğitiminde halk müziğinin yeri: Türkiye-Azerbaycan örneği* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 328700)

- Öztürk, O. M. (2020). Mandolinle muasırlaş(tır)mak: Türkçülüğün mûsikî sahasındaki programı ışığında köy enstitülerinde müzik eğitimi. *Etnomüzikoloji Dergisi*, 3(1),18-55.
- Reinhard, U. (2019). *Türk âşık ve ozanları* (E. D. Yavuz, çev. ed.). İstanbul: Yapı Kredi. (Çalışmanın orijinali 1989'da yayımlanmıştır.)
- Roux, J. P. (1994). *Türklerin ve Moğolların eski dini* (A. Kazancıgil, çev. ed.). İstanbul: İşaret. (Çalışmanın orijinali 1984' te yayımlanmıştır.)
- Say, A. (1993). *Müzik eğitimi (Halil Bedii Yönetken, Mithat Fenmen)* (1. baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi.
- Seven, S. C. (2019). *Manisa ili Demirci ilçesi Mahmutlar mahallesi halk kültüründe müzik unsurları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 556305)
- Sun, M. (2000). *Kır çiçekleri okullar için 100 seçme halk türküsü* (1. baskı). Ankara: Yurtrenkleri.
- Şen, Ü. S., & Delice, F. (2014). Ahıska Türklerinin müzik kültürlerine yönelik bir araştırma. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9(5), 1849-1965. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TWpjNU9UQXpNdZ09> adresinden edinilmiştir.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *2023 Eğitim vizyonu*. (Yayın No. 2018-10). http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden edinilmiştir.
- Turhan, M. & Kova, Ö., (2012). Değerler eğitimi açısından Türk halk müziği ve halk ozanları: Neşet Ertaş, âşık Mahsuni Şerif, âşık Veysel ve Özay Gönülüm bağlamında bir inceleme. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama/Journal of Education and Humanities: Theory and Practice*, 3(6), 117-128. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eibd/issue/22679/242177> adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Türkçe sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkmen, E. F. (2010). Halk müziğindeki değişimler ve halk müziği eğitime etkileri. *Kurumsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 53-68. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg> adresinden edinilmiştir.
- Türkyılmaz, D. (2013). Somut olmayan kültürel miras çalışmaları bağlamında Türksoy bölgesel seminerlerine ilişkin bir değerlendirme. *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 25(100), 40-49. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100&Sayfa=37> adresinden edinilmiştir.
- Ulusoy, M. (2014). Dr. Rıza Nur'un milli eğitim bakanlığı faaliyetleri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi (Karaelmas Journal of Educational Sciences)*, 3(22), 175-181. <http://ebd.beun.edu.tr/index.php/KEBD/article/view/53> adresinden edinilmiştir.
- Varlı, E. (2006). *Türkü radyolarının Türk halk müziği üzerindeki etkileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 409991028)
- Yalçın, H. (2017). Türkiye'de mesleki müzik eğitimi veren kurumların mevcut durumları. *Online Journal of Music Sciences*, 2 (3), 37-66. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398399> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Ankara: Seçkin.

- Yılmaz, M. (Ed.). (2015). *Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları envanter çalışması*. <https://www.turksoy.org/tr/news/2015/07/22/turk-dunyasi-somut-olmayan-kulturel-miraslari-envanter-calismasi> adresinden edinilmiştir.
- Yöntem, V. (2016). *Burdur ili Çeltikçi ilçesi halk kültüründe müzik unsurları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 447723)

EKLER

EK-1. Öğretim Üyeleri ile Yapılan Görüşme Formu

Görüşme Formu

Değerli öğretim üyesi, bu görüşme formu Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalında Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN'in danışmanlığında yapılmakta olan; "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasının veri toplama aracı olarak hazırlanmıştır.

Görüşme tamamen gönüllük esasına dayalı olup dilediğiniz zaman görüşmeye son verebiliriz. Görüşmemiz yaklaşık 20-25 dakika sürecektir. İzninizle görüşmemiz ses kaydına alınacaktır. Elde edilen veriler sadece bu bilimsel çalışma için kullanılacak ve kişiye ait bilgiler tamamen gizli tutulacaktır. Araştırmanın başarıya ulaşabilmesi için ayırdığınız zaman, kıymetli emekleriniz ve çalışmaya olan desteğiniz için teşekkür ederim.

Uygar ÖNALAN
Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müzik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Geleneksel Türk Halk müziği derslerinizde âşıklık geleneğine ilişkin bilgilere yer vermekte misiniz? Eğer yer veriyorsanız size göre öğrencilerinizin bu müziğe ve kültüre ilişkin farkındalık durumları, bilgileri yeterli midir?
2. Dersinizin içeriğinde veya öğretim programındaki ders tanımlarında âşıklık geleneğine dair bilgiler yer almakta mıdır? Eğer yer alıyorsa yüzeysel mi yoksa yeterli mi buluyorsunuz?
3. Türk halk müziği eğitimcisi olarak mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) âşıklık geleneğine yeterince yer verildiğini düşünüyor musunuz?
4. Sizce geleneksel Türk halk müziği ve kültürü adına âşıklık geleneği ne ifade etmektedir? Gereken önemin verildiğini düşünüyor musunuz?
5. Sizce bu gelenek yeni nesil tarafından korunarak devam ettirilir mi? Âşıklık geleneğinin UNESCO'ya dâhil edilip devlet tarafından koruma kapsamına alınması hakkında bilginiz var mı?
6. Öğrencilerinizin âşıklık geleneğini daha iyi tanımları için icra ortamlarında bulunmalarını öneriyor musunuz?
7. Bu geleneğin yaşatılması veya unutulması/kaybolmaya yüz tutması Türk halk kültürü ve yaşantısında ne anlam ifade etmektedir?
8. Sizce geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine nasıl (ne şekilde) yer verilmelidir? Önerdiğiniz bir yol veya yöntem var mıdır?
9. Âşıklık geleneğine ilişkin belirtmek istediğiniz başka bir görüşünüz var mıdır?

Katılımınız ve desteğinizden dolayı teşekkür ederim.

EK-2. Âşıklar ile Yapılan Görüşme Formu

Görüşme Formu

Değerli halk ozanımız, bu görüşme formu Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalında Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN'in danışmanlığında yapılmakta olan; "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasının veri toplama aracı olarak hazırlanmıştır.

Görüşme tamamen gönüllük esasına dayalı olup dilediğiniz zaman görüşmeye son verebiliriz. Görüşmemiz yaklaşık 20-25 dakika sürecektir. İzninizle görüşmemiz ses kaydına alınacaktır. Elde edilen veriler sadece bu bilimsel çalışma için kullanılacak ve kişiye ait bilgiler tamamen gizli tutulacaktır. Araştırmanın başarıya ulaşabilmesi için ayırdığınız zaman, kıymetli emekleriniz ve çalışmaya olan desteğiniz için teşekkür ederim.

Uygar ÖNALAN
Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müzik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) geleneksel Türk halk müziği eğitimi içerisinde (kapsamında) âşıklık geleneğine yeterince yer verildiğini düşünüyor musunuz?
2. Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) geleneksel Türk halk müziği eğitimi alan öğrencilerin (gençlerin) bu müziğe ve kültüre ilişkin farkındalık durumlarını, bilgilerini yeterli buluyor musunuz?
3. Mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri, Konservatuvarlar) derslere davet edilerek, âşıklık geleneği hakkında bilgi ve fikirlerinizden yararlanıldı mı?
4. Sizce geleneksel Türk halk müziği ve kültürü adına âşıklık geleneği ne ifade etmektedir? Günümüzde gereken önemin verildiğini düşünüyor musunuz?
5. Yetiştirmekte olduğunuz kişi/ler veya çırak(larınız) var mı? Sizce bu gelenek yeni nesil tarafından korunarak devam ettirilir mi?
6. Devletin âşıklık geleneğini 2006 yılında "Somut Olmayan Kültürel Mirasların Korunması" kanunu ile koruma altına almasından sonra, geleneğin tanıtılıp teşvik edilmesi adına sizlerin de içinde bulunduğunuz/bulunacağınız ulusal veya uluslararası çalışmalar yapıldı mı? Nasıl ve ne şekilde çalışmalar yapılması sizce daha yararlı olabilir?
7. Âşıklık geleneğinin icra edildiği ortamlara üniversite öğrencilerinin (gençlerin) katılımını yeterli buluyor musunuz?
8. Âşıklık geleneğine ilişkin sizinle görüşme yapmaya gelen müzik üzerine lisans-yüksek lisans/ doktora eğitimi gören öğrenciler var mı?
9. Sizce geleneksel Türk halk müziği eğitiminde âşıklık geleneğine nasıl (ne şekilde) yer verilmelidir? Önerdiğiniz bir yol veya yöntem var mıdır?

Katılımınız ve desteğinizden dolayı teşekkür ederim.

EK-3. Etik Kurul Raporu

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu

Sayı : 56785782-050.02.04-E.2100002156
Konu : Etik Kurul Kararı (Uygur
ÖNALAN 15/04)

05.01.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 01.12.2020 tarihli ve 56587500556-E.2000299711 sayılı belge.

Danışmanlığını Doç.Dr. Ülkü Sevim ŞEN'in yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Uygur ÖNALAN'nın "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili,Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu'nun 31.12.2020 tarih ve 15/04 sayılı kararı ektedir

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim

Prof.Dr. Ali Osman ENGİN
Kurul Üyesi

Ek : Etik Kurul Kararı (15-04)

Dağıtım:

Gereği:

Sayın Doç.Dr. Ülkü Sevim ŞEN

Bilgi:

Müzik Eğitimi Bilim Dalı Başkanlığına
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul
Başkanlığına

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü 25240 Erzurum
Tel: +90 442 2315630
Elektronik A : <http://www.atauni.edu.tr/#birim=egitim-bilimleri-enstitusu>

Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Bilgi: Ay e Demet B NDESEN TOKSOY
Faks: +90 442 2315883
E-Posta: egitbil@atauni.edu.tr

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
<https://ubys.atauni.edu.tr/ERMS/Record/Confirmation/Confirmation?code=1A84C684277>

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurul Başkanlığı
PROJE DEĞERLENDİRME FORMU

Projenin/Çalışmanın Adı: Danışmanlığını Doç.Dr. Ülkü Sevim ŞEN'in yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Uygur ÖNALAN'nın "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneginin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili Etik Kurul uygunluk-onay belgesi talep edilmesi.

Gönderildiği Tarih: 31.12.2020

Teslim Tarihi: 31.12.2020

Değerlendirenin Adı Soyadı: Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı Adına

Prof. Dr. Ali Osman ENGİN
Etik Kurul Başkan Yardımcısı

İmza :

Bu Tez uygundur: ☒

Gerekçe/Açıklama: Yapılacak çalışmada yaklaşım ve yöntemler dikkate alınarak, konu ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bu Tez uygun değildir: ☐

Gerekçe/Açıklama

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL BAŞKANLIĞI
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu
ERZURUM

Toplantının Mahiyeti :Etik Kurul
Toplantının Tarihi :31.12.2020
Toplantının Sayısı :15

Karar-04: Danışmanlığını Doç.Dr. Ülkü Sevim ŞEN'in yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Uygur ÖNALAN'nın "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili etik kurul onay belgesi talebi ile ilgili husus görüşüldü

Yapılan görüşmelerden sonra adı geçenin "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi" başlıklı tez çalışması ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına,

oy birliği ile karar verilmiştir.

KATILAMADI

(İMZA)

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Birim Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Ali Osman ENGİN
Birim Etik Kurul Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Betül ASLAN
Birim Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. İhsan Sabri BALKAYA
Birim Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Mustafa CİHAN
Raportör

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu Karar Formu

KARAR BİLGİLERİ	Toplantı Sayısı: 15 Karar No: 04	Toplantı Tarihi: 31.12.2020
	Aşağıda bilgileri verilen tez ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu tez ile ilgili yapılacak çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına, Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.	
ÇALIŞMA BİLGİLERİ	Proje Yürütücüsü: Uygur ÖNALAN Çalışma Konusu: Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Âşıklık Geleneğinin Yer Alma Durumunun İncelenmesi	

EĞİTİM BİLİMLERİ BİRİM ETİK KURULU	
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ	Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Ali Osman ENGİN	Etik Kurul Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Betül ASLAN	Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. İhsan Sabri BALKAYA	Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Mustafa CİHAN	Etik Kurul Raportörü

EK-4. Resmi İzin Belgeleri

Evrak Tarih ve Sayısı: 03/12/2020-E.80291

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 48236730-605.01
Konu : Veri Toplama(Uygar ÖNALAN)

REKTÖRLÜK MAKAMINA (Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi : 25/11/2020 tarihli ve 77867 sayılı yazınız,

Atatürk Üniversitesi Müzik Eğitimi Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç.Dr.Ülkü Sevim ŞEN'in Danışmanlığında, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Uygar ÖNALAN'ın "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Aşıklar Geleneğinin Yeralma Durumunun İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans Tezinin uygulama kapsamında belirtilen tarih aralığında Fakültemizde Türk Halk Müziği alanında eğitim veren Akademik Personellerle görüşme yapma talebi Dekanlığınızda uygun görülmüştür.

Gereğini arz ederim.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Bülent YILMAZ
Dekan

İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, 44280 Merkez Kampüsü,
Battalgazi/Malatya
Telefon No: 422-3410618 Faks No: 422-3410624
E-Posta: gsf@inonu.edu.tr. İnternet Adresi: <https://www.inonu.edu.tr/tr/cms/gsf>

Bilgi İçin: Serap GÖK

Unvan: Memur
Telefon No: 422-3773139

EK-5. Resmi İzin Belgeleri

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sayı : 75548883-302.08.01-E.13361
Konu : Uygulama İzni (Uygar ÖNALAN)

03/12/2020

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 22.11.2020 tarih ve E.2000289707 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Uygar ÖNALAN'ın, "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Aşıklık Geleneğinin Yeralma Durumunun İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında, Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve Türk Müziği Devlet Konservatuarı öğretim üyeleri ile görüşme yapma talebi uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Murat KAYRI
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://cbelgcdogrulama.yyu.edu.tr/enVision-Dogrulama/BelgeDogrulama.aspx?V=BEZLL5648>

Adres: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Zeve Kampüsü 65080 Tuşba /
Van
Telefon: +90 432 2251701-04 / +90 4445065 Faks: +90 432 4865413
e-Posta: rektorluk@yyu.edu.tr Elektronik Ağ: <http://www.yyu.edu.tr>

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Şakir KUŞAK
Unvanı: Şef
Dahili No: +90 432 2251701-04 / +90 4445065

EK-6. Resmi İzin Belgeleri

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 10829923-602.04.01-E.32493
Konu: Uygulama İzni
(Uygar ÖNALAN)

30/11/2020

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 22.11.2020 tarih ve 88179374-302.08.01-E.2000289707 sayılı yazınız.

İlgi tarih ve sayılı yazınıza istinaden, Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Uygar ÖNALAN'ın, "Geleneksel Türk Halk Müziği Eğitiminde Aşıklık Geleneğinin Yeralma Durumunun İncelenmesi" konulu tez çalışmasını Üniversitemizin Güzel Sanatlar Fakültesi ve Devlet Konservatuvar Müdürlüğünde Türk Halk Müziği alanında eğitim veren öğretim üyeleri ile 30 Kasım – 31 Aralık 2020 tarihleri arasında görüşme yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun bulunmuştur.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof.Dr.Engin KILIÇ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü Ahmet ARSLAN Caddesi Merkez/KARS
Telefon: (474) 225 11 50 Belge Geçer: (474) 225 11 61 E-Posta: info@kafkas.edu.tr
www.kafkas.edu.tr

Bilgi: Hatice AYDIN

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof. Dr. Engin KILIC tarafından 30.11.2020 tarihinde e-imzalanmıştır. Evrağımızı belgesorgu.kafkas.edu.tr linkinden E48111D6X6 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

EK-7. Resmi İzin Belgeleri

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 29202147-302.08.01-E.2000292225
Konu : Uygulama İzni (Uygar ÖNALAN)

25.11.2020

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 22.11.2020 tarihli ve 88179374-302.08.01-E.2000289706 sayılı belge.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı yüksek Lisans öğrencisi Uygar ÖNALAN'ın tez çalışması uygulamasını Fakültemiz Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalında yapması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Ufuk ŞİMŞEK
Dekan

Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi 25240 Erzurum
Tel: +90 442 2314001
Elektronik Ağ: <http://www.atauni.edu.tr/#kazim-karabekir-egitim-fakultesi>
Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Bilgi: Lütfi Yaşar TUTUK
Faks: +90 442 2314288
E-Posta: kkegtfak@atauni.edu.tr

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
<https://ubys.atauni.edu.tr/ERMS/Record/Confirmation/Confirmation?code=2563C11DEC6>

ÖZGEÇMİŞ

İlköğrenimini Sarıkamış 29 Eylül İlköğretim Okulu'nda, Ortaöğrenimini de Kars/Kağızman Lisesi'nde tamamladı. 2006-2010 yılları arasında Kars Kafkas Üniversitesi Kağızman Meslek Yüksekokulu ve Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler İşletme Fakültesi'nde, 2011-2015 yılları arasında da Kars Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzik Bölümü Üflemeli ve Vurmalı Çalgılar Ana Sanat Dalı'nda öğrenim görerek mezun oldu. 2015 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kars Kağızman Çengilli köyü İlköğretim Okulu'na Müzik Öğretmeni olarak atandı. 2017 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı Tezli yüksek lisans programına kabul edildi. Halen Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kars Kağızman Aras Anadolu Lisesi'nde Müzik Öğretmeni olarak görevine devam etmektedir. Evlidir. Yabancı dili İngilizcedir.